

Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської
справи Національного банку України»
Севастопольський інститут банківської справи Української академії
банківської справи Національного банку України
Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ)
Житомирський державний технологічний університет
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Збірник тез доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції
(16-18 травня 2013 р.)

УДК 336.11
ББК 65.9(4)262.1
Ф 59

Редакційна колегія збірника:

кандидат економічних наук, заступник директора Севастопольського інституту банківської справи УАБС НБУ, головний редактор

О.О. Грищенко

кандидат економічних наук, в.о. завідувача кафедри обліку та аудиту Севастопольського інституту банківської справи УАБС НБУ

Д.В. Веремчук

кандидат економічних наук, в.о. завідувача кафедри фінансів та кредиту Севастопольського інституту банківської справи УАБС НБУ

Л.О. Гаряга

Відповідальний за випуск:

старший лаборант кафедри обліку та аудиту Севастопольського інституту банківської справи УАБС НБУ

Т.В. Горячева

Ф59 **Фінансова** система України: проблеми та перспективи розвитку в умовах трансформації соціально-економічних відносин [Текст] : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (16-18 травня 2013 р., м. Севастополь) / Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України ; Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського. – Сімферополь : ТНУ ім. В.І. Вернадського, 2013. – 367 с.

Видання містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансова система України: проблеми та перспективи розвитку в умовах трансформації соціально-економічних відносин» (м. Севастополь, 2013 р.).

Розраховане на фахівців банківської та фінансової систем, керівників і спеціалістів підприємств, установ і організацій усіх форм власності, науковців та студентів вищих навчальних закладів.

УДК 336.11
ББК 65.9(4)262.1

© СІБС УАБС НБУ, 2013
© ТНУ ім. В.І. Вернадського, 2013

ЗМІСТ

Андрєєва Г. І. ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	12
Андрос С. В. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ	13
Баришнікова О. М. ASOUNTABILITY ЯК ІНСТИТУТ РЕГУЛЮВАННЯ ЗВІТНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	15
Бартош О. М. БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ	17
Басов М. Г. МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	19
Башлай С. В., Подоляка О. І. РОЗРОБКА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ	22
Бєлова І. В. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЯКОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ НА РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ	23
Біломістна І. І., Біломістний О. М. РОЗВИТОК КАРТКОВОЇ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	25
Бовсуновська Г. С. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ СТРАХУВАННЯ	27
Богданова Ж. А. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ	29
Богданова О. О. СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	31
Богма С. Д. ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА КОНСОЛІДАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	33
Богославський Д. А. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАЛУЧЕННЯ НОВИХ БАНКІВСЬКИХ КЛІЄНТІВ	35
Бондаренко Л. А. БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМСТВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	36
Бондаренко Т. Ю. БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМПЛЕКСНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	38
Бородіна О. М. МІСЦЕ ТА РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	39
Боярко І. М., Дейнека О. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	41
Брікман Т. О. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	43
Бурденко І. М. НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	45
Бурко К. В. ВПЛИВ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	47

Бурлакова І. А., Мігус І. П. НАВЧАННЯ УПРАВЛІННЮ ЗДОРОВ'ЯМ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	49
Буряк А. В. МІСЦЕ ПОНЯТТЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ» У КОНЦЕПЦІЇ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ	51
Васильюк В. В. РОЛЬ ВИТРАТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	52
Васильюк М. М. НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТУ ЯК НАПРЯМ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ	54
Веремчук Д. В. ПОДАТКОВІ РОЗРАХУНКИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	55
Веріга Г. В. ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ОФІЦІЙНИМИ ВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ УКРАЇНИ	57
Винниченко Н. В. ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ	59
Височан О. О. ФУНКЦІЯ ТА ЦІЛЬ ЯК ОСНОВНІ СИСТЕМОТВОРЧІ ФАКТОРИ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	60
Височина А. В. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	62
Вожжов А. П. СТИМУЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УСЛОВИЯХ ПОСТКРИЗИСНОГО «КОЛИЧЕСТВЕННОГО СМЯГЧЕНИЯ»	64
Вожжов С. П. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРУКТУРИРОВАНИЯ АКТИВОВ И ПАССИВОВ В МОДЕЛИРОВАНИИ РЕГУЛИРУЕМЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ БАНКОВСКОЙ ЛИКВИДНОСТИ	65
Волков Д. П. УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ	68
Гайдучок Т. С. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	70
Гаряга Л. О. БЮДЖЕТУВАННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ	72
Гернего Ю. О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ	73
Глущенко О. В. ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ У ПОБУДОВІ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	75
Гончарова М. Л. УПРАВЛІНСЬКЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ	77
Горбань А. В., Шевчук В. О. ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ	79
Гребешкова І. А. ОЦЕНКА ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ОТРАСЛЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ ПО ПОКАЗАТЕЛЮ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ	81
Гриценко О. І. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОБСЛУГОВУВАННЯ	83
Грищенко О. О. ПРИНЦИПИ ЕКВАТОРА ЯК ОСНОВА ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСУВАННЯ	85

Гушко С. В. ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ	87
Давидюк Т. В., Боримська К. П. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І АУДИТУ	89
Дейнеко Є. В. ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПИТАННЯ	91
Дейнеко Л. В., Купчак П. М. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ	93
Демків Ю. М. ФОРМИРОВАНИЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ БАНКОВСКИХ УСЛУГ	95
Дем'янюк О. Б. СПЕЦІАЛЬНЕ МИТО У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АВТОМОБІЛЕВИРОБНИКА	97
Дехтяр Н. А. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	99
Довбенко В. І. СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	100
Долгих В. Н., Долгих Я. В. НЕПАРАМЕТРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ И ОТНОСИТЕЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	103
Долгих В. Н., Стецюк П. И. О ПРИМЕНЕНИИ МЕТОДОВ НЕГЛАДКОЙ ОПТИМИЗАЦИИ ДЛЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЛОЖНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ	104
Дурицька Г. В., Шмігельська З. К. ПРОБЛЕМИ І ПОТЕНЦІАЛ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	106
Ещенко С. А. ДОЛЕВОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО – СТРОИТЕЛЬСТВО ПО СПРАВЕДЛИВОСТИ	108
Жмайлова О. Г. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ГАЛУЗЕВОГО АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКІВ	110
Зеленський М. В. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ В БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	112
Іванишин С. Т. МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ І АУДИТУ В БАНКУ	114
Ісаян А. М. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	116
Іщенко Я. П., Іщенко М. Ю. ВПЛИВ КОРПОРАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	118
Калінкін Д. В. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ: МІРКУВАННЯ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ	119
Кантаева О. В. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОТРАЖЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ БАСКЕТБОЛЬНЫХ КЛУБОВ	120
Каранковська І. В. ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСУ АНАЛІТИЧНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ ІЄРАРХІЧНУ СИСТЕМУ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИХ ІНДЕКСІВ	122
Касперович Ю. В. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, РЕГУЛЮВАННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ: ЄДНІСТЬ ТА ПРОТИРІЧЧЯ	123

Кирушко А. Б. ІНТЕРАКТИВНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНОЇ ОЦІНКИ КОМПЕТЕНЦІЙ ПЕРСОНАЛУ БАНКУ	125
Клітинський Ю. С. СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	127
Коваль Н. І. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	129
Козарезенко Л. В. ЕНДАУМЕНТ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ	131
Козенко А. О. МЕТОДИ БАЛАНСУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ	133
Козлова Ю. В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ	135
Колдовський А. В. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ОБМІННОГО КУРСУ ГРИВНІ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ	137
Колісніченко К. В. ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ ДЛЯ ДЕРЖАВИ	139
Конопліна Ю. С. СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ І ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ	141
Коротаєв С. Л. ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ В УСЛОВИЯХ ГИПЕРИНФЛЯЦИИ	142
Костирко Л. А. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	145
Костирко Р. О. ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ЗВІТНОСТІ КОМПАНІЙ	147
Кравченко О. В. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛІНГУ В БАНКАХ	149
Кремень В. М. СВІТОВА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ	151
Кремень О. І. СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	153
Круговая Ю. А. КАПИТАЛ БАНКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ РЕСУСРОВ	155
Кузнецов А. А. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНТРОЛЯ КОРПОРАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ	156
Кузнецова С. А. ТРАНСФОРМАЦИЯ МИРОВОЙ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ В ХАОТИЧЕСКИ СТРУКТУРИРОВАННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ	158
Кузніченко Я. М. РИЗИКИ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ БАНКІВ	160
Кулакова О. В. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ КОКСУ	162
Кунцев С. В. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДАНИХ У MS OFFICE EXCEL 2010 З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ УМОВНОГО ФОРМАТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТАБЛИЦЬ	163

Кутідзе Л. С. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ	165
Лаврова О. О. ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ОБЛІКУ В СТРАХУВАННІ УКРАЇНИ	167
Лапішко З. Я. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ОПРИЛЮДНЕННЯ ЗВІТІВ ПРО ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ	169
Ластовенко О. В. ФОРМУВАННЯ ДВОШАРОВОСТІ АТТРАКТОРІВ В СИСТЕМІ ФОНДОВОГО РИНКУ	171
Ласукова А. С. КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	173
Лачинов Ю. Н. ПРАКТИЧНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ В СОВРЕМЕННОСТИ	175
Лещух І. В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	178
Лин І. В. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТЬ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА СТІЙКОСТІ БАНКУ	180
Лин Я. І. СКЛАДОВІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ	182
Ломаченко Т. І. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКА	184
Лук'янець О. В. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	186
Луняков О. В. ИНСТРУМЕНТЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ДИСБАЛАНСОВ В ФИНАНСОВОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ	188
Лунякова Н. А. СИСТЕМАТИЗАЦИЯ СУЩНОСТИ СИСТЕМНОГО РИСКА В БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	189
Люта О. В. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІЇ	191
Макаренко І. О. РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДУ «ПОРТФОЛІО» У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ І АУДИТОРІВ	193
Макарович В. К. ФАКТОРИНГ: КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	195
Малишкін О. І. РОЗВИТОК ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	198
Марчук В. П. ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ МЕЖІ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	199
Масловська А. Ю. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПРЕС- ТА ПОГЛИБЛЕНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ	201
Мєшкова Н. Л. СТИМУЛЮВАННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	203
Михальчишина Л. Г., Гудзенко Н. М. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКУ: ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ	205
Міронова О. І. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ІНВЕСТИЦІЙНУ НЕРУХОМІСТЬ В ЗВІТНОСТІ ЗА ПСБО ТА МСФЗ	207
Мірошниченко Г. О. САМООРГАНІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	208

Назаренко З. В. МЕХАНІЗМ ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІНИ НА ТОВАР ПРИ ІМПОРТНО-ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЯХ	210
Нежива М. О. ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗЕРВІВ У ТОРГІВЛІ	212
Ніколаєва С. П. ЛІЗИНГОВА КОМПАНІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ	214
Огерчук М. О. СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	216
Оголь Д. О. ГРОШОВІ АГРЕГАТИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У РЕГУЛЮВАННІ ГРОШОВОЇ МАСИ	218
Оліховський В. Я. АУТСОРСИНГ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ	220
Орєхова А. І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	222
Павленко І. А., Лаврененко В. В., Петренко Л. А. ТЕОРЕТИЧНЕ І ПРИКЛАДНЕ ПІДГРУНТЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	223
Пахненко О. М. ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	225
Письменна Т. В. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	227
Письменний В. В. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ	229
Піскун К. В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	231
Пластун В. Л. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ	232
Пластун О. Л. МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ БІРЖОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	234
Пльонсак О. Л. МАРКЕТИНГОВИЙ ОПЕРАТИВНИЙ АНАЛІЗ У ТАКТИЧНИХ І СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕННЯХ ПІДПРИЄМСТВА	236
Поліщук Є. А. РІВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ	237
Пунько Б. М., Смолинець І. Б. ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ» ТА ЙОГО ПОХІДНІ ДЕФІНІЦІЇ	238
Пустовіт Ю. Ю. КЛАСИФІКАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ ПРИНЦИПОВ УКРАЇНИ	240
Путникова Е. Л. ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕНТРАЛИЗОВАННЫХ ФОНДОВ И ИХ ОТРАЖЕНИЕ В УЧЕТЕ УПРАВЛЯЮЩЕЙ КОМПАНИИ ХОЛДИНГА	242
Путренко А. М. ДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ АПЕЛЯЦІЙНОГО УЗГОДЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ	244
Пшик Б. І. КОВЕНАНТИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ	247

Рабцун Н. В. МОДЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЙНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ	249
Ребрик М. А. СТОХАСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ЗМІН ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ БАНКУ	251
Ребрик Ю. С. МЕХАНІЗМ ТРАНСМІСІЇ ВПЛИВУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	253
Руденко М. В. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКІСТІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ	255
Рыбак Т. Н. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ В КОНТЕКСТЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ	256
Рябушка Л. Б. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	258
Савінова Ю. М. ОГЛЯД МЕТОДІВ ЗДІЙСНЕННЯ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	259
Самоховец М. П. ЗНАЧЕНИЕ БАНКОВСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В РЕАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОГРАММ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	261
Самусевич Я. В. НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	263
Серпенінова Ю. С. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЛІКВІДНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ	265
Силантьєв С. О. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ ПІСЛЯКРИЗОВОЇ ЗМІНИ КЛАСИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІН ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	267
Скорба О. А. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА	269
Слободяник Ю. Б. ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ АУДИТОРІВ	270
Смірнов Ю. О. ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА	272
Солдатенко О. В. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	274
Сословський В. Г., Кирильчук О. П. НОВИЙ СЕРВІС ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ З УПРАВЛІННЯ ЗАОЩАДЖЕННЯМИ	276
Сотніченко О. А. ОСОБЛИВОСТІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ У ТОВАРООБОРОТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	278
Софіщенко І. Я. РЕГУЛЯТОРНА КОНВЕРГЕНЦІЯ В СФЕРІ ЗНИЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ	280
Стайкова І. І. ДИСБАЛАНС МЕЖДУ ПРИВЛЕЧЕННЫМИ ДЕПОЗИТНЫМИ И РАЗМЕЩЕННЫМИ КРЕДИТНЫМИ СРЕДСТВАМИ БАНКОВ УКРАИНЫ	282
Староста О. П. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРИТТЯ ДЕФІЦИТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ	284
Степура В. В. СИСТЕМА РИЗИКООРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	286
Стирська О. І. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯМ БАНКУ РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	288

Супрунова І. В. ЗАГРОЗИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК В УКРАЇНІ	290
Сюркало Б. І. ІМАНЕНТНИЙ ДЕТЕРМІНІЗМ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	292
Тарасенко С. В. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФЛОТУ СУДНОПЛАВНИХ КОМПАНІЙ	294
Темнікова Н. В. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	296
Тимощенко Ю. М. СПРАВЕДЛИВА ВАРТІСТЬ ПРИ ПЕРВІСНОМУ ВИЗНАННІ АКТИВІВ У КОНТЕКСТІ ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ	298
Ткачук Н. М. КРИТЕРІЇ ДОХІДНОСТІ АКЦІОНЕРНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В ОПЕРАЦІЯХ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ	300
Трайтлі В. Ю. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ ЗА ЯКІСТЮ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ	302
Третяк Н. М. БАНКІВСЬКЕ ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ	303
Тростянська К. М. РЕПУТАЦІЙНІ АТАКИ НА БАНК: МЕХАНІЗМ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗАСОБИ ПРОТИСТОЯННЯ	305
Трубіна М. В. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СФЕРИ ДИТЯЧО- ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ	307
Тулай О. І. ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ	309
Федоришина Л. І., Федоришина О. Ю. КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ	311
Хомутенко Л. І., Белявська М. О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	312
Хуторна М. Е. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ У БАНКАХ УКРАЇНИ	314
Цегельник Н. І. ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У ФОРМУВАННІ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ПІДПРИЄМСТВА	316
Ценклер Н. І. ФАКТОРИНГ ЯК ФІНАНСУВАННЯ В РОЗМІРІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЧИ ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ АСПЕКТ	318
Чаплига В. В. ТРИВИМІРНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ З УРАХУВАННЯМ РИЗИКУ	321
Чаплига В. М., Абашина Н. М. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	323
Чепелюк Г. М. АУДИТ ВКЛАДЕНЬ В ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ	325
Черемісіна С. Г. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	326
Чернодубова Е. В. ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	328

Чернявська Л. В. ВІДНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СЕЗ ЯК АКТУАЛЬНА ПОТРЕБА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	331
Чернявський А. Л. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ БОРОТЬБИ З МОРСЬКИМ ПІРАТСТВОМ	333
Шавлюк А. О. РОЛЬ ПОСЕРЕДНИКІВ У АУДИТІ ДІЛОВОГО ПАРТНЕРСТВА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	335
Шевчук О. А. РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	336
Шевчук О. О. РИЗИКОВИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	338
Шелюк А. А. СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ДЕПОЗИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ	340
Шепелюк В. А. ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	342
Шипунова О. В. ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ	344
Шиян Д. В. ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	346
Шкроміда В. В. ТРУДНОЩІ ОБЛІКУ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПОТРЕБА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО ЇЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ	348
Шпаковська Н. І. ОЦІНКА І РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ	350
Шпіцглюз С. О. МОДЕЛЮВАННЯ РАНЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕСТАБІЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	352
Шулімова Г. Д. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ	353
Шульський М. Г. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СИСТЕМІ АПК	355
Щербина Т. В. ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	357
Юрченко В. П. ПОДІБНІСТЬ І ВІДМІННІСТЬ МІЖ НОРМАТИВНИМ МЕТОДОМ ОБЛІКУ ВИТРАТ І «СТАНДАРТ-КОСТ»	358
Яценко В. В. МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНЬ: КОГНІТИВНІ СИСТЕМИ МАЙНДМЕПІНГУ	360
Яцко М. В. ДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	362
Яцюк О. С. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ АВТОСАНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	364

*Г. І. Андрєєва, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Перехід України до ринкової економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності виробництва, конкурентоздатності продукції та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання та управління виробництвом. Функціонування нових форм організації та ведення бізнесу, зміна масштабів та видів діяльності спричиняє зміну підходів до організації та ведення аналітичної роботи на підприємстві. Важлива роль при цьому відводиться економічному аналізу діяльності суб'єктів господарювання. За його допомогою розробляється стратегія та тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани та управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів тощо.

В сучасних умовах підприємства стикаються з проблемою раціональної організації аналітичної роботи. В зв'язку з цим виникають наступні варіанти її вирішення – створення самостійного відділу економічного аналізу, здійснення аналізу відповідними економічними службами підприємства. При цьому слід враховувати, що окремі підприємства перебувають у важкому фінансовому стані та не мають змоги проводити комплексний і системний економічний аналіз господарської діяльності підприємства. Проте необхідним є забезпечення зв'язку облік-планування-аналіз-контроль на кожному рівні управління суб'єкта господарювання

Будь-яка підприємницька діяльність потребує постійного контролю за своїм розвитком, аналізу процесів що відбуваються в суспільстві, економічними умовами господарювання (кон'юнктура ринку, податкове законодавство тощо).

В ринкових умовах необхідність та ефективність економічного аналізу залежить від ряду факторів як екзогенного так і ендогенного характеру. До перших слід віднести забезпеченість виробничими ресурсами (трудовими, матеріальними, фінансовими та технологічними), політична стабільність, ефективність системи державного регулювання економічних процесів. Слід зазначити, що саме ці фактори стримують ділову активність підприємств, гальмують економічний прогрес в Україні. До ендогенних факторів належать раціональність організаційно-управлінської структури підприємства, конкурентоспроможність технологій виробництва, ефективність виробничо-фінансового менеджменту.

Будь-яке управління підприємством починається з оцінки стану і динаміки розвитку того чи іншого процесу. Потрібно вибрати з різних джерел відповідну інформацію, аналітично її опрацювати визначеним способом. На підставі такого аналізу можна обґрунтувати і прийняти певне управлінське рішення. Зазначимо, що без уміння науково обґрунтувати та правильно

оцінювати ефективність рішень, що приймаються на основі даних аналізу, управління підприємством не може бути ефективним, зменшується його роль як двигуна, прискорювача економічного розвитку.

Таким чином, економічний аналіз передує управлінським рішенням та діям, обґрунтовує та готує їх, у цьому – основа наукового управління, його об'єктивності та ефективності. Слід також акцентувати увагу на значенні економічного аналізу для здійснення інших функцій управління, насамперед планування.

За результатами аналізу об'єктивно оцінюються досягнуті економічні результати, виявляються невикористані внутрішньовиробничі резерви, розробляються організаційно-технічні заходи щодо їх максимального використання, вносяться корективи до планових завдань. Економічний аналіз забезпечує можливість об'єктивної оцінки економічних результатів діяльності трудових колективів, визначення їх місця в галузі, регіоні, а також частку кожного робітника в загальних економічних результатах діяльності підприємства в цілому, відповідно до кількості та якості його трудових затрат.

Отже, економічний аналіз є важливим елементом в системі управління виробництвом, дійовим засобом виявлення внутрігосподарських резервів, основою розробки науково-обґрунтованих планів і прийняття ефективних управлінських рішень.

Крім того, слід зазначити, що особливістю економічного аналізу є використання системи показників, яка дозволяє комплексно досліджувати фінансово-господарську діяльність підприємства та є її інформаційною моделлю. На нашу думку, побудова такої інформаційної моделі є необхідною передумовою організації комплексного економічного аналізу, на підставі якого здійснюється економічна оцінка попередньої діяльності підприємства, пошук резервів, або не використаних можливостей підвищення ефективності господарювання, що створює аналітичну базу для формування власної облікової політики підприємства.

*С. В. Андрос, канд. екон. наук, доц., докторант,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ

Національна банківська система базується на принципах залучення капіталу в ресурсну базу банків з подальшою трансформацією на потреби економіки. Формуються відносини між банками і реальним сектором та між банками і державою. Так, фінансовою основою зростання ВВП у 2001-2004рр. України було банківське кредитування корпоративного сектора. Елементами макроекономічної стабільності виступали: позитивне сальдо торговельного балансу, низький рівень інфляції, високі темпи кредитування банками корпоративного сектора. В структурі активно-пасивних банківських операцій

відображалися базові потреби реального сектора, що обумовлювалися його національною структурою капіталу.

Чинниками повільного економічного зростання упродовж 2005-2008рр. були необґрунтовані бюджетні витрати, споживання в борг, торгівля, тобто сфера споживання, а не виробництва. В структурі ВВП переважала споживча складова. Одним із факторів зростання банків виступали іноземні кредити, придбані каналами банків з іноземним капіталом. Головним елементом макроекономічної стабільності виступало позитивне сальдо фінансового рахунку країни (за рахунок зовнішніх запозичень у формі короткострокових і середньострокових кредитів). У структурі кредитних портфельів банків формувалися валютні кредити, видані фізичним особам. Банки фактично перестали кредитувати реальний сектор.

Серед факторів, що чинять негативний вплив на здатність вітчизняних банків до конкуренції з потужними банками на міжнародних фінансових ринках можна виокремити: обмеженість ресурсної бази банків; їх короткостроковий характер; високі витрати діяльності, у т.ч. непрофільні витрати банків, високі адміністративні витрати; недоліки в нормативно-правових умовах і практиці регулювання банківської діяльності. У цьому зв'язку виділено ключові ознаки, що визначають кредитно-інвестиційну діяльність національних банків. Перша – це високий ступінь концентрації депозитів населення та коштів юридичних осіб у декількох великих банках з помітною державною участю в статутному капіталі. За рідкісним випадком, ступінь довіри населення і бізнесу до банків з істотною державною участю в капіталі залишається вище, ніж до приватних банків. Друга – структурна слабкість ринку міжбанківського кредитування створює високі ризики виникнення нових криз ліквідності в банківському секторі. Третя – високий рівень проблемних кредитів у балансах банків, пов'язаний зі складністю обслуговування раніше взятих кредитів корпоративними та приватними позичальниками.

До основних проблем, характерних для українського банківського сектору можна віднести: незадовільний стан управління, включаючи корпоративний аспект і управління ризиками (банкам властива орієнтація на обслуговування бізнесу власників); використання різних маніпуляційних схем, що веде до недостовірності обліку і звітності в деяких банках, викривлення інформації про їхню діяльність, появи «непрозорих» напрямків діяльності, оцінка й аналіз яких є складними як для наглядового і регулюючих органів, так і для учасників ринку; низький рівень відповідальності власників за якість рішень, бажання отримати надприбутки на шкоду фінансової стійкості; залучення банків у спекулятивну діяльність.

З огляду зазначеного, сформульовано ознаки, характерні для інтенсивної моделі розвитку вітчизняних банків: високий рівень конкуренції на банківському ринку і ринку фінансових послуг; високий ступінь транспарентності і ринкової дисципліни банків й інших учасників ринку; наявність розгалуженої сучасної інфраструктури, що забезпечує своєчасне й якісне надання послуг клієнтам; нарощення капіталізації банків; розвинені системи корпоративного управління й управління ризиками, що забезпечують

виваженість рішень і вчасну ідентифікацію ризиків, консервативну оцінку можливих наслідків їх реалізації; відповідальність власників, членів рад директорів банків за якість прийнятих стратегічних та операційних рішень, збалансоване ведення і стійкість бізнесу, достовірність інформації, що публікується і надається в органи контролю та нагляду інформації.

Завдання переходу до інтенсивної моделі розвитку вітчизняного банківського сектору повинне стати пріоритетним як для національних банків, так і для НБУ. Пропонується в рамках Уряду країни та НБУ підготувати план заходів реалізації стратегії кредитно-інвестиційної діяльності банків на середньострокову перспективу. В результаті банківський сектор по таким основним аспектам як організація кредитної діяльності, якість управління банківськими активами, стан конкурентного середовища, звітність, ринкова дисципліна і транспарентність, банківське регулювання і нагляд буде відповідати міжнародним стандартам. Банкам пропонується істотне розширення інвестицій у новітні банківські технології і продукти, фінансові інструменти. Нові завдання зажадають змін умов діяльності українських банків, їх внутрішньої структури, зміни підходів до організації нагляду і банківського регулювання. В розрізі кредитно-інвестиційної діяльності банків запропоновано пріоритетні напрямки розвитку національних банків: нарощення ефективності акумулювання банківським сектором заощаджень і трансформації їх в інвестиції, зростання ролі банків у процесі модернізації економіки; підвищення конкурентоспроможності українських банків і створення умов для розвитку конкуренції як у банківському секторі, так і на фінансовому ринку, підвищення системної стійкості банків; підвищення якості й істотного розширення переліку банківських продуктів і послуг для суб'єктів шляхом застосування нових банківських і інформаційних технологій, спрощення та розширення переліку інструментів кредитування бізнесу; запобігання залучення банків у спекулятивну діяльність, перш за все, з легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Однією з необхідних умов розвитку кредитних відносин банків з реальним сектором є заходи по вдосконаленню заставного законодавства, в т.ч. у частині реєстрації застав рухомого майна і створення системи реєстрації повідомлень про заставу, а також у відношенні застави іпотеки. Для розвитку системи кредитування банками реального сектору пропонується підвищити ефективність використання фінансових ресурсів, що виділяються за державними програмами через державні інститути (банки) розвитку.

О. М. Барішнікова, директор Аудиторської фірми «Лекс-сервіс»

ACCOUNTABILITY ЯК ІНСТИТУТ РЕГУЛЮВАННЯ ЗВІТНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Стандарт АА 1000 націлений на складання та подання звітності стійкого розвитку суб'єкта господарювання шляхом забезпечення високої якості обліку, аудиту і безпосередньо самої звітності. Мета стандарту – формування

прозорості господарської діяльності підприємств та їх підзвітності перед користувачами, якими виступають учасники господарської діяльності.

Звітність, складена за стандартом AA 1000, стосується управління, бізнес-моделі та організаційної стратегії підприємства, а також забезпечення оперативного управління із забезпечення стійкого розвитку і взаємодії із зацікавленими сторонами. Дотримання цього стандарту передбачає взаємодію всіх зацікавлених сторін: інвесторів, кредиторів, працівників, постачальників, споживачів, експертів, громадських організацій та державних структур з компанією, яка в свою чергу враховує їхню думку при аналізі та управлінні господарською діяльністю.

Стандарт AA 1000 передбачає інтеграцію соціальних аспектів в організацію бізнес-процесів на підприємстві. Важливою метою стандарту є підвищення соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством за рахунок максимального залучення груп зацікавлених сторін, врахування їх думки при аналізі діяльності компанії. Згідно з вимогами стандарту, основними етапами процесу соціального звіту є планування (ідентифікація заінтересованих сторін, визначення цінностей і завдань компанії), звітність (виявлення найбільш актуальних питань, збір і аналіз інформації), підготовка звіту та проведення аудиту зовнішньою організацією.

Стандарт звітності AA 1000 був розроблений за участю міжнародних стейкхолдерів і неприбутковою членською організацією ЕкаунтЕбіліті (AccountAbility), заснованою в Лондоні в 1995 році. Управління організацією ЕкаунтЕбіліті (AccountAbility) здійснює рада головних міжнародних стейкхолдерів, яка включає представників бізнесу, неурядових організацій, консалтингових компаній та науковців. Виходячи з цього ЕкаунтЕбіліті (AccountAbility) є глобальною мережею та має свої представництвами в Лондоні, Вашингтоні, Пекіні, Женеві, Сан-Паулу і Сан-Франциско.

Вищі керівні функції покладені на Раду Стандарту AA 1000 до складу якої входять п'ять представників, що виражають і представляють інтереси бізнес-середовища (постачальники, експерти), суспільства (споживачі, громадські організації), суб'єктів господарювання (суб'єкти, які складають звітність за вимогами AA 1000), уряду (державні структури) та інвестиційного співтовариства (інвестори і кредитори).

Діяльність ради Ради AA 1000 регулюється Технічним завданням для Ради Стандарту AA 1000. Члени Ради обираються на 3 роки, серед обраних призначається Голова, який стежить за роботою своїх підлеглих. До їх повноважень входять: затвердження плану роботи Ради та Технічних комітетів; делегування роботи Комітетів; затвердження процедури розробки стандартів AA 1000; затвердження стандартів для публікації; призначення членів Технічних комітетів; підтримка AA 1000 щодо фінансування своєї діяльності.

Збори Ради проходять не рідше одного разу на рік, однак Рада може скликати позачергові збори, мета яких вирішення невідкладних завдань щодо фінансування Ради, Комітетів, затвердження стандартів, обрання нових членів Ради, Комітетів і т.д.

Наступним керівним органом AccountAbility є Комітети технічного розвитку, що включають Технічний комітет зі стандартів принципів та

верифікації звітності і Технічний комітет взаємодії з користувачами звітності, які регулюються відповідними Технічним завданням.

Технічний комітет зі стандартів принципів та верифікації налічує 10 членів, які делегуються і призначаються Радою ЕкаунтЕбіліті (AccountAbility). По можливості в комітет повинен входити представник світового регіону (Латинська Америка, Північна Америка, Європа, Азія, Африка). Даний орган здійснює розробку та вдосконалення принципів стандарту AA 1000, рекомендацій до їх трактування та розкриття у звітності. Також комітет займається питаннями верифікації, перевіркою складеної нефінансової звітності на достовірність і повноту.

Технічний комітет взаємодії із зацікавленими сторонами налічує 15 членів, по можливості представляють регіони світу. Членів делегує і призначає Рада. Головним завданням комітету є співпраця з користувачами звітності. Комітет збирає всі інформаційні запити зацікавлених сторін і формує шляхи їх відображення в нефінансовому звіті суб'єктів господарювання.

Технічні комітети очолюють голови, яких призначає Рада стандарту. Дані органи працюють протягом усього фінансового року (з 1 квітня по 31 березня). Головним завданням, як і Ради, так і Технічних комітетів ЕкаунтЕбіліті (AccountAbility) є прийняття стандартів для якісної підготовки і подання звіту стійкого розвитку фірми. Радою було видано 3 серії стандартів: AA 1000 AccountAbility Principles Standard (AA 1000APS) (визначає основоположні принципи, відповідно до яких підприємство повинно складати нефінансовий звіт), AA 1000 Assurance Standard (AA 1000AS) (визначає методики оцінки ступеня і характеру відповідності звітності стандартам AA 1000), The AA 1000 Stakeholder Engagement Standard (AA 1000SES) (забезпечує основу для забезпечення комунікаційного процесу між зацікавленими сторонами і суб'єктом господарювання).

***О. М. Бартош, старший викладач,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)***

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

Важливим інструментом підвищення ефективності управління банком є система бюджетування. Рівень його організації, наукова обґрунтованість планових показників бюджету, їх збалансованість значною мірою визначають економічний розвиток як окремих підрозділів, так і банку в цілому.

Фінансове і бюджетне планування є частиною планування, яке створює уявлення про банк і перспективи його розвитку. Процес планування банківської діяльності є багаторівневим і має три рівні:

- 1 Стратегічне планування – ідеї, цілі, концепції, підходи.
- 2 Тактичне планування – визначення конкретних заходів і завдань із виконання стратегії і досягнення поставлених цілей.

3 Фінансове планування і розроблення бюджетів – кількісне вираження цілей, завдань, заходів, тобто розрахунків абсолютних і відносних показників та нормативів [1, с.151].

Метою організації системи бюджетування в банку є створення інструментарію планування, управління і контролю ефективності фінансової діяльності і ліквідності банку, що ґрунтується на систематичному прогнозуванні розвитку банку через складання бюджетів [2, с.123].

Для банку важливе значення має стан і розвиток соціальної сфери економіки, оскільки від неї залежать ресурси банку (депозити), а також розвиток галузей виробництва, малого та середнього бізнесу для розробки кредитної та інвестиційної політики. Система бюджетування покликана забезпечити ефективний механізм планування, контролю, оцінки результатів діяльності, інформаційного обміну і координації роботи структурних підрозділів банку. При застосуванні бюджетування необхідно визначитися з цілями та завданнями, які повинні бути досягнуті банком (табл. 1).

Таблиця 1

Ієрархія елементів управління банку

Елементи управління	Короткий зміст
Місія банку	Філософія банку, найвища мета, що відображає цільові орієнтири банківської установи, визначається пріоритетна сфера діяльності, спрямована для досягнення інших цілей як короткострокових так і довгострокових
Стратегічні цілі	Прогноз і бажане уявлення керівництва щодо майбутнього розвитку бізнесу, а саме, довгострокові цілі банку за всіма напрямками статутної діяльності, що спрямовані на реалізацію поставленої місії. Стратегічні цілі стосуються таких аспектів як ринкова позиція, конкурентоспроможність, прибутковість, управління ресурсами, інновації тощо
Стратегічні завдання	Комплекс практичних заходів щодо реалізації стратегічних цілей за основними компонентами бізнесу, а саме: клієнти, мережа філій, продукти та послуги, технології, бізнес-процеси, персонал тощо, де визначені пріоритетні сегменти ринку, групи клієнтів та банківські продукти
Стратегічні бюджети	Довгострокові планові показники (припущення) за всіма видами діяльності, за якими створюється модель майбутнього розвитку банку, так щоб забезпечити платоспроможність та ліквідність
Щорічні бюджети	Комплекс короткострокових планових завдань, щодо забезпечення операційної діяльності. Розробляється в цілому для банку, для окремих бізнес-одиниць або для центрів відповідальності, взаємоузгоджує їхню діяльність, спрямовану на досягнення цілей банку

Бюджетування вимагає побудови такої організаційно-фінансової структури банку, яка забезпечує формування бюджетних параметрів і контроль бюджетного процесу.

Постановка і впровадження бюджетування включає такі етапи:

1. Формування фінансової структури банку на основі організаційно-штатної структури та бізнес-плану.

2. Розробка структури бюджету банку, склад бюджетних статей і погодження бюджетів між собою.

3. Розробка методичних документів, де визначені принципи, методики бюджетування.

4. Розробка організаційного та часового регламентів організації бюджетного процесу.

5. Планування та затвердження бюджету.

На сьогодні банки стали залежними від макроекономічної ситуації. Для того, щоб контролювати розвиток банківського бізнесу, а зокрема кожного виду операцій, його співвідношення з іншими видами, доцільно враховувати основні цикли розвитку економіки, банківської системи, самого банку та банківського продукту. Тому раціональне бюджетне планування неможливе без урахування: циклу ділової активності банку; особливостей ведення банківського бізнесу; особливостей розвитку самого банку; життєвого циклу банківського продукту.

Основною метою банку на річну перспективу є розширення клієнтської бази та завоювання позицій на ринку банківських послуг шляхом збереження спеціалізації чи універсального банку, з наданням переваги, зазвичай, корпоративним клієнтам, перспективним секторам економіки, одночасно зберігаючи та розвиваючи роздрібний банкінг. Тобто на всіх циклах ділової активності банку завданням бюджетування є збереження існуючої клієнтської бази та залучення нових платоспроможних клієнтів, підвищення довіри населення до банку з метою збільшення обсягів залучених строкових коштів.

Отже, на основі розрахунку та аналізу фінансових параметрів, бюджетування дозволяє завчасно оцінити фінансову стабільність окремих видів бізнесу та продуктів, що забезпечує фінансову стійкість банку.

Література:

1. Любунь О.С., Денисенко М.П. Бізнес – планування у банку: Навч. посіб. / О.С. Любунь, М.П.Денисенко . – К.: Атака, 2006. – 288 с.
2. Фінансове планування та прогнозування діяльності банків: монографія / За заг. ред.акад. АЕН України д-ра екон. наук проф. О.В. Васюренка. – К.: УБС НБУ, 2009. – 323 с.

М. Г. Басов, аспірант,

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

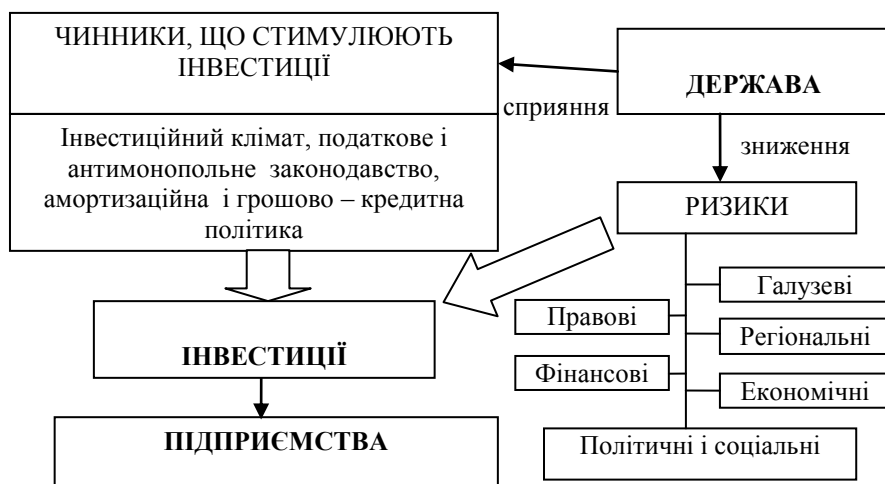
МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується різким ослабленням внутрішніх і зовнішніх джерел інвестування. Перспективи розвитку вітчизняної економіки у визначальному ступені залежать від стратегії фінансового регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств, зокрема механізмів активізації інноваційно-інвестиційного процесу у промисловості. Основними факторами, що стримують інвестиційну діяльність підприємств, є: недосконалість правової бази, непостійність державної інвестиційної політики і форм регулювання інвестиційної діяльності підприємств, часті коливання кон'юнктури інвестиційного ринку, високі інвестиційні ризики. Частка інвестицій в основний капітал у ВВП України у 2011 році складала 15,9%, що менше, ніж рекомендований європейський рівень (30%) [1]. Основним джерелом інвестицій в основний капітал залишаються власні кошти підприємств, за рахунок яких в 2011 р. освоєно 54,0% усіх обсягів. У щорічному звіті Міжнародної фінансової корпорації і Світового банку за

сприятливими умовами ведення бізнесу Україна займає лише 152 місце з 183 країн [2]. Необхідність залучення інвестицій і активізації інвестиційної діяльності підприємств вимагає розробки адекватної інвестиційної політики, що забезпечує ефективну взаємодію і інтеграцію всіх учасників інвестиційного процесу. На мікрорівні вона здійснюється на основі індивідуальних інвестиційних рішень, на макрорівні інвестиції є потоками економічних ресурсів, що формують єдиний безперервний інвестиційний процес.

Взаємодію всіх учасників інвестиційних процесів регламентують такі принципи формування і реалізації інвестиційної політики: мінімальне втручання органів державної влади в господарську діяльність інвесторів; забезпечення сприятливого і стабільного законодавчого режиму інвестиційної діяльності з метою підвищення інвестиційної активності; прозорість і доступність для інвесторів інформації, необхідної для здійснення інвестиційної діяльності; узгодження інтересів всіх учасників інвестиційного процесу; забезпечення соціально-економічної ефективності інвестиційної політики.

Суб'єктами інвестиційної політики є органи державної влади різного рівня та окремі господарюючі суб'єкти, які приймають участь в її формуванні і реалізації. Об'єктом інвестиційної політики є сфера або зона безпосередньої дії суб'єкта: галузі економіки, регіони, промислові комплекси, кластери, підприємства. Виходячи з цього розрізняють такі види інвестиційної політики: державна, регіональна, інвестиційна політика підприємств. Під інвестиційною політикою підприємства розуміється система заходів, які спрямовані на встановлення структури і масштабів інвестицій, джерел їх отримання і напрямів використання та реалізуються керівниками і власниками підприємства шляхом вкладення власних і залучених інвестиційних ресурсів в його модернізацію і розвиток. В ситуації, що склалася, активізація інвестиційних процесів в промисловості доцільна за допомогою адекватного державного втручання, як з погляду регулювання інвестицій, так і з позиції розробки ефективної інвестиційної політики. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств з урахуванням ризиків наведено на рис. 1.

Рис. 1. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств в умовах невизначеності ринкової економіки

Основними елементами механізму формування і реалізації інвестиційної політики державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств є важелі, за допомогою яких здійснюється досягнення її цілей (рис. 2). Ця політика полягає в цілеспрямованій взаємодії органів влади різного рівня з метою активізації інвестиційних процесів і підвищення конкурентоспроможності промислового комплексу.

Рис. 2. Важелі механізму формування і реалізації політики державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств

Таким чином, політика держави в інвестиційній сфері має бути сконцентрована на розробці інвестиційних програм за такими основними напрямками: оновлення і модернізація основних засобів; розвиток інновацій; створення рівних умов і додаткових економічних стимулів для залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки.

Література:

1. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Бортнікова Н., Бортніков О. Аналіз інвестиційної діяльності в Україні // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8, Ч. 1. – С. 35-38.

*С. В. Башлай, канд. екон. наук, доц. кафедри банківської справи,
О. І. Подоляка, канд. екон. наук, доц. кафедри економічної кібернетики,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

РОЗРОБКА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ

Світова фінансова криза змусила черговий раз переглянути підходи до регулювання діяльності в банківській сфері, вказала на актуальність запровадження комплексного характеру до здійснення нагляду. За висновками, проведених ЄБРР досліджень, активність інтеграційних процесів в довгостроковій перспективі призводить до позитивного впливу, а в короткостроковій часто носить негативний характер. Зокрема, в Україні підвищена залежність від зовнішніх ринків капіталу (участь в статутному капіталі, субординований борг, значні зовнішні запозичення в іноземній валюті) «забезпечила» відчуття впливу фінансової кризи практично відразу після її початку. В країні сповільнилися темпи економічного розвитку, погіршився фінансовий стан підприємств та знизилася платоспроможність населення. При цьому банки, до цього досить швидко нарощуючи свої активи (в першу чергу, кредитні портфелі) за рахунок зовні запозичених ресурсів, зіткнулися з реальним проявом підвищених ризиків. За таких умов в банківській системі активно почали реалізовуватися процеси реструктуризації та реорганізації. З метою попередження нових та зниження впливу існуючих регулятор почав активно відслідковувати системні ризики, пов'язані з ростом притоку капіталу, кредитним та валютним ризиками і т. п.

Розвиток концептуальних засад щодо забезпечення фінансової стійкості банківської системи, має передбачати розробку комплексного підходу до регулювання системних ризиків на основі принципів макропруденційності. На початку ХХІ-го ст. під егідою Банку міжнародних розрахунків на міжнародному рівні була започаткована концепція макропруденційного нагляду в банківській сфері. Кінцева мета такого нагляду полягає в зменшенні втрат від фінансової нестабільності, пов'язаних з проявами банківських (загальноекономічних) криз, що забезпечується концентрацією уваги регулятора на системних ризиках та їх джерелах, а також врахуванні в пруденційних нормах діяльності банків макроекономічних індикаторів нестабільності.

Макропруденційна політика – це регуляторна діяльність об'єктом якої є ризики не одного сектору, а міжсекторні ризики, джерела яких можуть концентруватися і в окремих секторах економіки: в банківській сфері, на фінансовому ринку, в реальному секторі економіки, і в декількох сегментах економічної системи, водночас. Вона передбачає реалізацію підходів, зміст яких спрямований на забезпечення системної стійкості в фінансовій сфері, а завдяки їй в економіці, взагалі.

Питанням змісту, переваг та недоліків макропруденційної політики сьогодні приділяється багато уваги як світі, так і в Україні. В окремих країнах

світу (США, Великобританії та ЄС) цей підхід набув відповідного концептуального представлення та інституційного оформлення.

В першу чергу, були створені спеціальні установи функціями яких стали практичні моменти реалізації макропруденційної політики:

- визначення та оцінка рівня впливу кризових явищ на банківську систему країни;

- попередження розповсюдження негативного впливу із банківської на інші сфери економіки;

- розробка рекомендацій із зниження та попередження системної нестабільності;

- вивчення макроекономічної ситуації та стану ринків, що є вихідними параметрами функціонування банків.

В умовах функціонування банкоцентричної кредитної системи макропруденційний нагляд має концентруватися на системній стабільності фінансово-кредитної сфери, а не попередженні фінансової неспроможності (проблемності) окремих банків. При його застосуванні особлива увагу має приділятися системоутворюючим (чи наближеним до них) банкам та взаємозв'язку в фінансовій сфері (нагляд на консолідованій основі). Адже, ризик системної стабільності залежить від колективної поведінки учасників фінансового ринку, а генеровані ними ризики носять ендогенний характер.

Макропруденційне регулювання виступає важливим інструментом для системної оцінки показників стійкості фінансової сфери. Всебічний моніторинг за поведінкою та станом фінансових установ покликаний стати дієвим механізмом оцінки та раннього запобігання фінансовим потрясінням економічної системи країни в майбутньому.

***І. В. Бєлова, канд. екон. наук, доц.,**
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЯКОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ НА РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання оприлюднення реальної фінансової звітності банками є виключно актуальним для України. Навмисне приховування фактичної фінансової ситуації в банку стає системним порушенням. І якщо подання недостовірної інформації органам нагляду в багатьох країнах передбачає серйозні санкції до банків, а в деяких випадках - ліквідацію банку і кримінальну відповідальність керівників, то в Україні відсутня ефективна система контролю та належної відповідальності порушників. Слід зазначити, що викривлена інформація про фінансовий стан банку не тільки знижує результативність прийняття заходів впливу, не дає можливості вчасно реагувати на ці проблеми органам банківського нагляду, але й призводить до подовження небезпечної банківської діяльності, а в подальшому – до банкрутства та ліквідації банку.

У попередніх дослідженнях ми вже приділяли увагу питанням якості активів банків. Фактично, вказані дослідження доводять, що банки широк

використовують маніпулювання звітністю для „коригування” думки про свій фінансовий стан у частині якості активів, формування резервів /витрат та ін. Дане дослідження присвячене аналізу ситуації з якістю капіталу банків. Так, однією з найважливіших задач банків у посткризовий період є їх належна капіталізація. Регулятивний капітал банку, як відомо, складається з багатьох елементів, в тому числі зі статутного капіталу, субординованого боргу, резервів переоцінки та ін. Зрозуміло, що в залежності від співвідношення зазначених складових, можна говорити про різну якість капіталу банків. Так, найкращим є варіант, коли значна частка регулятивного капіталу припадає на статутний. В порівнянні з докризовою ситуацією відбулися суттєві зміни у структурі регулятивного капіталу. Але оцінити їх широкому колу користувачів стало складно після 2008 року, оскільки НБУ призупинив публікацію окремих Звітів про діяльність банківського нагляду, які і дозволяли це зробити раніш.

Виключно позитивною зміною є зростання співвідношення фактично сплаченого зареєстрованого статутного капіталу до регулятивного від 59% до 98%. Таке стало можливим внаслідок величезних зусиль НБУ з встановлення жорстких вимог щодо капіталізації і подальшого моніторингу їх дотримання. Однак, нова тенденція, що з'явилася у кризу, це – значна збитковість діяльності, що безумовно відображається на розмірах регулятивного капіталу.

Субординований борг по відношенню до статутного капіталу мав тенденцію до зростання з 14 % у 2006 р. по системі до 21,5 % у 2010 р., коли був досягнутий максимум за останні 7 років. Однак, і статутний капітал зріс стрімко за ці роки. Фактично сплачений зареєстрований статутний капітал зріс з 01.01.06 по 01.01.13 з 25,9 млрд. грн. до 175,4 млрд. грн. (у 6,8 разів за 7 років), при чому за останній рік зростання відбулося лише на 2 % проти показника у 71 % за 2010 р. Не менш стрімким було і зростання субборгу, оскільки у кризу для підвищення рівня капіталізації банків досить популярним став такий захід збільшення регулятивного капіталу, як включення субординованого боргу. Також законодавством у 2009 році були встановлені вимоги (до 01.01.12) щодо граничної суми коштів, залучених на умовах субординованого боргу, які включаються до регулятивного капіталу банку, у розмірі не більше 100 % основного капіталу банку.

У кварталній звітності банків, що розміщується на сайті НБУ, показник „Субординований борг” окремою статтею зобов'язань з'явився з 01.04.2009, тобто фактично у розпал кризи. Станом на 01.04.09 субборг по системі банків склав 19,52 млрд.грн., частка I-ої групи при цьому була 75,5% (при сумі 14,74 млрд.грн.). Аналіз динаміки субборгу найбільших банків України за 2009-2012 р. показав, що в основному банки нарощували борг у розпал кризи, а з 2011р. почалося його погашення, але борг залишається більше докризових показників. Крім того, поступово наближаються строки сплати за боргом, які для більшості банків сплинуть у 2015 р.-2016 р. Тобто фактично найближчим часом повинно відбуватися погашення значних сум, що безумовно буде мати свій вплив на фінансовий стан банків та показники їх капіталізації. Основні за розміром борги зосереджені у банках I-ої групи. Тільки для того, щоб вийти на докризовий рівень, банкам I-ої групи потрібно буде погасити 4,7 млрд.грн. субборгів, а в цілому системі – 11,0 млрд.грн. Зараз найбільш активно відбувається погашення

субборгу в „Альфа-банку”, „УкрСиббанку” та в „Укрсоцбанку”. Саме у цих банках і відбулося згортання обсягів діяльності, помітне за динамікою їх активів останніми роками: тільки за два останні роки активи „Укрсоцбанку” зменшилися на 6,7 %, „УкрСиббанку” – на 43,9 %, „Альфа-банку” – на 3,8 %. Інші банки ще не розпочали процес активного погашення субборгу. Таким чином, всі зазначені вище банки фактично мають досить значний ризик згортання обсягів діяльності з початком процесу погашення субборгу.

Іншою складовою регулятивного капіталу, що не завжди може свідчити про його якість, є резерви переоцінки. Іноді їх сума є порівняною з розміром статутного капіталу банку, тобто фактично може бути навіть $\geq 100\%$. Найбільший показник резервів переоцінки до статутного капіталу спостерігається у „Полтава-банку”, „Укрсоцбанку”.

Таким чином, з урахуванням вищевикладеного, можна сказати, що є банки, які в повній мірі використовують для підвищення капіталізації, як значні обсяги показника субординованого боргу, так і переоцінки. Це, наприклад, наступні: „Райффайзен Банк Аваль”, „Промінвестбанк”, „Укрсоцбанк”, „Банк Кредит Дніпро”, „Банк Київська Русь”, „Укрбізнесбанк”. Перелік банків, що мають співвідношення субординованого боргу та переоцінки до статутного капіталу більше 50 %, включає 42 банки з наявних на 01.01.2013 загальної кількості 175 банків (з зазначених 42 банків 14 мають це співвідношення $\geq 100\%$, 16 банків – від 70 % до 100 %). Тобто фактично щодо чверті існуючих банків можна поставити питання про якість їх капіталу і про суттєві ризики на майбутнє.

І. І. Біломістна, канд. екон. наук, доц.,

*О. М. Біломістний, канд. екон. наук, начальник наукового відділу,
Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)*

РОЗВИТОК КАРТКОВОЇ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Платіжні системи, як свідчить досвід розвинутих країн надають зручності населенню та сприяють мобілізації фінансових ресурсів банку, що підвищує інвестиційні можливості країни. Банки – єдині оператори на вітчизняному ринку банківських платіжних карток. Лідерство виборюють у гострій конкурентній боротьбі, розширюючи клієнтську базу, збільшуючи обсяги продажу банківських продуктів та поліпшуючи їхню якість. В сучасних умовах особливого значення набуває впровадження передових методів управління окремими видами банківських операцій, зокрема операцій, пов'язаних з безготівковими розрахунками на базі платіжних карток. Все більшого значення набуває наукова система обґрунтування управлінських рішень, яка базується на статистичній інформації. Щоб підвищити ефективність карткового обслуговування, залучити додаткових клієнтів банк має обирати інструменти залежно від обраного напрямку розвитку.

У зв'язку з цим дослідження питань організації роботи з платіжними картками установами банків України набуває особливого значення, яке

зумовлює актуальність даної теми і доцільність проведення досліджень для розвитку цього питання в Україні.

Ефективність платіжної системи зазвичай характеризують: кількість емітентів, кількість випущених карток, кількість активних карток, кількість та сума операцій, що здійснюються з використанням банківської платіжної картки, залишки на карткових рахунках тощо. На всі ці показники впливає розгалуженість платіжної системи: кількість терміналів, банкоматів, імпринтерів тощо та зручність користування ними. Не менш важливим фактором, що впливає на розвиток платіжної системи також є інформованість населення про призначення та можливості банківських платіжних карток.

Ситуація відносно розвитку показників ринку платіжних карток в Україні, нестримно змінюється і виклик часу спонукає до необхідності глибшого погляду практичних сторін організації, позиціонування і розвитку карткової справи в банках.

Для прийняття рішень керівництвом банку щодо напрямів розвитку операцій з банківськими платіжними картками: про розробку нових послуг і про установку і зміну тарифів на послуги банку; про відкриття філіалів будь-якому банку необхідно прогнозувати результати своїх дій на основі відповідних статистичних даних. Той факт, що доступ до детальніших кількісних характеристик платіжних карток обмежений, призводить до необхідності обробки якісної інформації, яку можна отримати за допомогою анкетування респондентів. Формалізація даних, що містяться в джерелах такого типу, як анкета, характеризується тим, що властивості (ознаки) об'єктів, що вивчаються, або явищ можуть бути описані лише на якісному рівні, тобто вимір цих ознак за допомогою кількісних шкал не представляється можливим.

З метою виявлення відношення населення до карток та умов їх використання, оцінці перспектив випуску банківських платіжних карток авторами проведено вибіркоче анкетне спостереження. Програмою спостереження було передбачено отримання відповідей від населення за колом певних питань.

Авторами обстежено 90 респондентів, які з різною ефективністю користуються банківськими платіжними картками. Для пошуку зв'язків між відповідями та характеристиками респондентів було використано метод таблиць спряженості, які дозволяють за допомогою частотних таблиць встановити щільність зв'язків між досліджуваними показниками.

Спостереження проводилось в декілька етапів. На першому етапі було розроблено анкету та проведено пілотне обстеження, за результатами якого скориговано анкету та розраховано необхідну кількість вибірки.

На другому етапі проведено інтерв'ювання респондентів згідно питань анкети. На третьому етапі була здійснена систематизація і обробка отриманих результатів.

Процедура пошуку зв'язків між відповідями і характеристиками респондентів проведено одним із відомих методів непараметричної статистики – методом таблиць спряженості. Зазвичай даний метод в використовується в соціології, в економіці він менш відомий. Основні положення цього методу

полягають у наступному. Дані на певні відповіді представляються у вигляді частотної таблиці.

Отримані результати взаємозв'язку елементів у таблиці спряженості дають змогу стверджувати, що користувачі платіжних карток, які мають дохід понад 5000 грн, сильно користуються можливостями карток; особи, які мають дохід від 500 до 1000 грн, слабо користуються можливостями карток або зовсім їх не мають, що також вплинуло на результат. Особи, які мають середній дохід, опосередковано використовують можливості банківських платіжних карток.

Таким чином, за наявності суттєвих зв'язків між досліджуваними X та Y у наведеній методиці можна стверджувати, що фактори суттєві й необхідно розробляти заходи з посилення зв'язку. Цей напрям роботи необхідно розробляти відповідним працівникам банку й давати необхідні рекомендації залежно від обраного напрямку, наприклад, здійснення маркетингових заходів із залучення клієнтів, держателів платіжних карток, до відділу маркетингу.

Г. С. Бовсуновська, аспірант,

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ СТРАХУВАННЯ

Важливим аспектом сучасних досліджень у галузі фінансової політики держави є вивчення характеру дії та складових фінансового механізму, за допомогою якого здійснюється регулювання соціально-економічного розвитку країни. Структура фінансового механізму визначається рівнем розвитку економіки, історичними та національними особливостями розвитку суспільства. Ефективна реалізація фінансового механізму можлива при досконалому володінні знаннями методології фінансового впливу на макроекономічні процеси.

Фінансовий механізм страхування дозволяє страховикові управляти фінансами через фінансові важелі з використанням фінансових методів для досягнення найбільшого ефекту від формування, розподілу і використання фінансових ресурсів.

Структурними елементами фінансового механізму страхування є фінансові методи, фінансові важелі, стимули та санкції, а також нормативно-правове забезпечення надання страхових послуг. Усі елементи фінансового механізму повинні бути націлені на виконання основних функцій управління, а саме: планування, прогнозування, оперативного управління, регулювання, контролю, нагляду. Взаємозв'язок структурних елементів фінансового механізму забезпечується їх вертикальною й горизонтальною координацією. Вертикальна координація здійснюється за допомогою елементів вищого рівня (фінансові методи), рознесених по елементах нижчого рівня (фінансові інструменти), які безпосередньо конкретизують їх дієвість за певними елементам механізму (фінансові важелі). Горизонтальна координація, що забезпечується саморегулюючою налаштованістю кожного елемента на виконання лише властивого йому навантаження, узгоджує дії безпосередньо не

пов'язаних між собою елементів фінансового механізму за вертикальним рівнем та елементів, що належать до різних вертикальних рівнів.

До фінансових методів належать фінансовий аналіз, фінансовий контроль, фінансове планування і прогнозування. Специфіка страхової діяльності суттєво впливає на проведення фінансового аналізу страхової компанії, який має значні відмінності від традиційного фінансового аналізу підприємства. В умовах глобалізації страхового ринку України є необхідність проводити аналіз фінансового стану страхових компаній за загальноприйнятими у світі методиками. Розроблена Національною асоціацією страхових організацій США (NAIS) методика дозволяє виміряти рівень фінансової стійкості компаній, який може бути розглянутий як індикатор її майбутньої платоспроможності.

В українській практиці під час проведення фінансового аналізу страхової компанії оцінюється платоспроможність страховика. Забезпечення платоспроможності страховиків України контролюється Законом України «Про страхування». На міжнародному рівні нормативи платоспроможності регулюються відповідними Директивами Європейського Союзу «Solvency I Life Directive», «Solvency I Non-life Directive» та з 1 січня 2014 року вступають у силу оновлені стандарти Solvency II.

Фінансові важелі діють у межах фінансових інструментів. До фінансових важелів можна віднести тарифну політику, прями й опосередковані заходи державного регулюючого впливу на процес формування ринкових цін, дивіденди, заробітну плату, норми амортизаційних відрахувань, норми штрафних санкцій, атестація, акредитація, ліцензування тощо.

Нормативно-правове забезпечення страхування в Україні становлять ухвалені законодавчі та нормативні акти, що регулюють страхову діяльність як у цілому, так і за окремими її напрямками. Державний нагляд за страховою діяльністю на території України здійснюється Національною комісією, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг України та її органами на місцях.

Функціонування фінансового механізму страхування в основному спрямовано на управління фінансовими ресурсами і результатами діяльності страхової компанії, з його допомогою досягається підвищення конкурентоспроможності страховика, гнучкість реагування на зміну умов зовнішнього середовища.

Беручи до уваги особливості фінансового механізму страхування, можна визначити його як сукупність взаємоузгоджених фінансових методів, форм, інструментів та важелів впливу щодо акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів відповідно до норм чинного законодавства з метою проведення ефективної страхової діяльності та управління ризиками.

Список використаної літератури:

1. Івашко О.А. Концептуальні основи фінансового механізму / О.А. Івашко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Економічні науки., 2010. – с. 65-71.

2. Стратегічне управління страховою компанією: монографія / В.М. Фурман, О.Ф. Філоннюк, М.П. Ніколенко, О.І. Барановський та ін.; наук. ред. та кер. кол. авт. докт. екон. наук В.М. Фурман. – К.: КНЕУ, 2008. – 440 с.

3. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія / Н.В. Ткаченко: Нац. Банк України. Ун-т банк. справи. – Черкаси: Черкаський ЦНТЕГ, 2009. – 570 с.

Ж. А. Богданова, канд. екон. наук, доц.,
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ

Представники різних економічних шкіл приділяли поглиблену увагу сутності витрат, у тому числі процесу формування собівартості продукції (товарів, робіт, послуг). Разом з тим, не зважаючи на велику кількість наукових та методичних праць цієї тематики, вже протягом кількох сторіч не вщухають дискусії щодо економічної категорії собівартості.

Такий значний інтерес до теми витрат пов'язаний із великим колом питань, що стосуються дефініції витрат, класифікації витрат, процесу формування собівартості продукції та сутності калькуляції собівартості продукції (товарів, робіт або послуг).

Але, саме формуванню собівартості послуг приділялося дуже мало уваги.

У зв'язку з цим, метою дослідження є визначення та порівняння основних положень нормативних документів, які регулюють процес формування собівартості послуг в різних країнах, для того, щоб виявити проблеми регулювання процесу формування собівартості послуг.

У першу чергу розглянемо нормативні документи, які регулюють процес формування собівартості продукції в різних країнах (табл. 1).

Таблиця 1

Нормативні документи з формування собівартості в різних країнах

№ з/п	Країна	Нормативний документ
1.	Україна	П(с)БО 16 “Витрати” (затверджено наказом МФУ від 31.12.1999 р. №318)
2.	Росія	Положення по бухгалтерському обліку “Витрати організації” ПБУ 10/99 (затверджено наказом Мінфіну РФ від 06.05.1999 р.)
3.	Білорусь	Інструкція по бухгалтерському обліку “Витрати організації” (затверджено МФРБ від 26.12.2003)
4.	СРСР	Основні положення по плануванню, обліку та калькулюванню собівартості продукції на промислових підприємствах (затверджено Держпланом СРСР, Держкомцін СРСР, Мінфіном СРСР, ЦСУ СРСР від 20.01.1970)
5.	Країни Західної Європи	Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів, МСФЗ (IAS) 1 “Подання фінансових звітів”, МСФЗ (IAS) 2 “Запаси”, МСФЗ (IAS) 16 “Основні засоби”

Отже, нормативних документів призначених для регулювання процесу формування собівартості саме послуг немає в жодній з досліджених країн.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” [8] розроблено відповідно до міжнародних стандартів. Хоча окремого міжнародного стандарту, який визначає методологію обліку витрат і порядок їх розкриття у фінансовій звітності немає. Питання, що стосуються поняття, оцінки, визнання та класифікації витрат, розкриваються у Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів, МСФЗ (IAS) 1 “Подання фінансових звітів” [3], МСФЗ (IAS) 2 “Запаси” [4], МСФЗ (IAS) 16 “Основні засоби” [5].

Усіма зазначеними положеннями, крім міжнародних стандартів, передбачено форми організації підприємств, на які вони поширюються.

Норми українського положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім банків і бюджетних установ); російські стандарти поширюються на всі комерційні організації (крім кредитних і страхових організацій), що є юридичними особами за законодавством РФ; положення Республіки Білорусь застосовуються до комерційних та некомерційних організацій (крім банків та інших небанківських кредитно-фінансових організацій) та індивідуальних підприємців, тоді як стандарти СРСР були поширені на промислові підприємства державної форми власності.

Отже, положення Російської Федерації [7] та України регулюють діяльність лише комерційних організацій, тоді як положення Республіки Білорусь поширюються також і на некомерційні організації. Принципова різниця полягає в тому, що положення СРСР [6] регламентували діяльність лише державних підприємств.

Отже, усі перераховані нормативні документи регулюють лише в загальному вигляді порядок визнання витрат та їх склад, при цьому жоден з них не передбачає особливі питання, які можуть виникати у підприємствах різних галузей економіки. Крім того, окремих нормативних актів, призначених для регулювання складу витрат і процесу формування собівартості, які б стосувалися послуг, також не передбачено. Вважаємо, що хоча б на рівні методичних рекомендацій, але Україна повинна регулювати процес формування собівартості послуг, що дасть можливість не включати до собівартості будь-які понесені витрати та зменшить собівартість послуги, а відповідно і ціну на неї.

Список використаних джерел:

1. Инструкция по бухгалтерскому учету “Расходы организации”, утверждена Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 26.12.2003 г. № 182.

2. Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів – Режим доступу до ресурсу: http://gaap.ru/artik_les/774231

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 1 “Подання фінансових звітів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.minfin.gov.ua/document/92418/МСБО_1.pdf

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 2 “Запаси” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.minfin.gov.ua/document/92420/МСБО_2.pdf

5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 16 “Основні засоби” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО_16.pdf

6. Основні положення по плануванню, обліку та калькулюванню собівартості продукції на промислових підприємствах (затверджено Держпланом СРСР, Держкомцін СРСР, Мінфіном СРСР, ЦСУ СРСР від 20.01.1970)

7. Положення по бухгалтерському обліку “Витрати організації” ПБУ 10/99 (затверджено наказом Мінфіну РФ від 06.05.1999 р.)

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджене Наказом Мінфіну України від 31.12.99 р. № 318.

*О. О. Богданова, старший науковий співробітник,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)*

СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Однією із ознак соціально орієнтованої держави є розвинена система соціальних стандартів і соціальних гарантій. Якісна система соціальних стандартів та гарантій забезпечує ефективність соціальної політики, яка проводиться державою та має передбачати як закріплення у своїх нормативно-правових актах соціальних стандартів та гарантій, так і виконання та реалізацію їх на практиці.

Соціальні стандарти встановлюються і гарантуються державою, а тому вона зобов'язана забезпечити всім громадянам достатній життєвий рівень. Це зазначено в ст. 48 Конституції: «кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло» [3].

Державні соціальні стандарти встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами про соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Державні соціальні гарантії – мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, забезпечують рівень життя, що не є нижчим від прожиткового мінімуму [1].

Особливо актуальним в Україні є питання встановлення та реалізації соціальних стандартів та соціальних гарантій, оскільки держава ще не має глибоко розробленої обґрунтованої та несуперечливої соціальної політики.

При розробці соціальних стандартів враховуються два чинники:

- стандартизація соціальних прав;
- розробка соціальних стандартів рівня життя.

Головною метою розробки соціальних стандартів є забезпечення в Україні стабільності та мінімізації соціальних ризиків. Отже, система державних соціальних стандартів створюється з метою забезпечення визначених Конституцією соціальних прав та державних соціальних гарантій достатнього життєвого рівня для кожного громадянина.

Реалізація соціальних стандартів характеризується соціальними гарантіями. Тому, соціальний стандарт, одночасно виступає і цільовим

орієнтиром, на який спрямована соціальна політика держави і способом, за допомогою якого можна визначити обсяг ресурсів необхідних для забезпечення потреб населення [4].

Соціальні стандарти і гарантії необхідні для диференційованого за соціально-демографічними ознаками підходу до визначення нормативів, наукового обґрунтування норм споживання, гласності та громадського контролю в їхньому визначенні та застосуванні, з метою урахування вимог норм міжнародних договорів України у сфері соціального захисту й трудових відносин.

Державні соціальні стандарти застосовуються у різних сферах нашого життя, а саме – доходи населення, соціальне обслуговування, житлово-комунальне господарство, транспорт та зв'язок, охорона здоров'я, забезпечення навчальними закладами, обслуговування закладами культури та спорту, побутове обслуговування, торгівля та громадське харчування, соціальна робота з дітьми, молоддю та різними категоріями сімей тощо [5, С. 109-110].

Таким чином, на основі соціальних стандартів визначаються розміри основних соціальних гарантій: мінімального розміру заробітної плати, мінімального розміру пенсії за віком, неоподаткованого мінімуму доходів громадян, розмірів державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Оскільки європейська інтеграція є стратегічним пріоритетом зовнішньої політики України, то норми і нормативи соціального забезпечення українського законодавства мають відповідати стандартам, які визначені Європейською соціальною хартією та Європейським Кодексом соціального забезпечення [2].

Тому, актуальним завданням державної соціальної політики залишається впровадження гідних соціальних стандартів для розвитку суспільства, в якому соціальна справедливість – це не декларація, а реальність.

Отже, створення системи соціальних стандартів та гарантій в Україні дозволить активніше впливати на соціальний захист населення, а також регулювати й контролювати рівень життя населення, привести українське законодавство у відповідність до світових вимог.

Література:

1. Баранова Н. П., Новікова Т. В. Соціальні стандарти та соціальні гарантії в системі соціальної політики України / Н. П. Баранова, Т. В. Новікова. — [Електронний ресурс] // — Режим доступу: http://www.cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=42:2010-06-13-21-23-56&catid=20:2010-06-13-21-06-26&Itemid=27
2. Деркач С. Запровадження європейських соціальних стандартів в Україні – справа кожного з нас / С. Деркач. — [Електронний ресурс] // — Режим доступу: <http://stepanderkach.com.ua/zaprovadzhennya-yevropejskix-socialnix-standartiv-v-ukra%D1%97ni-sprava-kozhnogo-z-nas>
3. Конституція України — Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 2. — 141 с.
4. Максимчук Є. О. Особливості реалізації соціальних гарантій в Україні / Максимчук Є. О. // Наукові праці НДФІ. — 2008. — № 3(44). — С. 53–62.
5. Мальований М. І., Бечко П. К., Бечко В. П. Соціальне страхування. Навч. посіб. [Текст] / М. І. Мальований, П. К. Бечко, В. П. Бечко — К.: ЦУЛ. — 2012. — 496 с.

*С. Д. Богма, аспірант,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА КОНСОЛІДАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Розвиток банківської системи України на сьогодні неможливий без активної участі держави у відповідних процесах. Слід зауважити, що консолідація банківського капіталу в Україні на разі неможлива без чітко розробленої державою програми, яка передбачатиме координацію та регламентацію (на початкових етапах процесу) дій банків у даному напрямку. Зважаючи на переважну частину консолідаційних процесів у банківській системі України у неявному вигляді, ще більшої актуальності на даний момент набуває розробка інструментів (або важелів) державного впливу на активізацію або сповільнення консолідації банківського капіталу в країні. При цьому інструменти цього впливу можуть мати як адміністративний (примусовий) характер, так і опосередкований, тобто такий, що передбачає застосування дій, які спонукатимуть банки до злиттів та поглинань на добровільних засадах з отриманням відповідних вигод від укладення таких угод.

Враховуючи актуальність даної тематики, доцільним є формування переліку інструментів, які можуть застосовувати державні органи для активізації або стримування консолідаційних процесів в банківській системі України.

Зі світового досвіду можна сформуванати доволі значний перелік інструментів державного впливу на консолідацію банків, однак не всі вони мають широке практичне використання та здатні викликати якісні та кількісні зміни в банківському секторі країни. Відповідно до української практики та особливостей регулювання діяльності банків в Україні надамо перелік тих інструментів, які, на наш погляд, можуть бути застосовані на сьогодні державою для стимулювання або стримування консолідаційних процесів у вітчизняній банківській системі:

- вимоги до капіталу банку;
- дозволи зі сторони Національного банку України (НБУ) та Антимонопольного комітету України (АМКУ);
- надання підкріплень капіталу та рефінансування банку;
- податкові пільги;
- пруденційні вимоги до банку;
- податок на капітал;
- купівля спеціалізованими установами за участю держави недоходних (проблемних) активів банку.

Наприклад, для активізації угод злиття та поглинання між банками НБУ може підвищити мінімальні вимоги до розміру капіталу банку, надати банкам послуги щодо «пільгового» рефінансування, зменшити ставки за деякими податками, зменшити вимоги за певними обов'язковими економічними нормативами тощо. У той же час, для стримування консолідації банків

державними органами може бути заборонено укладання угод об'єднання між банками, зокрема, через ненадання дозволів з боку НБУ та АМКУ та ін.

Кожен інструмент має власну специфіку та особливості й вимагає роз'яснення механізму застосування в процесі його використання відповідними державними органами.

Зазначені інструменти державного впливу є досить різноплановими через відмінності у механізмі їх застосування та реалізації. Зокрема, хочемо наголосити, що в даному випадку більшого поширення та дієвості набувають квазіфіскальні операції НБУ, які не відображаються у показниках бюджету, але можуть призводити до зменшення обсягу надходжень до бюджету або ж вимагати додаткових його витрат у майбутньому. Так, у нашому дослідженні до них можемо віднести операції щодо підкріплення капіталу банку, рефінансування банків на пільгових умовах, купівля спеціалізованими установами недоходних (проблемних) активів у банку через участь у даному процесі державних органів тощо.

Слід відмітити, що більшість державних інструментів з поданого переліку можуть бути використані саме для активізації консолідаційних процесів в банківській системі України. Але в той же час важливого значення набуває і державна система стримування консолідації банківського капіталу, що проявляється, перш за все, у видачі необхідних дозволів та ліцензій з боку НБУ та АМКУ.

Необхідно зазначити, що застосування того чи іншого державного інструменту має передбачати строковий характер, зокрема, ми пропонуємо використання інструментарію протягом 3-6 місяців. Тобто банки, які прагнуть укласти між собою угоду злиття або поглинання, протягом 3-6 місяців до дати фактичного укладання та оформлення угоди можуть користуватися тими послугами та пом'якшенням вимог, що пропонує НБУ. У такий спосіб планується активізувати інтерес банків до об'єднання своїх капіталів.

Отже, бачимо, що на сьогодні існують значні можливості щодо регулювання консолідаційних процесів в банківській системі України в напрямку їх стимулювання або стримування. Зважаючи на світові тенденції щодо постійного зростання кількості та вартості угод злиття та поглинання банків, концентрацію капіталу у потужних банках та глобалізацію економічних відносин, значної актуальності в більшій мірі набуває застосування розглянутих інструментів державного впливу саме для активізації консолідації банківського капіталу в Україні, а не її гальмування. Саме за рахунок участі державних органів можна досягти бажаного результату. Проте зазначимо, що політика держави, направлена на стимулювання укладання угод злиття / поглинання між банками, не має порушувати головні принципи банківництва, зокрема, нехтування ризиками банківської діяльності або ж надмірне їх завищення з боку регулятора. Поряд з цим не повинні створюватися передумови для розвитку нездорової конкуренції на ринку банківських послуг через надмірну концентрацію капіталу в окремих банках країни.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАЛУЧЕННЯ НОВИХ БАНКІВСЬКИХ КЛІЄНТІВ

Основною метою діяльності банківської установи є отримання прибутку. Існує чотири способи підвищити прибутковість діяльності: оптимізувати витрати, збільшити доходність від обслуговування одного клієнта, підвищити ефективність продавців, залучати більше клієнтів. Залучення нових клієнтів потрібно, щоб новими вимогами і особливостями нових клієнтів пожвавити діяльність банку, його структур та співробітників, змусити адекватно відповідати тим викликам, які завжди пов'язані з новою клієнтурою. Найважливіші завдання клієнтського бізнесу наступні: залучити клієнта, утримати його, розвинути („виростити”) і, нарешті, у разі проблем вчасно позбутися недобросовісного клієнта. Залучення клієнтів - дорогий захід. По відношенню до інших видів клієнтського бізнесу (наприклад, утримання клієнтів) затрати по їх залученню більше в 2-3 рази, і все це на фоні високого ризику неотримання остаточного позитивного рішення по переходу на обслуговування від потенційного клієнта. Приступаючи до роботи з пошуку клієнтів, насамперед, потрібен аналіз клієнтської бази (існуючої і потенціальної), привабливості та конкурентоздатності власних банківських продуктів, територіальних можливостей, ІТ –технологій. Необхідно обирати клієнтів, співставних за масштабом бізнесу з банком, для налагодження і формування між партнерських відносин, використовуючи глибоке розуміння клієнтських каналів, розробляти нові фінансові продукти та рекламні заходи, а для коригування цін вивчати діяльність банків-конкурентів, які працюють по тих же клієнтських каналах.

В процесі роботи часто застосовуються наступні варіанти залучення клієнтури:

1. Пряме залучення через особисті зв'язки менеджерів.

2. Активне залучення через вже існуючих клієнтів, які задоволені обслуговуванням у банку і можуть порадити його своїм знайомим. На їхню адресу направляються листи з приводу надання рекомендацій своїм партнерам і контрагентам.

3. Пошук і залучення клієнтів до банку через аналіз інформації у ЗМІ і базах даних різних держслужб, виявляючи успішні компанії, що перебувають на стадії розширення. Таким компаніям, як правило, потрібні нові співробітники, орендні площі і т.д. Їм можна пропонувати весь комплекс банківських послуг від РКО до депозитів.

4. Залучення клієнтів в банк, в тому числі для участі у виставках, симпозиумах і конференціях. Як правило, ці заходи відвідують перші особи компаній. Усім їм можна передати листи з комерційними пропозиціями та запропонувати умови співпраці.

5. „Переманювання” клієнтів з інших банків, використовуючи демпінг і індивідуально погоджені умови обслуговування, особливо у випадках, коли їх старий банк відчуває якісь проблеми, що можуть позначитися на продовженні роботи клієнта.

6. Іменна адресна розсилка до клієнтів листів-пропозицій про співпрацю, що не потребує великих ресурсів, але має достатню ефективність. У цьому випадку багато залежить від тексту і зовнішнього вигляду такого листа.

7. Стимулювання перших осіб підприємства – один з «найпопулярніших» способів залучити клієнта. Інструментів тут безліч: гнучка процентна політика, індивідуальні пільгові умови, презенти на свята, працевлаштування родичів.

В роботі фахівцю по залученню і обслуговуванню клієнтів необхідно дотримуватись золотих правил комунікації:

– Завжди ставити себе на місце клієнта (партнера).

– Пам'ятати, що звертаючись із запитом, клієнт очікує на конкретну і якнайшвидшу відповідь (існує матриця часу для надання відповіді в залежності від складності питання і статусу клієнта). Наприклад, при розгляді питання про можливість кредитування: на прийняття рішення потрібно три доби, на видачу коштів після оформлення договорів – чотири доби.

– Усвідомити, як часто необхідно контактувати з клієнтом (які використовувати види комунікацій, їх кількість в залежності від лояльності клієнта до банку і від можливостей бізнесу).

– Вислуховувати і вчасно реагувати на скарги та проблеми клієнтів, розуміти, що менеджер банку є фінансовим радником клієнта і візитною карткою банку.

– Знати бізнес клієнта, оскільки відносини з ним потребують досконалих знань про банківські продукти з метою їх запропонувати, і навіть такі, що поки не цікавлять клієнта. При підготовці до зустрічі потребується максимум інформованості і обізнаності про клієнтський бізнес: чим більше будь-якої інформації, тим краще. Крім цього, вкрай важливо знати клієнта з іншого боку, а не тільки з боку бізнесу.

Для організації робочого процесу і складання звітності для керівництва банку про проведену роботу по залученню клієнттури на комплексне обслуговування, можуть пропонуватися наступні форми звітності:

1. План дзвінків по залученню клієнтів та для проведення зустрічей.
2. Звіт для підготовки до зустрічі (в разі необхідності).
3. Індикативна пропозиція звернення до клієнта, де зазначаються умови співпраці.
4. Звіт/протокол про зустріч з клієнтом, де відображаються її результати.
5. Облікова картка клієнта (клієнтське дос'є).
6. Звіт про поточну діяльність з залучення клієнтів і про всі кредитні справи, що знаходяться в роботі.

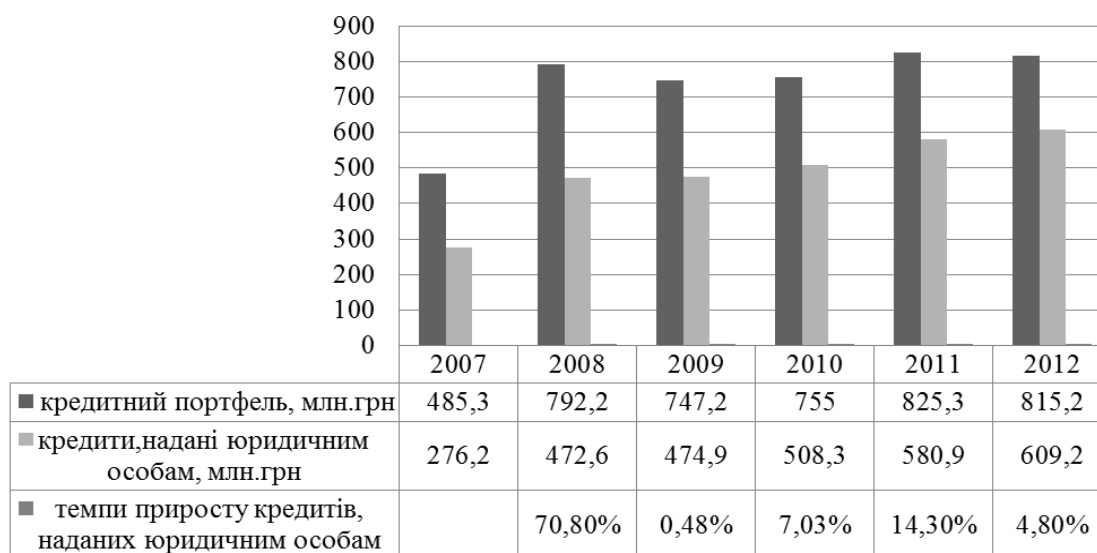
*Л. А. Бондаренко, канд. екон. наук, доц.,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ- ПІДПРИЄМСТВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Якісне кредитне забезпечення суб'єктів господарювання є дієвим способом виходу економіки із кризи. Економіка країни й досі перебуває в тому

стані, коли її розвиток гальмується відсутністю чітко визначених, пріоритетних програм розвитку підприємництва, у тому числі програм розвитку за допомогою кредиту.

Аналіз банківського кредитування за останні роки засвідчує, що у кредитній політиці банків відбулися зміни – банки дедалі активніше нарощують кредитні вкладення (рис.1).

Рис. 1. Банківське кредитування реального сектору України, 2007-2012 рр.

Із позиції макроекономічного стимулювання економічного зростання, тенденція активізації діяльності банків у сегменті кредитування юридичних осіб-підприємств є двоякою: з одного боку – це стимулювання споживчого попиту і розширення ємності ринку, з іншого – надмірна концентрація ризиків для банків у певному сегменті кредитування та зволікання з вирішенням проблеми здешевлення кредитів для корпоративного сектору.

Аналіз особливостей цього процесу на українському кредитному ринку свідчить про те, що істотні кількісні зрушення в обсягах кредитування не завжди супроводжуються якісними зрушеннями. В результаті посилюються ризикові чинники в діяльності банків, що у перспективі може спровокувати дестабілізуючі наслідки як для грошово-кредитного ринку, так і для економіки в цілому.

У компетенції держави лежить вирішення двох завдань: по-перше, формування стимулюючого законодавства і, по-друге, забезпечення бюджетної фінансової підтримки, потрібної для відновлення процесу кредитування банками вітчизняних підприємців.

Таким чином, на етапі виходу з економічної депресії першочергового значення набуває розвиток кредитування, що дозволяє подолати проблему обмеженого часового горизонту позичання і утрудненого доступу до банківських ресурсів. кредитуванні може бути використано три підходи.

*Т. Ю. Бондаренко, канд. екон. наук, доц.,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМПЛЕКСНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови діяльності диктують потребу володіння значним обсягом оперативної детальної інформації, яка дозволить приймати рішення з оптимізації фінансових та матеріальних потоків. Для того, щоб контролювати виконання плану, збирати витрати та зводити баланс щодня, потрібен принципово новий рівень обліку та планування.

Основні положення планування та бюджетування фінансово-господарської діяльності знайшли своє відображення у роботах зарубіжних вчених: Т. Скоуна, М. Мескона, Е. Майера, Т. Манна, Х. Фольмута, Д. Хана, А. Дайле, К. Друрі, Н.Г. Данілочкіної, Е.С. Мінаєва; українських вчених: М.Г. Чумаченка, М.Д. Білика, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, М.С. Пушкаря, О.Є. Кузьміна та ін. Ці вчені досліджують проблеми комплексного фінансового планування та бюджетування.

Бюджетування є інструментом комплексного планування діяльності підприємства, що забезпечує узгодження його стратегічних і оперативних планів і бюджетів з планами і бюджетами підрозділів, приведення витрат у відповідність до якості продукції, виявлення і вилучення необґрунтованих витрат всіх видів ресурсів, покращення організаційної і фінансової структури управління, їх узгодження. Водночас повноцінне бюджетування неможливе без автоматизації цієї управлінської технології, тому що здійснити оперативний збір, оброблення і консолідування фактичних даних без автоматизації практично неможливо.

У практиці планування виділяють два типи бюджету: простий і складний. Простий бюджет, у якому кожному його елементу відповідає чітко визначена сума. Складні бюджети характеризуються тим, що основні елементи розбиваються за аналітичними підстаттями з відповідною сумою.

Для бюджетування можна застосовувати такі різновиди фіксованих бюджетів:

- бюджети «від досягнутого» або «через приріст» складають на підставі статистики минулих років з урахуванням можливої зміни умов діяльності комбінату чи його підрозділів. Прирістним методом можна планувати, наприклад, витрати на оплату праці, зокрема витрати на вислугу років;

- бюджети з аналізом додаткових варіантів відрізняються від звичайних прирістних бюджетів аналізом різноманітних варіантів. Наприклад, такий бюджет може містити варіанти, за якими сума витрат збільшується або скорочується на 5, 10, 20 %. Цей підхід проміжний між бюджетом від досягнутого та бюджетом «з нуля»;

- бюджет «з нуля» розробляється виходячи з припущення про те, що для такого центру витрат бюджет складається вперше.

У межах постановки системи бюджетування необхідно вирішувати задачу автоматизації в масштабі всього підприємства, а не окремих його служб. Витрати праці на оброблення деталізованої інформації по центрах витрат дуже великі; вручну її зібрати вкрай складно; для економістів та менеджерів центрів відповідальності робота в системі бюджетування – це велике додаткове навантаження навіть тоді, коли збирання планової та фактичної інформації відбувається раз на місяць. Тому роботу в системі бюджетування не менш доцільно автоматизувати, ніж бухгалтерську.

Таким чином, в сучасних умовах актуальними є дослідження бюджетування. Зовнішні умови на підприємствах постійно змінюються та вимагають гнучкого планування, яке дає змогу майстерно управляти ресурсами і витратами підприємства з метою досягнення максимального прибутку.

О. М. Бородіна, канд. екон. наук,
Представництво чеського вищого навчального закладу
«Банковні інститут висока школа»

МІСЦЕ ТА РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

В умовах ринкової економіки банки мають надзвичайно великі можливості впливати на економічні процеси як позитивно, так і негативно, що зумовлює необхідність регламентації їхньої діяльності. Дослідження ролі банків у сучасній економіці дає можливість з'ясувати причини, які примушують державу взяти на себе функцію банківського регулювання та нагляду. Розглянемо основні з цих причин.

Держава в особі центрального банку покликана забезпечувати стабільність грошового обігу і національної валюти, що неможливо без регулювання діяльності банків, а саме без обмеження здатності банків створювати платіжні засоби – гроші. У гонитві за прибутком банки здатні створити й запропонувати більше грошей, ніж у них є підстав для цього і більше, ніж потребує ринок. Інструментом регулювання діяльності банків виступає механізм обов'язкового резервування певної частини ресурсів банків (у межах заздалегідь визначеної центральним банком норми обов'язкових резервів). У цих умовах здійснення банками платежів, надання позичок обмежується обсягом банківських ресурсів, що перевищують суму зарезервованих ресурсів. Якщо ж банк не дотримується встановлених правил, тобто порушує норму обов'язкових резервів, наглядові органи застосовують до нього певні заходи.

Одна з важливих функцій банків – збереження грошових заощаджень суспільства. Банки – це довірчі установи, тобто в основі їхньої діяльності лежить довіра до них з боку суспільства. Для того, щоб економічні суб'єкти розміщували в банках свої заощадження, вони повинні мати певні гарантії, що ці заощадження можна буде отримати в наперед домовлені строки і з обіцяними процентами [5, с. 66].

Банки на відміну від інших економічних суб'єктів ринку містять у собі підвищену загрозу дестабілізації власної діяльності і провокування загальноекономічної кризи, що пояснюється самою природою банків, специфікою їхньої діяльності. Так, капітал банків становить невелику частку у їхніх сукупних ресурсах, оскільки банки працюють в основному за рахунок залучення коштів великої кількості вкладників. У зв'язку з цим платоспроможність і ліквідність банків є поняттями відносними, вони базуються на допущенні, що вкладники не вилучать свої кошти з банків одночасно. Проте економічна ситуація в країні може скластися у такий спосіб, що ймовірність вилучення коштів значної кількості вкладників з банків стане реальністю, і банки, що опинились у цій ситуації, можуть збанкрутувати. Банки-банкрути, тісно пов'язані з іншими банками через систему міжбанківських зв'язків, будуть не здатні виконати свої зобов'язання перед вкладниками, перед іншими банками, що потягне за собою цілий ланцюг банківських крахів. Наслідком цього може стати порушення грошового обігу з ризиком перейти у кризу банківського сектора, а потім і в загальноекономічну кризу країни.

Банківська система виконує життєво важливу роль посередника на фінансовому ринку. Банки акумулюють заощадження економічних суб'єктів і водночас надають позички іншим суб'єктам ринку. Кредитування неминуче пов'язано передусім з ризиком неповернення позичених коштів і, як наслідок, з ризиком для банків втрати ліквідності і платоспроможності.

У світовій банківській практиці управління кредитним ризиком розглядається як проблема, що має державне значення. У зв'язку з цим органи банківського регулювання та нагляду зобов'язують банки створювати резерви для відшкодування можливих втрат за позиками. Розмір резервів визначається загальною сумою всіх наданих позичок та ступенем їхнього ризику [2, с. 12].

Банки формують платіжну систему країни. На банківських рахунках зосереджені кошти, що становлять основу для безготівкових розрахунків, і саме банки здійснюють їх. Надійна й ефективна система розрахунків – це важливий компонент розвинутої економіки. З огляду на наявність тісного взаємозв'язку сучасної грошово-кредитної і виробничої систем порушення в платіжній системі можуть негативно позначитися на розвитку економіки. Зауважимо, що міжбанківський ринок і платіжний обіг у сучасних умовах мають міжнародний характер. У зв'язку з цим проблеми, що виникають на національних банківських ринках, перестають бути локальними й експортуються на світовий ринок, що також є аргументом для обґрунтування необхідності банківського регулювання та нагляду.

Ефективна система банківського регулювання та нагляду потрібна і самим банкам, тому що успіх їхньої діяльності залежить від довіри до них з боку суспільства. Втрата довіри вкладників до одного банку може викликати ланцюгову реакцію, перекинутися на всю банківську систему і призвести до втрати довіри до всієї банківської системи.

На сьогоднішній день банківська система України складається з двох рівнів. Перший рівень – Національний банк України, другий – інші банки та філії іноземних банків. Забезпечення стабільності банківської системи

здійснюється Національним банком України шляхом затвердження нормативно-правових актів в межах чинного законодавства України, які регламентують чіткі «правила» для банків стосовно їх діяльності. Окрім цього, Національний банк України постійно проводить перевірки на предмет дотримання банками вищезазначених вимог [4].

Отже, необхідність банківського регулювання та нагляду з боку держави визначається квазісуспільною природою банків. Банки функціонують головно як недержавні, приватні структури, мета діяльності яких — отримання максимального прибутку. Водночас, як уже зазначалося, вони виконують суспільне корисні й необхідні функції, що і робить регулювання та нагляд за їхньою діяльністю обґрунтованим і необхідним завданням держави.

Література:

1. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. [текст] – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с. – (Інституційні засади розвитку банківської системи України).
2. Міщенко В.І., Яценюк А.П., Коваленко В.В., Коренева О.Г. Банківський нагляд: Навч. посібник. [текст] – К.: Знання, 2004. – 406 с.
3. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III, зі змін. та доп. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>.
4. Про Національний банк України [Електронний ресурс]: Закон України від 20.05.1999 №679-XIV, зі змін. та доп. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page>
5. Школьник І. О. Роль банків у процесі формування національної моделі фінансового ринку [Текст] / І. О. Школьник // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1. – С.64-70.

***І. М. Боярко, канд. екон. наук, доц.,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ
О. В. Дейнека, канд. екон. наук, старший викладач,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

В умовах посилення міжнародної конкуренції на світових фінансових ринках з приводу залучення вільного капіталу фізичних та юридичних осіб, в тому числі іноземного, надзвичайно актуальною є проблема створення належних умов на національному ринку України для забезпечення можливості рівноправного функціонування його суб'єктів в міжнародному фінансовому просторі. Її рішення щільно пов'язано з створенням дієвого механізму державного регулювання на ринку фінансових послуг, що поєднує сферу діяльності банківських та небанківських фінансово-кредитних установ.

Роль державного регулювання ринку фінансових послуг України в забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національного фінансового сектору полягає у формуванні умов сприятливих для ефективної інтеграційної

взаємодії учасників різних сегментів ринку фінансових послуг з метою максимального задоволення потреб та інтересів їх споживачів.

На нашу думку, першочерговим завданням державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах посилення фінансового конвергенції є забезпечення єдності ринку, нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів фінансових послуг в процесі ефективного перерозподілу інвестиційних ресурсів між суб'єктами економічної системи.

Основним об'єктом регулюючого впливу з боку держави на ринку фінансових послуг має бути фінансова діяльність, що являє собою сукупність фінансових відносин, які вникають між учасниками договірних відносин з приводу залучення заощаджень в активний господарський оборот з метою забезпечення приватних та національних соціально-економічних інтересів: зростання ВВП, збільшення доходів населення, запобігання ризикам та ін.

Основною проблемою державного регулювання ринку фінансових послуг України є відсутність співробітництва та нечіткий розподіл повноважень між окремими регуляторами. Це зумовлено специфікою їх правового статусу, а саме відсутністю чіткого розмежування сфер впливу кожного з них в нормативно-правовій базі та частковим дублюванням регулятивних повноважень. Така інституційна структура державного регулювання ринку фінансових послуг справляє негативний вплив на розвиток підконтрольних ринків, а в деяких випадках обумовлює відмінність між розумінням форм, методів та інструментів державного регулювання.

Враховуючи особливості фінансового механізму державного регулювання ринку фінансових послуг, що формуються під впливом законодавчо-правових положень та сформованого рівня розвитку соціально-економічної системи в суспільстві, світовою практикою пропонується три моделі державного регулювання ринку фінансових послуг:

– секторальна модель, яка передбачає розподіл завдань та функцій наглядового характеру між окремими інституційними регуляторами в розрізі окремих секторів ринку – банківського, страхового та фондового (Болгарія, Греція, Іспанія, Кіпр, Литва, Румунія, Словенія);

– функціональна модель (або модель за завданнями, або модель «двох піків»), в якій наглядові функції розподілено між двома органами державного регулювання залежно від цільової спрямованості завдань пруденційного нагляду, як правило з розподілом на нагляд за діяльністю фінансових посередників та регулювання бізнесу у фінансовій сфері (Італія, Португалія, Франція);

– модель мегарегулятора, що передбачає створення єдиного органу, який концентрує всі наглядові функції як мінімум на двох з трьох секторів ринку фінансових послуг (Німеччина, Бермуди, Угорщина, Ірландія, Тайвань, Бельгія, Казахстан, Нідерланди, Коста-Рика, Грузія, Швейцарія).

З огляду на те, що більшість розвинених країн дотримується концепції створення єдиного фінансового мегарегулятора, на нашу думку, доцільним є впровадження даної моделі державного регулювання національного ринку фінансових послуг. Вона може бути реалізована шляхом створення окремої незалежної державної фінансової установи з повноваженнями проведення

фінансового наглого та регулювання на консолідованій основі. Головними аргументами на користь такого підходу є: створення можливостей для підвищення стабільності та ліквідності фінансових ринків за рахунок забезпечення координованості та комплексності управлінських заходів щодо контролю за реалізацією фінансових послуг; зниження сукупних витрат управління на основі синергетичного поєднання матеріалів, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів та технологій; підвищення оперативності та адекватності прийнятих управлінських рішень відповідно до змін внутрішнього та зовнішнього фінансового середовища, зокрема, виникнення фінансових інновацій та формування фінансових конгломератів.

*Т. О. Брікман, здобувач,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля*

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Успішне використання державно-приватного партнерства (ДПП) є передумовою інтенсивного розвитку національної економіки. Виходячи з світового досвіду, присутність на ринку приватного капіталу призводить до підвищення ефективності ринку і віддачі заходів, які проводяться державними інститутами, зниження ступіню навантаженості на бюджет, зростання інноваційного потенціалу. Сучасна форма ДПП представляє механізм, що спрямований на гармонійний розвиток економіки і гарантований захист інтересів суспільства. Об'єднання зусиль держави і бізнесу сприятиме зростанню темпів ВВП та ефективності управління економікою. Першочерговим завданням є підвищення привабливості всіх механізмів ДПП, серед яких вдосконалення нормативно-правової та методичної бази, забезпечення збалансованості інтересів органів державної влади і приватних інвесторів і впровадження нових інструментів фінансування проектів ДПП.

Практика застосування ДПП у розвинених країнах показує, що даний механізм використовується в сферах, де держава і бізнес мають взаємодоповнюючі інтереси (рис. 1). Влада зацікавлена в збільшенні надходжень до бюджету за рахунок податків, а бізнес – у створенні сприятливих умов для подальшого розвитку, зростанні прибутку, закріпленні на ринку та розширенні сфери діяльності. Спільними інтересами держави і приватного сектору є орієнтири соціально-економічного розвитку, формування сприятливого середовища життєдіяльності і господарської активності. За формою та ознакою основного правового документа, що опосередковує відносини між партнерами, розрізняють договірне та інституційне (корпоративне) ДПП.

У партнерстві принципово важливий цільовий вектор взаємодії влади і приватного бізнесу. Згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство» № 2404-VI від 01.07.2010 р. метою ДПП є розвиток та забезпечення ефективного функціонування суспільно значущих об'єктів, а тому

предметом договорів ДПП є створення, модернізація, удосконалення, обслуговування комунальної інфраструктури, автомобільних шляхів, аеропортів, навчальних закладів, установ охорони здоров'я, спортивних організацій і споруд, культурних закладів [2]. В Україні за даними Світового банку у 1992 – 2011 рр. реалізовано 40 проектів ДПП, з яких 23 – у сфері енергетики, 14 – у сфері телекомунікацій, 1 – у галузі транспорту, 2 – з вдосконалення водопостачання, із загальним обсягом інвестицій – 12,13 млрд дол. США. Однак, у освітній, культурній і соціальній сферах ДПП не налагоджено.

Рис. 1. Інтереси учасників державно-приватного партнерства

До найвагоміших перешкод реалізації ДПП в Україні за даними досліджень «Програми розвитку державно-приватного партнерства» Агентства з міжнародного розвитку США відносяться: відсутність взаємодії між партнерами (26 %), законодавчі проблеми (23 %), нестача фінансових ресурсів (23 %), недостатня мотивація представників бізнесу (8 %), відсутність інформації щодо проектів ДПП (78 %) [1]. За таких обставин потенційні партнери ДПП не можуть реально оцінювати ризики та переваги державно-приватного партнерства. Системні проблеми розвитку ДПП проявились під час підготовки та проведення Євро-2012 – з державного та місцевих бюджетів планувалося витратити близько 52 %, фактично було профінансовано понад 80 % робіт [1]. Були реалізовані лише такі форми ДПП як державні закупівлі, концесійні угоди та договори оренди. Утримання, збереження і розвиток збудованих чи реконструйованих об'єктів комунальної, транспортної, спортивної інфраструктури, рівень завантаження яких на сьогодні є недостатнім, здійснюється за рахунок бюджетних коштів.

На даному етапі розвитку економіки державна підтримка є одним з ключових факторів досягнення успіху проектів державно-приватного партнерства. В 2011-2012 рр. в Україні було створено спеціалізовані органи, відповідальні за реалізацію ДПП: Департамент інвестиційно-інноваційної політики та розвитку державно-приватного партнерства Міністерства економічного розвитку і торгівлі; Український центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства; Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами; структурні підрозділи обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Необхідність фінансової підтримки проектів ДПП обумовлено наступним: перевищення

середніх постійних витрат проти змінних, невисока рентабельність проектів, неможливість рефінансування, довгостроковий термін реалізації проектів, підвищені ризики. Основними заходами підвищення ефективності взаємовідносин держави та бізнесу є удосконалення: законодавства, що регулює та стимулює ДПП; організаційно-методичного забезпечення розробки і реалізації проектів ДПП; механізмів мотивування і стимулювання створення та підвищення ефективності ДПП; інформаційного забезпечення розвитку ДПП.

Література:

1. Напрями розвитку державно-приватного партнерства у реалізації потенціалу ЄВРО-2012 [Аналітична записка] / Т.Г. Васильців, А.І. Мокій, М.І. Флейчук, О.І. Дацко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1059/>
2. Про державно-приватне партнерство. Закон України № 2404-VI від 01.07.2010 р. // ВВР. – 2010. – №40. – С. 524.
3. Private Participation in Infrastructure Projects Database / The World Bank Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ppi.worldbank.org/resources/ppi_exploreCountry.aspx.htm.

***І. М. Бурденко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Особливістю сучасного світового ринку ПФІ є асиметрія цілей: використання даних інструментів не з метою управління ризиками (хеджування), а з метою отримання спекулятивного прибутку. Саме спекулятивні транзакції з ПФІ призводять до зростання ризиків, що потребує посилення регулювання національних ринків ПФІ і ризиків, пов'язаних з даними інструментами. Одночасно глобалізаційні процеси вимагають створення глобальної (міжнародної) системи інституціонально-правового забезпечення для його стабільного функціонування. Проте аналіз ефективності регулювання ринку ПФІ на національному і міжнародному рівнях показав наступне:

– основним інструментом, що обмежує біржовий ринок ПФІ, є ліміти на позиції окремих гравців, які лише формально обмежують дії спекулянтів. Причому ці ліміти встановлюються біржами, є дуже широкими і мають багато виключень. Біржі зацікавлені в розширенні обороту, сприяючого зростанню ліквідності і комісійних доходів, отже, встановлення лімітів повинно знаходитися у веденні регуляторів;

– зміни в законодавчій базі США і Євросоюзу з регулювання позабіржового сегменту ринку ґрунтуються на обов'язковому централізованому клірингу всіх нестандартизованих інструментів ринку і на звітності про операції, що проводяться, в торгових репозитаріях. Разом з тим ні в американському, ні в європейському законодавствах не запрацювали конкретні

механізми і норми такого регулювання позабіржового ринку, переносяться терміни впровадження законів;

– реформування банківського сектора США, направлене на зменшення обсягів високоризикових операцій на ринку ПФІ шляхом розмежування сфери діяльності банків, також має значні послаблення: за банками залишена можливість здійснювати такі операції в інтересах своїх клієнтів, вони можуть проводити інвестиційно-банківське обслуговування і торгувати державними облігаціями. У результаті, в 2011 році обсяг укладених деривативних контрактів світовими банківськими корпораціями значно перевищив передкризовий.

З урахуванням сучасних тенденцій розвитку ринку ПФІ, особливу увагу слід приділити торгівлі ПФІ на позабіржовому ринку. На сьогодні на позабіржовому ринку відсутні єдині стандартні правила торгівлі, а взаємовідносини між його учасниками носять індивідуальний характер. Ця ключова відмінність ринків суттєво впливає на обсяги операцій на цих ринках ПФІ. На позабіржовому ринку обсяг операцій завжди перевищує обсяги торгів на біржовому ринку. Позабіржовий ринок привертає своєю гнучкістю і можливістю підстроїтися під конкретні потреби конкретного учасника ринку.

Основними недоліками позабіржового ринку ПФІ, які потребують пильної уваги регуляторів, є:

– асиметрії інформації через непрозорість даного ринку та ризик виконання транзакції з ПФІ не за найкращою ціною виконання;

– контрагентський ризик невиконання договору з ПФІ через банкрутство контрагента (саме це спровокувало світову фінансову кризу у 2008-2010 рр.);

– «ефект доміно», який передбачає, що неплатоспроможність або банкрутстві одного учасника ринку негативно вплине на інших учасників;

– ризиковість нових інноваційних продуктів на ринку ПФІ, що «сприйняли фінансову інновацію (кредитний дериватив) як революційний крок, стверджуючи, що переміщення ризиків з банківського сектора до небанківських інвестиційних структур робить всю сучасну фінансову систему міцнішою, оскільки ризик стає більш диверсифікованим і краще керованим;

– низький рівень ліквідності. Якщо співставити показник оборотності біржових і позабіржових похідних інструментів в середньому за всіма типами інструментів, то різниця на користь перших буде приблизно в 8 разів;

– можливість виникнення системного ризику через значні обсяги угод з ПФІ.

Таким чином, уроки фінансової кризи 2008-2010 рр. та необхідність їх урахування для подальшого уникнення ризиків на фінансовому ринку в цілому, обумовлених непрозорістю позабіржового ринку ПФІ, потребували активних дій з модернізації регулювання позабіржових ринків. Реалізація цих дій відбулася через прийняття у 2010 р. закону Додда-Франка (Dodd-Frank Act) для американського ринку ПФІ. У європейському законодавстві у 2011 р. з'явилися Європейські правила інфраструктури ринку (European Market Infrastructure Regulation – EMIR) і Директива Євросоюзу «Про ринки фінансових інструментів» (Markets in Financial Instruments Directive – MIFID).

*К. В. Бурко, старший викладач,
Вінницький національний аграрний університет*

ВПЛИВ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Ринкові перетворення, які відбулись у соціально-економічному житті нашої країни, зумовили потребу більш предметно зайнятися управлінським обліком. Набуваючи нового, більш вагомого значення в сучасній економічній практиці суб'єктів господарювання, управлінський облік не просто реєструє, узагальнює, контролює факти господарського життя, він забезпечує управлінський персонал інформацією про різні аспекти діяльності підприємств, які відображаються в бухгалтерському обліку і безпосередньо впливають на якість управлінських рішень, ефективність системи управління.

Управлінський облік є ефективним інструментом управління, тому що створює конкурентні переваги в ринковому середовищі, а саме, забезпечує підприємство ключовою інформацією. Система управлінського обліку служить інтересам ефективного управління, тому рішення про доцільність її ведення керівник організації ухвалює виходячи з того, як він оцінює витрати і вигоди від її функціонування.

Основною ціллю управлінського обліку, який призначений задовольняти інформаційні потреби внутрішніх користувачів, являється підвищення ефективності управління.

Мета і завдання управлінського обліку були об'єктом досліджень багатьох вчених і науковців як далекого, так і близького зарубіжжя. Концепція управлінського обліку, його принципи, а також завдання окремих складових були визначені в працях ряду науковців.

Однак, і сьогодні питання про місце і роль управлінського обліку в системі управління підприємством є предметом полеміки вітчизняних вчених-економістів та бухгалтерів-практиків. Адже, поряд із важливими науковими результатами щодо методики і організації управлінського обліку все ще залишаються невирішеними проблеми його практичного використання на підприємствах різних галузей народного господарства України.

Застосування управлінського обліку в практичній діяльності ставить перед керівництвом підприємства конкретні завдання організаційного характеру: доцільність використання цього виду обліку; створення управлінської бухгалтерії; порядок формування інформації про витрати; обсяг виробництва; та інше. При цьому мають бути враховані конкретні методичні підходи, які б дали змогу побудувати систему обліку та контролю витрат відповідно до технології, виробництва.

Галузеві, організаційні та інші особливості конкретного підприємства, мають значний вплив на вирішення вказаних проблем. Вирішальне значення також мають розміри підприємства, потреби щодо забезпечення інформацією всіх рівнів управління та методики збору й опрацювання даних.

Кожний вид діяльності, кожна галузь або підгалузь виду діяльності, а також вид продукції визначають відмінності в організації виробництва на підприємстві. Вибір системи виробничого обліку залежить від технології і організації виробництва. Тому різні підприємства використовують різні системи виробничого обліку.

Розрахунок собівартості виду продукції й окремої його одиниці - основна і кінцева мета виробничого обліку. Собівартість об'єктів калькулювання може визначатися залежно від особливостей організації діяльності підприємства, а також методів калькулювання з урахуванням різних систем виробничого обліку.

На наш погляд, вплив галузевих особливостей сільськогосподарських підприємств на впровадження управлінського обліку є недостатньо вивченим.

Серед умов функціонування сільськогосподарських підприємств України, які значно впливають на організацію управлінського обліку можна назвати наступні:

- виділення головних (рослинництво, тваринництво), допоміжних (ремонтно-механічні майстерні, вантажний автотранспорт, жива тяглова сила, машинно-тракторний парк, електро-, тепло-, водопостачання) та підсобних (промислові та обслуговуючі виробництва) галузей;

- значний вплив природних факторів на виробництво продукції рослинництва;

- нерівномірність проведення витрат протягом виробничого періоду;

- наявність великої кількості статей витрат, які вважаються прямими;

- можливість отримання інформації про фактичну собівартість продукції лише раз в кінці року, коли будуть зібрані понесені за весь виробничий період витрати та розподілені між усіма видами виробленої продукції;

- наявність звітності про собівартість валової і товарної продукції;

- використання у виробничих процесах продукції власного виробництва та надання послуг допоміжних виробництв один одному, що потребує дотримання певної послідовності при визначенні фактичної собівартості продукції (робіт, послуг) і закритті рахунків.

Сучасна практика впровадження управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах зводиться до формування витрат в цілому по підприємству на рахунках та визначення фактичної собівартості продукції в кінці року, хоча використовуючи різні способи обчислення собівартості продукції, можна отримати неоднакову величину собівартості певного виду продукції, загальну суму витрат залишаючи незмінною.

Розробка та затвердження єдиних методик відображення і аналізу економічної інформації для підприємств окремих галузей агропромислового виробництва посилять роль організації управлінського обліку на підприємстві.

Перспективним напрямом дослідження з цієї теми вважаємо вивчення та нормативне регулювання впливу галузевих особливостей на формування облікової політики сільськогосподарських підприємств з питань організації управлінського обліку.

*І. А. Бурлакова, канд. пед. наук, доц.,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

*І. П. Мігус, д-р екон. наук, доц.,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького*

НАВЧАННЯ УПРАВЛІННЮ ЗДОРОВ'ЯМ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У зв'язку із погіршенням здоров'я населення країни, зниженням показників фізичного розвитку та здоров'я молоді в цілому й майбутніх працівників банківських установ зокрема, слід вважати за необхідне реалізацію програм створення здоров'язберігаючого освітнього простору [1, 2, 3].

За даними наукових досліджень, реальна ситуація демонструє низький рівень застосування здоров'язберігаючого потенціалу освітніх закладів [3]. Внаслідок нераціональної організації навчального процесу, невідповідності методів і засобів навчання потребам культури професійного здоров'я майбутніх працівників банківських установ, низької ефективності фізкультурно-оздоровчої діяльності, високих академічних навантажень, шкідливих звичок, спричинюється неефективне використання здоров'язберігаючого потенціалу навчальних закладів.

Серед суттєвих чинників здоров'язберігаючого впливу освітнього простору на студентство необхідно виокремити особистісну значущість, завдяки якій стає можливим формування культури і ціннісного ставлення до здоров'я. Важливим аспектом здоров'язберігаючого освітнього простору є естетична складова, як суттєвий чинник формування культури професійного здоров'я майбутніх працівників банківських установ. Тобто формування культури здоров'я студентів стає можливим завдяки становленню естетичних цінностей у студентській молоді, оформленню образу духовності і тілесності як складових власного "Я-образу", передумовою чого є реалізація здорового способу життя, повага до власного здоров'я.

Втім, серед несприятливих чинників, що впливають на здоров'я молоді, є необхідність виокремити – гіпокінезію та гіподинамію, невиконання гігієнічних вимог, неможливість витримувати академічні навантаження, нераціональне харчування, порушення режиму сну й відпочинку, відсутність елементарних знань щодо здоров'я, здорового способу і стилю життя [2].

Вагомим чинником зниження показників здоров'я є небажання студентів турбуватися про власне здоров'я, зневажання здоровим способом життя. Ні родина, ані навчальні заклади, на жаль, не навчають особистість, як необхідно піклуватися про власне здоров'я, не формують культуру здоров'я, в межах якої оформлюється ціннісне ставлення до життя, власного здоров'я й оточуючих. Відтак, не створюються умови задля формування почуття відповідальності за власну поведінку та її наслідки й не реалізується установка на здоровий стиль життя.

Якщо звернутись до сутності здоров'язберігаючих технологій, то М. К. Смірнов вважає, що суттєвими їх аспектами є: індивідуалізація педагогічних впливів; творчий характер освітнього процесу; наявність психологічних і психотерапевтичних складових у діяльності педагога.

У зв'язку із вищесказаним слід зауважити, що професійне здоров'я як освітня цінність не може бути не пов'язане із важливими її компонентами, а саме – змісту освіти і процесу навчання (організація, методи, прийоми).

Професійне здоров'я – інтегральна характеристика функціонального стану організму за фізичними та психічними показниками з метою оцінки його здатності до певної професійної діяльності із заданою ефективністю та тривалістю впродовж певного періоду життя, а також стійкість до несприятливих чинників, що супроводжують таку діяльність.

Показниками професійного здоров'я є працездатність, що віддзеркалює означені здібності людини. Тобто, поняття «професійна працездатність» пов'язує у єдиний комплекс функціональний стан організму, його зміни у тому або іншому виді діяльності й тому психічне, фізичне і соціальне благополуччя.

Вищий навчальний заклад – це соціокультурний інститут, який забезпечує можливість реалізації індивідуальності, спеціаліста з високими показниками адаптивності, працездатності і спрямованістю до саморозвитку. Це питання є ключовим для практики навчання й виховання нового покоління, здатного до активної участі у розвитку суспільства, актуалізуючої потреби в індивідуальній творчості, відповідальності, усвідомлення своєї унікальності і ціннісного ставлення до власного здоров'я і життя.

Варто відзначити, що управління педагогічним процесом з метою покращення здоров'я стає можливим на двох рівнях: 1) управління діяльністю студентів; 2) управління діяльністю педагога – організатора навчально-виховного процесу [3].

Реалізація здоров'язберігаючих технологій у вищій школі потребує удосконалення форм керування педагогічною діяльністю. Отже, необхідно створити умови задля виконання завдань оздоровлювання студентів, планування і застосування педагогічних засобів, що є необхідними у формуванні потреби у здоровому стилі життя молоді. Все це спричинює необхідність вносити корективи у педагогічний процес для одержання оздоровлювального результату.

Список використаних джерел:

1. Деркач А.А. Акмеология: Учеб.пособие / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
2. Психология здоровья: уч. для вузов / Под ред. Г. С. Никифорова. – СПб: Питер, 2006. – 607 с.
3. Щербина В. А. Применение инновационных технологий физического воспитания для формирования здорового образа и стиля жизни студентов технического вуза / В. А. Щербина. – М.: «МПА-ПРЕСС», 2007. – 319 с.

*А. В. Буряк, канд. екон. наук, асистент,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

МІСЦЕ ПОНЯТТЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ» У КОНЦЕПЦІЇ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасні тенденції посткризового розвитку банківського бізнесу в Україні, зокрема загальне падіння його рентабельності, посилення нормативних вимог з боку центрального банку, зміна пріоритетів споживачів банківських послуг у бік підвищення запитів до транспарентності та надійності банків тощо обумовлюють загострення проблеми забезпечення його ефективності. В умовах загострення конкуренції між банками за доступ до ресурсів та імплементації принципів корпоративного управління в практику вітчизняного банківництва особливої актуальності набуває необхідність розвитку науково-методичного забезпечення управління ефективністю банківського бізнесу в контексті впровадження концепції вартісно-орієнтованого управління.

Досліджуючи місце ефективності банківського бізнесу в концепції вартісно-орієнтованого управління, слід зазначити, що на сьогоднішній день поширеною є думка, що показник вартості є індикатором ефективності провадження банківського бізнесу. Проведений аналіз найбільш поширених показників вартості з точки зору можливостей використання в якості показників ефективності провадження банківського бізнесу в управлінській банківській практиці України дав змогу визначити певні обмеження. Обмеження щодо використання зазначених показників стосуються, по-перше, особливостей методу їх обчислення, по-друге, труднощів реалізації в українській банківській практиці, зважаючи на поточний стан розвитку національного фінансового ринку та розвиненість ринкових відносин. З точки зору використання вартісних показників під час управління ефективністю банківським бізнесом серед обмежень першого характеру найбільш поширеним, на наш погляд, є їх зосередженість на врахуванні інтересів лише окремих стейкхолдерів (переважно акціонерів шляхом оцінки вартості інвестованого капіталу), та відповідно, нехтуванні інтересів інших зацікавлених сторін. У даному випадку доречно вести мову про ефективність банківського бізнесу лише з позиції інвесторів.

Ще одним обмеженням вартісних показників, пов'язаним зі способом їх обчислення, для управлінських цілей є зосередженість на обмеженому колі факторів створення вартості. Так, наприклад, управління банківським бізнесом на основі показника доданої економічної вартості (EVA) передбачає два основні напрямки – управління прибутком (NOPAT) та капіталом банку, що значно спрощує основні положення та принципи концепції BOU, зокрема роль нематеріальних активів.

Отже, використання показників вартості, заснованих переважно на даних активного фондового ринку, в управлінні вітчизняним банківським бізнесом є обмеженим. Крім того, зосередження керівництва виключно на інвестиційних аспектах провадження банківського бізнесу та спрямування зусиль на

максимізацію віддачі на вкладений капітал, по-перше, ігнорує інтереси групи опосередкованих стейкхолдерів банківського бізнесу – регулятора, клієнтів, партнерів, держави тощо, по-друге, призводить до недостатньої уваги до нематеріальних активів банку, які на сьогоднішній день на думку міжнародних експертів забезпечують більше 70 % вартості.

На нашу думку, використання показників вартості може слугувати лише показником результативності менеджменту банку як здатності забезпечувати досягнення поставлених цілей – максимізації вартості банківського бізнесу. Наприклад, за підсумками поточного року два банки забезпечили 2 млн. грн. доданої економічної вартості – менеджмент банків є результативним. Водночас перший банк працював на рівні 90% своїх потенційних можливостей, а другий – на рівні 50%, що, в свою чергу означає, якщо б другий банк працював також на рівні 90% своїх можливостей він би забезпечив створення більшої вартості, відтак його не можна вважати ефективним. Виходячи з вище наведеного, слід визнати необхідність виокремлення такої характеристики провадження банківського бізнесу як ефективність. У такому випадку, ефективність банківського бізнесу є узагальнюючою характеристикою досягнутих результатів з урахуванням витрат на його провадження та з позиції повноти реалізації потенційних можливостей, що дозволяє конкретизувати умови отримання цих результатів. В межах концепції вартісно-орієнтованого управління показник ефективності провадження бізнесу є результатом поглиблення її практичного інструментарію, який поряд з показниками вартості надасть змогу приймати оптимальні управлінські рішення та забезпечувати максимізацію вартості банківського бізнесу з урахуванням інтересів широкого кола зацікавлених сторін.

В. В. Василюк, аспірантка,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

РОЛЬ ВИТРАТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Управління витратами виробництва в умовах ринкової економіки на підприємствах харчової промисловості може визначатися різними моделями поведінки. Для кожної з них властива своя стратегія прийняття управлінських рішень. Вдало вибрана модель поведінки і вірно визначена стратегія є чинниками, що дозволяють використовувати витрати виробництва максимальною віддачею.

Процес виробництва або прийняття рішення щодо його розширення є спрямованим на прибутковість. Порівняння витрат і результатів діяльності дозволяє оцінити ефективність роботи підприємства. Без такого порівняння виникають непоправні помилки при виборі економічної політики підприємства, прийнятті важливих управлінських рішень, виборі видів підприємницької діяльності, визначенні оптимальних обсягів і структури випуску продукції (робіт, послуг), а також цін на продукцію, (роботи, послуги).

Обліково-аналітичні аспекти витрат розглядає значна кількість вітчизняних та зарубіжних вчених та науковців. Серед них можна виділити таких як: О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, М.В. Кужельний. Вони проводять дослідження щодо теоретичних та практичних аспектів обліку витрат, зокрема, розглядають поняття та класифікацію витрат, методи обліку, узгодженість показників бухгалтерського обліку, методики проведення аудиту витрат, ефективності управління витратами, при цьому розглядають їх у різних галузях економіки.

Проте розкриттям економічного змісту витрат займалися лише такі вчені та науковці як Ф.Ф. Бутинець, М.С. Пушкар, З.В. Задорожний, Н.С. Андрющенко, О.В. Олійник. Особливе місце в процесі виробництва посідають витрати, оскільки вони впливають не тільки на собівартість продукції та її ціну, але й на обсяг одержаного прибутку.

Відповідно до П(С)БО 16 під витратами розуміють зменшення економічних вигод внаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок внесків власників) [1].

Витрати виробництва представляють собою витрати на виробництво, які повинні понести організатори підприємства з метою створення товарів і наступним отриманням прибутку.

Категорія витрат обігу пов'язана з процесом реалізації товарів, до яких відносяться додаткові витрати обігу, а саме витрати на пакування, сортування, транспортування та зберігання товару.

Практика господарювання на українських підприємствах указує на те, що витрати сьогодні – суто об'єкт обліку, тоді як ринкові умови вимагають обов'язкового розгляду їх як об'єкта управління [3].

Розглядаючи витрати в цьому аспекті, першочергово необхідно визначити їхні суть, завдання та роль у забезпеченні ефективності виробничо-господарської діяльності.

Чітка побудова обліку витрат відповідно до змін, що відбуваються в його організації й техніці ведення, підвищує роль обліку як основного засобу одержання достовірної інформації для прийняття економічно обґрунтованих рішень і попереджень ризику у виробничо-господарській діяльності підприємств, у системі оподаткування, у складанні балансу, звіту про фінансові результати, різноманітної фінансової звітності тощо.

Література:

1. П(С)БО 16 «Витрати», затверджено наказом МФУ від 19.01.2000 №27/4248, із змінами і доповненнями // Нова бухгалтерія. – 17.04.2006. – С. 136-140.
2. Карпенко О.В. Управлінський облік: організація, методологія, методика викладання: Монографія. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2005. – 341 с.
3. Ластовецький В. О. Виробничо-комерційний облік і внутрішньо-господарська (управлінська) звітність за центрами витрат і відповідальності : науково-практичний посібник / В. О. Ластовецький. – Чернівці : Місто, 2003. – 156 с
4. Филинков А. М. Рыночное, государственное и региональное регулирование затрат предприятия / А. М. Филинков // Вестник Севгу, Вып. 92: Экономика и финансы. Сб. науч. тр. (редкол.: В. И. Плаксин (отв. ред.) и др. Севастоп. нац. техн. ун-т. – Севастополь : Изд-во Сев НТУ, 2008. – С. 188-191.

5. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.1: монографія / А.В. Череп. – [2-є вид. стереотип]. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2007. – 368 с.

М. М. Василюк, канд. екон. наук, доц.,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТУ ЯК НАПРЯМ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Підвищення якості аудиторської діяльності – важливе завдання аудиту на найближчу перспективу. Глобалізація економічних відносин, створюючи додаткові переваги для учасників ринку, несуть в собі ряд ризиків. Саме тому все більше людей, які представляють різні сегменти суспільства, приймаючи рішення на основі інформації, яку вони самі не можуть своєчасно і правильно сприймати та контролювати; звертаються до незалежних аудиторів з метою оцінки надійності такої інформації. В той час, коли всі країни Європейського Союзу та всього світу працюють над посиленням нагляду за професією аудитора шляхом удосконалення діючих систем зовнішнього контролю, підвищенню довіри до професії аудитора, визнання аудиторів країни в усьому світі, Україна лише починає будувати свій незалежний зовнішній нагляд за професією. Аудит не може існувати без якісної незалежної системи зовнішнього контролю за професією, саме тому у світі відсутня довіра до незалежних аудиторів України.

Аналіз літературних джерел дозволяє визначити основні проблеми і шляхи їх вирішення та визначити основні напрями створення системи внутрішніх стандартів контролю якості на фірмі. Вагомий внесок у вивчення проблеми контролю аудиторських послуг зробили зарубіжні та вітчизняні вчені: В.Д. Андреев, А. Аренс, Г.М. Белоглазова, С.М. Бичкова, Л.П. Кроливецька, Дж. Лоббек, В.И. Подольский, Н.А. Ремизова, В.П. Суйц, В.П. Бондар, С.В. Драч, Л.В. Дікань, О.В. Марчук, В.М. Новосолов, Н.І. Петренко, О.Ю. Редько, О.Р. Суха, Л.Г. Церетелі. Аудиторська фірма з метою гарантування якісного проведення аудиту відповідно до встановлених нормативів зобов'язана застосовувати таку систему контролю за якістю робіт, яка б забезпечувала впевненість у безпомилковості виконаної роботи) [3].

Внутрішній контроль основного аудитора за роботою своїх асистентів, контроль за роботою аудитора з боку адміністрації, контроль адміністрації фірми за кваліфікаційним рівнем персоналу та дотриманням ним етичних норм. Перелік процедур перевірки якості ,на нашу думку, повинен, зокрема, включати:

– аналіз видів аудиторських послуг, що надаються аудиторською організацією, питомої ваги наданих аудиторських послуг (за їх видами) у загальному обсязі виручки від реалізації платних послуг;

– зіставлення виручки, отриманої від надання послуг з проведення аудиторських перевірок, з виручкою, отриманою від надання консультаційних послуг (консалтингу);

– контроль наявності фактів та обґрунтованості претензій на якість проведених аудиторських перевірок з боку замовників (користувачів), податкових і правоохоронних органів, органів державної влади;

– встановлення ступеня відповідності висновків і рекомендацій, що містяться в аудиторському висновку, чинному законодавству України;

– перевірка наявності внутрішньої системи контролю якості, власних стандартів аудиторської організації, затверджених керівництвом фірми, і їх відповідності правилам (стандартам) аудиторської діяльності.

На нашу думку, якість аудиту варто розглядати як сукупність процесів, що здійснюються аудиторами при проведенні перевірки або наданні послуг та забезпечують користувачів своєчасною, достовірною та повною інформацією, що міститься в аудиторському висновку. Крім цього, стандарти аудиторської діяльності є не тільки основним елементом системи внутрішнього контролю, але об'єктом зовнішнього контролю якості аудиту. Істотно підвищити якість проведених аудиторських процедур може розробка програм і процедур з проведення аудиту підприємств різних галузей і видів діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в Україні потрібно розвивати систему забезпечення внутрішнього контролю якості аудиту та постійно підвищувати роль аудиторської діяльності. Також необхідно удосконалити нормативну базу, враховуючи всі аспекти аудиторської сфери діяльності в країні, спираючись на вимоги міжнародних стандартів.

Перелік використаних джерел:

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 № 3125- XII. [Електронний ресурс]. /Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3125-12>.

2. Проскуріна Н.М. Якість аудиторських послуг в Україні: реалії та перспективи. [Електронний ресурс]./ –В.П.Коваленко, Н.М. Проскуріна//, http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/soc_gum/Ech/2010_910/11_Proskurina.pdf.

3. Комарницька Н.І. Контроль якості аудиторських послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід. [Електронний ресурс]./ – Н.І. Комарницька// Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltsu/21_15/203_Kom.pdf.

4. Редько О.Ю. Якість аудиторських послуг: філософія та міфологія / О.Ю. Редько // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 1. – С. 46-54.

5. Компанієць І.О. Контроль якості аудиторських послуг в Україні. [Електронний ресурс]./ – І.М. Гноєва, І.О. Компанієць// Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_3/NV-2011-V3_65.pdf.

Д. В. Веремчук, канд. екон. наук, доц.,

Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ

ПОДАТКОВІ РОЗРАХУНКИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Проблема взаємозв'язку обліку та оподаткування з'явилася як наслідок радикального реформування податкового законодавства України з 1997 р. Першим кроком на цьому шляху стали закони України «Про оподаткування

прибутку підприємств» та «Про податок на додану вартість». Прийняття і вступ в силу Податкового кодексу України також вплинуло на організацію бухгалтерського обліку та визначення місця розрахунків з бюджетом за податками і зборами в цій системі. Ситуація набула загострення з переходом вітчизняного обліку до міжнародних стандартів, які очевидніше розрізняють облік податковий та фінансовий і управлінський. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Проте система бухгалтерського обліку в Україні неповно виконує це завдання, оскільки сутнісно залишається інструментом для податкових розрахунків і не задовольняє потреби користувачів фінансової звітності. Отже маємо, з одного боку, верховенство законодавства щодо оподаткування над положеннями з бухгалтерського обліку, а з іншого – відсутність законодавчого закріплення прав усіх груп користувачів на отримання достовірної інформації про діяльність підприємства. Саме тому будь-які зміни в податковому законодавстві зумовлюють відповідні трансформації в методології і організації бухгалтерського обліку.

Сьогодні актуальним постає питання щодо визнання податкового обліку як окремої системи (диференційний підхід) або як складовою частиною цілісної системи бухгалтерського обліку (інтегрований підхід). На наш погляд, інтегрований підхід вбачається більш приємним, у зв'язку з чим розглянемо основні аргументи на його користь.

Одним з найсерйозніших аргументів на користь інтегрованого підходу до податкового обліку є факт його необов'язкового дотримання всіма суб'єктами господарювання. Інший аспект аналізу піднятої проблеми стосується регламентації способів та прийомів ведення обліку. Бухгалтерський облік та податковий облік регламентуються різними державними органами.

Наступним аргументом на користь цілісності обліку є те, що він є базою для складання всіх видів звітності. Водночас з уведенням в дію Податкового кодексу України базою для податкової звітності стали також специфічні розрахунки. Внаслідок цього показники фінансової і податкової звітності істотно відрізняються. Втім, це стосується, лише двох податків – податку на прибуток підприємств і ПДВ. Розрахунок та систематизація інформації про інші податки та збори формуються в межах бухгалтерського обліку.

Виділення податкових розрахунків в окрему підсистему обліку вимагає також належного методологічного забезпечення. З урахуванням сучасної організації та методології обліку можна виділити такі елементи методу бухгалтерського обліку: документація і інвентаризація; оцінка і калькуляція; рахунки і подвійний запис; баланс і звітність. Вважаємо, що податковий облік ґрунтується на методах, запроваджених у бухгалтерському обліку, і не має самостійних методичних прийомів. Податкові розрахунки для обробки інформації оперують набагато біднішим інструментарієм, до якого належать: документування, звітність, спеціальні розрахунки оподаткованої бази та суми податку, що притаманні також бухгалтерському обліку, але мають інші

методичні процедури обчислення. Не застосовуються у податковому обліку калькулювання, інвентаризація, балансове узагальнення, але вони є змістовно пов'язаними з розрахунками податків і платежів, які здійснює підприємство.

Таким чином, в обліку існує один метод як сукупність методичних прийомів, тому це ще раз підтверджує, що податковий облік не існує автономно як окремий вид обліку, а є податковими розрахунками, що є складовою частиною інтегрованої системи фінансового обліку.

Аналогічно до бухгалтерського обліку заключним етапом облікових робіт з оподаткування є складання звітності. Ці процеси різняться, тому що використовують дещо різну інформаційну базу, формуються з неоднакових показників, застосовують відмінні методики для визначення однакових показників. Але їх детальніший аналіз вказує на те, що податкова звітність підприємства може формуватися у системі бухгалтерського обліку щодо таких податків і обов'язкових платежів у бюджет як акцизний податок, податок на доходи фізичних осіб, плата за землю тощо, а також за допомогою податкових розрахунків – податку на прибуток підприємств та ПДВ.

Таким чином, процес складання податкової звітності по технологічним особливостям є схожим до складання фінансової звітності підприємства – вибірка даних по рахунках бухгалтерського обліку, їх систематизація в податковій звітності та розрахунок податку на прибуток чи ПДВ. На нашу думку, слід застосовувати поняття податкові розрахунки як складова системи бухгалтерського обліку, а виділення податкового обліку є надуманою категорією, що не має за собою належного економічного підґрунтя.

На основі проведених досліджень можна визначити, що податковий облік у вигляді податкових розрахунків є складовою частиною інтегрованої системи фінансового обліку, яка відповідно до законодавства збирає, фіксує і обробляє інформацію для визначення податкових зобов'язань платника, застосовуючи грошові вимірники до податкоутворюючих економічних показників.

*Г. В. Веріга, канд. екон. наук, доц.,
Донецький державний університет управління*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ОФІЦІЙНИМИ ВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ УКРАЇНИ

Офіційні валютні резерви – ліквідні фінансові активи, що складаються з високоліквідних активів НБУ в іноземних валютах та монетарного золота, що перебувають в управлінні та обліковуються на балансі НБУ. Міжнародні резерви складаються з резервів у конвертованих іноземних валютах, резервної позиції у МВФ, спеціальних прав запозичення, монетарного золота, готівки в іноземній валюті або коштів на рахунках за кордоном, цінних паперів, що випущені нерезидентами, та будь-яких інших резервних активів за умови забезпечення їх надійності та ліквідності, що є в розпорядженні НБУ.

У 1996 р. МВФ розробив спеціальний стандарт поширення даних, який, зокрема, деталізує та стандартизує звітність щодо золотовалютних резервів країни. НБУ з 2003 р. щомісячно готує звітність за вимогами цього стандарту.

Управління міжнародними резервами здійснюється відповідно до інвестиційної декларації золотовалютного резерву НБУ на поточний рік на основі їх диверсифікації, що забезпечує оптимальний рівень валютного та процентного ризиків. Більша частина коштів міжнародних резервів зберігається у державних цінних паперах та на депозитних рахунках. У структурі офіційних валютних резервів станом на 01.04.2013 р. найбільша частка приходить на цінні папери – 65,94 %, переважно державні облігації нерезидентів із фіксованою доходністю із довгостроковим кредитним рейтингом не нижчим, ніж рівень «А» [1].

Тенденція до поступового збільшення питомої ваги високонадійних державних цінних паперів за рахунок зменшення частки незабезпечених депозитів у комерційних банках виникла ще у 1998 р., а на початок 2008 р. їх частка становила 47%. Це позитивно впливає на інвестиційну структуру золотовалютних резервів, зокрема: збільшується їх ліквідність – державні цінні папери можуть бути продані у випадку необхідності на розвинутому вторинному ринку, водночас дострокове припинення раніше укладених депозитних угод спричиняє певні складнощі та, у деяких випадках, штрафні санкції з боку банку-контрагента; підвищується рівень захищеності золотовалютних резервів внаслідок зниження кредитного ризику: державні цінні папери індустріально розвинутих країн мають найвищі кредитні рейтинги та дуже низьку ймовірність дефолту.

Станом на кінець 1 кв. 2013 р. на депозитах, переважно короткострокових, в інших центральних банках, Банку міжнародних розрахунків та МВФ розміщено 5,15% офіційних валютних резервів, в інших банках-кореспондентах – 21,37%. Контроль за кредитним ризиком забезпечується шляхом встановлення кредитних лімітів банкам-контрагентам. На монетарне золото приходить 7,5% офіційних валютних резервів. Протягом 2005 р. – 1 кв. 2013 р. його запаси зросли з 1398 до 9036 млн. грн. із максимальним значенням 10120 млн. грн. у жовтні 2012 року. Переважна частка золота зберігається в сховищі Державної скарбниці, решту розміщено у довгострокові депозити у банках-контрагентах.

Таким чином, управління офіційними валютними резервами здійснюється за допомогою наступних фінансових інструментів: державні цінні папери з фіксованою доходністю найвищого інвестиційного класу, короткострокові депозити у банках-нерезидентах. Основними напрямками удосконалення управління золотовалютними резервами НБУ є: їх ширша диверсифікація, портфельне управління, оптимізація доходності і ризиковості тощо.

Література:

1. Стан міжнародних резервів та ліквідність в іноземній валюті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=72631&cat_id=45692.

*Н. В. Винниченко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

За сучасних умов розвитку економіки більшість підприємств постали перед проблемою не стабільності та негативного впливу зростання конкуренції на вітчизняних ринках товарів та послуг. Утримати свої позиції і забезпечити стабільність за таких умов можливо тільки за умов ефективного управління. Питання підвищення ефективності управління, останнім часом, набувають все більшої актуальності, при цьому внутрішній контроль розглядається як невід'ємна його складова. Впровадження системи внутрішнього контролю на вітчизняних підприємствах на сьогодні набуває все більшої актуальності та є об'єктом дослідження значної кількості вітчизняних і закордонних економістів, що в свою чергу підтверджує її дискусійний характер і свідчить про необхідність їх аналізу та узагальнення. Питання впровадження системи внутрішнього контролю не можуть розглядатися відокремлено від необхідності оцінки її ефективності, як і сам процес її функціонування, що свідчить про те, що оцінка системи внутрішнього контролю є одним із етапів як процесу її формування, так і процесу її функціонування.

При формуванні ефективної системи внутрішнього контролю оцінка є одним із останніх етапів її створення і, як правило, здійснюється з метою визначення ефективності заходів, які були здійснені для її впровадження. Процес формування системи внутрішнього контролю за результатами аналізу існуючих підходів в економічній літературі умовно можна представити у вигляді наступних етапів:

Перший в цілому пов'язаний з дослідженням базових засад функціонування підприємства – включає вивчення організаційних, управлінських, матеріальних, технічних та інших особливостей діяльності підприємства. Виходячи із положень отриманих в процесі реалізації першого етапу реалізується другий етап – етап розробки, який забезпечує визначення основних цілей, завдань та принципів функціонування системи, її положень, стандартів, структури, розробляється раціональний розподіл обов'язків як по підприємству, так і в середині його організаційних структур, які будуть здійснювати внутрішній контроль. Іншими словами формується модель внутрішнього контролю на підприємстві, яка реалізується на третьому етапі, а тому його умовно можна визначити як етап реалізації. Протягом етапу реалізації здійснюється ряд заходів по впровадженню попередньо розроблених положень, здійснюється підбір контролюючих працівників, реорганізується структура і створюється окремий підрозділ, який буде здійснювати контрольну функцію, затверджуються положення щодо його функціонування. Наступний етап полягає у здійсненні безпосередньо контрольних процедур за господарськими операціями підприємства, контроль збереження активів, доцільності їх придбання, контроль стану обліку і достовірності звітності, доцільність прийнятих управлінським персоналом рішень. Останнім етапом

процесу формування системи внутрішнього контролю виступає оцінка, сутність якої полягає у визначенні рівня незалежності внутрішнього контролю, визначення відповідності вимог до персоналу умовам функціонування системи контролю, аналіз змін до яких привело впровадження системи внутрішнього контролю (рівень зменшення порушень і зловживань, підвищення ефективності прийнятих рішень тощо), визначення рівня підготовки висновків за результатами контролю та вплив пропозицій по усуненню недоліків на достовірність фінансової звітності.

Таким чином, оцінка ефективності системи внутрішнього контролю представляє собою визначення значимості впроваджених в її межах заходів і процедур на ефективність діяльності підприємства з мінімальними витратами з метою досягнення максимального результату. Оцінка може здійснюватися і у подальшому, в процесі функціонування підприємства, в цілому, і системи внутрішнього контролю, зокрема, та в окремих випадках (наприклад при проведенні зовнішнього аудиту). Таким чином враховуючи вищесказане можна виділити такі види оцінки внутрішнього контролю як: попередня, поточна, періодична та разова. Отже попередня оцінка - це та, яка здійснюється при формуванні системи внутрішнього контролю, поточна здійснюється в процесі функціонування системи внутрішнього контролю на етапі реалізації процедур контролю з метою визначення ефективності їх застосування. Періодична оцінка здійснюється в результаті завершення певного етапу функціонування системи внутрішнього контролю з метою визначення результативності певного етапу. І разова, в свою чергу, здійснюється як вже зазначалося підчас зовнішнього аудиту, який проводиться (за винятком обов'язкових випадків) за рішенням власника. Оцінка системи внутрішнього контролю в процесі проведення зовнішнього аудиту представляє собою процес формування уявлення зовнішнього аудитора про стан внутрішнього контролю підприємства і здійснюється на основі Міжнародних стандартів аудиту та проводиться з використанням спеціально розроблених тестів контролю, які дозволяють виявити недоліки в організації системи внутрішнього контролю.

Таким чином, передумовами для проведення оцінки системи внутрішнього контролю на підприємстві можуть виступати або обставини, за яких вона має здійснюватися, або необхідність визначення результативності її впровадження та функціонування, та при цьому залишається актуальним питання розробки безпосередньо самих методів її оцінки та комплексних підходів до її реалізації.

*О. О. Височан, канд. екон. наук, асистент,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ФУНКЦІЯ ТА ЦІЛЬ ЯК ОСНОВНІ СИСТЕМОТВОРЧІ ФАКТОРИ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Системотворчий фактор як об'єктивне явище та засіб виокремлення конкретної системи із середовища, в якому вона існує, є базовим поняттям в

системному підході до досліджень певних явищ та процесів. Основними системотворчими факторами системи є її функція та цілі. Практика довела, що без належного ставлення до дослідження, наукового обґрунтування та формалізації цих понять, неможливим є належний розвиток механізму функціонування всіх соціально-економічних систем.

Викривлене розуміння понять “функція” та “ціль” по відношенню до підсистеми бухгалтерського обліку спричиняє критичні вади при її організації на підприємствах малого бізнесу. Це виявляється у:

- низькій ефективності існування підсистеми бухгалтерського обліку, при якій її основна функція, що полягає в зборі, узагальненні, обробці, накопиченні та передачі інформації зацікавленим в ній особам, реалізується не в повній мірі. Окремо слід відзначити, що для бухгалтерів малих підприємств характерним є формальне ставлення до цього процесу, в результаті чого вихідна інформація абсолютно непридатна для прийняття ефективних рішень. По суті, більшість облікових підсистем підприємств України функціонують як відповідь на вимогу держави, що полягає у необхідності подання фінансової, статистичної й податкової звітності;

- відсутність чіткого встановлення функції як основного системотворчого фактору для підсистеми бухгалтерського обліку. Мультинаправленість інформації, яка генерується обліковим працівником чи службою спричиняє необхідність врахування вимог та побажань всіх зацікавлених у ній осіб, які формують зовнішнє (по відношенню до бухгалтерського обліку) середовище, при синтезуванні та формалізації функціональної складової підсистеми;

- деструктивність розвитку підсистеми бухгалтерського обліку, яка спричинена як зовнішнім (часта трансформація вітчизняного законодавства, економічна криза тощо), так і внутрішнім (низька кваліфікація кадрів, недооцінка з боку керівництва тощо) впливом. Як наслідок, негативні зміни призводять до порушення структурних зв'язків і спрямовують систему в напрямку до регресу;

- підпорядкуванні цілей підсистеми бухгалтерського обліку цілям системи управління підприємства. Їхні цілі не повинні суперечити одна одній, однак, поряд з цим, не слід проводити однозначну паралель між ними, ототожнювати чи ставити у відповідність одна одній, оскільки підсистема бухгалтерського обліку має й свої внутрішні потреби, які певним чином впливають на її цілеспрямованість. Не слід також забувати й про жорсткі законодавчо-нормативні рамки, в яких функціонує підсистема бухгалтерського обліку вітчизняних малих підприємств на сьогодні;

- встановленні недосяжних цілей або нереального проміжку часу, за який їх слід досягнути, особливо при низькому рівні організації облікового процесу, який спостерігається на підприємствах малого бізнесу.

Отже, сучасна підсистема бухгалтерського обліку малих підприємств вимагає докорінного реформування, основи якого повинні бути закладені при чіткому формуванні функції як змісту її існування та цілей як підмножини значень функції обліку. Суперечність та перешкодження одна одній може стати причиною дисбалансу в системі управління підприємством загалом.

Недопущення цієї ситуації є базовою задачею як для управлінської ланки підприємств, так і для держави – потужного зовнішнього контрольно-регулюючого чинника розвитку механізму бухгалтерського обліку малих підприємств.

*А. В. Височина, аспірантка,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

В умовах здійснення фундаментальних трансформацій фінансових відносин як на регіональному та національному, так і наднаціональному рівнях особливої актуальності набуває необхідність розробки та реалізації такої концепції організації цих відносин, яка б дала можливість забезпечити високий рівень конкурентоспроможності відповідного суб'єкта у конкретних умовах його функціонування. У контексті оптимізації вітчизняної фінансової політики, найбільш гостро постає проблема забезпечення фінансової самодостатності регіонів за рахунок розробки найбільш ефективних механізмів перерозподілу бюджетних коштів між територіями-донорами та реципієнтами, а також використання фактично акумульованих фінансових ресурсів з максимальним показником результативності. Зважаючи на важливість даної проблематики на сучасному етапі розвитку національної економіки, дедалі більшого поширення серед вітчизняних дослідників набирає питання визначення та оцінки фінансового потенціалу регіону, однак це питання все ж залишається дискусійним, що й обумовлює актуальність та доцільність подальших досліджень у цьому напрямку.

У контексті даного дослідження, перш за все, варто відмітити, що досягти високого рівня фінансової незалежності регіону можна на основі повного та максимально ефективного використання його фінансового потенціалу, якому має передувати етап комплексної, виваженої та об'єктивної оцінки елементів, які можуть характеризувати потенціал території.

Однак, перш, ніж перейти до з'ясування безпосередньо алгоритму ідентифікації фінансового потенціалу території, доцільно охарактеризувати безпосередньо саме поняття та виявити його ключові характеристики.

Отже, на основі критичного огляду літератури, можна виділити декілька підходів до визначення сутності фінансового потенціалу регіону. Так, більшість науковців розглядають фінансовий потенціал з точки зору ресурсного підходу, тобто ототожнюють дане поняття з ресурсним забезпеченням території. Крім того, існує певна група науковців, які визначають фінансовий потенціал як сукупність можливостей щодо акумуляції фінансових ресурсів, нехтуючи при цьому фактично наявною ресурсною базою. Прихильники системного підходу інтегрують ресурсну та імматеріальну концепцію, характеризуючи фінансовий потенціал як безпосередню єдність наявних ресурсів та можливостей регіону для їх подальшої акумуляції. Саме останній підхід і є найбільш виваженим та завершеним.

Підсумовуючи все вище викладене, пропонуємо визначати фінансовий потенціал регіону як діалектичну єдність між фактично акумульованими та потенційними фінансовими ресурсами, а також можливостями відповідної території щодо їх ефективного використання з метою забезпечення сталого розвитку регіону.

З'ясувавши зміст самого поняття, доцільно перейти до безпосередньої розробки та характеристики ключових етапів алгоритму ідентифікації фінансового потенціалу регіону.

Отже, першим етапом визначення фінансового потенціалу регіону має стати ідентифікація його ресурсного забезпечення, тобто того обсягу коштів, які максимально можуть бути акумульовані на певній території. Умовно ресурсну складову фінансового потенціалу регіону можна представити наступними компонентами: бюджетний потенціал, ощадний потенціал населення, інвестиційний потенціал підприємств. Так, кожна із перелічених складових відображає обсяг фінансових ресурсів, який може бути накопичений окремою групою суб'єктів фінансової системи [1]. Крім того, якщо враховувати, що у рамках визначення ресурсної складової враховуються лише власні фінансові ресурси кожного із суб'єктів, то набуває необхідності оцінка також і кредитного потенціалу регіону, який відображає можливість органів місцевого самоврядування, підприємств та населення залучати кредитні ресурси та своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Визначивши ресурсну складову фінансового потенціалу регіону, на наступному етапі доцільно перейти до визначення його іматеріальної компоненти, тобто з'ясувати, які регіон має можливості та передумови для розширення його ресурсної бази. Для реалізації зазначеного етапу необхідно оцінити якість прийняття управлінських рішень органами місцевого самоврядування, стан та розвиток інфраструктурних об'єктів, природно-ресурсний та економіко-географічний потенціал, інвестиційну привабливість території та способи її покращення та ін.. Тобто фактично, необхідно дослідити усі ті фактори, зміна яких може призвести до розширення чи скорочення рівня забезпеченості фінансовими ресурсами.

Варто зазначити, що кінцевим етапом оцінки фінансового потенціалу має стати формування документу, у якому будуть чітко визначені обсяги ресурсного забезпечення, наведено характеристику кожного з факторів, виділених у рамках іматеріальної складової та здійснено математично обґрунтований прогноз того, як волатильність цих факторів відобразиться на динаміці обсягу фінансових ресурсів, а також розроблені практичні рекомендації та заходи, реалізація яких дозволить максимально повно використати можливості регіону для збільшення рівня акумуляції фінансових ресурсів та, як наслідок, підвищення фінансової самодостатності регіону.

Список використаної літератури:

1. Іоненко К. В. Формування та оцінка фінансового потенціалу регіону [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / Іоненко К. В. – К., 2007. – 24 с.

*А. П. Вожжов, д-р экон. наук, проф.,
Севастопольский национальный технический университет*

СТИМУЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УСЛОВИЯХ ПОСТКРИЗИСНОГО «КОЛИЧЕСТВЕННОГО СМЯГЧЕНИЯ»

Финансовый кризис 2008 года привел к изменению подходов монетарного регулирования экономик в разных странах. В условиях, когда учетные ставки Центробанков были снижены буквально до «нулевых» значений исчез механизм регулирования количества денег в обращении изменением «цены» денег как при рефинансировании деловых (коммерческих) банков, так и при кредитовании ими субъектов предпринимательской деятельности. Центральные банки перешли к нетрадиционной монетарной политике – к такому ее виду, при котором экономика насыщается денежными средствами за счет дополнительной денежной эмиссии в значительных объемах через фондовый рынок путем покупки финансовых активов (облигаций и деривативов).

Интерес ЦБ от получения процентного дохода сместился к получению эмиссионного дохода или сеньоража. Эта политика получила название «количественного смягчения» (Quantitative easing). Ее критики сразу указали на возможное скорое формирование новых фондовых «пузырей» и как следствие ускоренную инфляцию и новые финансовые кризисы. Однако до настоящего времени этого не произошло, а ФРС США не собирается отказываться от «количественного смягчения» до 2015 года. Результаты воздействия на экономику США оказались положительными.

По нашему мнению это явилось следствием изменения условий проявления основного финансового закона – закона денежного обращения. Если ранее (как по К. Марксу, так и по И. Фишеру) количество денег, необходимое для обращения определялось противостоящим объемом базовых активов или товарной массой на рынке, то по мере развития финансов к ним присоединились ценные бумаги (ЦБ). Первоначально это были ЦБ – титулы собственности, а затем и производные ценные бумаги, общий номинал которых стал многократно превышать объемы ВВП. Это обусловило дополнительный спрос на денежную массу в значительных объемах, который может быть удовлетворен только дополнительной эмиссией денег. При этом деньги направляются как в реальную экономику прямым и адресным бюджетным финансированием госпрограмм, так и через увеличение объемов рефинансирования и кредитования, а так же путем выкупа ЦБ через фондовый рынок. Такой одновременный подход по трем направлениям при умелом управлении позволяет поддерживать сбалансированность экономики и ее незначительный, но устойчивый рост.

Политика «количественного смягчения» показывает возможность использования эмиссионного финансирования для стимулирования экономического роста, однако это требует решения вопросов увеличения уровня монетизации экономики, повышения квалификации персонала,

которому будут доверены в управление новые денежные потоки, а так же исключены возможности их нецелевого использования. Сочетание кейнсианского, монетарного и посткризисного монетарного подходов с развитием фондового рынка и теории сбалансированности экономики может сделать потенциал денежной эмиссии мощным фактором экономического роста.

*С. П. Вожжов, канд. экон. наук, доц.,
Севастопольский национальный технический университет*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРУКТУРИРОВАНИЯ АКТИВОВ И ПАССИВОВ В МОДЕЛИРОВАНИИ РЕГУЛИРУЕМЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ БАНКОВСКОЙ ЛИКВИДНОСТИ

Финансовые кризисы 2008 г. и 2004 г. показали, что действующие в Украине нормативы банковской ликвидности не достаточно эффективны в обеспечении стабильности банковской системы. С одной стороны, это проявляется в уже ставшей хронической проблеме избыточности величин нормируемых показателей ликвидности в отечественной банковской системе, независимо от того находится она в предкризисном, кризисном или посткризисном состоянии. С другой стороны, нередки случаи банкротств банковских учреждений по причине наступления структурных дисбалансов активов и пассивов критичного характера. Одними из основных источников данных проблем являются не адекватное отражение в существующих моделях расчета регулируемых показателей ликвидности реальных процессов трансформации текущих пассивов в срочные ресурсы и использование контрпродуктивного метода интервального структурирования активов и пассивов, при котором любой следующий интервал поглощает все предыдущие.

Динамика срочных депозитов и текущих пассивов в банковских учреждениях, в период финансового кризиса подтверждает, что во время финансовых потрясений долгосрочные депозиты подвержены большему риску досрочного изъятия из банков по сравнению с депозитами до востребования. Средства на текущих счетах физических лиц, в целом по банковской системе Украины, в период финансового кризиса 2008 постоянно увеличивались. Прирост средств до востребования на счетах физических лиц в сумме 16 728 млн. грн. в 2009 г. перекрыл отток средств до востребования со счетов юридических лиц более чем на 3 958 млн. грн. Обеспечение эффективного функционирования банковской системы, наряду с увеличением в структуре обязательств доли стабильных ресурсов, требует и мотивированного учета стабильной части текущих пассивов при разработке моделей нормируемых показателей банковской ликвидности.

Инструкцией «О порядке регулирования деятельности банков в Украине» утвержденной постановлением Правления НБУ № 368 от 28.08.2001 г. установлены три норматива ликвидности: норматив мгновенной ликвидности,

норматив текущей ликвидности и норматив краткосрочной ликвидности. В соответствии с данной Инструкцией, назначение периодов для группировки активов и пассивов, при расчете нормативов ликвидности, осуществляется таким образом, что начало отсчета периода каждого из нормативов остается постоянным, а его конечное значение лонгируется: до востребования (мгновенная ликвидность); от до востребования до 31 дня (текущая ликвидность); от до востребования до 1 года (краткосрочная ликвидность). Данный способ периодизации активов и пассивов имеет накопительный характер: каждый последующий период, расширяясь, поглощает предыдущий период. Он позволяет перекрывать недостающие активы любой срочности денежными средствами на корреспондентских счетах и в кассах банков. Не имея достаточного объема активов с конечными сроками от 1 до 31 дня и от 31 до 365 дней, соответственно, банки не только выполняют установленные регулятором нормативы текущей и краткосрочной ликвидности, а и превышают их в 1,5 – 2,0 раза за счет соответствующего объема первичных резервов. В такой ситуации регулирование текущей и особенно краткосрочной ликвидности теряет экономический смысл, так как не позволяет четко структурировать и наполнить реальным содержанием активы и пассивы с конечными сроками до одного года. Это дает основание считать что, существующая система нормативов ликвидности является не только скрытым источником структурных дисбалансов активов и пассивов, но и одним из факторов значительного избытка фактических значений нормируемых показателей ликвидности в банковской системе Украины на протяжении длительного периода времени.

В настоящее время накоплен существенный объем знаний в области теории трансформации банковских ресурсов. В соответствии с ее закономерностями, текущие пассивы, наряду с переменной составляющей, образуют значительную по объему неснижаемую или постоянную часть ($ТП_{const}$). Поэтому, по нашему мнению, моделирование системы нормируемых показателей банковской ликвидности должно осуществляться на основе четкого позиционирования доли параметра $ТП_{const}$, которая с позиции регулятора является приемлемой для использования в операциях текущего, краткосрочного и долгосрочного характера. Отсутствие такого подхода делает существующую систему нормативов банковской ликвидности не адекватной по отношению к сложным и динамичным процессам обратного движения (возврата) размещенных на различные сроки ресурсов из их инвестиционных временных горизонтов в первичные резервы, в виде денежных средств на корреспондентских счетах и в кассах, для выполнения финансовых обязательств.

Учитывая изложенное, считаем целесообразным в отечественной практике регулирования банковской ликвидности, наряду с нормативом мгновенной ликвидности, использовать следующие модифицированные модели нормативов текущей и краткосрочной ликвидности, а так же – ввести регулируемый показатель долгосрочной ликвидности. В основу моделирования модифицированных показателей текущей, краткосрочной и долгосрочной ликвидности заложены:

– позиционирование неснижаемой составляющей части текущих пассивов $ТП_{const}$ относительно активов различной срочности с учетом закономерностей их трансформации в «длинные» ресурсы;

– принцип последовательной интервальной периодизации параметров расчета («до востребования», от 1 до 31 дня, от 32 дней до 365 дней и свыше 365 дней) вместо способа периодизации поглощающего типа, применяемого в настоящее время.

При этом, модифицированный норматив текущей ликвидности, в виде отношения активов и обязательств с конечными сроками от 1 до 31 дня (без первичных резервов в числителе и общей суммы текущих пассивов в знаменателе), принимает следующий вид:

$$Н5' = \frac{A_{1-31}}{K_1 * ТП_{const} + O_{1-31}} * 100 \geq 100\% , \quad (1)$$

где A_{1-31} и O_{1-31} – соответственно, активы и обязательства с конечными сроками погашения от 1 до 31 дня включительно;

K_1 – коэффициент, учитывающий долю постоянной части текущих пассивов в обязательствах с конечными сроками от 1 до 31 дня включительно.

Модифицированный норматив краткосрочной ликвидности, в виде отношения активов и обязательств с конечными сроками от 32 до 365 дней, принимает следующий вид:

$$Н6' = \frac{A_{32-365}}{K_2 * ТП_{const} + O_{32-365}} * 100 \geq 100\% . \quad (2)$$

где K_2 – коэффициент, учитывающий долю постоянной части текущих пассивов в обязательствах с конечными сроками от 32 до 365 дней включительно.

Норматив долгосрочной ликвидности (НДЛ), в виде отношения активов и пассивов с конечными сроками свыше 365 дней, предлагается рассчитывать по формуле:

$$НДЛ = \frac{A_{>365}}{K_3 * ТП_{const} + O_{>365} + СК_{нетто}} * 100 \leq 100\% , \quad (3)$$

при условии:
$$\frac{A_{>5л}}{O_{>5л} + СК_{нетто}} * 100 \leq 100\% ,$$

где $A_{>365}$ и $O_{>365}$ – соответственно, активы и обязательства с конечными сроками погашения свыше одного года;

K_3 – коэффициент, учитывающий долю постоянной части текущих пассивов в обязательствах с конечными сроками свыше одного года;

$СК_{нетто}$ – собственный капитал банка уменьшенный на сумму основных средств и нематериальных активов;

$A_{>5л}$ и $O_{>5л}$ – соответственно, активы и обязательства с конечными сроками погашения свыше 5-ти лет.

Величини коефіцієнтів K_1, K_2 і K_3 , учитуючих долю постійної частини текущих пасивов в обов'язательствах соответствующей срочности (формулы 1, 2 и 3) устанавлюються Національним банком в зависимости от реальной ситуации в банковской системе и от факторов внешней среды ($K_1 + K_2 + K_3 = 1,0$).

Приведенная модель расчета нормируемого показателя долгосрочной ликвидности (формула 3) адаптивирована и к учету особенностей трансформации краткосрочных пасивов в долгосрочные ресурсы.

Предлагаемое совершенствование моделирования системы нормируемых Національним банком показателей ликвидности, по нашему мнению, позволит обеспечить стабильность в банковском секторе экономики на принципах экономической целесообразности и соответствия реальным процессам трансформации ресурсов. Одновременно, следует отметить, что исследование показало необходимость и реальную возможность адаптации предлагаемых моделей регулируемых нормативов банковской ликвидности к нормативам рекомендуемым Базельским комитетом в последней редакции документа «Базель III: Международные рекомендации по оценке риска ликвидности, стандартам и мониторингу» (Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring.) на основе синергетического эффекта.

***Д. П. Волков, канд. екон. наук, старший викладач,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»***

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ

Управлінське рішення – це процес, який реалізується суб'єктом управління і визначає дії, спрямовані на вирішення поставленого завдання в наявній чи спроектованій ситуації. Рішення повинно розглядатися як результат зв'язку, вид інформації, яка забезпечує нормальне протікання процесу в системі.

Аналіз наукових джерел свідчить про різноманітність поглядів щодо процесу прийняття управлінського рішення [1, 3–6]. Так, Л. Столяренко виділяє чотири рівні прийняття рішення: рутинний (оцінка ситуації), селективний (встановлення цілі, аналіз інформації), адаптаційний (ідентифікація проблеми і систематизоване її вирішення), інноваційний (творче та стратегічне планування) [6].

Під час розроблення і прийняття управлінського рішення, як зазначає Л. Орбан-Лембрик, діяльність керівника охоплює такі етапи [4]:

1. З'ясування, усвідомлення, формування проблеми.
2. Вибір лінії поведінки, формулювання обмежень та критеріїв для прийняття рішення.
3. Всебічний розгляд альтернатив.

4. Остаточний вибір варіанта, адекватного цілям діяльності організації.
5. Прийняття рішення та організація його виконання.
6. Формулювання, аналіз, апробація робочого варіанта рішення.

Л. Батаршева і А. Лук'янова зазначають, що процес прийняття управлінських рішень містить [4]: визначення проблемної ситуації; аналіз проблемної ситуації; формулювання альтернатив; оцінка альтернатив за критеріями; вибір альтернативи; реалізація прийнятого рішення; контроль виконання, оцінка ефективності і корекція рішення.

М. Виноградський, А. Виноградська, О. Шканова стверджують, що процес прийняття рішення управлінцем відбувається поетапно у такій послідовності [1]: знайомство з проблемою або ситуацією; вивчення обставин і формування мети; збір інформації і визначення критеріїв оцінки проекту рішення; розробка проекту рішення; оцінка варіантів рішення і вибір оптимального варіанта; правове оформлення рішення; доведення до виконавців і розробка заходів з виконання рішення; контроль за виконанням рішення; підбиття підсумків виконання рішення.

О. Кузьмін і О. Мельник зазначають, що найоптимальніший варіант процесу вироблення раціональних управлінських рішень охоплює етапи [3]:

1. Виникнення ситуації, яка потребує прийняття рішення (поява необхідності формалізації методів менеджменту).
2. Збір та аналіз інформації щодо розроблених методів менеджменту.
3. Виявлення та оцінювання альтернатив, закладених у розроблених методах менеджменту.
4. Підготовка та оптимізація управлінського рішення, яке приймається (вибір альтернативи).
5. Прийняття управлінського рішення (узаконення альтернативи).
6. Реалізація управлінського рішення та оцінювання результатів.

На даний час в економіці України використовуються різноманітні методи прийняття управлінських рішень. Також проводиться аналіз і використання праць зарубіжних авторів. Так, Ч. Ліндблум широко обґрунтовує два методи: раціонально-універсальний (або "кореневий метод") та інкрементальний метод ("метод гілок"). Перший передбачає, що особа, яка приймає рішення, визначає пріоритети й виділяє у зв'язку з цим альтернативи реалізації цілі. Для цього обирається найбільш оптимальне рішення. Другий метод "гілок" передбачає послідовне обмеження в пошуку рішень і зосередження на малих кроках, які не дають змоги зробити великі помилки. Цей метод спрощує процес прийняття і реалізації рішень. Відомі методи Р. Снайдерса (у галузі міжнародних відносин), А. Етціоні (змішано-скануючий метод прийняття рішень) дотримуються загалом системного підходу. В. Коен наголошує на необхідності враховувати офіційні й неофіційні фактори [2].

Таким чином, прийняття управлінських рішень в економіці України має певні особливості та характеризується аналізом і впровадженням новітніх методів, що базуються на світовому досвіді. Можливість використання новітніх методів прийняття управлінських рішень в економіці України дозволяє, впровадити їх в широке використання уже враховуючи потреби саме українського ринку. Це дозволить розробити в майбутньому власну систему

методів і принципів прийняття рішень адаптовану до економічної ситуації в нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Виноградський М.Д. Організація праці менеджера: Навч. посібник для студ. економ. вузів. / М.Д. Виноградський, А.М. Виноградська, О.М. Шканова. – К.: Кондор, 2003. – 414 с.
2. Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення: Технологія прийняття рішень / Дерлоу Дес ; пер. з англ. Р.А.Семків, Р.Л. Ткачук. – К. : Наукова думка, 2011. – 242 с.
3. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту: Підручник. / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Академвидав, 2003. – 416 с.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник. / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
5. Психология управления персоналом: Пособие для специалистов, работающих с персоналом / Под ред. А.В. Батаршева, А.О. Лукьянова. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2005. – 624 с.
6. Столяренко Л.Д. Психология делового общения и управления. Сер. Учебники XXI века. – Ростов н/Д. / Л.Д. Столяренко. - Феникс, 2001. – 512 с.

***Т. С. Гайдучок, канд. екон. наук, доц.,
Житомирський національний агроекологічний університет***

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Становлення сучасної ринкової економіки характеризується переходом до нової економічної моделі, значне місце в якій займають інформаційні технології, засновані на комунікаційних засобах та засобах обробки і збереження інформації. Створення та використання комп'ютерної системи бухгалтерського обліку сприяє не тільки прискоренню процесу обробки інформації на підприємствах, але й суттєвому покращенню його організації.

Облік праці і заробітної плати – одна з найважливіших і складних ділянок роботи, що потребує точних і оперативних даних, у яких відображаються зміни чисельності працівників, витрати робочого часу, категорії працівників, виробничих витрат. Облік праці і заробітної плати займає одне з центральних місць у всій системі ведення обліку на підприємстві [3].

На підприємствах різних форм власності та розміру, облік оплати праці характеризується значним обсягом вхідної інформації та розрахункових робіт. І тому в організації обліку та складання звітності з оплати праці, широкого застосування знайшли сучасні інформаційні системи. Їх особливістю є можливість складання в автоматичному режимі узагальнюючу облікову інформацію в розрізах, необхідних для управління, аналізу, контролю та складання фінансової звітності.

На вітчизняному ринку програмного забезпечення для ведення обліку розрахунків з оплати праці та складання звітності пропонується багато різноманітних програм. Вони мають подібне функціональне наповнення, але відрізняються технологією перетворення вихідних даних у результативну інформацію та інтерфейсом.

Автоматизована система обліку оплати праці може функціонувати як окрема система для розв'язання задач тільки цієї ділянки обліку, як складова комплексної автоматизованої облікової системи, або ж як складова інтегрованої автоматизованої системи управління підприємством.

Для підвищення ефективності управління підприємством фірма «1С» в програмному комплексі «1С: Підприємство» створила конфігурацію по управлінню кадрами та розрахунку заробітної плати. Якщо раніше такою програмою була конфігурація «1С: Зарплата і Кадри 7.7», то з розвитком ринку інформаційних технологій, фірма «1С» випустила більш досконалий продукт «1С: Зарплата і Управління персоналом 8», яка відповідає всім запитам працівників, які здійснюють кадрове управління, планування і розрахунок заробітної плати. Причому остання версія програми «1С: Зарплата і Управління персоналом 8.1» є найбільш досконалим продуктом у своїх областях [1, с. 7].

Даний програмний продукт забезпечує: планування потреби у персоналі; управління атестацією, навчанням та фінансовою мотивацією працівників; ефективне планування зайнятості персоналу; ведення обліку кадрів і аналіз кадрового складу; ведення штатного розпису підприємства; розрахунок заробітної плати персоналу; розрахунок регламентованих законодавством податків, утримань із заробітної плати та нарахувань на фонд оплати праці; автоматизацію розрахунку нарахувань та утримань за будь-якими алгоритмами; відображення нарахованої заробітної плати і податків у складі витрат підприємства; управління грошовими розрахунками з персоналом, включаючи депонування; формування платіжних відомостей з впорядкуванням інформації за різними критеріями шляхом розподілу її за категоріями, підрозділами та іншими ознаками; розрахунок лікарняних листків, відпусток, оплати по середньому заробітку на основі даних за попередні розрахункові періоди; формування стандартних звітів для податкової інспекції; отримання статистичної інформації по працівниках підприємства; фіксацію кадрових переміщень працівників і їх просуванням по службі із створенням відповідних звітів тощо [2, с. 167; 134].

Для отримання підсумків, а також іншої зведеної чи детальної інформації в програмі «1С: Зарплата і Управління персоналом 8», як і в попередній версії «1С: Зарплата і Кадри 7.7», використовуються звіти. Кількість та склад звітів, які можуть бути отримані при використанні системи, повністю визначаються у конфігурації. Дані для звітів вибираються на основі введеної чи розрахованої автоматично інформації.

Таким чином, результатом автоматизації розрахунків з оплати праці є створення єдиної облікової системи. Всі необхідні дані для розрахунку заробітної плати зберігаються в одній програмі. Разом з тим зменшилось кількість конфліктів із-за невірних розрахунків і недоплат, зменшилися трудові затрати на введення даних, зменшився час на оформлення кадрових документів.

Використання інноваційних технологій у процесі обліку розрахунків з оплати праці займає особливе місце в роботі бухгалтерської служби кожного суб'єкта господарської діяльності.

Отже, автоматизація обліку розрахунків з оплати праці сприяє якісному управлінню підприємством та формуванню інформації, необхідної для прийняття ефективних та обґрунтованих рішень.

Література:

1. 1С: Зарплата и управление персоналом 8.1: практ. пос. / [кол. авторов; под ред. Н.В. Селищева]. – М.: КНОРУС, 2009. – 368 с.
2. Информационные системы в экономике: учеб. для студ. вузов, обуч. по спец. «Финансы и кредит», «Бухгалт. учет, анализ и аудит» / Г.Н. Исаев. – М.: Омега-Л, 2008. – 462 с.
3. Чабанюк О.М. Облік оплати праці в ринкових умовах / О.М.Чабанюк, І.М. Залуцька // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.3. – С. 298-304.

Л. О. Гаряга, канд. екон. наук, доц.,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ

БЮДЖЕТУВАННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ

Бюджетування відіграє важливу роль у процесі планування діяльності банку. У сучасному розумінні – це не просто план доходів та видатків банківської установи, – це стратегія розвитку та підтримки конкурентних переваг банку в умовах, що постійно змінюються під впливом фінансово-економічних та соціальних змін.

Використовуючи бюджетування у процесі планування у банках, користувачі отримують наступні важливі переваги для банківської установи:

- основні бюджети банку дають змогу пов'язати стратегічні та тактичні плани розвитку банку;
- з'являється можливість координації та маневрування діяльністю структурних підрозділів банківської установи;
- відбувається ефективний перерозподіл фінансових потоків в банку;
- покращується обмін інформацією всередині банку;
- з'являється можливість вчасного SWOT аналізу діяльності банку;
- виникає можливість впливати на мотивацію персоналу через чітку постановку цілей банку;
- покращується контроль за виконанням поставлених цілей, можливість порівняти досягнуті та заплановані результати діяльності банку;
- аналіз бюджетів різних рівнів дає можливість вносити своєчасні корективи у банківську діяльність.

Проте поряд з позитивними сторонами бюджетування у банках існують і недоліки, зокрема:

- необхідно вкласти кошти у підготовку кваліфікованого персоналу, здатного працювати з системами бюджетування та приймати ефективні управлінські рішення;
- неузгодженість систем бюджетування зі стратегічними планами розвитку банку та дорожнеча даних систем;

– може виникнути протиріччя між досяжністю цілей та стимулюючим ефектом, оскільки якщо цілі досягаються занадто легко, то це не створює відповідних передумов до більш ефективної праці і, навпаки, якщо цілі досягаються занадто складно виникає постійне невдоволення завищеністю вимог до працівника.

Банк, аналізуючи переваги та недоліки використання бюджетування, приймає рішення щодо характеру бюджетування у власній системі управління.

Ефективне існування системи бюджетування можливе лише після подолання перепон, що виникають на даному шляху, умовно їх можна розподілити на чотири групи:

– фінансові (оплата праці працівників, залучених до здійснення бюджетування та витрати на купівлю програмного забезпечення);

– організаційні (недосконала внутрішня нормативно-правова база банківської діяльності та організаційна структура);

– психологічні (небажання керівництва банку здійснення змін у структурі управління, страх перед неприйняттям нових ідей виконавцями);

– управлінські (відсутність системного підходу до управлінського обліку).

Таким чином, визначення переваг та недоліків бюджетування дозволяє банкам прийняти виважені рішення щодо впровадження бюджетування у свою діяльність. Проте на шляху до побудови ефективної системи банківського бюджетування доводиться долати фінансові, організаційні, психологічні та управлінські проблеми. Отже, подальші наукові дослідження щодо даної проблеми повинні стосуватися розробки конкретних механізмів впровадження та удосконалення бюджетування в банках України.

*Ю. О. Гернего, аспірантка,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
ім. В. Гетьмана»*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

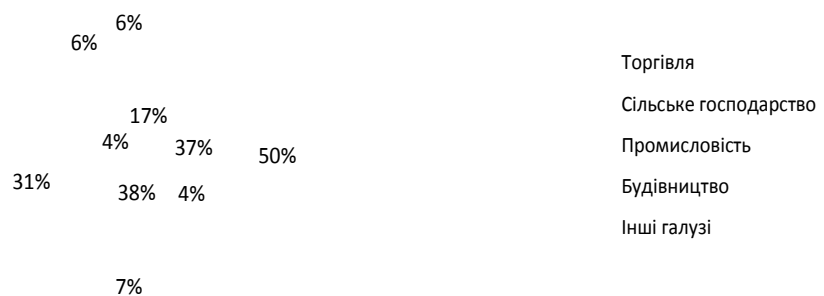
В умовах сьогодення одним із ключових секторів соціально-економічного розвитку є банківська система країни. Банки слугують одночасно традиційним та пристосованим до змінних потреб сучасності джерелом фінансового забезпечення. Існує потреба всебічного дослідження тенденцій їх розвитку.

Актуалізація заданих питань зумовила їх розгляд у працях ряду вітчизняних та зарубіжних вчених. Дослідженням розвитку банківської системи присвячено наукові праці таких авторів як І. Ансофф, С. Роуз Питер, Г. Фетисов, Д. Попов О. Вовчак, О. Васюренко, А. Єпіфанов, В. Коваленко, І. Лютий та інших. Метою нашого дослідження є огляд ключових тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи.

Вагомою складовою фінансового результату банківського сектору загалом слугує результативність діяльності кожного банку зокрема. Згідно з

дослідженнями розробленими Асоціацією українських банків (АУБ) фінансовий результат діяльності вітчизняних банків станом на 1.02.2012 р. становив 620,742 млн. грн. Загальна рентабельність активів вітчизняної банківської системи перебувала не на достатньо високому рівні та склала 0,075 % [1]. Для порівняння середній рівень рентабельності банків США на дану дату 1,28% [2, с. 20]. Аналіз основних показників фінансової діяльності окремих банків показує, що рейтинги абсолютних показників не співпадають з показниками відносними. За фінансовим результатом лідерами рейтингу є ІНГ Банк, ВТБ Банк, Приватбанк, Ощадбанк та Кліринговий дім. Зростання фінансових результатів дозволяє банку реалізовувати різного роду нововведення, зокрема сприяє розробці та впровадженню інноваційних проектів. Рейтинги відносного показника рентабельності активів відрізняються від попередньо охарактеризованого абсолютного рейтингу фінансових результатів. Лідируючі позиції за рентабельністю активів займають Банк Ренесанс Капітал, Унікомбанк, Мотор-банк, Оксі Банк, ІНГ Банк, ЄБРФ. Лідери рейтингу за фінансовими результатами мають додатні значення рентабельності активів, проте перебувають не на початку рейтингу.

Важливим є звернути особливу увагу на можливості кредитування вітчизняними банками юридичних осіб. Загалом кредитно-інвестиційний портфель вітчизняних банків за останнє десятиліття зріс близько на 100 %. У структурі кредитно-інвестиційного портфелю вітчизняних банків станом на 01.02.2012 р. варто відзначити максимальну частку кредитів юридичним особам, яка загалом по системі становить 79,5 %. Частка даного показника для банків-лідерів складає відповідно для Приватбанку – 91,5 %, Ощадбанку – 82,5 %, Промінвестбанку – 95,7 %, ВТБ – 97,9 %, Укрсоцбанку – 64,4 %, Альфа Банку – 80 %, ПУМБ – 66,5 % [1]. Слід зробити висновок, що структура кредитно-інвестиційного портфелю є внутрішньою детермінантою соціально-економічного розвитку загалом та його інноваційної складової, як окремого банку, так і банківської системи загалом. Важливо звернути увагу на розподіл кредитного портфелю юридичних осіб за галузевою структурою суб'єктів господарювання, які є позичальниками. Динаміку зміни галузевої структури нових кредитів реальному сектору економіки у 2011 р. зображено на рис. 1 (внутрішнє коло – структура на початку року, зовнішнє – на кінець).

Рис. 1. Динаміка зміни галузевої структури нових кредитів реальному сектору економіки протягом 2011 р.*

*складено автором на основі [3]

Максимальну частку кредитів направлено на розвиток торгівлі та промисловості, що дозволяє зробити висновок про необхідність розвитку інновацій стосовно кредитних продуктів для даних сфер господарювання.

У дослідженні нами розглянуто тенденції розвитку банківських кредитних установ України, виходячи з індикаторів ефективності їх функціонування, продуктової та галузевої структури банківських операцій. Індикатори ефективності функціонування вітчизняної банківської кредитної системи загалом та окремих банківських установ перебувають на недостатньо високому рівні. Для забезпечення подальшого соціально-економічного зростання економіки країни важливо забезпечити реалізацію заходів щодо повноцінного використання потенціалу банківської системи. Продуктова структура банківських операцій здебільшого направлена на забезпечення поточної діяльності фізичних та юридичних осіб. Вважаємо за доцільне диверсифікувати портфель банківських продуктів, зокрема відокремити можливості кредитування інноваційної діяльності. Це створить передумови для формування додаткового ресурсу майбутнього соціально-економічного зростання. Галузева структура банківських кредитних операцій здебільшого направлена на розвиток промисловості та торгівлі. В зв'язку з розвитком інноваційних тенденцій в промисловості, важливо звернути увагу на кредитування інноваційно-активних суб'єктів господарювання. Результативним вважаємо підтримку діючої галузевої структури кредитних операцій. Варто підвищити інноваційну спрямованість кредитних операцій, звернути увагу на тенденції розвитку провідних зарубіжних банківських кредитних установ.

Список використаних джерел:

1. Асоціація Українських банків. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>
2. Барановський О. Сьогодення світового ринку банківських послуг. /О. Барановський/ Вісник НБУ. – 2012. – № 4. – С. 18 – 23.
3. Волкова Н. І. Сутність інноваційної кредитної політики банку. / Н. І. Волкова, А. В. Гаврікова // Економіка і організація управління. – 2009. – Вип 5. – С. 3 – 12.

О. В. Глущенко, канд. екон. наук, доц.,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ У ПОБУДОВІ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності розкриття процесів, що відбуваються у сучасних фінансових системах. Проведення наукових розвідок у вказаному напрямку дасть змогу висвітлити процеси, що сприяють або блокують розвиток національного добробуту.

Ускладнення фінансових відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. потребує нового розгляду базових понять, що складають фінансову сферу суспільства.

Процеси трансформації сучасної фінансової системи вимагають переосмислення її парадигми та викриття нових горизонтів дослідження.

У сучасних умовах особливої значущості набуває здатність фінансової системи реалізовувати свою сутність, бо вона охоплює усю економічну систему та організує грошові відносини між усіма її елементами з приводу формування грошових фондів та руху фінансових ресурсів. Фінансова система є формою організації грошових відносин між членами відтворювального процесу.

Фундаментальне дослідження фінансової системи було проведено Опарінім В.М., також загальну теорію фінансів розробляли Башнянин Г.І., Боди З., Василик О.Д., Ван Хорн Дж., Габард Р. Глен, Дробозіна Л.О., Ковальов В.В., Ковальчук С.В., Леоненко П.М., Лондар С.Л., Мертон Р., Оспіщев В.І., Поляк Г.Б., Романенко О.Р., Юрій С.І., проте дотепер методологічні підходи теорії систем у дослідженні фінансової системи застосовані не були.

Поняття «фінансова система» необхідно переосмислити з позицій сучасної системології. Організація фінансових інститутів та процесів у певну систему має бути досліджена методологічним апаратом системології.

Вихідною категорією для дослідження фінансової системи повинно стати поняття «система».

Дослідження низки наукових праць згаданих вище науковців довели, що на цей час існують лише дескриптивні визначення терміну «фінансова система». У онтологічному статусі досліджуваної категорії визначено складові частини фінансової системи до яких відносяться сфери та ланки.

Конструктивне визначення фінансової системи на теперішній час відсутнє, що не дає змоги вдосконалювати методологію дослідження фінансових процесів та на теоретичному рівні відображати фінансові феномени, що об'єктивно існують.

Поняття система має двоїстий характер: по-перше, - це об'єктивні феномени, які існують; по-друге, система є методом дослідження суб'єктивною моделлю реальності.

Для побудови конструктивного категоріального визначення поняття «фінансова система» необхідно вирішити ряд завдань:

1. Визначити співвідношення між поняттями «система» та «середовище» у якому вона знаходиться.
2. Сформулювати мету функціонування системи.
3. Розкрити системоутворюючі фактори.
4. Вирішити питання про можливість існування та підтримання цілісності складної відкритої системи.

Вирішити поставлені завдання та розкрити сутність фінансової системи шляхом застосування методології аналізу систем можливе шляхом поєднання методологічного апарату теорії систем з надбаннями сучасної економічної думки.

Погляд на фінансову систему з позицій теорії систем виводить на перший план фінансову архітектуру як метод дослідження зв'язків між елементами фінансової системи.

Збагачення методологічного апарату суспільних наук поняттям «архітектоніка» відбулося завдяки науковим розвідкам Гриценка А.А., який сформулював предмет архітектоніки та три її основні закони, а також ввів у науковий обіг категорію «інституційна архітектоніка» [1, 2].

Продовжуючи логіку дослідження, вважаємо за можливе запропонувати до наукового обігу поняття «фінансова архітектоніка». Під якою ми будемо надалі розуміти взаємозв'язок між елементами фінансової системи, що дає змогу розкрити її внутрішню сутність та реалізуватися шляхом формування грошових фондів та руху грошових потоків.

Подане визначення конкретизує вихідну категорію стосовно умов фінансової системи та дає змогу розширювати методологію архітектоніки за рахунок комплексного дослідження фінансової системи та виокремлення більш конкретних фінансових категорій.

Фінансова архітектоніка – це структура фінансової системи, яка відповідає її внутрішньої сутності та розкривається шляхом формування накопичення та руху грошових фондів.

Фінансова архітектоніка як специфічна категорія, яка описує принципи побудови фінансової системи дасть змогу визначати загальну динаміку фінансової системи, вектори її розвитку та напрями змін для досягнення певних суспільних цілей.

Розкриття фінансової архітектоніки дасть змогу вдосконалити методологію фінансової науки та використовувати її для ефективного рішення завдань побудови ефективної фінансової системи України.

Література:

1. Гриценко А. А. Особливості інституційної архітектоніки українського суспільства ХХІ століття / А. А. Гриценко // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогн. ; Фенікс, 2003. – С. 155-171.

2. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований : монография / под.ред. д-ра экон.наук А.А. Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.

***М. Л. Гончарова, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

УПРАВЛІНСЬКЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ

На сьогоднішній день, ринок консалтингових послуг в Україні є залежним від низки чинників, як зовнішніх, так і внутрішніх, тобто за останні роки в економічному просторі України встигли виокремитися декілька тенденцій, що безпосередньо впливають на розвиток консалтингових технологій у бізнесі, на формування ринку консалтингових послуг, його структуру та суб'єктів.

Такі фактори, як інтенсивний розвиток конкуренції в галузі консалтингових послуг, зростання турбулентності бізнесового середовища, підвищують вимоги клієнтів до управлінців. Постійний та динамічний розвиток

та вдосконалення існуючої інформаційної, комунікаційної та технологічної бази, тим не менш, дещо ускладнюють можливість повної та ефективної реалізації бізнес-потенціалу українських підприємств, і, звичайно потребують вжити заходів, щодо зміни існуючої стратегії управлінської практики. Тому актуальним є зміцнення позицій управлінського консалтингу, в контексті взаємодії світових і вітчизняних консалтингових структур з українськими фірмами. Це може, безперечно, стати джерелом набуття нових навичок в управлінській діяльності, передового досвіду, і сприяти адаптації підприємств до зовнішньоекономічного середовища, через спрямування в них нового інформаційного потоку стратегічної інформації, підтримки введення організаційних і професіональних змін у розвитку управлінського персоналу.

Не можна також не відзначити вплив політики держави, направлену на європеїзацію. Це сприятиме збільшенню кількості проектів за участю закордонних інвесторів, що призведе до поживавлення на ринках консультаційних послуг, особливо актуальним напрямом для консультування, відповідно стає консультування в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Основне завдання консультантів – надати допомогу клієнтам щодо вирішення їх управлінських проблем. Вирішити це завдання вони можуть декількома шляхами:

- знайти проблему та надати шляхи вирішення. В даній ситуації, коли клієнт розуміє, що у нього є проблема, але не може її визначити, застосовується експертне консультування характеризується залученням консультантів лише на етапі розробки консультаційних рекомендацій, що дозволяє, певним чином, мінімізувати як фінансові витрати клієнта, так і термін перебування консультантів в організації клієнта. Залучаючи консультантів до рекомендаційної роботи, клієнт самостійно проводить діагностику проблеми та реалізацію запропонованих консультантом рекомендацій.

- допомогти клієнту самому знайти проблему та визначити шляхи її вирішення. Виникають ситуації коли клієнт здатен сам визначити проблему та вирішити її, але йому не вистає методологічної підтримки для успішного здійснення своїх намірів. В даній ситуації, слід застосовувати процесне консультування, що дозволяє поєднати зусилля клієнта та консультанта на всіх етапах консультування. Спільна робота дозволяє розширити компетенцію персоналу, перейняти у консультанта методологію та прийоми вирішення проблем, що забезпечуватиме можливість практично самостійного подолання виробничих проблем.

- навчити клієнта, як знаходити та вирішувати проблеми. Створення у клієнта системи практичних знань, механізму, який дозволяє йому самому знаходити і вирішувати свої проблеми, так зване консультування з навчання. В даному випадку консультант не приймає участі безпосередньо в процесі пошуку та вирішення проблеми, а тільки здійснює навчання клієнта і перевірку правильності виконання домашнього завдання.

На практиці всі три підходи дуже часто перетинають і взаємодоповнюють один одного. Акценти зміщуються в залежності від того, що більше всього необхідно клієнту: щоб вирішили проблему за нього, або допомогли вирішити проблему, або навчили, як її вирішити.

В кризових умовах більшості керівників досить складно обрати оптимальну модель консультування. Вони намагаються самостійно вживати необхідних заходів і, як правило, одні обирають бездіяльність, інші намагаються вирішити проблему шляхом максимального використання внутрішнього ресурсу. Досить часто менеджери українських підприємств однією з основних причин відмови від ухвалення рішення про залучення консультантів називають занадто високі ціни на консалтингові послуги. Тільки незначна кількість управлінців погоджується запросити консультантів-експертів. Часто керівники підприємств, які залучають консультантів незадоволені якістю наданих рекомендацій, результатами їх роботи.

Отже, використання зазначених підходів, дає можливість залучити специфічний інтелектуальний ресурс, який виступає об'єктивною необхідністю забезпечення довгострокового стратегічного розвитку підприємств.

А. В. Горбань, канд. істор. наук, перший проректор,
В. О. Шевчук, старший викладач,
*Київська державна академія водного транспорту
ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного*

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі проблемам менеджменту в сфері освіти, а також аналізу різних організаційно-управлінських аспектів освітньої діяльності присвячено немало праць. Проте переважне число робіт з даної тематики, не дивлячись на те, що їх автори формулюють заявлену в дослідженні тему як аналіз управлінських процесів, зводяться або до виявлення позитивних результатів власних педагогічних практик з яскраво вираженою емпірично-описовою домінантою, або до поверхневого пояснення того, що вважати управлінням в освітніх організаціях (при цьому, як правило, автори зосереджують свою увагу винятково на одній з ланок освітнього процесу - школі або вузі), роз'ясненню сенсу категорій і понять, пов'язаних з питаннями управління в освіті, конструюванню таблиць, зразкових планів, графіків, схем тощо.

Менеджмент в системі освіти в роботах деяких сучасних авторів виступає як:

– цілеспрямований, системно організований процес дій на його структурні компоненти і зв'язки між ними, що забезпечує їх цілісність і ефективну реалізацію функцій, його оптимальний розвиток [2, 3];

– науково-організоване управління зі своєю ієрархією: перший рівень – управління діяльністю педагогічного колективу, другий – управління діяльністю учнів [5];

– комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління педагогічними системами, направлений на підвищення ефективності їх функціонування і розвитку [4].

Вся проаналізована література, пов'язана з управлінням освітою, може бути умовно розділена на три напрями: перший – управління процесом освіти (у деяких авторів – навчання, виховання або формування особистості); другий –

управління освітніми організаціями; третій – управління системами (програмами, проектами) освіти.

Менеджмент у сфері освіти – це специфічна галузь управлінських наук, що увібрала в себе витoki педагогіки, психології, соціології управління, менеджменту і маркетингу. Освітній менеджмент має свою специфіку і властиві лише йому закономірності. Професійні знання з менеджменту обумовлюють усвідомлення управлінцями, які пов'язані з освітою, трьох різних інструментів управління: 1. організації, ієрархії управління, основний засіб яких – вплив на людину зверху за допомогою мотивації, планування, організації, контролю, стимулювання; 2. культури управління, тобто цінностей, соціальних норм і установок, які виробляються і визнаються суспільством, організацією, групою людей; 3. ринку, ринкових відносин, тобто відносин, заснованих на рівновазі інтересів продавця і покупця. Ефективність управління у сфері освіти полягає в злагодженому функціонуванні освітніх організацій для надання якісної освіти в умовах реальної економіки шляхом реалізації ідеї безперервної освіти, розширення можливості вибору траєкторії освіти в умовах зниженої мобільності.

Проблемам удосконалення системи менеджменту в освітній сфері та окремих її складових приділено особливу увагу у Національній доктрині розвитку освіти, у якій зафіксовані такі основні напрями модернізації управління освітою: оптимізація державних управлінських структур, децентралізація управління; перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами; перехід до програмно-цільового управління; поєднання державного і громадського контролю; запровадження нової системи управлінської діяльності, що базується на принципах взаємоповаги, позитивної мотивації; прозорість розробки, експертизи, апробації та затвердження нормативно-правових документів; створення системи моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях; організація експериментальної перевірки та експертизи освітніх інновацій; впровадження новітніх інформаційно-управлінських і комп'ютерних технологій; демократизація процедури призначення керівників навчальних закладів, їх атестації; удосконалення механізму ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів; підвищення компетентності управлінців усіх рівнів; більш широке залучення до управлінської діяльності талановитої молоді, жінок, а також виховання лідерів у сфері освіти [1].

Освіта сьогодні виступає основним індикатором людського розвитку країни, оскільки найважливіша мета, яка стоїть перед державою, це виховання українців нової формації і перетворення України в країну з конкурентоздатним людським капіталом.

Література:

1. Антонюк О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади. / [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?id=381>
2. Бобрышов С.В., Колосова Н.В. Управление образовательным процессом как социальная технология // Вестник СевКавГТУ. – 1999, №1. – С.73-78.

3. Буданов В.Г., Журавлев В.А., Харитонов В.А. Управление образовательным процессом в современных условиях: инновации и проблемы моделирования. / [Электронный ресурс]. / Режим доступа: www.isps.su

4. Педагогический менеджмент и управление развитием образования. Коллективная монография / Т.М. Баймолдаев, В.И. Безруков, И.А. Носков, Н.А. Соловова – Алматы-Самара, 2007. – 466 с.

5. Симонов В.П. Педагогический менеджмент: 50 ноу-хау в области управления образовательным процессом / Учеб. пособие. – М., 1997. – 288 с.

***И. А. Гребешкова, старший преподаватель,
Севастопольский национальный технический университет***

ОЦЕНКА ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ОТРАСЛЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ ПО ПОКАЗАТЕЛЮ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ

В соответствии с законодательством Украины плательщики налогов имеют равные права и обязанности [1]. Однако часто при разработке экономической политики государство определяет стратегически важные или приоритетные отрасли экономики, что предполагает наличие льготного налогообложения. Приоритетность определенных отраслей ведет к налоговой дифференциации.

Дифференциацию можно интерпретировать как издержки применения дифференцированных ставок налогообложения [2]:

$$D = Y^* - y^*,$$

где Y^* - величина вновь созданной стоимости совокупности предприятий после начисления налогов по единой ставке, y^* - равно распределенная эквивалентная вновь созданная стоимость для совокупности предприятий после начисления налогов по дифференцированным ставкам.

Оценочным фактором при исследовании степени дифференциации предприятий будет выступать социальная полезность, поэтому добавленная стоимость при разных ставках будет скорректирована с учетом социальной полезности.

Функция полезности вновь созданной стоимости предприятия $u_e(av)$ совпадает с функцией равно распределенного эквивалентного дохода для предприятий $u_e(av) = av^{1-e} / (1-e)$, где e характеризует степень неравенства отраслей [2].

Представляет интерес оценить дифференциацию предприятий Украины, принадлежащих различным отраслям, по показателю налоговой нагрузки, так как отраслевая принадлежность оказывает существенное влияние на налогообложение хозяйственной деятельности предприятия.

Для анализа использовались данные по трем отраслям Украины за 2008 год. Сформированы были следующие случайные бесповторные выборки по отраслям промышленности: пищевая (1) – 15 предприятий; производство радиоаппаратуры (2) – 10 предприятий; производство железобетонных изделий, стройматериалов (3) – 12 предприятий [3]. Результаты расчета представлены в таблице 1

Таблица 1

Результаты расчета дифференциации отраслей по показателю налоговой нагрузки за 2008 год

Отрасль	e	$u_e(av^*)$	$u_e(y^*)$	$u_e(Y^*)$	D
1	0	115214,00	50918,47	64115,83	13197,36
	0,1	39912,80	19140,15	23551,92	4411,77
	0,2	13999,55	7284,68	8759,56	1474,88
	0,3	4988,34	2816,53	3309,62	493,09
	0,4	1814,48	1111,67	1276,52	164,85
2	0	33614,40	22851,30	18706,19	-4145,11
	0,1	13171,35	9306,31	7772,21	-1534,1
	0,2	5225,53	3837,41	3269,63	-567,78
	0,3	2106,06	1607,46	1397,31	-210,15
	0,4	866,49	687,38	609,59	-77,79
3	0	65706,00	39220,92	36564,95	-2655,97
	0,1	24076,98	15132,95	14207,45	-925,5
	0,2	8932,93	5911,86	5589,36	-322,5
	0,3	3366,86	2346,20	2233,82	-112,38
	0,4	1295,42	950,52	911,36	-39,16

В соответствии с результатами таблицы 1 отрицательное значение показателя дифференциации указывает на "выигрыш" предприятия (отрасли): при единой ставке налогообложения данное предприятие выплатило бы большую сумму добавленной стоимости государству в виде налогов, чем при использовании дифференцированной. Например, вторая и третья отрасль выигрывает от использования дифференцированных ставок, первая отрасль находится в проигрыше. Хотя, следует отметить, что дифференциация наблюдается непосредственно внутри отраслей.

В целом для трех отраслей расчет уровня дифференциации при разной степени их неравенства представлен в таблице 2.

Таблица 2

Результаты расчета дифференциации по показателю налоговой нагрузки для трех отраслей народного хозяйства в целом по Украине за 2008 год

e	D
0	6396,28
0,1	1952,17
0,2	584,6
0,3	170,56
0,4	47,9

В соответствии с таблицей 2, по трем отраслям народного хозяйства Украины за 2008 год наблюдается положительное значение показателя дифференциации вне зависимости от степени неравенства отраслей, таким образом, в целом по трем отраслям за счет дифференциации предприятий экономика находится в «выигрыше», осуществляя «помощь» второй и третьей отрасли за счет первой.

Литература:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: Законодавство. - Режим доступу до бази: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Цуканов А. В. Математическая модель дифференциации предприятий по показателю налоговой нагрузки / А. В. Цуканов, И. А. Гребешкова // Вестник СевГТУ: экономика и финансы – 2001. - № 33. – С. 99-103.

3. Загальнодоступна інформаційна база даних ДКЦПФР про ринок цінних паперів [Електронний ресурс] / Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України: Проекти. – Режим доступу до бази: <http://www.stockmarket.gov.ua/ua/report?search&code&year&kv>.

*О. І. Гриценко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Одним з найважливіших чинників зростання ефективності виробництва є покращення рівня якості продукції, що в свою чергу в умовах ринкової економіки є вирішальною умовою її конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Також в сучасних умовах проблема якості є найважливішим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної й екологічної безпеки.

Закон України "Про захист прав споживачів" дає наступне визначення належної якості товару, роботи або послуги – це властивість продукції, яка відповідає вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у нормативно-правових актах і нормативних документах, та умовам договору зі споживачем.

В умовах ринкової економіки якість продукції відіграє надзвичайно важливу роль у підвищенні її конкурентоспроможності. Економічне суперництво підприємств, окремих об'єднань, боротьба їх за ринки збуту зосереджуються не тільки на ціні, а й значною мірою на нецінових факторах.

Серед цих факторів – реклама, створення сприятливих умов для реалізації продукції, забезпечення (за необхідності) після продажного обслуговування покупців – особливе місце займає якість продукції.

Якість обслуговування необхідно розглядати з позиції рівня задоволення населення, що обслуговується запропонованим рівнем послуг та товарів.

Управління якістю обслуговування полягає у впливі на обсяг та особливості функціонування суб'єкта господарювання з метою підвищення ефективності здійснення фінансово-господарської діяльності.

При цьому завдання підвищення функціонування господарюючого суб'єкта є однією з важливіших задач управлінської діяльності. Безперечно якість обслуговування дійсно впливає на формування економічного результату. В деяких випадках цей вплив може бути вирішальним як для результатів поточного фінансування організації, так і її фінансово-господарського стану в майбутньому.

В процесі управління здійснюється вплив на величину оборотного капіталу, суму витрат по утриманню запасів та залученню ресурсів, необхідних для забезпечення процесу виробництва та реалізації продукції. Зміна цих параметрів прямо впливає на кінцеві фінансові результати роботи, і, як наслідок, на ефективність функціонування організації та рівень задоволення споживачів. Механізм впливу наведений на рис.1.

Рис. 1. Механізм оцінки впливу якості обслуговування на кінцеві фінансові результати

До об'єктивно обумовлених факторів, що мають прямий вплив на ефективність діяльності підприємства, слід віднести обсяг обігового капіталу, час обороту, витрати, виникаючі в процесі функціонування. Управлінський вплив не обмежується тільки кількісною зміною обсягу ресурсів, в результаті використання яких утворюється економічний результат. Воно спрямовано на удосконалення процесу функціонування оборотного капіталу та покращення його якісних характеристик в цілому. Таким чином, придбання високоякісного товару, що користується попитом населення знижує відносну потребу в обігових активах, а зменшення частки сумнівної дебіторської заборгованості не допускає замороження коштів.

На ефективність фінансово-господарської діяльності не прямо впливають зміна в структурі обігового капіталу або джерел їх формування та різні організаційно-технічні заходи. Так, структурні зміни в активах можуть відобразитись на розмірі затрат по утриманню запасів, а перегрупування джерел формування засобів приведе до зміни витрат пов'язаних з залученням коштів.

Науково-технічний рівень господарської діяльності суттєво впливає на якісні характеристики оборотних активів, що приводить до зміни їх обсягу та структури, що в кінцевому випадку відобразиться на ефективність діяльності.

Використання різних форм обслуговування та забезпечення відповідної культури обслуговування також впливає на результативність діяльності через зміну частки задоволених споживачів. При цьому не існує загальноприйнятого переліку корпоративних цінностей, тому що для кожного підприємства характерна своя оригінальна суміш відносин, норм, традицій, цінностей.

Фінансова стабільність організацій і підприємств досягається вмілим управлінням якістю обслуговування споживачів. Вона вимагає глибокого розуміння господарських процесів, знання економічних законів ринкової економіки, оперативного реагування на зовнішні та внутрішні фактори впливу, високої ділової активності управлінського апарату.

*О. О. Грищенко, канд. екон. наук, заступник директора,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ*

ПРИНЦИПИ ЕКВАТОРА ЯК ОСНОВА ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСУВАННЯ

Принципи Екватора – це комплекс добровільних принципів, розроблених і прийнятих банками для оцінки екологічних і соціальних ризиків при наданні проектного фінансування. Концепція Принципів Екватора базується на природоохоронних та соціальних стандартах, що застосовуються Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) – членом групи Світового банку, що здійснює фінансування в приватному секторі. Ці принципи застосовуються в глобальному масштабі для кредитування у сфері банківського проектного фінансування із загальною сумою капітальних витрат 10 і більше млн. дол. США.

Запровадження принципів Екватора, означає, що банки взяли на себе відповідальність за стійкість проектів, яким вони надають фінансування. В основі взятих зобов'язань лежить трансформація ролі фінансових інститутів на ринку проектного фінансування. У минулому забезпечення екологічно та соціально відповідального розвитку залишалось виключно долею позичальників. Від позиції невторчання, банки поступово прийшли до усвідомлення своєї ролі і відповідальності в галузі раціонального природокористування та регулювання соціальних аспектів.

“При застосуванні Принципів Екватора в рамках конкретного проекту вихідним пунктом для банку стане вивчення рівня екологічних і соціальних ризиків, що виникають у зв'язку з даним проектом, і присвоєння йому тієї чи іншої категорії з точки зору ризиків. У випадку проекту з підвищеним рівнем ризику від позичальника потрібна оцінка впливів на навколишнє середовище з використанням кількісних екологічних показників і базового вимоги відкриття інформації для місцевих спільнот. Умови надання кредитних коштів передбачають постійну звітність і контроль відповідності” [1].

Після появи Принципів Екватора в якості нового стандарту фокус уваги банків змістився у бік їх практичного застосування. Приєднуючись до

---

¹ About the equator principles // The equator principles [Electronic resource]. – Mode of Access: <http://www.equator-principles.com/abouttheeps.shtml>

ініціативи, кожен банк бере на себе зобов'язання, пов'язане з розробкою плану реалізації на весь період роботи над тим чи іншим проектом.

Протягом багатьох років банки, що працюють в секторі проектного фінансування, шукали шляхи створення єдиних правил, що відображають соціальні та екологічні аспекти, які застосовуються у всіх країнах світу до проектів у всіх галузях промисловості. У жовтні 2002 року для обговорення цієї проблеми в Лондоні зібралася ініціативна група, до складу якої увійшли представники кількох банків, а також Міжнародної фінансової корпорації (IFC) групи Світового банку [2]. У цьому ж році була створена організація Принципи Екватора фінансових установ (Equator principles financial institution), на яку було покладено подальшу розробку та вдосконалення принципів Екватора. Організаційна структура управління стандарту Екватора зображена на рис. 1.

Учасники наради прийняли рішення розробити групу стандартів, які можуть бути застосовні в банківській сфері для відображення екологічних і соціальних аспектів при здійсненні проектного фінансування. У результаті проведеної роботи побачила світ перша редакція Принципів, яка була прийнята 4 червня 2003 року на зборах банків, що проходить у Вашингтоні, округ Колумбія. Протягом перших трьох років застосування Принципи підтримали сорок фінансових установ.

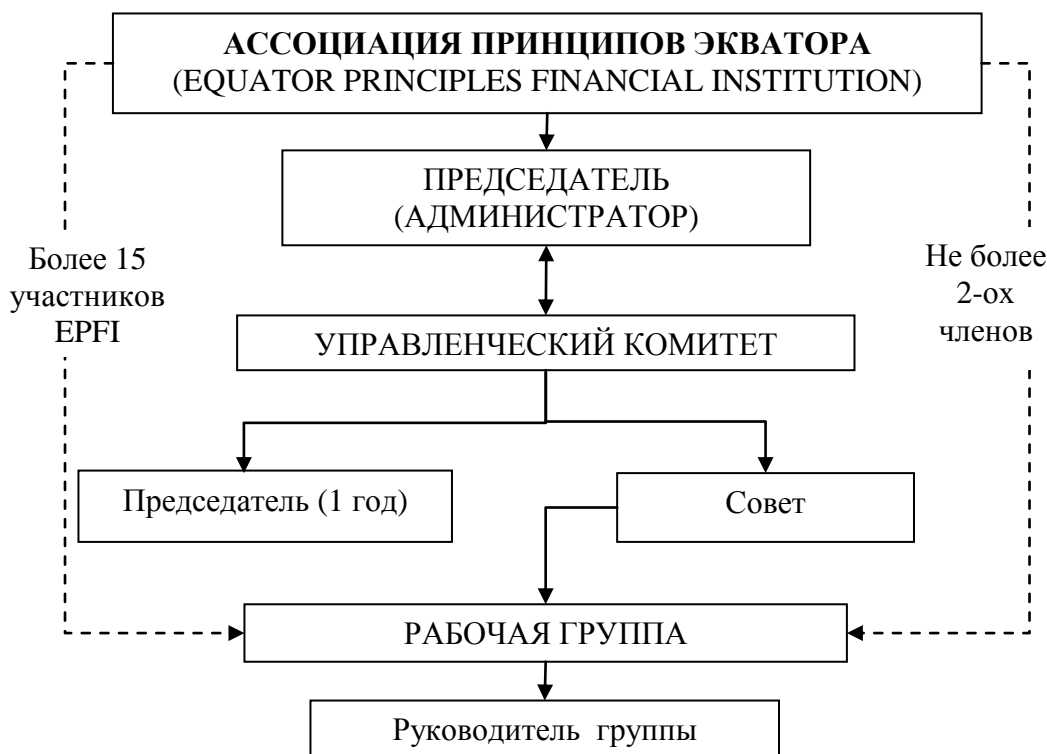

Рис. 1. Організаційна структура асоціації Принципів Екватора

До складу Асоціації Принципів Екватора входять представники фінансово-кредитних установ, які здійснюють виконання даних принципів у своїй діяльності (фінансуванні інвестиційних проектів). Керує Асоціацією

² The equator principles association governance rules // The equator principles [Electronic resource]. – Mode of Access: http://www.equator-principles.com/documents/EP_Governance_Rules_June%202010.pdf

Голова (адміністратор), який обирається з-поміж учасників. Завданнями Асоціації є: розповсюдження Принципів Екватора серед фінансово-кредитних установ світу; виконання принципів учасниками Асоціації EPFI; прийняття та вдосконалення стандартів стійкого розвитку з урахуванням змін в міжнародній практиці та думок зацікавлених сторін; розробка плану роботи Асоціації; затвердження бюджету та джерел його формування.

Фінансові установи, які прийняли Принципи Екватора (організації EPFI) переслідують мету забезпечення того, щоб проекти, які фінансуються, розроблялися на принципах соціальної відповідальності і відповідно до розумних практичних методів управління навколишнім середовищем. Тим самим там, де це можливо, усуваються негативні наслідки для екосистем і груп населення, які може стосуватися відповідний проект, а у випадках, коли такі наслідки не можуть бути усуненими, вони зменшуються, пом'якшуються та (або) компенсуються належним чином.

С. В. Гушко, *д-р екон. наук, доц.,*
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Реалізація інституціонального підходу припускає формування концептуальної змістовно-функціональної схеми методології бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту в управлінні холдингових структур, на основі багаторівневої моделі управління підприємствами холдингу й аналізу внутрішнього й зовнішнього середовища, що сприятиме накопиченню, обробці, систематизації і зберіганню необхідної інформації для забезпечення прийняття управлінських рішень та ефективного контролю за їх виконанням.

Єдність методології бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в управлінні характеризується подальшим удосконаленням і пошуком нових засобів вирішення таких завдань, як:

- орієнтація на перспективи розвитку виробництва;
- формування єдиної системи показників, що забезпечують кількісно певні оцінки стану, результатів і перспектив розвитку суб'єктів господарювання;
- визначення причинно-наслідкових зв'язків між показниками, що характеризують стан і напрямки розвитку суб'єктів господарювання;
- обґрунтування еталонів оцінки і ранжирування показників та оцінка рівня їх істотності;
- оцінка невизначеності і ризику розвитку сучасного виробництва, облік їх під час складання звітності і її аудиторської перевірки.

В основу обліково-аналітичної системи управління (ОАСУ) покладено системний підхід, що дозволяє розглядати підприємство як складний об'єкт, який складається з ряду підсистем.

Перспектива цієї теорії полягає в тому, що вона дозволяє ефективніше реалізувати виділені підсистеми управління промисловим підприємством у більш складному соціально-культурному контексті і проаналізувати глибинні, змістовні механізми його розвитку на перспективу через:

- принцип спадкоємності і комплексності в бухгалтерському обліку, аналізу та аудиту в управлінні підприємством;
- принцип автоматичного формування реєстрів та їх взаємозв'язок з ОАСУ;
- принцип інноваційних змін у бухгалтерському обліку, аналізу та аудиту в управлінні підприємством;
- функції інституціональних змін.

Згідно з принципом спадкоємності і комплексності в бухгалтерському обліку, аналізі й аудиту в управлінні підприємств ГМК передбачається разова фіксація даних у первинних документах або виробничих розрахунках і багатократне їх використання за всіма видами управлінської діяльності без повторної реєстрації або розрахунків. Цей принцип дозволяє створити на підприємстві раціональну й економну ОАСУ згідно з його розмірами і масштабами виробничої діяльності.

Реалізація принципу комплексності передбачає, що з мінімальної кількості даних можливо отримати максимально необхідну для управлінських рішень кількість інформації.

Взаємозв'язки між елементами ОАСУ зумовлюють як зміни окремих підсистем, так і системи в цілому, наділяючи її новими властивостями. Виникає по суті нова властивість елементів системи – компліментарність. Компліментарність (взаємна відповідність) явищ, що вивчаються в аналізі процесів можлива в тому випадку, якщо вони симетричні один до одного. Наприклад, методики аналізу, засновані на спільному вивченні економічних, технічних, соціальних і якісних показників, піднімають роботу аналітика на принципово новий рівень, а також ілюструють принцип роботи зворотного зв'язку.

Отже, показники внутрішніх звітів мають бути представлені в зручному для аналізу вигляді, не вимагати додаткової аналітичної обробки, не передбачати зворотних синтезу (від нижчого до вищого рівнів управління) процедур. Порушення вищезазначеного принципу призводить до втрати оперативності системи управління.

Під інституціональними інноваціями у бухгалтерському обліку, аналізі й аудиту в управлінні підприємством розуміється поява нових форм у системі колективних взаємодій елементів вже наявних форм, що зумовлено зміною функцій у компоненті норми або системі норм, які приносять певну приватну, колективну або громадську вигоду.

Інституціональний підхід, що дозволяє розглядати ОАСУ у її розгорнутому контексті, вказує на динамічні зв'язки між координаційними механізмами. При цьому необхідно враховувати, що координуючі механізми не обов'язково створюють обмежувальні рамки в одному і тому ж місці і мають однакову швидкість адаптації до змін. У певній ситуації специфічні зміни в обліку можуть передувати змінам в організаційній структурі або організаційних нормах і цінностях. Інституціональні інновації, що припускають безперервну

зміну старих і створення нових форм колективної взаємодії, зумовлюються як зовнішньою конкуренцією між промисловими підприємствами, так і внутрішньою конкуренцією між ними, з метою реалізації своїх інтересів.

При цьому бухгалтерський облік, аналіз та аудит в управлінні, будучи відкритою підсистемою управління, що еволюціонує, не повинен розглядатися як щось одного разу встановлене, оскільки постійно випробовує на собі вплив середовища, в якому він перебуває.

Інституціональна теорія й методологія доповнює науковий арсенал концепцій бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту, в яких ставиться завдання зрозуміти загальну концепцію його розвитку.

Отже, найважливішим завданням методології бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в управлінні на сучасному етапі є всебічне дослідження всього апарату отримання нової інформації, у т.ч. і в суміжних науках та дослідження засобів і методів підвищення ефективності розвитку обліково-аналітичного процесу.

*Т. В. Давидюк, д-р екон. наук, доц.,
К. П. Боримська, канд. екон. наук, доц., докторант,
Житомирський державний технологічний університет*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І АУДИТУ

Знання бухгалтера в сфері фінансово-економічної безпеки значно знижують ризик виникнення викривлень в обліку через несприятливі зовнішні впливи на систему підприємства, а також формування множини показників, за значенням яких можна виявляти, контролювати та нівелювати негативні тенденції у прийнятті виважених управлінських рішень. Проте діюче наповнення освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів спеціальності “Облік і аудит” не дозволяє цим фахівцям бути обізнаними в питаннях економічної безпеки підприємства, що актуалізує представлене дослідження.

В сучасних умовах частих економічних злочинів та шахрайств у сфері витоку інформації виникає потреба в підготовці фахівців із забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання, здатного управляти ризиками шахрайств і маніпуляцій всередині підприємства та зловживаннями зі сторони зовнішніх контрагентів. У зв'язку з цим мають бути змінені вектори підготовки бухгалтерів, як головних осіб в підготовці інформації для прийняття рішень управлінським персоналом, в сторону модернізації запровадження обліково-аналітичних технологій забезпечення інформаційних потреб економічної безпеки підприємства. Так, знання бухгалтера в частині моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства дозволяє генерувати достовірну та релевантну інформацію про внутрішні бізнес-процеси та зовнішнє середовище діяльності підприємства для оцінки його конкурентних

переваг, управління ризиками, виявлення та попередження загроз безпечній діяльності та сталому розвитку підприємства. Виступаючи частиною загальної інформаційної системи управління підприємством, вміння бухгалтера вчасно й достовірно сформулювати й проаналізувати масив обліково-аналітичної інформації служить базисом для забезпечення економічної безпеки підприємства, яка за сучасних умов зростаючої конкурентоспроможності бізнесу, набуває властивостей інформаційних систем стратегічного типу.

За таких умов вимоги до професійних якостей бухгалтера зміщуються в сторону підвищення інформативності обліково-аналітичної бази при управлінні ризиками, підсилення достовірності та прозорості фінансової звітності для підтримки стійкого функціонування та розвитку підприємства в умовах існування багаточисельних ризиків та загроз діяльності. Отже, на бухгалтера покладаються функції з формування такого масиву обліково-аналітичного матеріалу та контрольних процедур, який забезпечував би функціонування системи економічної безпеки підприємства на перспективу.

Навмисне чи ненавмисне спотворення облікових даних, що виникають в процесі документування господарських операцій, їх відображення в системі облікових реєстрів та бухгалтерської звітності, є наслідком дій або бездіяльності бухгалтерського персоналу. При цьому важливим є компетентнісні характеристики бухгалтера, які виступають фактором мінімізації ступеня впливу професійного ризику бухгалтера на стан економічної безпеки підприємства.

Чинна освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки бакалавра галузі знань “Економіка і підприємництво” за напрямом підготовки “Облік і аудит” поряд з обліковими дисциплінами передбачає вивчення менеджменту та маркетингу, міжнародної економіки, економіки праці і соціально-трудових відносин, аналізу господарської діяльності, управлінського обліку, аудиту.

Нами запропоновано внести доповнення до змістовного наповнення тем 14 профільних дисциплін професійної та практичної підготовки бакалавра та 16 дисциплін підготовки спеціаліста й магістра. Крім пропозицій викладання тем, пов’язаних з обліково-аналітичним забезпеченням системи безпеки підприємства, вважаємо за доцільне пропонувати до включення до варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста й магістра напряму “Облік і аудит” дисципліни “Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки на підприємстві”. Розширений зміст дисципліни вбачаємо наступний:

1) принципи організації та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства, установи, організації;

2) організація обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки суб’єктів господарської діяльності;

3) обліково-аналітична діяльність у системі забезпечення функціонування системи економічної безпеки суб’єктів господарської діяльності;

4) обліково-аналітична інформація в структурі забезпечення функціонування системи економічної безпеки суб’єктів господарської діяльності

5) підсистема обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства;

6) використання сучасних методик обліку та аналізу при забезпеченні функціонування системи економічної безпеки господарської діяльності;

7) механізм обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства;

8) вимоги до професійних якостей та зміст діяльності аналітика з обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Викладання вищезазначених тем в процесі забезпечення циклу обліково-аналітичних та контрольних дисциплін сприяє підвищенню якості освітньо-професійної підготовки фахівців з бухгалтерського обліку та аудиту, служить базою для опанування нових спеціальностей та кваліфікацій для випускників, які отримали кваліфікацію “бакалавр”, посилює рівень перепідготовки та підвищення кваліфікації випускників напряму “Облік і аудит” за усіма освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Є. В. Дейнеко, аспірант,
Харківський національний економічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПИТАННЯ

Необхідність організації внутрішнього контролю в бюджетних установах не викликає сумніву не тільки через законодавчо закріплену необхідність реалізації Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, але й через усвідомлення потреби в здійсненні ефективного внутрішнього контролю за витрачанням бюджетних коштів. Це зумовлює актуальність даного дослідження.

На сьогодні значна кількість вчених займається проблематикою внутрішнього контролю, в тому числі в бюджетних установах, але багато питань з цього приводу залишається не дослідженими остаточно.

Організація внутрішнього контролю – це сукупність заходів, що здійснюються уповноваженим суб’єктом внутрішнього контролю з метою виконання поставлених завдань та досягнення визначеної керівництвом мети. Із даного визначення поняття організації внутрішнього контролю можна побачити, що під організаційними засадами в цьому сенсі доцільно розуміти підґрунтя (сукупність заходів), спрямованих на належне функціонування елементів системи внутрішнього контролю, завдяки чому система взагалі набуває бажаних характеристик. Отже, в основі організації внутрішнього контролю полягають суб’єкти, об’єкти, види, форми, методи, принципи, техніка, технологія внутрішнього контролю тощо.

Дане дослідження спрямовано саме на вирішення проблем, пов’язаних з організацією внутрішнього контролю у розпорядників коштів, тобто на другий рівень організації внутрішнього контролю в системі державного фінансового контролю України, тобто на організацію внутрішнього контролю в бюджетній установі. Така організація має ряд етапів:

1. Розробка моделі організації внутрішнього контролю для окремих відділів в структурі управління підприємством, установою, організацією. Це положення відбиває ієрархічність структури об'єкта контролю.

2. Розробка організаційної схеми внутрішнього контролю, яка повинна передбачати виконання контрольної функції на всіх рівнях — від адміністрації до окремих працівників. Кожен вищий рівень системи управління має нові властивості, яких немає в жодній з її складових.

3. Розробка конкретних форм організації контролю, що враховують особливості структури об'єкта контролю та його діяльності. Стосовно форм організації, то розрізняють централізовану і децентралізовану форму внутрішнього контролю. При централізованій формі організації внутрішнього контролю внутрішні контролери знаходяться в штаті бухгалтерії і підпорядковуються головному бухгалтеру. Кращим варіантом організації контролю є децентралізована форма. При ній керівник служби внутрішнього контролю в адміністративному плані підпорядковується прямо керівнику підприємства через те, що саме на керівникові знаходиться відповідальність згідно з Концепцією розвитку державного внутрішнього фінансового контролю.

4. Розробка безпосередніх контрольних процедур, спрямованих на виконання окремих завдань, що стоять перед службою внутрішнього контролю.

5. Розробка і обґрунтування конкретних етапів впровадження служби внутрішнього контролю в бюджетну установу.

Але перш ніж запропонувати модель організації внутрішнього контролю в бюджетній установі доцільно розглянути основні складові такої моделі та їх змістовне наповнення, після чого доцільно надати графічне зображення такої моделі.

В свою чергу, модель організації внутрішнього контролю в бюджетній установі є універсальною через те, що діяльність всіх без виключення бюджетних установ є типовою та незначно відрізняється одна від іншої, а отже запропонована модель може бути легко адаптована до будь-якої бюджетної установи. В основі моделі організації внутрішнього контролю в бюджетній установі полягають етапи організації, суб'єкти внутрішнього контролю, учасники внутрішнього контролю, принципи організації, організаційне забезпечення, яке в свою чергу поділяється на нормативно-правове, методичне, кадрове, технічне, інформаційне, матеріальне. До того ж, на думку автора, модель організації внутрішнього контролю в бюджетній установі доцільно поділити на три блоки: підготовчий, організаційний та діагностичний.

Стосовно першого блоку, то необхідно зазначити, що забезпечення процесу організації внутрішнього контролю (організаційне забезпечення) поділяється на нормативно-правове, методичне, кадрове, технічне, інформаційне, матеріальне. Кожна з перерахованих складових повинна містити необхідний перелік необхідного забезпечення.

Стосовно другого блоку моделі — безпосередньо організації, то необхідно чітко уявити змістовне наповнення даного блоку та підкреслити те, що даний блок передбачає послідовне впровадження розробленого організаційного забезпечення.

І нарешті після впровадження всіх передбачених організаційних заходів необхідно забезпечити діагностику організованого внутрішнього контролю, перевірити роботу всіх її ланок та ефективність діяльності вцілому — третій

блок моделі. З цією метою необхідно перевірити дотримання двох базових принципів, які полягають в організації внутрішнього контролю в бюджетній установі: принципу ефективності та принципу економності.

Таким чином запропонована модель здатна плідно та ефективно організувати внутрішній контроль в бюджетних установах. Наукова новизна даного дослідження полягає в пропозиціях щодо розробки моделі організації внутрішнього контролю в бюджетних установах. При цьому як напрямок подальших досліджень слід вказати необхідність змістовного наповнення блоків запропонованої моделі.

*Л. В. Дейнеко, д-р екон. наук, проф., зав. відділу промислової політики,
П. М. Купчак, канд. екон. наук, старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Включення вітчизняної економіки у глобалізаційні процеси та інтеграція до світового господарства, що набули особливої активності протягом останнього десятиліття, містять в собі як потенційні вигоди, які необхідно максимально використовувати, так і можливі ризики та загрози, які необхідно виявити, вчасно запобігти їх проявам, або мінімізувати їх негативний вплив. Тому подальше інтегрування у світові глобальні процеси вимагає комплексного аналізу сучасних тенденцій та стратегічного осмислення довгострокових інтересів країни в сучасній міжнародній системі.

Маємо зазначити, що відсутність визначених стратегічних пріоритетів промислової політики в зовнішньоекономічній сфері не дозволяє повною мірою використовувати переваги інтеграції в світогосподарську систему задля підвищення темпів економічного зростання вітчизняної економіки. Не маючи власної чіткої позиції по цілому ряду питань з торговельно-економічного співробітництва із зарубіжними країнами та регіональними інтеграційними утвореннями, Україна на сьогодні переважно знаходиться перед вибором чий пропозиції приймати, або як реагувати на пропоновані правила гри, а не виступає активним суб'єктом глобалізаційних процесів, тож замість можливих переваг, частіше зустрічається з цілком реальними зовнішніми загрозами, що проявилися, зокрема, у витісненні національного виробника із внутрішнього ринку (в тому числі в секторах з можливостями імпортозаміщення) та погіршенні платіжного балансу. Так, зокрема, частка продажу споживчих творів, які вироблені на території України, через торгову мережу підприємств скоротилась з 70,5% у 2007 р. до 61, 9% у 2011 р., при цьому частка одягу та білизни з тканин вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку скоротилась більш як вдвічі (з 23,5% до 10,8%), одягу зі шкіри, хутра, та інших виробів з них – майже всемеро (з 81,2% до 12,8%), взуття шкіряного, текстильного, комбінованого – майже в 2,5 рази (з 8,8% до 3,4%), а взуття гумового та полімерного – більш ніж втричі (з 26,6% до 8,1%). За період 2007–2012 рр. негативне зовнішньоторговельне сальдо зросло з -

111421,9 млн дол. США до -15848,3 млн дол. США (на 38,8 %), а по деяким групам промислових товарів, особливо з високим рівнем обробки, негативне сальдо зросло ще відчутніше: по групам мінеральних продуктів – у 1,5 рази, продукції хімічної промисловості та пов'язаних з нею галузей промисловості – майже втричі, текстильних матеріалів та текстильних виробів – у 3,6 рази, а взуття, головних уборів і парасольок – у 9 разів.

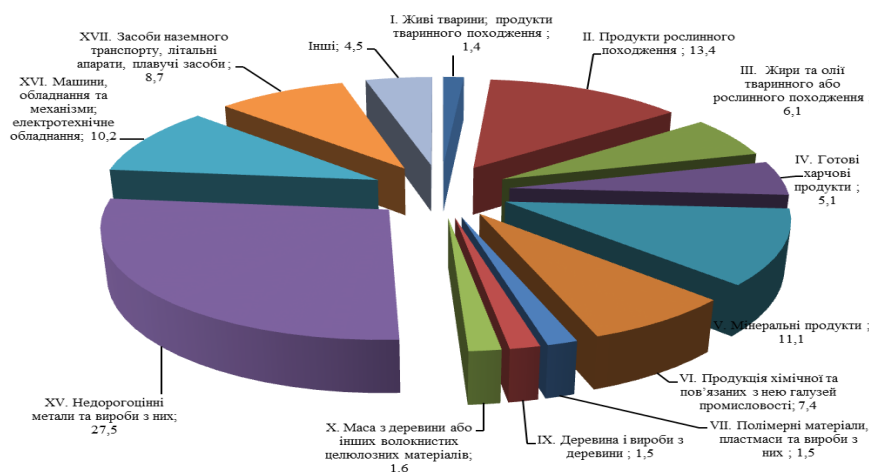

Рис. 1. Структура експорту за окремими товарними групами, 2012 р, %

Однією з основних причин ситуації, що склалася, є низька конкурентоспроможність вітчизняної промислової продукції та сировинноорієнтована структура експорту, в якій домінує продукція нижчих технологічних укладів. Як бачимо на рисунку, продукція галузей четвертого і вище технологічно укладу (засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби; машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання; полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них) становить лише п'яту частку (20,4%).

Разом з цим, скорочення експортного потенціалу країни відбулося також через нерозвиненість інститутів і механізмів просування вітчизняної продукції на зовнішні ринки та державного сприяння експорту (яке суттєво обмежив вступ до СОТ). При цьому участь України в преференціальних торговельних угодах слабо позначилась на розширенні вітчизняного експорту та присутності вітчизняних компаній на зовнішніх ринках.

В зв'язку з цим, подальший розвиток зовнішньоекономічних зв'язків має відбуватись на основі якісно нового формату, спрямованого на забезпечення пріоритетного зростання галузей промисловості і модернізації економіки країни в цілому. Стратегічні орієнтири промислової політики в зовнішньоекономічній сфері мають включати:

- диверсифікацію структури експорту промислової продукції із збільшенням частки продукції з високим рівнем обробки;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств шляхом їх включення у міжнародні виробничо-збутові ланцюжки;
- залучення ефективних іноземних інвесторів в галузі з глибокою переробкою продукції та наукомісткістю виробництва;
- стимулювання імпортозаміщення та оптимізація структури імпорту в напрямку орієнтації його на модернізацію виробництва;

– закріплення і посилення позицій України на найбільш динамічних і перспективних сегментах світового ринку.

*Ю. М. Демкив, аспірантка,
ГВУЗ «Українська академія банківського дела НБУ»*

ФОРМИРОВАНИЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ БАНКОВСКИХ УСЛУГ

Интеграция отечественного банковского сектора в мировую финансовую систему ставит задачу перед организациями по обеспечению постоянных конкурентных преимуществ в области качества банковских услуг. Механизмом реализации и залогом достижения целей является построение развернутой модели процесса управления качеством банковских услуг, эффективность которой, на наш взгляд, во многом зависит от применения комплексного структурно-процессного подхода во время моделирования мероприятий.

Комплексная модель управления качеством банковских услуг, по-нашему мнению, обязательно должна отображать основные компоненты самого процесса, их качественные ограничения, которые определяют направления политики банка в части совершенствования банковских услуг и структуру задействованных подразделений.

С точки зрения процессного подхода модель будет базироваться на системе основных этапов, где качественная инициатива является основой для запуска процесса управления качеством банковских услуг. В понятие качественной инициативы, следует закладывать характеристики самостоятельного проявления воли, формирование стремления к изменениям, готовность к предполагаемым процессным проблемам и их оперативному преодолению.

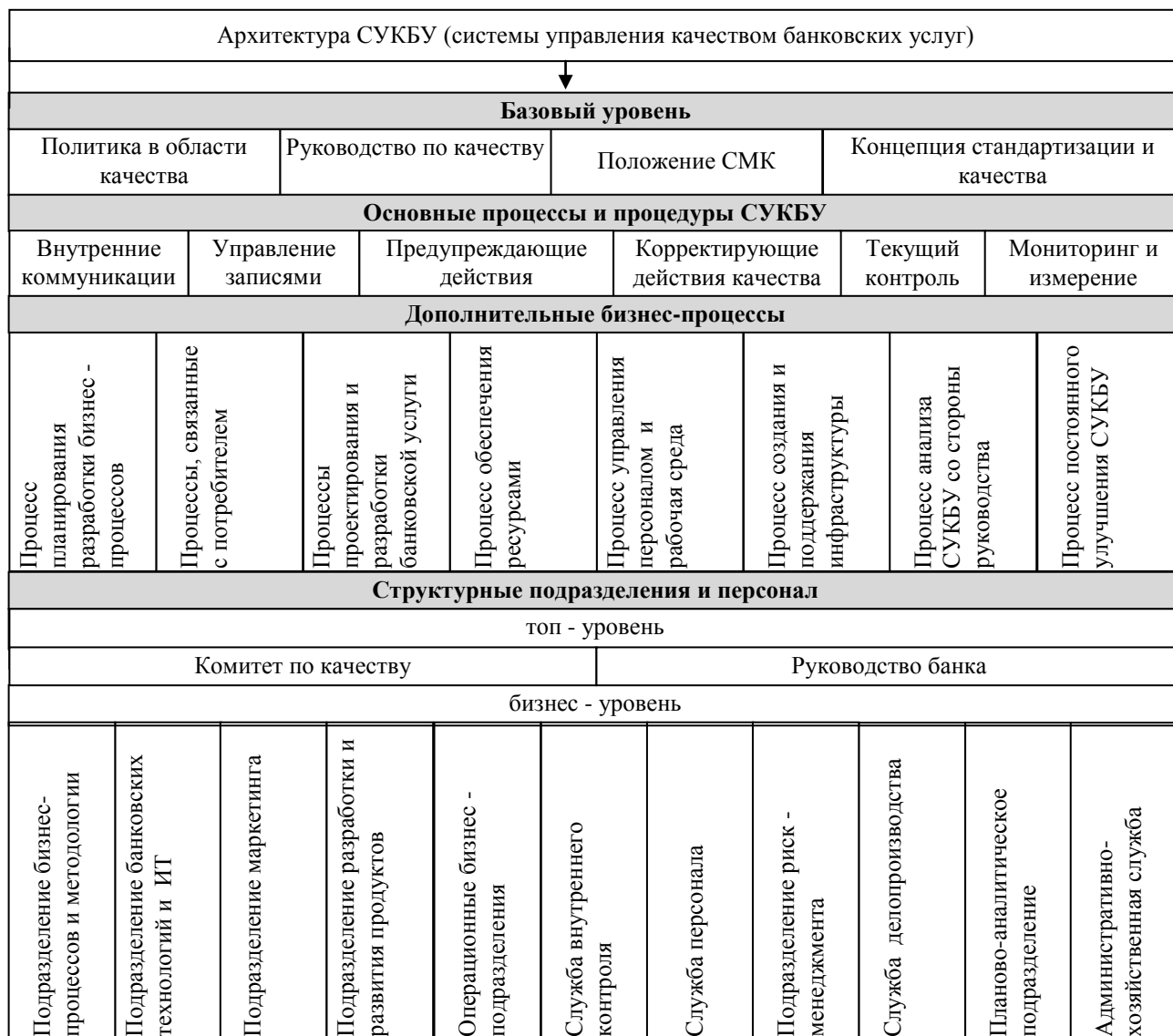
Базовым этапом процесса управления качеством банковских услуг, является диагностика. С определения фактического уровня политики в области качества банка и конкретно банковских услуг, начинается анализ внутренних элементов и факторов, что окажут влияние на выбор механизмов оптимизации качества. Мониторинг внешних факторов воздействия - следующий пункт диагностики. Анализ и оценка влияния факторов рынка, социума, административного регулирования, позволяют банку формировать свои предложения, с учетом объективного взгляда на общеэкономические требования и потребительские пожелания в области качества банковских услуг. Результатом диагностических процедур должны явиться: с одной стороны – выявление качественных ограничений в системе банковских услуг, с другой – определение показателя ресурсных возможностей банка, и в итоге - формирование объективной единой качественной стратегии.

Центральным этапом процессной модели управления качеством банковских услуг, следует считать формирование стратегической цели в рамках единой банковской политики в области качества банковских услуг. Именно на этом этапе следует согласовать оперативные и тактические цели со стратегией в области качества и оценить реальность достижения.

Следующий этап характеризуется работой по выбору методов, механизмов и инструментов реализации качественных мероприятий с дальнейшей разработкой и утверждением плана действий по достижению качественной цели. На данной стадии рождаются наиболее действенные механизмы, продвигаются инновационные системы и методы, позволяющие оперативно и наименее затратным способом достичь поставленной цели.

Наиболее важным этапом процессной модели, следует обозначить этап внедрения. Он предусматривает апробацию качественных мероприятий, выявление возможных отклонений от плана, посредством текущего контроля, непосредственно масштабную реализацию качественных корректирующих мероприятий и эффективность ее проведения.

Для представления комплексной модели следует учитывать и предметно-структурные ее характеристики. Ниже приведена архитектура системы управления качеством банковских услуг, т.е. структурный комплекс с детальным описанием основных компонентов системы управления качеством банковским услуг и их взаимодействий.

Рис.1. Архитектура СУКБУ (системы управления качеством банковских услуг)

Для углубления исследования вопроса моделирования управления качеством банковских услуг необходимо объединение процессной и структурной составляющих в единой модели. Данный синтез, по-нашему мнению, позволяет полноценно воспринять взаимодействие участников и процессов, начиная с проявления инициативы в области качества услуг до оценки эффективности ее реализации. Таким образом, структурно-процессная модель сочетает в себе, как вертикальные и горизонтальные иерархичные связи, так и функционально-процессные зависимости, т.е. формируется на комплексной, целостной, развернутой основе.

*О. Б. Дем'янюк, канд. екон. наук, доц.,
Тернопільський національний економічний університет*

СПЕЦІАЛЬНЕ МИТО У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АВТОМОБІЛЕВИРОБНИКА

Сприяння експорту вітчизняної продукції та захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції є одними з основних завдань держави в галузі зовнішньої торгівлі. Найбільш традиційним і загальноприйнятим засобом регулювання зовнішньої торгівлі в контекст захисту внутрішнього ринку виступає мито, проте в умовах членства України в Світовій організації торгівлі (СОТ) роль мита як засобу торгівельної політики у регулюванні зовнішньої торгівлі зменшується, тому держава для захисту національного товаровиробника вдається до інших, допустимих в межах СОТ, заходів. Серед таких заходів зупинимося на спеціальному миті. Спеціальне мито відповідно до Митного кодексу України належить до групи особливих вид мита та встановлюється на підставі рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування спеціальних заходів, прийнятих відповідно Закону України "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну" [1]: 1) як засіб захисту національного товаровиробника, у разі якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику; 2) як захід у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України.

Тобто, спеціальне мито належить, насамперед, до захисних заходів та застосовується за результатами спеціального розслідування, яке ініціюється вітчизняним товаровиробником при зростанні обсягів імпорту в Україну, який може заподіяти значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику внаслідок такого імпорту [4].

Застосування спеціального мита як захисного та обмежувального заходу в Україні і світі застосовується досить рідко. Обговорювальним на сьогодні є запровадження в Україні з 13 квітня 2013 р. спеціального мита щодо імпорту легкових автомобілів, яке застосовуватиметься в доповнення до існуючого мита при імпорті в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження

та експорту, за ставками, залежно від робочого об'єму циліндрів двигуна [3], а саме за ставкою 6,46 % для робочого об'єму циліндрів двигуна понад 1000 см³, але не більш як 1500 см³ та за ставкою 12,95 % для робочого об'єму циліндрів двигуна понад 1500 см³, але не більш як 2200 см³.

Ініціювала порушення спеціального розслідування щодо імпорتنих легкових автомобілів Асоціація українських автовиробників "Укравтопром", в якій вважають, що імпорт не дає розвиватися вітчизняному виробнику. Логічно, що скоротивши ввезення імпорتنих автомобілів, повинно відбутися збільшення на внутрішньому ринку продажів вітчизняної продукції, а значить, збільшиться кількість робочих місць, покращаться показники зовнішньої торгівлі тощо.

Варто зазначити, що за роки незалежності це не перша спроба у нашій державі захистити вітчизняного автомобілевиробника. В Україні уже були спроби підтримати вітчизняне автомобілебудування стимулюючи виробництво автомобілів через надання пільгового режиму оподаткування підприємствам автомобільної галузі, однак значних результатів у розвитку галузі ці спроби не дали. Загалом питання розвитку українського автопрому є досить дискусійним. На жаль на сьогодні вітчизняна автомобільна промисловість є практично неконкурентоспроможною, особливо в сегменті легкових автомобілів. В Україні національними виробниками легкових автомобілів є ПАТ Запорізький автомобільний завод (ЗАЗ), Корпорація "Богдан", ПАТ "Єврокар" та ТОВ Кременчуцький автоскладальний завод (КрАСЗ), які за даним "Укравтопрому" у 2012 році виготовили 69687 шт. легкових автомобілів, що на 27898 шт. менше, ніж у 2011 році [2], тоді коли нових легкових автомобілів у 2012 році в Україні було продано 237602 шт. і ця кількість збільшилася порівняно з 2011 р. на 30149 шт. [5].

Важко на сьогодні оцінити вплив на автомобілебудівну галузь введення додаткового спеціального мита на імпорт легкових автомобілів, адже реакція на таку ініціативу іноземних виробників і СОТ може призвести до застосування проти України економічних санкцій у відповідь на запровадження такого спеціального мита, неоднозначною при цьому може бути і реакція вітчизняних споживачів, адже такі дії держави підвищують ціну імпорتنих легкових автомобілів.

На нашу думку запровадження спеціального мита на імпорт легкових автомобілів є одиничним засобом підтримати та захистити вітчизняну автомобілебудівну галузь, який швидше за все не дасть очікуваного ефекту для галузі, тому цю проблему в державі необхідно вирішувати комплексно: підтримуючи та стимулюючи наукові розробки у цій сфері, вітчизняні конструкторські і дизайнерські бюро у сфері створення легкових автомобілів, вітчизняні високотехнологічні виробництва автомобільних комплектуючих, вітчизняну металургію в частині її переорієнтації на виробництво автолиста тощо.

Підсумовуючи вищесказане зазначимо, що на державному рівні необхідно прийняти низку комплексних заходів щодо стимулювання інноваційного розвитку вітчизняної автомобілебудівної галузі для її стабілізації та досягнення майбутніх конкурентних переваг як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р., № 4495-VI (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу з <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.60.9&nobreak=1>.
2. Обсяги та динаміка виробництва автотранспортних засобів в Україні у 2012 році: Офіційна інформація Асоціації українських автовиробників "Укравтопрому" [Електронний ресурс]: / Режим доступу з http://ukrautoprom.com.ua/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=172&Itemid=79.
3. Повідомлення про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 14.03.2013 р. – 2013. – №48 (4934). [Електронний ресурс] // Режим доступу з <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/povidomlennya-pro-zastosuvannya-specialnih-zahodiv/>.
4. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну: Закон України від 22.12.1998 р., № 332-XIV (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу з <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.59.8&nobreak=1>.
5. Статистика продажів автомобілів в грудні 2012 року. Підсумок дванадцяти місяців 2012 року: Офіційна інформація Асоціації українських автовиробників "Укравтопрому" [Електронний ресурс]: / Режим доступу з http://ukrautoprom.com.ua/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=171&Itemid=79.

***Н. А. Дехтяр, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Забезпечення економічного та соціального розвитку держави у післякризовий період вимагає здійснення подальшої реалізації стратегії структурних реформ, спрямованих на поступову зміну економічних механізмів розвитку, модернізацію інфраструктури та базових секторів економіки, забезпечення фінансової стабільності держави, підвищення стандартів життя і рівня добробуту громадян. У сучасних умовах фінансова політика як складова внутрішньої і зовнішньої економічної політики є необхідним і дієвим інструментом державного впливу на соціально-економічні процеси.

Під фінансовою політикою розуміють особливу сферу діяльності держави в межах наданих їй функцій та повноважень у сфері фінансів. Вона знаходить своє відображення у формах і методах мобілізації фінансових ресурсів та визначенні основних напрямків їх використання для створення умов стійкого зростання економіки, фінансування соціально-культурних заходів, потреб оборони і державного управління та забезпечення соціального захисту населення. Слід зазначити, що існуюча фінансова політика виявилася недостатньо ефективною та недієздатною, що спричинено, насамперед, неможливістю держави сформувати оптимальні принципи та розробити ефективні механізми організації руху обмежених фінансових ресурсів, їх перегруповання для забезпечення виконання державою покладених на неї суспільно-необхідних функцій.

Пошук, розробка та впровадження оптимальної моделі розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, зосереджених у фінансовій системі між економічними суб'єктами розподілу є одним із пріоритетних завдань у сфері реалізації фінансової політики на сучасному етапі.

Мета фінансової політики повинна бути сформована відповідно до стратегії і тактики окремих її складових, зокрема – бюджетної, податкової, грошово-кредитної, митної, валютної політики та враховувати конкретну економічну ситуацію й завдання, які вирішують органи державної влади для досягнення певного рівня соціально-економічного розвитку. На загальнодержавному рівні головною метою фінансової політики є забезпечення стабільного фінансового розвитку країни. Реалізацію зазначеної мети досягають шляхом розв'язання окремих тактичних завдань, які виникають у ході функціонування фінансової системи, а саме: забезпечення фінансовими ресурсами державних програм, фінансування державних видатків, перерозподіл коштів між сферами, видами економічної діяльності та регіонами, стимулювання підприємницької діяльності, кредитування реального сектору економіки, забезпечення розвитку міжнародних відносин.

Вибір джерел та методів формування фінансових ресурсів; визначення пріоритетних напрямів використання фінансових ресурсів; ступеня централізації фінансових ресурсів у рамках держави складає основу реалізації фінансової політики. Тобто, виконання економічних завдань держави досягається шляхом створення й використання різноманітних фондів фінансових ресурсів.

Фінансова політика повинна бути направлена на забезпечення збалансованості та стійкості бюджетної системи, створення сприятливих податкових, інвестиційних, регуляторних умов для розвитку вітчизняного виробництва та бізнесу, розвиток державно-приватного партнерства для підвищення конкурентоспроможності економіки України, розширення доступу до додаткових джерел фінансування, інвестування та кредитування економіки, дотримання жорсткої фінансової дисципліни, проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг.

Отже, створення базових передумов економічного зростання можливе за умов подальшого вдосконалення способів та інструментів фінансової політики, направлених на стабілізацію державних фінансів та створення стійкої фінансової системи країни.

***В. І. Довбенко**, канд. екон. наук, доц.,
Національний університет «Львівська політехніка»*

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

У світі не існує єдиних рецептів успішного розвитку економік різних країн. Проте у всіх випадках успіх пов'язаний із якісними змінами структури і суттєвим підвищенням конкурентоспроможності національної економіки.

Глобалізація справляє все більш вагомий вплив на економічні процеси і розширює можливості взаємовигідної співпраці науки та бізнесу за умов інтенсивної взаємодії учасників у сучасних мережах комунікації. Поряд із даними процесами має відбуватися і розвиток продуктивних сил окремих регіонів з урахуванням особливостей їхнього потенціалу.

У сучасних умовах людський капітал перетворився на основне джерело зростання ВВП країн. Однак Україна, на жаль, вже ряд десятиліть демонструє несприйняття даних світових тенденцій. У 90-х роках відбувалося стрімке падіння ВВП країни, а зростання у подальший період (за винятком 2009 р.) так і не дозволило досягти його рівня у 1990 р. У результаті країна з великим потенціалом розвитку опинилася практично на межі виживання. Причини даної ситуації ще вимагають свого ґрунтовного дослідження, однак одна з них лежить на поверхні – руйнування науково-технічного потенціалу країни. Це відобразилося у більш як трикратному зменшенні чисельності науковців і дослідників, повній відсутності уваги до оновлення матеріально-технічної бази науки, а в результаті – падінні обсягів НДДКР та престижності наукової праці, зменшенні обсягів інноваційної продукції та послуг, зниженні якості освіти.

Ситуацію у сфері інноваційної діяльності в Україні можна усвідомити й з допомогою міжнародних порівнянь. Стан науково-технологічної сфери країни характеризується індексом економіки знань, значення якого у 2012 р. за даними Світового банку наведені у табл. 1. У даному рейтингу Україна порівняно з 2011 р. опустилася на 5 позицій, у той час як Росія піднялася із 60-го місця.

Таблиця 1

Індекс економіки знань і його складові

Країна	Індекс економіки знань	Місце країни	Місце країни за підіндексами			
			Економічні стимули та інститути	Інноваційна система	Освіта і людські ресурси	ІКТ
Швеція	9,43	1	4	2	6	2
Фінляндія	9,33	2	2	3	11	6
Данія	9,16	3	3	5	15	13
Росія	5,78	55	117	40	44	44
Україна	5,73	56	93	59	21	77

Прим.: за даними Knowledge Economy Index (KEI) 2012 Rankings. Інтернет-ресурс. Доступ з екрану: <http://siteresources.worldbank.org/INTUNIKAM/Resources/2012.pdf>

І все ж, найкращі позиції з огляду на складові індексу знань Україні ще продовжує утримувати за станом освіти і людських ресурсів, а це свідчить про те, що у країні є шанси для покращення стану справ в інноваційній сфері.

Розбудові системи знань та трансферу технологій в Україні заважає недостатній розвиток системи інформаційного забезпечення учасників інноваційного процесу щодо результатів потенційно перспективних наукових розробок, а також відсутність належного сприяння процесам інноваційного розвитку з боку держави. Це призводить до засилля імпортних товарів і технологій, недостатнього за масштабами та неефективного використання власних розробок, що підриває шанси для успішного високотехнологічного розвитку країни. За умов сьогодення зростають вимоги до швидкого поширення технологічних знань прикладного характеру і досвіду успішної комерціалізації

наукових розробок і поширення передових технологій, що може відбуватися тільки при досягненні високого рівня розвитку інноваційної інфраструктури.

Сприятливе до сприйняття нових знань середовище включає державну підтримку науки, освіти та інноваційної діяльності, сучасну інноваційну культуру, вільне переміщення інноваційних ідей, високий рівень мобільності учасників інноваційних процесів та активну участь зацікавлених осіб, що можливе за умов переходу на відкриту модель інновацій, яка забезпечує ефективний доступ до зовнішніх знань та їх цільове використання.

У процесі формування сучасного середовища інноваційних знань і технологій важливо використати передовий світовий досвід. Так, для прискорення економічного розвитку в ЄС було створено 36 технологічних платформ для вирішення стратегічних завдань у ключових галузях на інноваційній основі та принципах взаємовигідного партнерства. Учасниками платформ стали ключові суб'єкти промисловості та бізнесу, науково-дослідні інститути й університети, торгово-промислові палати, регіональні агенції розвитку і центри трансферу технологій, які налагодили своєчасний обмін інформацією щодо підвищення інноваційної активності та покращення інвестиційного клімату. Також важливо активізувати роботу з об'єднання розрізнених зусиль окремих потенційних учасників інноваційного процесу на регіональному рівні. Це передбачає визначення пріоритетів розвитку регіону, структурування бізнес-середовища за рахунок формування технологічних платформ і розвитку мережевих інноваційних структур, зокрема, у формі кластерів, що має поліпшити взаємодію науки і виробництва.

Інноваційна діяльність вимагає створення сприятливих економічних і соціальних умов для забезпечення її розвитку на перспективу, що передбачає, зокрема, підвищення ролі університетів у науковій та дослідницькій діяльності. Нова інноваційна політика має передбачати розвиток сучасної інноваційної інфраструктури та розширення ринків високотехнологічної продукції та послуг. Основні засади такої політики відображено у табл. 2.

Таблиця 2

Риси та складові сучасної інфраструктурної інноваційної політики*

Завдання	Сторони	Інноваційна інфраструктура	Форми обміну	Результат
Формування динамічних систем взаємодії науки, бізнесу та влади для забезпечення розвитку економіки за рахунок задоволення потреб ринку	Наука	Університети, дослідницькі фірми	Трансфер знань	Отримання нових знань, вмінь та навиків
		Наукові та технологічні парки		
	Бізнес	Центри трансферу технологій	Трансфер технологій	Торгівля патентами, ліцензіями, фахівцями, устаткуванням
		Бізнес-інкубатори		
		Бізнес-ангели, венчурні фірми		
	Держава	Інноваційні кластери	Фінансові трансфери	Застосування нових знань і технологій
Технополіси				

* - складено автором

Сучасна інноваційна політика повинна сприяти формуванню відкритих бізнес-систем для забезпечення оптимальної взаємодії їх учасників.

*В. Н. Долгих, канд. физ.-мат. наук, доц.,
ГВУЗ «Украинская академия банковского дела НБУ»
Я. В. Долгих, канд. экон. наук, доц.,
Сумской национальный аграрный университет*

НЕПАРАМЕТРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ И ОТНОСИТЕЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В экономике часто возникает задача оценивания производительности и относительной эффективности хозяйствующих субъектов, использующих несколько входных величин (ресурсов) для производства нескольких выходных величин (товаров и услуг). Примерами таких субъектов являются банки, страховые компании, производственные и коммерческие фирмы, госпитали, ВУЗы, школы и т.п.. В качестве показателя производительности хозяйствующего субъекта с одной входной и одной выходной величиной обычно используют отношение выходной величины ко входной. Для субъекта с несколькими входными и выходными величинами используют частные показатели производительности, представляющие собой отношение одной из выходных к одной из входных величин. Обилие таких показателей затрудняет получение однозначной оценки производительности. Для сравнения производительности субъектов часто используют методы свёртки множества входных (выходных) величин в один композитный вход (выход). В этом случае показатель производительности рассчитывается, как отношение композитного выхода к композитному входу. Недостатком такого метода оценки производительности является субъективный подход экспертов к оценке весовых коэффициентов свёртки.

Для оценки абсолютной эффективности субъекта необходимо знать теоретическую границу множества производственных возможностей, которая называется эффективной границей (эффективным фронтом). При наличии одного выхода и множества входов эффективный фронт представляет собой максимально возможный выпуск при заданных величинах входных величин (производственную функцию) и характеризует состояние технологии преобразования входных величин в выходную. Если в пространстве входных - выходных величин точка, соответствующая субъекту, находится на эффективной границе, то хозяйственная деятельность рассматриваемого субъекта 100% технически эффективна. Если точка находится не на эффективной границе, то субъект технически неэффективен. Мерой неэффективности служит величина расстояния точки от эффективной границы.

Американский учёный М. Фаррелл [1] предложил при оценке технической эффективности фиксировать один из векторов входных или выходных величин, а второй изменять пропорционально некоторому коэффициенту (показателю эффективности) до достижения им эффективной поверхности. А. Чарнс, В. Купер, Е. Роудс [2] свели задачу определения технической эффективности к решению задачи линейного программирования. Предложенный метод получил название Data Envelopment Analysis (DEA). В подходе DEA методом линейного программирования в многомерном пространстве входных и выходных данных строится кусочно-линейная огибающая эмпирических данных,

аппроксимирующая эффективную границу. Объекты, находящиеся на границе, имеют эффективность равную единице, а эффективность остальных объектов определяется по их относительному расстоянию от границы.

В методе DEA выделяют модели, ориентированные на вход и ориентированные на выход. В моделях, ориентированных на вход, минимизируется множество входных переменных при фиксированном множестве выходных переменных, а в моделях, ориентированных на выход, – максимизируется вектор выходных переменных при фиксированном векторе входных переменных.

Метод позволяет выявить эффективно работающие хозяйствующие субъекты и определить изменения входных и выходных переменных, необходимые для достижения границы эффективности.

В предлагаемой работе на основе информации за 2005–2011 гг., опубликованной в статистическом сборнике [3], методом DEA оценена эффективность работы сельскохозяйственных предприятий регионов Украины. В расчетах использовалась модель ССР, ориентированная на вход [2].

Входные параметры модели: 1) отношение работающих к количеству сельскохозяйственных предприятий в регионе (чел./шт.); 2) площадь, с которой собраны зерновые и зернобобовые культуры, картофель, сахарная свекла, овощи (тыс. га); 3) отношение мощности двигателей тракторов к их количеству (кВт/шт.); 4) количество зерноуборочных и свеклоуборочных машин (шт.).

Выходные параметры: 1) производство зерновых и зернобобовых культур (тыс. тонн); 2) производство сахарной свеклы, картофеля и овощей (тыс. тонн).

Получены оценки средней относительной эффективности сельскохозяйственных предприятий по регионам Украины. Расчёты показывают высокую относительную эффективность сельскохозяйственной отрасли Украины. Так, средняя за 2005–2011 гг. относительная эффективность сельскохозяйственных предприятий составила 0,9. Наибольшую эффективность (0,92) сельскохозяйственная отрасль Украины показала в 2005 г., наименьшую (0,89) – в 2009 г. (в период финансового кризиса).

Литература:

1. Farrell M. J. The Measurement of Productive Efficiency // Journal of the Royal Statistical Society. Series A – 1957. – Vol. 120, № 3, – p. 253–290.
2. Charnes A., Cooper W. W., Rhodes E. Measuring the efficiency of decision making units // European Journal of Operational Research – 1978. – Vol. 2, № 6, – p. 429–444.
3. Сільське господарство України за 2011 р.: стат. збірник. – 386 с. – Київ, 2012.

В. Н. Долгих, канд. физ.-мат. наук, доц.,

ГВУЗ «Украинская академия банковского дела НБУ»

П. И. Стецюк, канд. физ.-мат. наук, старший научный сотрудник,

Институт кибернетики им. В. М. Глушкова НАН

О ПРИМЕНЕНИИ МЕТОДОВ НЕГЛАДКОЙ ОПТИМИЗАЦИИ ДЛЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЛОЖНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Пусть требуется оценить относительную эффективность однотипных производственных объектов (ПО), использующих m видов ресурсов, заданных

ненулевым вектором входных величин X (затрат), для производства n видов выходных величин (товаров, услуг), заданных ненулевым вектором выпусков Y . Множество векторов $T = \{(X, Y) \mid X \geq 0, Y \geq 0\}$ называется множеством производственных возможностей. Парето-оптимальная часть границы множества T образует его эффективный фронт (эффективную поверхность). Точки эффективной поверхности являются 100% эффективными, а точки, не принадлежащие ей, – неэффективными. Мерой неэффективности является величина расстояния неэффективной точки от эффективной поверхности. Если эффективная граница множества T неизвестна, то её можно аппроксимировать, используя эмпирические результаты наблюдений над однотипными ПО. Кусочно-линейная аппроксимация эффективной границы используется в непараметрическом методе Data Envelopment Analysis (DEA) [1].

Для определения технической эффективности неэффективного объекта Дебре в 1951 г. и Фаррелл в 1957 г. [2] предложили пропорционально уменьшать компоненты входного вектора при фиксированных компонентах выходного вектора или пропорционально увеличивать компоненты выходного вектора при фиксированных компонентах входного вектора, пока конец изменяемого вектора не окажется на эффективной поверхности. Такой подход равносителен нахождению радиальной проекции неэффективной точки на эффективную поверхность. Преимуществом мер эффективности Фаррелла является легкость получения радиальной проекции и интерпретации результатов. Недостатком является то, что проецирование на эффективную границу идет не по кратчайшему пути, что приводит к дополнительным затратам при выводе неэффективного объекта на эффективную границу. Были предложены и иные меры эффективности, например, гиперболическая мера технической эффективности, основанная на одновременном пропорциональном улучшении входного и выходного векторов и объединившая входную и выходную меры эффективности Фаррелла. В моделях, основанных на минимизации функции затрат или максимизации прибыли, направление проецирования задается градиентом целевой функции.

Перечисленные способы проецирования позволяют свести задачу определения эффективности ПО к задаче линейного программирования.

Для неэффективного объекта важно указать ближайшую к нему эффективную целевую точку, являющуюся её проекцией на многогранную эффективную поверхность. Задача определения кратчайшего расстояния от точки до многогранной поверхности возникает и при определении радиуса зон устойчивости эффективных и неэффективных объектов. В работе [3] радиусы зон устойчивости определяются по манхеттенской и чебышёвской нормам, что позволяет свести задачу к задаче линейного программирования, однако не позволяет определить кратчайшее евклидово расстояние.

В данной работе предлагается использовать кратчайшее евклидово расстояние от точки до выпуклого многогранника. Эта задача может быть решена как задача квадратичного программирования или сведена к задаче негладкой оптимизации. В работе [4] методом негладких штрафных функций нахождение кратчайшего расстояния сведено к негладкой экстремальной

задаче. Для её решения предлагается применять r -алгоритмы, эффективные при решении задач большой размерности, обладающие устойчивостью по отношению к выбору начального приближения и быстрой сходимостью.

Литература:

1. Charnes A., Cooper W. W., Rhodes E. Measuring the efficiency of decision making units // *European Journal of Operational Research* – 1978. – Vol. 2, № 6, – p. 429–444.
2. Farrell M. J. The Measurement of Productive Efficiency // *Journal of the Royal Statistical Society. Series A* – 1957. – Vol. 120, № 3, – p. 253–290.
3. Кривоножко В. Е., Лычев А. В. Анализ сложных социально-экономических систем. – М.: МАКС Пресс. – 2010. – 208 с.
4. Стецюк П. И., Нурминский Е. А. Негладкий штраф и субградиентные алгоритмы для решения задачи проекции на политоп // *Кибернетика и системный анализ* – 2010. – № 1, – с. 59–63.

Г. В. Дурицька, канд. екон. наук, доц.,
З. К. Шмігельська, канд. екон. наук, старший викладач,
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

ПРОБЛЕМИ І ПОТЕНЦІАЛ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Епоха глобалізації характеризується стрімким розвитком процесів транснаціоналізації виробництва і капіталу. Однією з найважливіших складових сучасного етапу інтернаціоналізації господарського життя стає транснаціоналізація – посилення ступеня міжнародності національної економіки через втрату відповідної частини національних підприємств і перехід їх до складу міжнародної економічної спільноти.

Ще однією важливою особливістю процесу транснаціоналізації є створення світового виробництва, в якому беруть участь структурні підрозділи транснаціональних компаній (ТНК). Саме через організацію світового виробництва відбувається використання передового виробничого досвіду і технологій для подальшого розвитку виробництва країн-реципієнтів, створюється підґрунтя для підвищення кваліфікації кадрів і на цій основі здійснюється зростання рівня освіти. Таким чином відбувається використання результатів участі країни в процесі транснаціоналізації для вирішення завдань свого розвитку, отримання позитивних та нівелювання негативних наслідків залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ).

У 2012 році в економіку України іноземні інвестори вклали 6,013 млрд. дол. США прямих інвестицій: загальний обсяг внесених з моменту інвестування станом на 1 січня 2013 року становив 54,462 млрд. дол. Інвестиції надходили зі 130 країн світу. Основними країнами-інвесторами України залишаються Кіпр – 17,275 млрд. дол., Німеччина – 6,317 млрд. дол., Нідерланди – 5,169 млрд. дол. і Російська Федерація – 3,786 млрд. дол. За даними Держстату, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих в українську промисловість, становить 17,167 млрд. дол. (31,5% загального обсягу), у фінансовий сектор – 16,106 млрд. дол. (29,6%) [1].

Серед загального обсягу ПІІ практично неможливо виділити інвестиції саме ТНК, які спрямовані на організацію виробництва в рамках міжнародного поділу праці і які сприяли б зростанню експорту відповідних виробництв. В загальному обсязі іноземних інвестицій чимала частка коштів, що свого часу були вивезені за межі України, а зараз повертаються вже від офшорних компаній. Прямі іноземні інвестиції спрямовані сьогодні скоріше на вирішення питань власності, ніж на структурну перебудову господарства, розвиток сучасних інноваційних галузей, становлення підприємств з високою долею доданої вартості.

Превалюючими мотивами приходу світових ТНК на український ринок є завоювання нового, досить великого ринку збуту продукції та послуг в умовах загострення конкуренції на традиційних для них ринках. Відкритість українського ринку, його технологічна та споживча невибагливість дає можливість реалізувати практично увесь спектр промислової продукції, навіть на стадії занепаду її життєвого циклу на ринках більш розвинених країн.

Важливими були і залишаються мотиви ТНК у використанні дешевих факторів виробництва, особливо експортоорієнтованих природно-сировинних галузях. Певне значення має політика диверсифікації у діяльності нових ринках СНД, екологічні та інші мотиви.

Принципово важливого значення набувають фактори, пов'язані з використанням переваг співробітництва ТНК із місцевими партнерами

- статус «національного виробника»;
- налагодженість технологічних і управлінських зв'язків;
- входження у монополізовані галузі сфери діяльності тощо.

Загалом, можна стверджувати, що значний іноземний капітал приходить в українську економіку завдяки реалізації інвестиційних проектів зарубіжних ТНК.

Як справедливо зазначають експерти, російські інвестиції в українську економіку мають на меті: по-перше, відновити технологічні зв'язки в металургії і нафтогазовому комплексі; по-друге, отримати контроль над підприємствами продукція яких є для російських компаній критично важливою через відсутність аналогів у Росії.

На сьогодні ми бачимо яскраві приклади реалізації вертикально-інтегрованих транснаціональних стратегій російських корпорацій, які освоїли ефективні схеми сучасних операцій із злиття і поглинань, формування стратегічних альянсів тощо.

Дещо інші, але транснаціональні за сутністю інтереси реалізують на українському ринку корпорації США, Євросоюзу інших країн: саме приватизація дає їм змогу вийти і закріпитись на нових зарубіжних ринках.

Процеси транснаціоналізації економіки України є сучасним закономірним явищем і можуть бути істотною рушійною силою активізації інноваційно-інвестиційної діяльності. Україна має значний природо-ресурсний потенціал, що і є об'єктом зацікавленості багатьох ТНК. Для української економіки важливо не допустити надмірне споживання цього ресурсу.

Посилення економічної безпеки має мати на меті оцінку можливих загроз від діяльності ТНК. Для цього слід підтримувати конкурентне середовище в секторах економіки, створювати сприятливі умови для вітчизняних виробників,

удосконалювати контроль використання природних ресурсів, відновлення використаних земель.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції // І.Б. Сорока // актуальні проблеми економіки . – 2009. – № 9. – С. 35-39.
3. Транснаціоналізація економіки регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія / Герасимчук З. В., Гонта О. І.; Луц. нац. техн. ун-т. - Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2011. - 468 с.
4. Транснаціоналізація економічних систем в умовах глобалізації: монографія / Т. В. Орехова ; Донецький національний ун-т. - Донецьк : ДонНУ, 2007. - 394 с.

С. А. Ещенко, соискатель,
Белорусский государственный экономический университет

ДОЛЕВОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО – СТРОИТЕЛЬСТВО ПО СПРАВЕДЛИВОСТИ

Долевое строительство – как процесс, в значительной степени отрегулированный в Республике Беларусь. Однако время от времени происходят события, которые тем или иным способом оказывают влияние на окружающую действительность, тем самым создавая предпосылки для изменений. Например, в настоящий момент эти события связаны с процессами, результаты которых могут привести к изменению уже существующего и общепринятого подхода к правовой природе договора создания объекта долевого строительства, что обусловило настоятельную необходимость обратиться к его определяющим факторам.

Достаточно распространенным мнением является то, что способ долевого строительства возник в России в начале 90-х годов, когда вследствие многочисленных экономических проблем государство перестало финансировать строительную отрасль, предпосылкой чего явилось «нововведение» середины 80-х о переходе на расчеты со строительными организациями за нормативно-чистую продукцию. Однако и доленое строительство имело своего предтечу, которого в международной практике принято именовать «equity construction» – «строительство по справедливости», заслуга в изобретении которого принадлежит Аргентине. Суть предложенного им метода заключалась в том, что люди, желающие построить себе жилье, должны были взаимодействовать со строительной компанией в процессе всего строительства их будущего жилья. До существующей сегодня в Российской Федерации и Беларуси формы долевого строительства, получившей впоследствии название «русская» схема, систему «строительства по справедливости» довели уже английские строительные компании. Однако, практически с момента распространения этого способа в практической деятельности, возникли и проблемы в бухгалтерском учете, связанные с механизмом отражения операций, обусловленных своеобразными

обязательствами сторон по такому договору. По сложившейся в Республике Беларусь традиции, операции по договору создания объекта долевого строительства принято отражать как операции, вытекающие из договора, имеющего посреднический характер. В качестве основных и наиболее существенных факторов, повлиявших на формирование именно такого подхода к этому виду договора, отметим следующие:

1. Отсутствие в законодательстве Республики Беларусь прямого указания на правовую форму такого вида договора;

2. Содержание письма Высшего хозяйственного суда Республики Беларусь, согласно которому по правовой природе такие договоры будут являться «...либо договорами поручения, либо договорами комиссии и должны соответствовать нормам Гражданского кодекса, которые регулируют данные отношения» [1];

2. Особенности аккумулирования средств граждан, предоставляемых заказчиком, застройщикам в качестве финансирования строительства, предусмотренными законодательством [2], которым был установлен специальный порядок аккумулирования денежных средств граждан, используемых заказчиками, застройщиками в долевом строительстве, в соответствии с которым денежные средства, направляемых на строительство, аккумулировались обособленно, на отдельно открываемых банками счетах от денежных средств, являющихся вознаграждением заказчика, застройщика, поступающих на их (текущие) расчетные счета;

3. Содержанием специальных нормативных правовых актов [3], в соответствии с которым поступившие денежные средства граждан учитывались как целевое финансирование. При этом в качестве выручки заказчиком, застройщиком на счете реализация отражалась только сумма вознаграждения за организацию строительства;

4. Содержанием Правил открытия, функционирования и закрытия специальных счетов по аккумулированию денежных средств для строительства (реконструкции) жилых домов, квартир [4], в которых прямо указывалось на недопустимость зачисления на специальный счет сумм вознаграждений коммерческих организаций или индивидуальных предпринимателей за организацию и обеспечения строительства объектов, размер которых устанавливается договором;

Таким образом, основания, по которым была принята позиция, существующая сегодня и воплощенная в целом ряде нормативных правовых актов, отражают все основные мотивы, которые были учтены более 10 лет назад в основу ныне действующего порядка. В связи с этим, полагаем, что изменение ныне действующих подходов, которые уже положены в основу многих инвестиционных проектов, возможно только в связи с наличием достаточно веских оснований.

Литература:

1. Письмо ВХС РБ №03-24/1514 от 17.09.2001, // Консультант Плюс; Беларусь.– Минск, 2013;

2. Постановление СМ РБ и НБ РБ от 22 ноября 2000 г. № 1772/55 «Об аккумулировании и использовании средств физических и юридических лиц

для строительства (реконструкции) жилых домов, квартир, объектов жилищной инфраструктуры и гаражей» // Консультант Плюс; Беларусь. – Минск, 2013;

3. Постановление МФ РБ и МАиС РБ от 16.01.2001 № 3/1 // Консультант Плюс; – Минск, 2013;

4. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПРАВЛЕНИЯ НБ РБ ОТ 25 января 2001 г. № 12// Консультант Плюс – Минск, 2013;

5. Приказ МАиС от 4.11.1998 №370// Консультант Плюс; Беларусь. – Минск, 2013.

***О. Г. Жмайлова, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ГАЛУЗЕВОГО АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКІВ

В умовах високого рівня конкуренції в банківському бізнесі, прагнення банків підвищити рівень рентабельності та лібералізації кредитної політики особливого значення набуває система своєчасного виявлення та обмеження рівня кредитного ризику як одного з найбільш поширених в банківській діяльності.

Оцінка підприємницької діяльності є предметом дослідження маркетингу, стратегічного менеджменту та аналізу. Її метою є визначення факторів, які можуть вплинути на прийняття стратегічно важливих рішень всередині підприємства, з боку потенційних інвесторів тощо. Незважаючи на те, що теоретичні та методичні засади цієї проблеми досить широко розглянуті в працях вчених, певні питання залишаються не достатньо вивченими і потребують подальшого дослідження. Саме тому, на нашу думку, результати цих досліджень цілком доречно використовувати при банківському кредитуванні, вивчення якого, як і кредитних відносин в цілому, виходячи з ринкових реалій діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання є актуальним і важливим питанням сьогодення.

На жаль, кредитування все ще не відіграє сьогодні належної ролі у фінансуванні підприємницьких структур. Більшість розглянутих методик оцінки кредитоспроможності, які використовуються банками, не приділяють належної уваги проблемі оцінки зовнішніх умов функціонування позичальника – юридичної особи.

В зв'язку з цим вважаємо, що для здійснення аналізу зовнішнього середовища функціонування позичальника доцільно використати один із підходів стратегічного менеджменту – галузевий аналіз, основним об'єктом досліджень якого є аналіз галузевого оточення позичальника.

Поглиблений аналіз сфери функціонування позичальника є надійним способом обмеження кредитного ризику банківської установи, крім того, має безперечну користь для менеджерів підприємства, яке планує отримати кредит, оскільки дозволяє ідентифікувати, узагальнити зовнішні фактори ризику та усвідомити „вузькі місця” як проекту, так і діяльності позичальника в цілому.

Для спрощення оцінки пропонуємо фактори галузевого аналізу умовно поділити на числові фактори, тобто ті, які є результатами певного обчислення цифрових даних, і аналітичні фактори, оцінка яких є досить суб'єктивною та вимагає певного експертного дослідження.

Вивчення даного питання показало, що найбільший інтерес для аналітика при здійсненні галузевого аналізу представляють наступні числові фактори:

- величина прогнозованої частки ринку позичальника як результат реалізації проекту, для реалізації якого залучається кредит, від чого безпосередньо залежить спроможність генерувати грошові потоки в майбутньому для обслуговування боргу;

- фактор різниці між темпами росту виробництва у підприємницькій діяльності та в країні в цілому – показник, який в найбільшій мірі характеризує „здоров'я” та розвиток підприємництва;

- забезпеченість підприємницьких структур власними фінансовими ресурсами – фактор, який відображає середній запас фінансової стійкості підприємств, їх прибутковість та рівень капіталізації;

- фактор середнього рівня кредитоспроможності підприємств як показника, що найкраще відображає якість процесів, безпосередньо пов'язаних з банком, - залучення та повернення кредиту.

Зазначимо, що серед основних аналітичних факторів, які не мають числового значення, проте характеризують підприємницьку діяльність, на нашу думку, слід відзначити фактори монополізації, сезонності, державного регулювання підприємництва та впливу політичних, екологічних факторів, оскільки, політичні зміни в Україні, які відбуваються останнім часом, становлення та зміцнення політичної системи з супутніми явищами, а також традиційно тісні зв'язки економіки з політикою в державі, несуть в собі підвищений ризик, який позначається на кредитоспроможності вітчизняних підприємств.

Необхідно зазначити, що крім здійснення аналізу підприємницької діяльності за наведеними показниками, доцільно проводити аналогічний порівняльний аналіз позичальника. Якщо значення показників для позичальника будуть кращими від середніх в сукупності підприємницьких структур, можна стверджувати про добру його фінансову позицію. У випадку відхилення в гірший бік, на нашу думку, слід провести глибший аналіз для виявлення причин таких відхилень, оскільки на це можуть бути об'єктивні причини та/або є перспективи щодо виправлення ситуації в найближчий час.

Звичайно, галузевий аналіз не обмежується оцінкою лише зазначених факторів, проте нами в концепції оцінки пропонується до розгляду ті основні з них, інформація щодо яких є прийнятно доступною для банківських аналітиків і не вимагає залучення сторонніх експертів. Ряд факторів, що пропонуються для аналізу є більш цікавими для менеджерів самих підприємств як такі, що безпосередньо та істотно впливають на процес прийняття стратегічних рішень, відіграють визначальну роль в процесах інвестування тощо.

Таким чином, за результатами поєднання даних оцінки галузевого аналізу можна глибоко дослідити та визначити стан середовища оточення позичальника.

М. В. Зеленський, директор благодійного фонду «Дахнівська січ»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ В БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

В будь-якій країні існує верства незахищеного та малозабезпеченого населення, ряд соціальних проблем та екологічних і техногенних складнощів. Окрім держави розв'язанням таких суспільно-значимих труднощів опікуються і небайдужі громадяни. Для реалізації зазначених цілей створюються спеціалізовані організації, що виконують різні функції, не пов'язані з комерційною діяльністю. Відповідно, такі організації визнаються неприбутковими. Неприбуткові організації – це самостійні господарюючі суб'єкти, що мають права юридичних осіб та здійснюють діяльність, передбачену статутними документами, мають печатку, самостійний баланс, поточні рахунки в установах банків. Найпоширенішою формою об'єднань з метою розв'язання проблем суспільства являється утворення благодійних організацій. Їх діяльність, основні види та форми регулюється Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Зважаючи на особливості діяльності таких організацій, доцільно виокремити і специфічні об'єкти у їх обліку. До них слід віднести доходи (надходження) та витрати (видатки) благодійних організацій. Особливості документування та реєстрації операцій за цими об'єктами зумовлена системою їх оподаткування та цільовим спрямуванням.

Доходи, отримувані благодійною організацією з різних, передбачених законодавством про благодійництво, джерел, можуть бути цільовими та нецільовими. Відповідно до П(с)БО15 цільове фінансування визнається доходом в особливому порядку: без підтвердження того, що фінансування буде отримане і благодійна організація виконає умови, передбачені договором, таке надходження коштів не визнається доходом, а от доходом його визнають не в момент отримання, а протягом тих періодів, коли було понесено витрати, передбачені умовами договору.

При нецільовому витрачанні коштів, що надійшли на рахунок благодійної організації на користь набувача, така благодійна організація за підсумками податкового періоду, в якому відбулося таке нецільове витрачання, несе відповідальність за ненарахування чи несвочасне перерахування. У разі якщо фінансування має нецільовий характер (наприклад, безоплатно вилучені лікарські засоби), то доходом ці кошти буде визнано у поточному періоді. Коли благодійна організація отримує безоплатно товарно-матеріальні цінності, використання яких не залежить від виконання конкретних програм, то вартість таких активів відноситься до оборотних або необоротних активів.

Згідно п. 3 ст. 20 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» така установа може використовувати на власне утримання (адміністративні витрати) не більше 20% від суми доходів отриманих у звітному році. Таким чином, плануючи свою діяльність на майбутній рік, благодійні організації по статті «витрати на утримання організації» повинні закладати на власне утримання не більше 20 % тих засобів, якими вони планують розпоряджатися в наступному році.

На жаль, обмеживши величину витрат на утримання організації двадцятьма відсотками кошторису, законодавець не окреслив коло таких витрат. Тобто, під витратами на утримання організації для цілей застосування ст. 16 Закону традиційно розуміють досить широке коло витрат на оренду приміщення під офіс, на оплату послуг зв'язку, на заробітну плату працівників тощо.

Разом з тим специфіка діяльності благодійних організацій така, що для досягнення статутних цілей їм доводиться в рамках окремих програм мати витрати й на оренду, і на оплату праці найманого персоналу, які виразно пов'язані з реалізацією тієї або іншої конкретної благодійної програми, але аж ніяк не з утриманням самої організації.

Отже, розумно поряд із загальним кошторисом діяльності організації мати локальні кошториси по окремих благодійних програмах, у рамках яких передбачати зарплатні, орендні та інші витрати, за якими у такий спосіб закріпиться статус витрат, пов'язаних з благодійною діяльністю. Хоча сьогодні у нормативно-правовому порядку встановлено форму кошторису лише для бюджетних установ та організацій, благодійні неприбуткові також можуть скористатися цією формою.

Витрати благодійної організації мають відповідати напрямкам витрачання коштів згідно зі статутом цієї організації. Тобто, благодійна допомога може подаватися набувачам у вигляді: одноразової фінансової, матеріальної та іншої допомоги; систематичної допомоги; фінансування конкретних цільових програм; допомоги на основі договорів (контрактів) про благодійну діяльність; дарування або дозволу на безоплатне (пільгове) використання об'єктів власності; дозволу на використання своєї назви, емблеми, символів; подання безпосередньо допомоги особистою працею, послугами чи передачі результатів особистої творчої діяльності; прийняття на себе витрат по безоплатному, повному або частковому утриманню об'єктів благодійництва тощо.

Нагадаємо, що цей перелік доходів і пов'язаних з ними витрат орієнтовний. Специфіка діяльності кожної благодійної організації внесе до нього свої корективи. Отже, створення на нормативно-правовому рівні рекомендованої форми кошторису благодійної організації із зазначенням механізму розподілу витрат на адміністративні та інші види, в т.ч. адміністративні витрати разового характеру, що забезпечують реалізацію статутної діяльності, але не є витратами власного утримання, забезпечить можливість управлінському складу благодійних установ не обмежувати себе у витратах основної діяльності 20-ма відсотками суми власних річних доходів та більш якісно виконувати власні функції.

Список використаної літератури:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI.
2. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. №5073-VI.
3. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р. № 3206-VI.

*С. Т. Іванишин, аспірант,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ І АУДИТУ В БАНКУ

Сучасний складний та динамічний етап функціонування банківської системи України як ніколи раніше вимагає наявності надійних та оперативних систем управління ризиками, внутрішнього контролю і аудиту для забезпечення безперервності ефективної діяльності банків, а в деяких випадках - і для їх виживання. А враховуючи суспільну значимість банківської системи можна із упевненістю затверджувати, що гонитва за прибутком без урахування стратегічних бізнес-ризиків, впливу вжитих заходів на компенсацію ризиків, в ринкових умовах може мати катастрофічні наслідки у всіх галузях економіки країни.

Інтерес до безперервного внутрішнього контролю і аудиту стимулюється вимогами таких документів як SOX, Basel-III та інших, які прямо вказують на необхідність створення внутрішніх систем управління, що гарантують адекватний менеджмент ризиків, незалежність і оперативність аудиту та персональну відповідальність керівництва компанії за недостовірність фінансових даних.

З іншої сторони, такі стандарти як COBIT, COSO ERM, ISO 31000 або ISO 27001 рекомендують побудову комплексних процесів управління бізнес-процесами і системами, безпекою і безперервністю бізнесу. А внутрішні аудитори звертають особливу увагу на використання таких рекомендацій в банку.

Для впровадження безперервного внутрішнього аудиту необхідні три окремі, але взаємодоповнюючі компоненти: безперервного моніторингу системи контролю, яка складається з набору процедур, що використовуються для моніторингу функціональності внутрішнього контролю; забезпечення безперервності даних, яка перевіряє цілісність даних, що проходять через інформаційні системи; постійного моніторингу і оцінки ризику, яка використовується для динамічного вимірювання ризику і надання даних для оперативного планування аудиту.

Необхідно також зауважити, що останнім часом спостерігається загальну для банківської системи тенденцію, спрямовану на те, щоб зробити управління ризиками безперервним процесом, який буде підтримувати внутрішні перетворення і процес прийняття рішень, а також дозволить банкам ефективно реагувати на зовнішні зміни. При цьому в зарубіжних джерелах інформації з'являються публікації, в яких практикуючі професіонали вказують на технічні та практичні слабкості моделі COSO ERM, пов'язані з відсутністю низки суттєвих компонентів менеджменту ризику, і рекомендують малим та середнім організаціям починати створення системи безперервного менеджменту ризику орієнтуючись на стандарт ISO 31000:2009.

Представлена Система комплексної автоматизації ризик-орієнтованого внутрішнього аудиту (ВА) в банку забезпечує високу якість, оперативність і продуктивність виконання аудиторських процедур, підвищення ефективності вертикальної і горизонтальної взаємодії, автоматизацію рутинних функцій, здійснення в реальному часі ефективного аналізу і контролю різних аспектів

діяльності банку з точки зору ефективності системи внутрішнього контролю та ризик-менеджменту.

Система побудована за модульним принципом і має у своєму складі: модуль ризик-орієнтованого планування внутрішнього аудиту; модуль керування документацією аудиту; модуль ведення бібліотеки стандартних програм перевірок та допоміжної документації; модуль керування процесом аудиту; модуль керування структурою підрозділу департаменту внутрішнього аудиту; модуль контролю якості роботи аудиторів; модуль контролю за реалізацією рекомендацій аудиту; модуль керування звітністю; модуль керування доступом до документації аудиту; модуль інтелектуального аналізу аудиторської інформації, модуль захисту інформаційного обміну в системі безперервного внутрішнього контролю і аудиту.

Впровадження Системи автоматизації внутрішнього аудиту в банку дозволяє реалізувати низку нових підходів та принципів автоматизації діяльності служби внутрішнього аудиту. Так, користувачі такої системи мають можливість: здійснювати комплексну автоматизацію усіх бізнес-процесів аудиторської діяльності; використовувати потужні інструментальні засоби, як для роботи аудиторів, так і для роботи керівників всіх рівнів; максимально гнучко налаштувати систему під прийняту в банку методологію і стандарти документування аудиту, а також правила складання звітності; одержувати точну і оперативну інформацію про хід проведення перевірок в режимі on-line; чітко розмежовувати повноваження щодо доступу до даних, які зберігаються в системі, за перевірками та підрозділами на базі ролей.

Крім того, впровадження Системи автоматизації ВА в банку забезпечує перехід на якісно новий рівень проведення аудитів і, перш за все, дозволяє організувати роботу всіх фахівців служби ВА відповідно до Міжнародних стандартів аудиту і внутрішніх стандартів, прийнятих в банку.

Передбачена в Системі автоматизація великої кількості стандартних функцій, що виконуються аудиторами на перевірках, істотно знижує трудомісткість, а отже, і терміни проведення аудиту.

Використання Системи автоматизації ВА в роботі керівників аудиторських підрозділів забезпечує можливість більш повного контролю над діяльністю свого підрозділу, окремих секторів і співробітників, підвищує оперативність дій, оптимізує процеси ухвалення управлінських рішень, дозволяє раціонально планувати ресурси служби ВА банку тощо.

Керівникам груп аудиту Система автоматизації допомагає зробити ефективними і зручними процес планування перевірок, організацію і контроль виконання фахівцями-аудиторами своїх обов'язків, реалізувати потребу інтеграції результатів роботи групи фахівців, задіяних в перевірці одного об'єкту, дозволяє також здійснювати аналіз впливу заходів за результатами перевірок на показники роботи об'єктів перевірок.

Реалізація цих завдань в умовах функціонування комплексу корпоративних інформаційних систем створює умови до запровадження передових технологій безперервного внутрішнього аудиту, що дозволить перейти від реактивного до проактивного контролю і управління в банку.

*А. М. Ісаян, аспірантка,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Україна сьогодні може і повинна мати стійкий агропромисловий комплекс, спроможний вирішувати складні соціально-економічні завдання, забезпечувати продовольчу безпеку країни. Розв'язання проблем стабілізації аграрного сектора економіки України об'єктивно пов'язане із системою забезпечення сільськогосподарських підприємств необхідними фінансовими ресурсами.

У умовах, що склалися на сьогодні зростає значення третьої форми фінансового забезпечення – кредитування. Для аграрних товаровиробників нашої країни доступ до позичкових ресурсів був і залишається досить складним, що спричинене як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками [1]. До основних таких причин можна віднести ризиковість та сезонність діяльності, залежність від природно-кліматичних умов, відсутність належної застави, незначний рівень державної підтримки галузі, відсутність спеціалізованих фінансових установ для фінансування підприємств АПК, а також недостатність інформації у суб'єктів процесу та ін.

Аналізуючи проблеми банківського кредитування в Україні видно, що банківська система України потребує значного реформування, направлено на здешевлення кредитів, їх доступність, економічне обґрунтування кредитних ставок, вдосконалення законодавчої бази, переймання досвіду іноземних держав (так, у Японії ставка за банківський кредит становить 7 – 8 %, у Росії – 12,36 – 12,81 % тощо) [2].

Для вирішення вищезазначених проблем, в першу чергу, необхідно забезпечити тісну взаємодію та співпрацю банків, підприємств АПК та держави.

Першим і досить дієвим напрямком покращення ситуації з кредитним забезпеченням аграріїв можуть стати нові банківські продукти, які враховують основні проблемні моменти, що перешкоджають сільським господарствам скористатися послугами кредитування. Такими продуктами, наприклад, можуть стати кредити, які не вимагають стандартної застави. Інструментом, за допомогою якого вітчизняні банки хеджують свої ризики при кредитуванні підприємств АПК, є заставне майно. Вітчизняні банки висувають досить високі вимоги до застави. Це, в свою чергу, ще більше ускладнює процес отримання кредитів аграрними підприємствами, адже зазвичай техніка та обладнання, що може виступати в якості потенційної застави, застарілі та відповідають вимогам, що висуваються банками. Заставою може виступити майбутній урожай, готова продукція. Сільськогосподарські підприємства, які займаються тваринництвом, зацікавлені бланковим овердрафтом, обмежившись лише порукою.

Також можна розробити програми банківського кредитування за участі держави: держава може виступати гарантом за кредитом або співпозичальником, відшкодовуючи в подальшому банку відсотки за кредитом.

На державному рівні необхідно переглянути процедуру фінансування АПК через механізм здешевлення банківських кредитів. Мова йде про

алогічний розподіл державних коштів по областях, пріоритет віддається м. Київ та Київській області, тоді як аграрно важливим є інші області (Черкаська, Харківська, Вінницька), де зосереджені основні площі орних земель та які вирощують та виробляють більші обсяги сільськогосподарської продукції. Отже, необхідно позбутися суб'єктивного складу механізму здешевлення з державного бюджету кредитів аграріям.

В сучасному світі надзвичайно велику роль в суспільному житті відіграє інформація. Вона є основою при прийнятті рішень для здійснення будь-яких дій. На наш погляд, недостатня увага приділяється проблемі подолання асиметрії обміну інформацією між кредиторами (банківські установи) і позичальниками (підприємства АПК). Зі світової практики банківського бізнесу відомо про існування цієї проблеми. Враховуючи факт того, що сьогодні досить зросла роль інформації в тому чи іншому процесі, володіння достовірною та повною інформацією дозволить мінімізувати ризики для кожного учасника процесу кредитування.

Важливим елементом в ланцюгу забезпечення ефективного кредитування аграрної галузі є підвищення фінансової грамотності підприємців. Більшість з них не розуміють сутність та значущість деяких складових процесу кредитування. Так значна частина власників агропідприємств дуже категорично налаштовані до страхування заставного майна (особливо якщо мова йде про страхування майбутнього урожаю, де страхова сума є досить великою).

З іншого боку, необхідно розвивати страховий ринок, так як участь страхових організацій в системі кредитування сільськогосподарських товаровиробників обумовлюється необхідністю страхування комерційних кредитів. Це забезпечує зменшення або усунення кредитного ризику. За договором страхування кредитів погашення наданого кредиту у разі неповернення його боржником бере на себе страхова організація [3].

Аналізуючи досвід зарубіжних країн стосовно фінансового забезпечення підприємств АПК, бачимо, що в Україні відсутні спеціалізовані фінансові установи для кредитування АПК. Тому покращити ситуацію в Україні можна взявши курс на створення кооперативних банків та укріплення позицій агрокредитування за допомогою державного сприяння в універсальних банках України, які на сьогодні є лідерами з фінансування АПК.

Реалізація вищезазначених шляхів покращення ситуації щодо кредитування аграрної галузі забезпечить досить відчутні позитивні зміни у діяльності підприємств АПК

Література:

1. Воронкова А.А., Куцина Л.В. Проблеми банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників в Україні // Сучасне банківництво – проблеми та перспективи розвитку. -2009. – С. 33-37.
2. Гуторова І. В. Роль банківського кредитування у забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарських підприємств / І. В. Гуторова // Вісник Харківського національного аграрного університет ім. В. В. Докучаєва : економіка АПК і природокористування. – 2009. – №9. – С. 116–120.
3. Швець А.Г. Проблеми банківського кредитування підприємств в сучасних умовах– Режим доступ: [http:// www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58653.doc.htm](http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58653.doc.htm).

*Я. П. Іщенко, канд. екон. наук, доц., М. Ю. Іщенко, студентка,
Вінницький національний аграрний університет*

ВПЛИВ КОРПОРАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Підприємництво в Україні сьогодні переживає новий виток у своєму розвитку, який характеризується створенням корпоративних підприємницьких структур.

Основні передумови досліджень в області корпоратизації підприємництва сформувався порівняно недавно. Більшість авторів пов'язують їх з динамікою процесів формування та розвитку корпоративного сектора, глобальної інтеграції капіталу і виробництва, відділенням управління від власників компаній.

Господарська комерційна діяльність, або підприємництво відповідно до Господарського кодексу України - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Для вирішення спільних економічних та інших завдань в Україні можуть утворюватись об'єднання підприємств. Одним із видів господарських об'єднань є корпорація. Господарський кодекс визначає корпорацію як договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.

Основною проблемою обліку в цих умовах є відсутність методики та практики обліку нових об'єктів, що виникають в процесі зміни і формування інституційних структур, відсутність методики формування облікової політики для глобальних виробничих структур, для підприємств, що виходять на міжнародні фондові ринки.

Бухгалтерський облік компаній визначено однією з пріоритетних сфер, в яких здійснюється адаптація законодавства України до законодавства Європейського союзу [2].

Впровадження МСФЗ в Українських компаніях потребує тривалого часу й значних зусиль. Серед інших причин такої ситуації є відсутність спільної корпоративної облікової політики, що застосовується всіма підприємствами групи та відсутність надійної інтегрованої інформаційної системи для складання консолідованої фінансової звітності.

У холдинговій структурі облікова політика та інші внутрішні стандарти обліку повинні мати корпоративний статус. Ці стандарти встановлюють порядок і принципи ведення обліку стосовно всіх сегментів і видів діяльності холдингу з урахуванням їх специфіки. Вони затверджуються управляючою компанією і є обов'язковими до застосування всіма підприємствами групи.

Не дотримуючись принципу корпоративності при формуванні облікової політики, здійснюючи облік за різними об'єктами, різними аналітиками,

використовуючи різні методи оцінки активів корпоративна структура не зможе отримати від облікової системи співставну, об'єктивну, прозору інформацію, необхідну для прийняття ефективних управлінських рішень.

Така неузгодженість у рамках холдингу неприпустима. Єдині корпоративні стандарти дозволять уникнути цих та інших невідповідностей, зробити інформацію прозорою, зрозумілою для різних кіл користувачів, а значить корисною. А застосування сучасних інформаційних технологій зробить можливим проводити автоматичну консолідацію облікових даних, формувати різні аналітичні звіти.

Впровадження МСФЗ в Українських компаніях, серед інших переваг, дає можливість залучення іноземних інвестицій та виходу підприємств на зарубіжні ринки, забезпечує надійність, прозорість та порівнянність інформації. Запровадженню міжнародної практики обліку та звітності в корпоративних підприємницьких структурах повинна передувати значна організаційна робота з централізації функції обліку.

Потребують подальших досліджень обґрунтування організаційних форм централізації обліку, розробка організаційної моделі системи обліку холдингу, проекту її впровадження та оцінки результатів.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV.
2. Стратегія застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р.

***Д. В. Калінкін, аспірант кафедри контролю і аудиту,
Харківський національний економічний університет***

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ: МІРКУВАННЯ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

Однією зі складових державного внутрішнього фінансового контролю є внутрішній аудит. Головне його призначення – це перевірка дієвості, раціональності, доцільності внутрішнього контролю.

Насьогодні багато вчених займаються дослідженням проблем внутрішнього аудиту, як складової державного внутрішнього фінансового контролю [1; 2; 3; 4] та багато інших. Поряд з цим на шляху сталості функціонування внутрішнього аудиту стоїть багато перешкод, як практичного, так і теоретичного характеру. Стосовно першого то, як вдало помічає, Ю.Б. Слободяник у власному дослідженні, існує три основні проблеми розвитку внутрішнього аудиту в державному секторі: по-перше, побудова системи внутрішнього державного контролю і аудиту жодним чином не узгоджена з побудовою системи зовнішнього державного аудиту. Це не дозволяє створити єдину дієву систему контролю державних фінансів, адже неузгодженість дій в цій сфері породжує лише нові проблеми — невизначеність понятійного апарату, сфер впливу, дублювання окремих функцій тощо.

По-друге, система внутрішнього державного аудиту має певні особливості, які мають бути враховані під час її впровадження (наприклад, обов'язковість урегулювання таких аспектів, як протидія хабарництву і корупції, політика конфіденційності даних, конфлікт інтересів тощо). Крім цього, методика внутрішнього державного аудиту значно відрізняється від методики внутрішнього аудиту суб'єктів підприємництва. По-третє, у суспільстві поки що не створено усвідомленого позитивного ставлення до реформ у цій сфері. На теоретичному рівні слід відмітити неоднозначність визначення базових понять, неузгодженість законодавчих актів, тощо.

До того ж, певна частина думок авторів спрямована на дослідження внутрішнього аудиту в приватному секторі. Лише незначна частина, враховує особливості державного сектору економіки.

Таким чином, на сьогодні внутрішній аудит організаційно призначений для обслуговування інтересів керівництва й органів державного контролю; до служб внутрішнього аудиту бюджетної установи ставляться служби, створювані в установі, призначувані керівництвом, діяльність яких, повинна регулюватися державними законами й нормативними актами; функції внутрішнього аудиту бюджетної установи, залежно від характеру діяльності бюджетної установи, можуть поширюватися до рівня функцій контролінгу інформаційного забезпечення, регулювання й контролю (моніторингу), завдання якого шляхом підготовки управлінської інформації орієнтувати керівництво на прийняття оптимальних. Отже, внутрішній аудит впроваджувати необхідно, але на шляху такого впровадження стоїть багато перешкод.

Література:

1. Бариніна М. Внутрішній аудит – другий стовп ДВФК//Фінансовий контроль. – №4(39). – 2007. – С. 50 – 51.
2. Монаєнко А.О. Регіональна організація фінансово-бюджетного контролю // Держава та регіони. – 2007. – № 3. — с.106-113.
3. Прилипко С.І., Редько О.Ю. Внутрішній аудит — запорука ефективного корпоративного управління // Урядовий кур'єр. — 2001. — № 180. — С. 7-8.
4. Слободяник Ю.Б. Розвиток внутрішнього державного аудиту / Ю.Б. Слободяник // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №5 (119). – С. 252-256.

***О. В. Кантаева, д-р экон. наук, доц., проф. кафедры учета и аудита,
Севастопольский институт банковского дела УАБД НБУ***

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОТРАЖЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ БАСКЕТБОЛЬНЫХ КЛУБОВ

В современном обществе спорта принадлежит особая роль, он становится важным социальным явлением, неотъемлемым инструментом мировой политики, значимой отраслью мировой экономики. Наиболее популярными видами спорта являются игровые виды (футбол, хоккей, баскетбол, волейбол и пр.), собирающие наибольшее количество болельщиков на стадионах и

соревнования по которым пользуются серьезным спросом у телевизионных каналов. Для данных видов спорта сложилась единая система проводимых турниров (национальные чемпионаты и кубковые национальные и международные состязания), в которых принимают участие профессиональные спортивные клубы. Кроме этого, с периодичностью 1-4 года (в зависимости от вида спорта) проводятся чемпионаты мира в отдельных географических регионах, где участвуют национальные сборные команды. Схожесть системы соревнований и условий хозяйствования определяет существующую типичность видов и структур доходов и затрат для клубов данных видов спорта. [4,5].

В связи с этим, исследование актуальных как с точки зрения теории, так и практики проблем профессиональных спортивных клубов проводится на примере баскетбольной команды, а результаты исследования могут быть применимы к другим игровым видам спорта.

Целью исследования является разработка методического подхода к анализу и аудиту финансовых результатов деятельности профессиональной баскетбольной команды.

Вопросы отдельных объектов учета и анализа деятельности спортивных организаций поднимались в работах Н.М. Базилий, Т.Н. Банасько, Н.Н. Батищевой, Л.А. Бернштейна, И.А. Бигдан, Ф.Ф. Бутынца, Л.Т. Гиляровской, С.Ф. Голова, Т.В. Давидюк, В.В. Евдокимова, О.В. Ефимовой, Г.Г. Кирейцева, В.В. Ковалева, Л.И. Кравченко, Э.И. Крылова, И.И. Криштопа, С.Ф. Легенчука, В.А. Леднева, Н.П. Любушина, Н.М. Малюги, Э.А. Маркарьяна, М.В. Мельника, О.В. Олейник, Т.В. Полевой, Г.В. Савицкой, Л.В. Чижевской, Э. Хелферта, А.Д. Шеремета, С.В. Шульги.

При этом необходимо отметить, что в Украине наблюдается очевидный недостаток теоретических и методических работ, посвященных проблемам экономики профессиональных клубов игровых видов спорта, в том числе баскетбольных, а проблемы анализа и аудита финансовых результатов деятельности спортивных клубов являются абсолютно неисследованной областью. Исследование проведено на примере профессиональной баскетбольной команды (ПБК) «Муссон» города Севастополя.

Применение системы коэффициентов эффективности деятельности ПБК за сезон показало более эффективное ведение деятельности с экономической точки зрения со стороны севастопольского клуба ПБК «Муссон» (показатели самоокупаемости, зарплатоотдачи и дохода на 1 гривну материальных расходов, расходов по ТТР и затрат по основным фондам существенно выше). Однако при этом для ПБК «Муссон» устанавливается и более высокая стоимость турнирных показателей, что продиктовано серьезным уровнем спортивных задач, решаемых данной командой. По результатам проведенного анализа ПБК «Муссон» можно охарактеризовать как динамично развивающуюся команду с нормальной структурой доходов и затрат, в силу чего можно прогнозировать улучшение ее финансовых результатов в ближайшие годы.

В ходе исследования для каждого из этапов анализа авторского методического подхода были разработаны специальные формы аналитических таблиц, а также сформулированы рекомендации по интерпретации получаемой информации. Предложенный подход к анализу финансовых результатов

позволит баскетбольним клубам отримувати точну інформацію про результати своєї діяльності та причинах, на них впливавших.

Список літератури:

1. Легенчук С.Ф. Нематеріальні активи та інтелектуальний капітал в бухгалтерському обліку: взаємозв'язок понять / С.Ф. Легенчук // Вісник ЖДТУ. 2009. – №1 (31). – с. 131-138
2. Легенчук С.Ф. Розвиток теоретичних аспектів бухгалтерського обліку об'єктів права інтелектуальної власності / С.Ф. Легенчук // Вісник ЖДТУ. – 2011. – №4 (34). – с. 119-129
3. Леднев В.А. Дебет и кредит профессионального клуба// Мир профессионального спорта. 2012. - № 4.
4. Леднев В.А. Мировой спорт как новый объект экономических отношений// Современная экономика. Приложение к журналу «Экономические науки». -2011г.-№ 4.
5. Transfer rumours: October: : [Електронний ресурс], - Режим доступу: <http://www.manutd.com/en/News-And-Features/Transfer-Speculation/2012/Oct/October-transfer-rumours.aspx>.

***І. В. Каранковська, аспірантка,
Міжнародний науково-навчальний центр
інформаційних технологій та систем***

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСУ АНАЛІТИЧНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ ІЄРАРХІЧНУ СИСТЕМУ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИХ ІНДЕКСІВ

У сучасному глобалізаційному середовищі поширюються процеси взаємодії та взаємозалежності різних суб'єктів господарської діяльності і відповідно зростає необхідність вимірювання ефективності їх взаємодії. Для цього можна використовувати процес аналітичних мереж (Analytic network process), що досліджує систему індексів, яка дозволяє виявляти не лише їхні значення, а і значущість та вплив на усю систему, що у подальшому допомагає у прийнятті оптимальних рішень на основі проаналізованих даних.

Огляд літератури показує, що сучасні дослідження досі зосереджені на якісному аналізі та кількісному моделюванні співробітництва потужностей, проте бракує систематичних глибоких досліджень процесу процедури об'єднання на мікро рівні.

Процес аналітичних мереж був запропонований Сааті у 1996 р. Це новий метод прийняття рішень, що розроблений і сформований за допомогою методу процесу аналітичної ієрархії, що дозволяє кільком індексам співіснувати разом і розглядати відповідність зв'язків між елементами групи на різних рівнях і між елементами усередині групи. Метод процесу аналітичних мереж поділяє систему на дві частини: одна з них це рівень контролю, включаючи проблеми цілей та принципи прийняття рішень, у якому кожен принцип вибору рішення розглядається як незалежний (типова ієрархічна структура); інша частина це рівень мережі, який складається з усіх домінуючих елементів рівня контролю. Ці елементи взаємодіють між собою формуючи мережеву структуру.

Індекси можна класифікувати за кількісним і якісним типами. Кількісні індекси можна розділити на дві категорії: орієнтовані на переваги та орієнтовані на прибуток. Для того щоб впорядкувати ці індекси, їх значення можуть бути розбиті у часовому проміжку згідно з можливими умовами, тобто визначення верхніх і нижніх лімітів. Метод для індексів, що орієнтовані на переваги, показано у рівнянні (1).

$$r_j = \begin{cases} 1, & y_j > y_j^{\max}; \\ \frac{y_j - y_j^{\min}}{y_j^{\max} - y_j^{\min}}, & y_j^{\max} \geq y_j \geq y_j^{\min}; \\ 0, & y_j < y_j^{\min}. \end{cases} \quad (1)$$

Метод для індексів, що орієнтовані на прибуток, показано у рівнянні (2).

$$r_j = \begin{cases} 0, & y_j > y_j^{\max}; \\ \frac{y_j^{\max} - y_j}{y_j^{\max} - y_j^{\min}}, & y_j^{\max} \geq y_j \geq y_j^{\min}; \\ 1, & y_j < y_j^{\min}. \end{cases} \quad (2)$$

Де $y_j^{\max}$, $y_j^{\min}$ це верхні і нижні ліміти визначені для j -ого індексу. y_j це фактичне значення j -ого індексу.

Для якісних індексів експерти можуть дати оцінку базуючись на власних знаннях та досвіді. Оцінка може бути розділена на сім класів: чудовий, дуже добрий, добрий, посередній, не поганий, поганий і жахливий. Тоді якісні індекси можна перевести у кількісні і використовувати для них рівняння (1) і (2).

Дана методика процесу аналітичних мереж дозволяє провести оцінку та аналіз не лише кількісних, а й якісних показників, що дозволяє значно ефективніше використовувати наявні дані для оцінки ситуації та прийняття максимально вигідних управлінських рішень на різних рівнях діяльності та взаємодії суб'єктів господарювання.

*Ю. В. Касперович, аспірантка кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічного університет*

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, РЕГУЛЮВАННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ: ЄДНІСТЬ ТА ПРОТИРІЧЧЯ

Впродовж останнього десятиріччя широкого вжитку в наукових та навчальних виданнях набуло використання категорій «державний фінансовий менеджмент», «податковий менеджмент» та «бюджетний менеджмент». Розглянемо можливість співвіднесення даних понять із функціональним призначенням бюджетно-податкової сфери та здійснимо спробу розкрити аспекти їх системного взаємозв'язку.

В Україні поширена значна кількість підручників та навчальних посібників за назвами «Бюджетний менеджмент», які напрацювали Владимиров К.М., Галушка Є.О., Гордієнко В.О., Деева Н.М., Канченко Т.В., Клець Л.Є., Коваленко Л.О., Ковальчук К.Ф., Кондратюк С.Я., Кондусова Л.Ф., Кухарева О.О., Михайленко С.В., Опарін В.М., Панкевич Л.В., Сафонова Л.Д., Снісаренко О.Б., Федосов В.М., Фролов Є.А., Фролов С.М., Ярошевич Н.Б. та ін. Найбільш широкоживаними виданнями з дисципліни «Податковий менеджмент» відзначилися Ангелова В.М., Войчук Г.І., Воронкова О.М., Іванов Ю.Б., Ісаншина Г.Ю., Карпова В.В., Кізіма А.Я., Кравчук Г.В., Крисоватий А.І., Маглаперідзе А.С., Омелянович Л.О., Папаїка О.О., Паранчук С.В., Рева Т.М., Резніченко О.О., Сало І.В., Скворцов М.Н., Тимченко О.М., Футало Т.В., Чуніхіна Т.С. та ін.

Для розгляду означеної теоретичної проблематики звернемося до першоджерел. Найвідоміший Оксфордський словник англійської мови ґрунтовно надає наступні тлумачення поняття «менеджменту»:

- 1) спосіб, манера спілкування з людьми;
- 2) влада та мистецтво управління;
- 3) особливого роду вміння та адміністративні навички;
- 4) орган управління, адміністративна одиниця.

За великим рахунком, їх зміст зводиться до керування, завідування та управління людьми в межах колективу підприємства або організації. Характерно, що в англійській літературі слово «менеджмент» набуло широкого загального вжитку при характеристиці процесів на мікроекономічному рівні підприємства, але водночас його застосування щодо макрорівня державної бюджетно-податкової політики практично не характерне. Апологія до класичних підручників та визнаних фахівців зі сфери менеджменту також критично наголошує на неадекватності застосування в даному випадку саме цього терміну.

Таким чином, розгляд категорії «бюджетно-податковий менеджмент» вважаємо можливим вести лише під кутом розгляду питань, що пов'язані з плануванням, організацією, мотивацією та контролем роботи працівників мережі відповідно державних податкових, митних, органів державної казначейської служб, а також фінансово-контрольних інституцій. З огляду на викладене, більш доречним, прийнятним та доцільним в даному випадку є популяризація терміну «бюджетно-податкове регулювання» як підсистеми фінансово-економічного. Останнє, в свою чергу, виступає методом державного регулювання економіки та співіснує з нормативно-правовим, що у бюджетно-податковій царині набуває форми адміністрування надходжень та проведення видатків із державних централізованих фондів. Так якщо бюджетно-податкове регулювання є виявом регулюючої функції податків та розподільної щодо бюджету, то процедури адміністрування із застереженнями в загальних рисах обумовлюються фіскальною функцією. На нашу думку, їх поєднання воедино не видається можливим та доцільним, в тому числі під категорією «менеджмент». Сприяє розмежуванню та надає теоретичній визначеності даних понять здійснене автором виокремлення інструментарію, принципів, методів, функцій щодо здійснення процесів регулювання, адміністрування та менеджменту.

Поряд з іншими [1] виступаємо прибічниками використання поняття «регулювання» щодо бюджетно-податкової сфери. Водночас представники

Тернопільської наукової фінансової школи зазначають, що: «Податковий менеджмент повинен прийти на зміну традиційним підходам до управління оподаткуванням, які сформувалися в умовах централізованої економіки» [2, с. 7]. Дана теза містить квінтесенцію щодо необхідності активізації регуляторної функції оподаткування та підвищення якості менеджменту персоналу в податкових органах у контексті їх перетворення з фіскальної служби на сервісну.

Таким чином, розуміння бюджетно-податкового менеджменту має бути звужене до розгляду питань кадрового забезпечення. На мікроекономічному рівні нині існуючу сферу його поширення варто розглядати з позицій фінансового контролінгу, а на макрорівні – осмислювати кризь призму процедур державного регулювання. Обґрунтований вище підхід наостанок доводиться вихідною тезою про неможливість керування ринковою економікою із підпорядкуванням її механізму суб'єктивній волі, оскільки в даному випадку він втрачає усі свої ключові ознаки як такі. Правомірність виключно регулювання (а не управління) національною економікою з боку держави впевнено довів історичний досвід вітчизняного державотворення.

Список використаних джерел:

1. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / [І.Я. Чугунов та ін.]; за ред. І.Я. Чугунова; М-во фінансів України, Акад. фін. упр. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 844 с.
2. Крисоватий А.І. Податковий менеджмент: Навч. посіб. / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима; Терноп. акад. нар. госп-ва. Ін-т фінансів. – Т.: Карт-бланш, 2004. – 304 с.

***А. Б. Курушко, Компанія «Перше всеукраїнське
бюро кредитних історій»***

ІНТЕРАКТИВНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНОЇ ОЦІНКИ КОМПЕТЕНЦІЙ ПЕРСОНАЛУ БАНКУ

На сучасному етапі функціонування банківської системи України в умовах високої динамічності та непередбачуваності змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі надійність, стійкість та успішність її розвитку багато в чому залежить від рівня професійної підготовки кадрів, що забезпечують реалізацію поставлених завдань.

Слід зазначити, що в даний час існує дефіцит фахівців, здатних системно мислити і діяти, які вирізняються творчою активністю, лідерськими якостями, ініціативністю і самостійністю, тобто володіють ключовими компетенціями. Основними причинами цього є не довгий історичний період в Україні формування професійної етики банківських працівників, їх професійних і особистісних компетенцій, що продовжують видозмінюватись і вдосконалюватись, а також те, що системи оцінки кадрового потенціалу, ділових якостей і результатів праці співробітників банків такі, як атестація та тестування, в основному не мають строгої наукової та методологічної бази, запозичені з інших галузей економіки, із зарубіжних аналогів або попереднього досвіду роботи банківської системи і не адаптовані в повній мірі до сучасних економічних умов і вимог, що пред'являються до професійних компетенцій

працівників внутрішньо-корпоративним та зовнішнім середовищами. Тому в якості першочергових заходів стосовно працівників банків має стати підготовка, перепідготовка та підвищення їх кваліфікації на новій методологічній та інформаційно-технологічній основі.

Сучасні ІКТ дозволяють побудувати автоматизовані системи, орієнтовані на діагностику та експертну оцінку наявних компетенцій у працівника, визначення ступеню їх відповідності профілю кваліфікацій займаної посади посади та генерування унікального для кожного працівника (залежно від його початкового рівня знань, особливостей сприйняття і здібностей до засвоєння навчального матеріалу), структурованого в індивідуальний навчальний план контенту та надання доступу до відповідних систем само тестування та тренажерів на базі корпоративних інформаційних систем.

Запропонований алгоритм функціонування системи електронної підтримки бізнес-процесу експертної оцінки працівників банку містить наступні операції: актуалізація індивідуальних планів роботи працівника з урахуванням стратегічних цілей підрозділу, де він працює; визначення переліку працівників, що підлягають оцінюванню; оголошення про строки оцінки, генерування та розсилка логінів і паролів для проходження оцінювання; оцінка експертом виконання індивідуального плану; оцінка якості роботи; оцінка досягнення стратегічних цілей відповідного підрозділу згідно визначених критеріїв; оцінка профілю компетенцій; оцінка потенціалу управління людськими ресурсами; обробка та аналіз результатів оцінювання засобами нейронних мереж; публікація отриманих результатів; електронна підтримка навчання для поточного або для вищого рівня посади (при прийнятті відповідного рішення); моніторинг виконання рішень, прийнятих за результатами оцінювання.

Розроблені моделі та даний алгоритм покладено в основу веб-орієнтованої Навчально-довідкової системи формування та оперативної оцінки компетенцій працівників банку. Система має клієнт-серверну архітектуру, реалізована в середовищі .Net і працює в середовищі MS Windows XP, Windows 7, Windows 8. Система є модульною і складається з інтерактивних підсистем: Навчально-довідкової та Тестування знань, Експертної оцінки компетенцій, Інтелектуального аналізу результатів оцінки з використанням нечітких нейромережних технологій.

Навчально-довідкова підсистема містить наступні модулі: “Законодавчо-нормативні акти”, “Корпоративні нормативні документи банку”, “Стандарти”, “Словник-довідник банкіра на термінополі законодавства України” та “Тестування знань”. Інформаційно-методичне забезпечення модулів є комплексним і відповідає чинному законодавству.

Підсистема Експертної оцінки компетенцій складається із двох програмних частин: Автоматизованого робочого місця (АРМ) адміністрування (виконавча програма AdminTool) та АРМ процесу оцінки (клієнтська частина з доступом через веб-інтерфейс). АРМ адміністрування дозволяє створювати та редагувати багаторівневу ієрархічну структуру підрозділів банку та вести облік працівників, змінювати їх параметри відповідно до кар’єрної історії. Передбачена можливість створювати посади та редагувати їх параметри згідно штатного розпису, визначаючи при цьому рівень ієрархії для різних посад, а

також можливість редагування параметрів доступу користувачів до клієнтської частини системи та відновлення втрачених паролів.

Модуль „Тестування знань” дозволяє проводити тестування як в режимі оцінювання знань, так і в режимах самотестування та самонавчання, що дозволяє використовувати його на основних етапах процесів оцінки та атестації: при плануванні, проведенні оцінки та при навчанні працівників для поточного або для вищого рівня посади.

Вбудований в програму аналітичний модуль побудований на основі нейро-нечіткої системи, особливістю якої є здатність працювати одночасно як з чіткими так і з нечіткими вхідними змінними. Модуль дозволяє на основі статистичних даних та побудованих експертами правил розраховувати загальний показник успішності окремих працівників чи підрозділів та співставляти їх з іншими. При достатньо великому об'ємі накопичених ретроспективних даних модуль Інтелектуального аналізу дозволяє розраховувати прогнозований результат оцінки спеціаліста і згодом оцінювати наскільки отриманий результат відповідає очікуваному.

Розроблені моделі, алгоритми та реалізована веб-орієнтована система формування та оцінки компетенцій персоналу банку дасть змогу підвищити ефективність діяльності банку за рахунок вдосконалення методів і оптимізації комплексу бізнес-процесів оцінки та атестації, удосконалення системи розвитку персоналу на основі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та у відповідності до чинного законодавства і міжнародних стандартів.

*Ю. С. Клітинський, аспірант кафедри фінансів,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля*

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Насьогодні стійкий економічний розвиток регіону, більшою мірою, визначається ефективністю фінансово-кредитних відносин та фінансовою стабільністю і забезпеченістю суб'єктів регіонального відтворення. Зростання економіки можливе лише за наявності необхідного обсягу фінансових ресурсів, тому головне місце в забезпеченні стійкого економічного розвитку регіону займає формування і оцінка фінансового потенціалу. В даний час відносини між центральними і регіональними органами управління більшою мірою будуються на принципах імперативності, особливо у фінансовій сфері. Це обумовлене бюджетною політикою держави, що полягає в акумуляції основних фінансових ресурсів у державному бюджеті. Інструменти вирівнювання розвитку територій орієнтовані, перш за все, на забезпечення макрокерованості регіональної системи, що привело до ресурсної залежності від вищого рівня, посилення соціальної несправедливості, зниження інтересу органів місцевого самоврядування до підвищення фінансового потенціалу території. Залежність окремих регіонів від розвитку конкретної галузі економіки сприяє посиленню територіальних диспропорцій фінансових ресурсів в Україні і викликає негативні наслідки для економіки в цілому. Диференціація рівнів розвитку і

поточного соціально-економічного положення регіонів є наслідком диспропорцій відтворення їх фінансового потенціалу.

Фінансовий потенціал регіону розглядається як здатність фінансової системи регіону забезпечити зростання і розвиток в довгостроковій перспективі за рахунок сукупності доступних ресурсів, механізмів і інструментів. Ці інструменти створюються державою, підприємствами, організаціями, фінансово-кредитними установами і домашніми господарствами регіону для формування, розподілу і використання ресурсів з метою досягнення певних фінансових результатів і забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. Основою формування фінансового потенціалу регіону є наявність власних джерел фінансування, що забезпечують основні потреби регіону; можливість залучення в необхідних обсягах на прийнятних умовах зовнішніх джерел; формування обсягів ресурсів при допустимому рівні ризику; наявність інститутів, що забезпечують ефективність управління фінансами регіону. З одного боку фінансовий потенціал забезпечує розподіл і перерозподіл необхідних коштів і фінансових потоків, з іншого, ефективне використання виробничого, трудового й інших елементів економічного потенціалу.

Основними елементами фінансового потенціалу регіону є (рис. 1): бюджетний потенціал – умовно-власні доходи регіону і доходи державного бюджету, що поступають з регіону; кредитний потенціал – кошти фінансово-кредитної системи регіону; інвестиційний потенціал – зовнішні інвестиції і запозичення з інших регіонів та держав; фінансовий потенціал підприємств, організацій і населення регіону.

Рис. 1. Складові системи формування фінансового потенціалу регіону

Формування фінансового потенціалу регіону – це безперервний процес, що визначає механізм прийняття стратегічних, тактичних і оперативних управлінських рішень, направлених на поліпшення і стабілізацію соціально-економічного розвитку регіону з урахуванням впливу чинників ризиків і невизначеності. Основними функціями системи формування фінансового потенціалу регіону є: забезпечення збалансованості ресурсів і витрат регіону з виділенням кінцевого результату його реального і прихованого фінансового потенціалу; розподіл ресурсів за основними напрямками регіональної господарської діяльності з урахуванням вирішення завдань в соціальній сфері; стимулювання економічного розвитку регіону і створення сприятливих умов для залучення інвестицій; контроль і коректування фінансового потенціалу стійкого розвитку регіону.

Концепція формування фінансового потенціалу регіону з урахуванням стратегічної спрямованості повинна базуватися на наступних принципах (рис. 1): системності, безперервності, ієрархічності, логістики, соціального партнерства, акумуляції вільних ресурсів, гласності і прозорості, урахування специфіки регіону. Необхідна побудова на основі цих принципів нових моделей взаємодії між владою, бізнесом і населенням, що забезпечує узгодження інтересів і цілей, об'єднання ресурсів, розгортання спільної діяльності і розподіл відповідальності. Впровадженню державно-приватного партнерства в реальному секторі економіки сприятиме розроблена модель на основі концесії, яка передбачає взаємодію: 1) суб'єктів підприємництва – беруть участь у фінансуванні створення нового продукту і управляють просуванням його на ринок; 2) державних інститутів інноваційної сфери – є виробниками нового продукту і контролюють його впровадження в практичне застосування; 3) регіонального інвестиційного фонду – здійснює інвестування державних інститутів інноваційної сфери та координацію дій відповідальних учасників виконавців проекту.

Реалізація концепції формування фінансового потенціалу стійкого розвитку регіону в довгостроковій перспективі надає можливість покращити основні показники економічного і соціального розвитку регіонів, а також забезпечити стабільне відтворення власних фінансових ресурсів.

*Н. І. Коваль, канд. екон. наук, доц. кафедри обліку та аналізу,
Вінницький національний аграрний університет*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Реформування бухгалтерського обліку і звітності та впровадження МСФЗ в Україні зумовлено необхідністю входження до світової економічної спільноти; підвищенням уваги потенційних інвесторів до фінансового ринку України; потребою користувачів фінансової звітності в отриманні достовірної та чіткої інформації; необхідністю підвищення ефективності управління підприємствами; контролем за діяльністю підприємств і розробленням

регулятивних інструментів; створенням передумов для організації внутрішнього і зовнішнього аудиту за міжнародними стандартами [3].

Стандарти обліку фінансових операцій є уніфікованими на міжнародному рівні. Однак, при реформуванні бухгалтерського обліку і звітності потрібно враховувати той факт, що трактування міжнародних стандартів значною мірою відрізняється у різних країнах з перехідною економікою. Пояснюється це відмінностями політичного й економічного середовища в якому здійснюється господарська діяльність, різними традиціями ведення бухгалтерського обліку, інвестиційна діяльність відбувається в умовах невизначеності. Крім того, гострими є проблеми узгодженості або відсутності відповідної законодавчої та нормативно-правової бази; нерозвиненості активного ринку багатьох фінансових інструментів; узгодження бухгалтерського обліку, що ґрунтується на МСФЗ, і податкової звітності, обумовленої фіскальною політикою держави.

У визначенні фінансової діяльності – передбачає, що це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств. Вона здійснюється по таких основних напрямках: фінансове прогнозування і планування; аналіз і контроль господарської діяльності; оперативна, поточна фінансово-економічна робота [5; 6; 7].

Закономірно, що відповідно до цього визначень, всі об'єкти повинні знайти відображення в обліку. Метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є отримання і максимізація прибутку. Фінансовий результат діяльності підприємства формують його доходи і витрати. Враховуючи, що в сучасних умовах практично неможливе повне самофінансування, важливими тому стають фінансові операції в частині запозичень та стратегій інвестування [4]. Тому для аграрних підприємств необхідно упорядкувати об'єкти обліку цієї сфери, для формування порівнянності результатів.

Визначення, що наведені у вітчизняному законодавстві, досить однобічно характеризують фінансову діяльність. У зарубіжних країнах, зокрема в Росії [2], фінансова діяльність компанії включає в себе: систему економічного планування, кредитно-фінансову систему, систему управління фінансовими ризиками, систему обліку і звітності, систему податкового планування.

Деякі методологічні положення документів вимагають більш повного розкриття, уточнення та удосконалення, не повною мірою відповідають вимогам МСБО, з якими національні стандарти обліку повинні бути узгоджені. Так, згідно з МСБО, у складі фінансових доходів також відображається амортизація дисконту (премії) по інвестиціях в боргові цінні папери, фінансовий дохід, що пов'язаний з фінансовою (капітальною) орендою, а також прибуток від продажу та дооцінки фінансових інвестицій [1].

Закономірно, що фінансова діяльність здійснюється на мікро- та макрорівнів. З розвитком суспільного виробництва вона, як реальний прояв категорії фінансів у сфері економічних відносин, стала засобом й інструментом управління економікою.

Отже, для потреб управління важливо знати фактичний та потенційний стан аграрних підприємств з метою надання державної підтримки, координації відтворювальних процесів, застосування інновацій, створення однакових умов для учасників ринку тощо. Варто уточнити в нормативних документах

визначення, що впливають на результати фінансової діяльності аграрних підприємств. Виділити характерні риси фінансової діяльності, зумовлені організаційно-правовими аспектами функціонування сільськогосподарських підприємств, специфікою діяльності на фінансовому ринку, відмінністю від банків та інших фінансових посередників, що, у свою чергу, потребує створення облікової системи, що відповідатиме розглянутим умовам діяльності.

Список використаних джерел:

1. Голов С.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / С.Ф. Голов; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". — К., 2009. — 31 с.
2. Карман З. М. Методичне забезпечення розвитку фінансових ресурсів промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / З. М. Карман. — Х., 2005. — 20 с.
3. Коваленко В. В. Фінансово-економічна стабілізація та стійкість діяльності сільськогосподарських підприємств: дис. кандидата екон. наук : 08.04.01 / Коваленко Вікторія Володимирівна. — С, 1995. — 156 с.
4. Коваль Н. И. Показатели учетной оценки инновационного потенциала предприятия / Н. И. Коваль, Н. П. Юрчук // "Научно-инновационная деятельность в агропромышленном комплексе" : сб. науч. статей 5-й Междунар. науч. практ. конф. (Минск, Беларусь, 21 – 22 апреля 2011 г.) в 2 частях. – Ч.2. – Минск, 2011. –256 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затв. наказом Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.1999.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати» Затв. наказом Міністерства фінансів України № 415 від 28.04.2006.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Затв. наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999.

***Л. В. Козарезенко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет ім. Григорія Сковороди***

ЕНДАУМЕНТ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У щорічному посланні Президента України до Верховної Ради «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році» [2] першочергового значення у процесі реформування національної економіки надається реформі системи соціального забезпечення й соціального захисту українських громадян. В контексті процесу реформування основними його принципами мають стати гарантії надання адекватної державної допомоги тим, хто цього дійсно потребує, раціональні соціальні видатки й висока якість соціальних послуг, що надаються громадянам з боку держави.

Дотримання цих принципів у соціальній політиці держави при реалізації реформ у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культурі, дозволить Україні наблизитися до створення моделі сучасної соціальної ринкової економіки. Її перевагами є високий рівень соціальних стандартів,

ефективний захист прав працівників, розвинена система соціального захисту, всебічний розвиток соціокультурної сфери країни в цілому .

Реформуванню соціальної сфери України відведено також чи не найважливішу роль у Програмі економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [3], особливо це стосується підвищення стандартів життя. Увага у Програмі загострена на таких складових як реформа медичного обслуговування, реформа системи пенсійного страхування, реформа системи освіти. В цілому, спільним моментом у процесі підвищення стандартів життя є пошук додаткових джерел фінансування соціальної сфери та направлення їх разом із коштами державного бюджету на її розвиток.

Серед ряду рекомендацій по реформуванню соціальної сфери увагу привертає пропозиція по запровадженню в Україні ендаументів, насамперед в освіті, як альтернативи бюджетного фінансування, хоча цю пропозицію можна розглядати для соціальної сфери країни в цілому.

Вважаємо, що ендаументи або фонди цільового капіталу мають важливе значення у розвитку соціальної сфери, адже це є підґрунтям для її довгострокового планування та розвитку.

Тут йдеться не про миттєву допомогу нужденним, а саме про серйозні соціальні інвестиції. Цільовий капітал не витрачається, тому можна будувати довгострокові плани на його основі. На десять років, наприклад, а не на рік або два, як це можливо у випадку разової пожертви або благодійного внеску. Це дає можливість здійснювати довгострокові програми, даючи можливість людям, які займаються цими програмами, забезпечити для себе хоча б мінімальний прожитковий мінімум. В довгостроковій перспективі це створює основу для створення приватного цільового фінансування, довгострокового, без небезпеки витрат грошей швидко, що потрібно жертводавцям. Модель цільового капіталу зручна для великих підприємств, які роблять вклад в соціальну сферу в рамках стратегічного планування свого бізнесу. Багато великих корпорацій фінансують масштабні програми, спрямовані на створення сприятливого соціального середовища в регіонах присутності. Фінансування таких програм є найбільш оптимальним через модель цільового капіталу.

Зрозуміло, що робити це бізнесу постійно може бути не вигідно, тому найбільш вигідно одноразово здійснювати вкладення у фонди цільового капіталу, а далі вже просто контролювати ці капіталовкладення в рамках конкретного фонду або організації соціальної сфери. Модель цільового капіталу забезпечує можливість в цілому змінити підхід до реалізації соціальних проектів – вчитися заробляти і витрачати кошти, а не просто розподіляти пожертвування благодійників. Як висловився на форумі один із меценатів: «Можуть бути прямі пожертви нужденним ... Це, що називається, дати рибу. А можуть бути соціальні інвестиції. Це, що називається, дати не рибу, а вудку, і навчити цим користуватися. Це абсолютно інша сторона, інший підхід. З точки зору донора, напевно, переваг немає. А з точки зору роботи з контрагентами, безумовно, є, тому що це абсолютно правильний європейський підхід до справи, коли дають не рибу, а вудку» [1].

Надзвичайно актуальним вважаємо висловлювання Прус Л.Р. про те що «...цільовий капітал повинен з часом звільнити автономні установи від бюджетної залежності та дозволити їм повноцінно існувати за рахунок доходів від інвестицій...». Вважаємо, що саме таким є шлях виходу соціальної сфери із кризи постійного недофінансування, нестачі коштів. З часом, це може призвести також до суттєвого зниження навантаження на державний бюджет.

Зрозуміло, що для цього недостатньо лише вивчити практику застосування фондів цільового капіталу, наприклад, в Росії та скопіювати в себе. Нам необхідно прийняти відповідне законодавство та внести поправки до існуючого. Внести поправки до Податкового кодексу та звільнити від сплати податку на додану вартість та податку на прибуток управляючі компанії та прибутки отримані від капіталовкладень за рахунок коштів фондів цільового капіталу, запровадити прозорі механізми контролю за використанням коштів. Стимулювати меценатів, компанії, студентів, батьків до пожертвувань з метою створення фондів цільового капіталу також є завданням першої важливості.

Шлях видається дещо складним та, можливо, нелегким, адже з часів радянського союзу всі звикли, що соціальна сфера повністю знаходиться на утриманні держави, є неприбутковою, тому інвестори абсолютно не зацікавлені у вкладенні в неї своїх коштів. Але є впевненість в тому, що в разі прозорості, неупередженості, громадському контролю за здійсненням діяльності ендаументів, нарешті, дотриманні владою обіцянок щодо підтримки меценатів та жертводавців, ми нарешті вийдемо зі складної фінансової ситуації у соціальній сфері та перейдемо на якісно новий рівень її розвитку.

Література:

1. Отношение жертвователей к модели селевого капитала некоммерческих организаций. Аналитический отчет по результатам социологического исследования. - АНО «Социологическая мастерская Задорина» (Циркон) – 2008 – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.zircon.ru>.
2. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2012. – 256 с.
3. Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» Указ Президента України від 12 березня 2012 року № 187/2012 / Електронний ресурс – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/2012#n21>.

***А. О. Козенко, аспірантка кафедри фінансів,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка***

МЕТОДИ БАЛАНСУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Ефективна організація відносин в бюджетній системі є одним з найважливіших і найскладніших завдань державних фінансів у кожній країні. Основними проблемами взаємовідносин між бюджетом центрального уряду і бюджетів органами місцевого самоврядування є перерозподіл бюджетних ресурсів, зумовлений об'єктивними відмінностями в рівнях соціально-економічного розвитку окремих територій та необхідністю фінансового вирівнювання з метою забезпечення конституційних гарантій населенню незалежно від місця його проживання.

Для забезпечення принципу самостійності місцевих бюджетів і надання фінансової незалежності органам місцевого самоврядування при виконанні покладених на них функцій значна увага має бути надана саме вдосконаленню методів балансування місцевих бюджетів.

Серед методів бюджетного регулювання виділяють кілька модифікацій залежно від включених до нього елементів розподільчих відносин [3 ст.56]. В Україні традиційно використовують такі інструменти бюджетного регулювання:

1. Власні доходи.
2. Відсоткові відрахування від загальнодержавних податків і доходів (регулюючі та закріплені доходи).
3. Бюджетні трансферти (дотації, субсидії, субвенції, внески до державного бюджету України, міжбюджетні взаєморозрахунки).
4. Бюджетні позички.

Стан формування і використання місцевих бюджетів істотно залежить від вирішення проблем збалансованості бюджетів, котрі є наслідком невирішених питань у галузі фіскального федералізму. У цьому напрямку Бюджетним кодексом України передбачено удосконалення системи збалансованості місцевих бюджетів, що включає дві складові [1 с. 12].

Перша стосується збалансування доходів, що передбачає розподіл надлишкових доходів бюджетів територій з вищою за середню податкозабезпеченістю між територіями з нижчою за середню податкозабезпеченістю. Причому трансфертні платежі надаються територіям із чітко визначеними напрямками їх витрачання, що буде забезпечувати цільове використання коштів. Друга складова збалансування бюджетів стосується видаткової частини. Дуже важливим при збалансуванні видатків місцевих бюджетів є врахування структурних видатків територій. Наприклад, якщо на певній території проживає велика кількість престарілих людей або інвалідів, котрим необхідно надавати додаткову допомогу, то у таких випадках при визначенні сум офіційних трансфертів враховуються виплати населенню такої категорії. Крім того, у великих містах соціальні видатки також більші. Проте на територіях сільської місцевості виникає проблема більших видатків, пов'язаних із транспортуванням. Важливе значення при розрахунках структурних видатків мають також і видатки, пов'язані з кліматичними умовами території, історією її розвитку, її статусом тощо. Все це береться до уваги при збалансуванні видатків бюджетів.

На загальнодержавному рівні робилися спроби пошуку шляхів збалансування фінансової системи в частині затвердження і виконання зрівноваженого бюджету держави, хоча, як правило, ці спроби приводили лише до формальної відповідності запланованих доходів і видатків, а на практиці виникав відчутний дефіцит бюджетних коштів, зростав державний борг.

На регіональному рівні ситуація також складалася не найкраще. Внаслідок значних відмінностей у розвитку фінансової системи кожного окремо взятого регіону держава досі збалансовувала регіональні фінансові системи лише за допомогою міжбюджетних розрахунків – надання дотацій і субвенцій, щоправда, останніми роками у визначених за допомогою ґрунтовних розрахунків обсягах. А пошук внутрішньорегіональних причин розбалансованості, на жаль, ще досі не

проводився, як і не робилося спроб визначення самої величини збалансованості фінансової системи регіону [4, с. 224].

Аналіз наукових публікацій та нормативно-правової бази формування місцевих бюджетів в Україні дозволяє стверджувати, що переваги у збалансуванні місцевих бюджетів надаються трансфертним методам регулювання. Складання проекту місцевого бюджету на плановий рік починається із визначення обсягу міжбюджетних трансфертів шляхом зіставлення кошику доходів і видатків загального фонду певного бюджету відповідно до формул, затверджених Кабінетом Міністрів України. І лише у подальшому місцеві фінансові органи формують план надходжень і видатків власних централізованих фінансових ресурсів. Такий підхід до бюджетного планування суперечить принципам функціонування місцевого самоврядування як інституту і не сприяє зміцненню фінансової бази для забезпечення його власних повноважень.

Обсяги трансфертів безпосередньо залежать від надходжень закріплених доходів відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Для порівняння, якщо станом на 01.01.2005 року частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів складала 42,5 %, то станом на 01.01.2011 року цей показник становив вже 49,1 %, тобто питома вага обсягу власних і закріплених доходів місцевих бюджетів станом на 01.01.2010 року складала 50,9 % (фінансова спроможність місцевих бюджетів продовжує зменшуватись). Водночас, відповідно до даних Рахункової палати, частка міжбюджетних трансфертів з державного бюджету перевищувала в окремих регіонах 70 % [2, с.70] .

А отже, офіційні трансферти отримані з державного бюджету є основним методом бюджетного регулювання, який неефективно використовується в цілях збалансування місцевих бюджетів. Діюча практика показує, що основною метою надання дотацій в даний час є не проведення фінансового вирівнювання, а задоволення поточних потреб органів місцевого самоврядування, які фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 р. № 2456 - VI [Текст] / Київ: АЛЕРТА; КНТ ; ЦУЛ. – 2010. – 110 с.
2. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету України за 2011 рік. / [Щербіна І.Ф., Ридик А.Ю., Зубенко В.В., Самчинська І.В. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення фінансової ініціативи», USAID. – К:2011 – 91 с.
3. Волохова І.С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. – Одеса: Атлант, 2010. – 243 с.
4. Мацюра С. І. Трансферти в системі міжбюджетних відносин / С. І. Мацюра // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5 (95). – С. 223–229.

***Ю. В. Козлова, асистент кафедри фінансів та кредиту,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ***

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ

Банківська система відіграє значну роль у функціонуванні та розвитку реального сектору економіки. Банки виконують різні функції при взаємодії з суб'єктами господарювання, зокрема, виступаючи в якості кредитних організацій і фінансових посередників.

Протягом останніх двох десятиліть на тлі усунення бар'єрів для експансії і обмежень на банківську діяльність спостерігається високий ступінь проникнення іноземних банків на національні фінансові ринки (у Східній Європі, Латинській Америці, Азії), у зв'язку з чим викликає інтерес питання щодо впливу даного чинника на конкуренцію та стан реального сектора економіки.

Аналіз результатів емпіричних досліджень [1; 2], проведених щодо банківських систем ряду країн Східної Європи та Азії, показує, що кредитні ставки іноземних банків в цілому нижче, ніж у національних банків.

При дослідженні причин даного феномена не підтверджується гіпотеза «ефективності» ("performance hypothesis"), за якою новостворені банки можуть видавати кредити за нижчими ставками, тому що вони не обтяжені старими позиками і неефективною організаційною структурою. За даними, після декількох років успішної діяльності іноземні банки залишають свої ставки на первинному рівні, оскільки вони мають переваги в ефективності, ризик-менеджменті, корпоративному управлінні і вартості фондування.

При цьому підтвердження знаходить гіпотеза «структури портфеля» («portfolio composition»), згідно якої іноземні банки пропонують в середньому більш низькі ставки завдяки тому, що вони націлені на збір об'єктивної інформації та орієнтуються на взаємодію з «прозорими» клієнтами. Іноземні банки мають перевагу, кредитуючи виключно позичальників, які готові надати "hard information", в той час як вітчизняні банки часто готові працювати з "soft information".

У той же час, зворотною стороною більш низьких ставок є точечний вибір позичальників ("cherry picking") іноземними банками, а також пріоритет в обслуговуванні корпоративного бізнесу переважно перед середнім і малим, реалізуючи конкурентну перевагу в наданні великих позик. При цьому іноземні банки більш охоче видають кредити в іноземній валюті.

Іншим показником впливу проникнення іноземних банків в національний банківський сектор є кількість створених нових компаній [3]. Збільшення частки іноземних банків, пов'язане з поглинанням вітчизняних банків, призводить до скорочення кількості стартапів і фірм з нестандартними операційними процесами, що викликано підвищеним рівнем асиметрії інформації між фірмами та іноземними банками щодо операційних ризиків клієнтів. Для іноземних банків їх кредитування пов'язане з нестандартними ризиками, які ці банки не можуть оцінити через відсутність досвіду ведення справ на новому для себе ринку. У міру збільшення частки іноземних банків можна очікувати і закриття вже існуючих подібних фірм.

Слід зазначити, що дана ситуація спостерігається, коли іноземні банки входять на новий ринок за допомогою поглинання місцевих банків. Якщо ж іноземний банк входять на ринок шляхом побудови власної мережі з нуля, то результати є зворотними: в цьому випадку збільшується конкуренція між місцевими банками, і в країні збільшується кількість виданих кредитів і нових фірм.

Входження на національний ринок іноземних банківських установ збільшує ймовірність взаємодії суб'єктів господарювання з кількома банками одночасно (multiple banking) і кількість таких договорів в одній фірмі. При цьому спостерігаються такі закономірності:

– «прозорі» фірми найбільш схильні до використання системи multiple banking у зв'язку з тим, що часто єдиний банк не може задовольнити їх вимогам;

– державні нефінансові компанії також вдаються до multiple banking, що оптимізує їх роботу зважаючи великих розмірів організації. У той же час малі та середні фірми, навпаки, прагнуть до одиничних взаємодій із забезпеченням індивідуального підходу до клієнта;

– великі диверсифіковані фірми взаємодіють з декількома банками таким чином, щоб їх обслуговування забезпечувало різні аспекти складних операцій;

– простежується негативний зв'язок між прибутковістю фірми та ймовірністю використання нею multiple banking, що пояснюється здатністю компанії самостійно фінансувати деякі свої операції;

– компанії, що мають відносини з іноземними банками, частіше підтримують multiple banking. Відносини з іноземними банками є менш стійкими з огляду на те, що вони мають слабкі зв'язки з національним ринком і з більшою легкістю можуть покинути ринок, національні ж банки, як правило, отримують державну підтримку при виникненні проблем функціонування і в окремих випадках можуть забезпечити пільгові умови обслуговування.

Подальші дослідження присутності в структурі національних банківських систем іноземних фінансово-кредитних установ має охоплювати широкий спектр аспектів впливу на діяльність суб'єктів реального сектора економіки.

Перелік посилань:

1. Hans Degryse, Olena Havrylchuk, Emilia Jurzyk, Sylwester Kozak. The effect of foreign bank entry on the cost of credit in transition economies. Which borrowers benefit the most? [Electronic resource]. – Available from : http://www.cepii.fr/PDF_PUB/wp/2008/wp2008-15.pdf.

2. Luigi Infante, Paola Rossi. The Retail Activity of Foreign Banks in Italy: Effects on Credit Supply to Households and Firms [Electronic resource]. – Available from : <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1521542>.

3. A. Berger, L. Klapper, R. Zaidi. Bank Ownership Type and Banking Relationships [Electronic resource]. – Available from : http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/Bank_ownership_type_and_banking_relationships.pdf

***А. В. Колдовський, ас. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ОБМІННОГО КУРСУ ГРИВНІ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Одним з головних завдань Національного банку України є забезпечення зовнішньої стабільності національної грошової одиниці, що виражається у підтримці стабільності обмінного курсу гривні. Найважливішим моментом для реалізації цього завдання є визначення оптимального режиму валютного курсу.

Проблема вибору ефективного валютно-курсового режиму набуває особливої актуальності для країн з трансформаційною моделлю економічного

розвитку, в тому числі і для України. Пояснюється це тим, що з однієї сторони спостерігається макроекономічна невизначеність, а з іншої – обмеженість у виборі інструментів валютного регулювання.

Слід відмітити, що при виборі режиму обмінного курсу необхідно враховувати його наслідки в довгостроковому періоді, адже валютний курс впливає не лише на експортно-імпортні операції та напрямки грошових потоків, а й на діяльність суб'єктів господарювання і життя громадян. Режим валютного курсу впливає на стан вітчизняного валютного ринку, визначає рух капіталу, міграцію робочої сили тощо.

Таким чином, вибір режиму обмінного курсу є одним з основних інструментів системи валютного регулювання, завдяки якому забезпечується виконання наступних основних завдань:

- забезпечення рівноваги платіжного балансу;
- підтримка стабільного рівня цін, стримування темпів інфляції;
- забезпечення стабільності внутрішнього валютного ринку;
- сприяння динамічному розвитку зовнішніх товарообмінних операцій;
- створення сприятливих умов для припливу іноземних інвестицій;
- забезпечення високого ступеня конвертованості національної валюти;
- підтримка купівельної спроможності національної валюти.

Таким чином, проаналізувавши обмінний курс гривні за період 2008 – 2012 рр., можемо систематизувати конкретні заходи антикризового валютного регулювання Національного банку України.

У 2008 – 2012 рр. валютні інтервенції були одним з найдієвіших інструментів стримування цінової динаміки і відповідно забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Ефективними діями в умовах стійкого дефіциту іноземної валюти можна вважати проведення інтервенцій Національним банком України у формі валютних аукціонів. Згідно з Постановою Правління НБУ № 469 від 29.12.2008 р. було затверджено Положення про запровадження НБУ валютних аукціонів. Слід відзначити, що після запровадження цільових валютних аукціонів для задоволення потреб населення обсяг дефіциту іноземної готівки суттєво зменшився.

Крім того, у вересні 2009 р. НБУ розпочав проведення аукціонів з продажу іноземної валюти без обмеження мети її купівлі. На таких аукціонах заявки уповноважених банків задовольнялися, починаючи з найвищого запропонованого курсу до найнижчого, визначеного Національним банком України як курс відсікання.

Відхилення курсу продажу іноземної валюти впродовж 2010 р. на рівні, меншому, ніж 1 %, свідчать про стабільність на міжбанківському валютному ринку та ефективність проведених валютних інтервенцій Національним банком України. Таким чином, завдяки проведенню політики НБУ ревальвації гривні у період із серпня по листопад 2010 р., а також активному проведенню валютних інтервенцій на міжбанківському ринку з продажу валюти наприкінці року вдалося врегулювати валютний ринок.

Слід відзначити, що Національний банк України проводив у першому півріччі 2008 р., а також у 2010 р., починаючи з квітня, нестерилізовані інтервенції, про що свідчить динаміка грошового агрегату М2, та стерилізовані

– з метою стримання інфляції – у серпні – листопаді 2008 р. та впродовж 2009 р., починаючи з березня.

Слід окремо відзначити вдосконалення ряду норм валютного регулювання Національним банком України, які будуть розглянуті детальніше у 3 розділі дисертації.

Проведені заходи НБУ сприяли стабілізації валютного ринку, що супроводжувалося зниженням спекулятивних операцій з іноземною валютою. Це дозволило НБУ зняти ряд жорстких обмежень за операціями на валютному ринку.

**К. В. Колісніченко, асистент кафедри «Фінанси і кредит»,
Херсонський національний технічний університет**

ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ ДЛЯ ДЕРЖАВИ

Одним із основних негативних факторів, які призводять до виникнення податкових ризиків для держави є пільгове оподаткування. Для прикладу розглянемо, які фінансові втрати отримує державний бюджет України внаслідок надання пільг з ПДВ (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансові втрати державного бюджету України внаслідок надання пільг з ПДВ протягом 2007-2011 рр.

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування, млн. грн.	17472,201	22845,418	28207,029	35283,200	59200,000
Втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування з ПДВ, млн. грн.	11916,041	16265,937	19350,021	30872,800	41375,723
Частка втрат з ПДВ у загальних втратах бюджету, %	68,2	71,2	68,6	87,5	69,9
Кількість пільг	132	132	135	147	105
Кількість пільг, що приводять до втрат бюджету	86	86	88	89	86
Кількість пільговиків	17255	19127	22525	25470	27348
Кількість наданих пільг	18975	20125	23125	26481	28845

Складено автором за [1, 2]

З прийняттям ПКУ кількість пільг з ПДВ в 2011 р. зменшилася порівняно з 2010 р. на 42 і становила 105. В свою чергу, кількість пільг, які призводять до втрат бюджету зменшилася на 3 і становила 86. Незважаючи на такі показники, зростає кількість пільговиків на 1878 осіб і кількість наданих пільг на 2364. Негативною є тенденція щодо зростання втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування з ПДВ до 41375,723 млн. грн. Це досить значна сума втрат для державного бюджету держави. Аналогічна ситуація простежується і щодо надання пільг за іншими податками.

Тому необхідно прийняти наступні міри щодо ситуації, яка склалася:

– прийняти Закон України «Про податкові пільги», в якому потрібно визначити загальний порядок надання, змін, скасування податкових пільг, ведення обліку, здійснення контролю за цільовим використанням;

– переглянути існуючі види пільг за всіма податками і зборах на законодавчому рівні, враховуючи податкове навантаження на підприємства і вплив на доходи бюджету. Надавати тільки інноваційно-спрямовані, соціально-ефективні і економічно обгрунтовані пільги;

– посилити відповідальність за нецільове використання коштів, вивільнених внаслідок пільгового оподаткування, а також особливу увагу приділяти першочерговості надання нових пільг. Крім того, посилити контроль за цільовим використанням пільг неприбутковими підприємствами;

– дотримуватися принципу гласності, тобто оприлюднювати інформацію щодо сум наданих податкових пільг, кількості пільговиків, кількості наданих пільг, втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування в офіційних висновках Рахункової палати України щодо виконання державного бюджету України за відповідний рік. Ведення такого обліку повинно бути по кожному податку і збору;

– пільги мають надаватися за рахунок коштів державного бюджету, тобто при складанні проекту державного бюджету на поточний рік необхідно включати у видаткову частину обсяг можливих наданих пільг;

– пільги, які пов'язані з реалізацією продукції, надавати тільки товаровиробникам;

– переглянути положення Податкового кодексу та інших нормативно-правових документів на предмет існування податкових пільг та можливості класифікації їх як податкові витрати;

– податкові пільги надаються на тривалий або невизначений термін, з необгрунтованим і нецільовим змістом, що призводить до постійних втрат бюджетних надходжень. Пільги не завжди повинні бути незмінними протягом тривалого часу, варто з часом їх коригувати враховуючи існуючий стан справ в економіці;

– існують значні розбіжності даних Міністерства доходів і зборів і Міністерства фінансів України, тому необхідно створити єдину інформаційну базу податкових пільг, в якій міститься інформація щодо їх кількісної оцінки в розрізі окремих податків і об'єктів оподаткування;

– заборонити надання нових податкових пільг і ретельно проаналізувати існуючі з позицій їх доцільності. Зокрема, необхідно виключити пільги з оподаткування операцій ПДВ із надання фінансових послуг, в інших країнах вони пільгами не вважаються;

– обсяги здійснення податкових пільг мають визначатися при складанні проекту державного бюджету на відповідний рік та обговорюватися під час його прийняття й затвердження;

– надання податкових пільг повинно здійснюватися не за галузевим принципом (чи безпосередньо окремому суб'єкту господарювання), а як компенсація (дотація) за виконання підприємствами певних суспільно важливих функцій відповідно до завдань державної економічної стратегії і фінансової безпеки держави.

Література:

1. Інформація про втрати бюджету внаслідок податкових пільг [Електронний ресурс] // Міністерство доходів і зборів України. - Режим доступу: <http://sts.gov.ua>.
2. Довідник податкових пільг № 44 станом на 31.12.2007 р., № 48 станом на 01.01.2009 р., № 52 станом на 01.01.2010 р., № 56 станом на 01.01.2011 р., № 60 станом на 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>.

Ю. С. Конопліна, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ І ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ

Вирішення традиційних завдань соціального страхування у сучасних умовах значно ускладнюється лібералізацією ринку праці, що не в останню чергу обумовлюється поступовою відмовою від політики протекціонізму та імпортозаміщення. Відмова від політики протекціонізму під впливом глобалізації призводить до таких основних негативних наслідків для трудової і соціальної сфери: а) майже повна відсутність зацікавленості роботодавців у розвитку внутрішнього ринку праці; б) обмеження можливостей держави щодо регулювання основних економічних змінних в країні; в) домінування думки про другорядне значення праці серед інших факторів виробництва. Перед активним розвитком глобалізації у провідних країнах панувала інша система економічних поглядів – так звана система імпортозаміщення, яка передбачала дії держави і роботодавців, спрямовані на дотримання гідних умов життя та праці всього населення, і найманих робітників зокрема. При цьому в основу подібних дій було покладено прагнення, як уряду, так і роботодавців, підтримати на достатньо високому рівні купівельну спроможність населення.

Виробники товарів та послуг концентрували основну увагу саме на окресленому вище колі споживачів, тобто наймані працівники зокрема, і все населення країни в цілому, представляли собою ринок збуту продукції національних виробників товарів і послуг, причому даний ринок збуту за допомоги державного втручання був спрямований на споживання вітчизняної продукції, тобто на імпортозаміщення. Діяльність профспілок, вплив домінуючої ідеології та відповідна державна політика сформували цю неявну домовленість або альянс між національними роботодавцями, найманими працівниками та державою. На противагу цьому, в глобалізованій економіці за умови вільної міжнародної торгівлі та заміщення певних товарів і послуг, що раніше вироблялися вітчизняними виробниками, на імпорتنі, ні виробники товарів і послуг, ні держава, яка в своїх діях починає керуватися положеннями неокласичної економічної теорії, не мають ніякої економічної зацікавленості в тому, щоб підтримувати купівельну спроможність населення країни. З плином часу населення країни стає все менш важливим в якості ринку збуту, оскільки інтереси національних виробників спрямовуються на іноземні ринки збуту. В той же час, процес глобалізації економіки поступово позбавляє дієвих

інструментів управління національні уряди та будь-які інші владні структури, обмежені національними кордонами. Мобільність капіталу та сучасні телекомунікації у великій мірі змінили уявлення про час і простір. Така ситуація надає капіталу величезну перевагу перед національною державою та працею як суспільними інститутами, оскільки значна мобільність капіталу контрастує із географічної локалізацією національної держави і культурною локалізацією праці як фактора виробництва. Через причини гуманітарного, сімейного та економічного характеру праця є набагато більш укоріненим фактором виробництва, ніж капітал. Таким чином, внаслідок глобалізації національні інститути, спрямовані на досягнення збалансованості суспільних інтересів, стають все менш автономними і втрачають ефективність (це в першу чергу відноситься до трудового законодавства та впливовості профспілок).

Крім того, зазначені вище процеси супроводжуються розповсюдженням ідеології, спрямованої на захист інтересів капіталу в більшій мірі, ніж на захист інтересів праці. Конкурентоспроможність вітчизняних виробників на глобальному ринку розглядається як вища ціль, якій підпорядковуються всі інші цілі соціально-економічного розвитку. На перший план виступають індивідуальні інтереси, в той час як захист колективних інтересів перестає бути необхідною справою. Концепція солідарності втрачає свою актуальність, егоїзм в усіх його проявах знову розглядається як двигун прогресу. Ефективність бізнесу виправдовує будь-які шляхи її досягнення. Концепція держави загального процвітання, яка забезпечувала необхідний для товаровиробників рівень споживання на внутрішньому ринку, вже не вважається необхідною для реалізації на практиці. Наявність трудового законодавства та діяльність профспілок в такому контексті розглядаються лише як перепони на шляху вільного розвитку бізнесу. Крім того, підприємець все менше зусиль спрямовує на свою основну соціальну функцію – створення нових робочих місць, оскільки все більше застосування нових технологій замість людської праці зменшує вагомість найманих працівників як економічної та політичної сили.

*С. Л. Коротаев, д-р экон. наук, доц., проф.,
Белорусский государственный экономический университет*

ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ В УСЛОВИЯХ ГИПЕРИНФЛЯЦИИ

В 2011 году экономика Беларуси пережила серьезный финансовый кризис. Менее чем за 9 месяцев белорусский рубль обесценился почти в три раза, а уровень инфляции составил по итогам года 108,7 %³ [1]. Средняя заработная плата в валютном исчислении сократилась с 513 долларов США в апреле 2011 года до 280 долларов США в ноябре этого же года [2], а ставка рефинансирования Национального банка Республики Беларусь (далее – НБ РБ), с учетом которой устанавливаются банковские ставки по выдаваемым

³ С учетом достигнутого уровня инфляции в декабре 2011 года крупнейшие мировые аудиторские компании — PricewaterhouseCoopers, Deloitte, Ernst&Young, KPMG — признали экономику Беларуси гиперинфляционной.

кредитам, поднялась с 10,5 % в марте 2011 года до 45 % к концу года. Во многом такое положение было обусловлено валютной политикой и действующими механизмами учета валютных операций.

До сентября 2011 года официальный курс иностранной валюты, устанавливаемый НБ РБ, почти вдвое отличался от более высокого курса «черного рынка». Доступ к валюте по пониженному курсу имело ограниченное количество предприятий, в основном государственных. В итоге затратная часть таких предприятий формировалась по заниженному курсу валюты. У тех же предприятий, которые приобретали валюту по «черному курсу», затратная часть резко возросла, что при формировании валютной выручки по официальному курсу привело к резкому ухудшению их финансового состояния. Прежде всего это коснулось тех предприятий, валютная выручка которых не покрывала их валютные затраты и которые осуществляли обязательную продажу валюты по официальному курсу НБ РБ.

С введением с 14.09.2011 г. дополнительной сессии, на которой предприятия получили возможность приобретать и продавать валюту по «курсу спроса-предложения», возникла проблема налогообложения доходов, образующихся при продаже валюты. Суть этой проблемы в том, что валюта, полученная организациями от реализации товаров (работ, услуг) на экспорт, должна была отражаться в учете по курсу НБ РБ, в то время как продавалась она по более высокому курсу – курсу «спроса-предложения». Возникающая при этом разница в соответствии с налоговым законодательством должна облагаться налогом на прибыль. В итоге экспортеры были вынуждены уплачивать завышенные суммы налога на прибыль, уменьшая свои оборотные средства, необходимые для покупки сырья и материалов по уже новым ценам, сформированным с учетом роста курса иностранной валюты.

Разбежки в курсах привели также к созданию видимости финансового благополучия субъектов хозяйствования, имевших доступ к «дешевой» валюте (заниженные затраты), а также экспортеров, реализовавших через различные схемы возможность продажи получаемой валюты по рыночному курсу.

Ситуация еще в большей мере усугубилась тем, что в затраты промышленных предприятий списывались ранее накопленные на складах материалы по ценам их приобретения в докризисный период или в период доступа к «дешевой валюте», а выручка отражалась в учете по существенно возросшему рыночному курсу иностранной валюты.

Как результат, финансовая отчетность организаций перестала отражать их реальное финансовое состояние. При фактическом ухудшении финансового положения субъектов хозяйствования экономика предприятий и экономика республики в целом – если руководствоваться данными отчетности – развивалась достаточно успешно.

Так, в итоге за 2011 год рост ВВП составил 5,3 % [3], рентабельность продаж в промышленности достигла 12,8 % (против 6,9 % в 2010 году [4]), число убыточных предприятий в ноябре 2011 года составило 6,5 % (против 10,4 % убыточных организаций по итогам 1 квартала этого же года) [5].

Сложившаяся ситуация, характеризующаяся искажением показателей отчетности, оцениваемых в условиях гиперинфляции по фактическим затратам,

создает значительные риски неадекватных решений для различных категорий пользователей бухгалтерской отчетности. Известный методолог бухгалтерского учета на постсоветском пространстве профессор Палий В.Ф. [6, 568] выделяет в условиях гиперинфляции следующие основные искажающие влияния на бухгалтерскую отчетность, которые должны учитываться пользователями этой отчетности: цены продаж занижены, продолжается производство бесприбыльной продукции; себестоимость несопоставима с выручкой от продаж; стоимость имущества занижена; рентабельность организации и, соответственно, налогооблагаемая база по налогу на прибыль завышены; налог на прибыль изымается с части собственного капитала организации и др.

Именно с такими проявлениями и столкнулась экономика Беларуси в 2011 году.

Считаем, что в условиях инфляции должны реализовываться такие механизмы переоценки активов организаций, которые бы позволяли, с одной стороны, сохранять оборотные средства предприятий за счет уменьшения сумм платежей в бюджет путем уменьшения облагаемой базы по налогу на прибыль на суммы переоценки активов, с другой – обеспечивали достоверность финансовой отчетности организаций.

Постановлением Правительства уже в 2012 году [7] в целях улучшения финансового состояния предприятий были предусмотрены определенные меры по совершенствованию механизма переоценки имущества и обязательств в иностранной валюте, в частности по переоценке валюты на счетах по состоянию на моменты девальвации национальной валюты (24 мая и 21 октября 2011 года). Однако эти меры имеют временный характер, поскольку не освобождают предприятия от уплаты налога на прибыль с сумм переоценок, обусловленных девальвацией, а просто сдвигают необходимость отражения этих сумм в составе внереализационных доходов для целей налогообложения на более поздний период (до 31.12.2014 г.).

В настоящее время в республике реализуется комплекс мероприятий по переходу на принципы МСФО, регламентирующие, в частности, и порядок составления отчетности в условиях гиперинфляции, однако осуществляемые мероприятия носят точечный характер и не позволяют решить обозначенные проблемы в полном объеме.

Литература:

1. Прайм Тасс – Белорусское бюро. В Беларуси ... [Электронный ресурс] / <http://www.prime-tass.by/show.asp?id=97280/>. - Дата доступа: 31.08.2012 г.
2. Динамика изменения средней зарплаты в Беларуси с 2004 по 2011 годы... [Электронный ресурс] / <http://mojazarplata.by/main/srednjazarplata/dinamika-izmenenija-srednej-zarplaty-v-Belarusi-za-2004-2010-tablicy/>.
3. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. О валовом внутреннем продукте (ВВП) и валовом региональном продукте (ВРП) Республики Беларусь. [Электронный ресурс] / http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/pressrel/gdp_rgdp.php/.
4. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. Выполнение важнейших параметров прогноза социально-экономического развития Республики Беларусь в 2011 году. [Электронный ресурс] / <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/doclad/2011/1.pdf> /.

5. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. Об убыточных организациях Республики Беларусь за январь-ноябрь 2011 г. [Электронный ресурс] / http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/pressrel/unprofitable_organisations.php /.

6. Палий В.Ф. Современный бухгалтерский учет. – М.: Изд-во «Бухгалтерский учет», 2003. – 792 с.

7. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 07.02.2012 г. № 126 «О внесении изменений в постановление Совета Министров Республики от 3 июня 2011 г. № 704» // Рэспубліка, № 29, 14 февраля 2012 г.

*Л. А. Костурко, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри фінансів,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля*

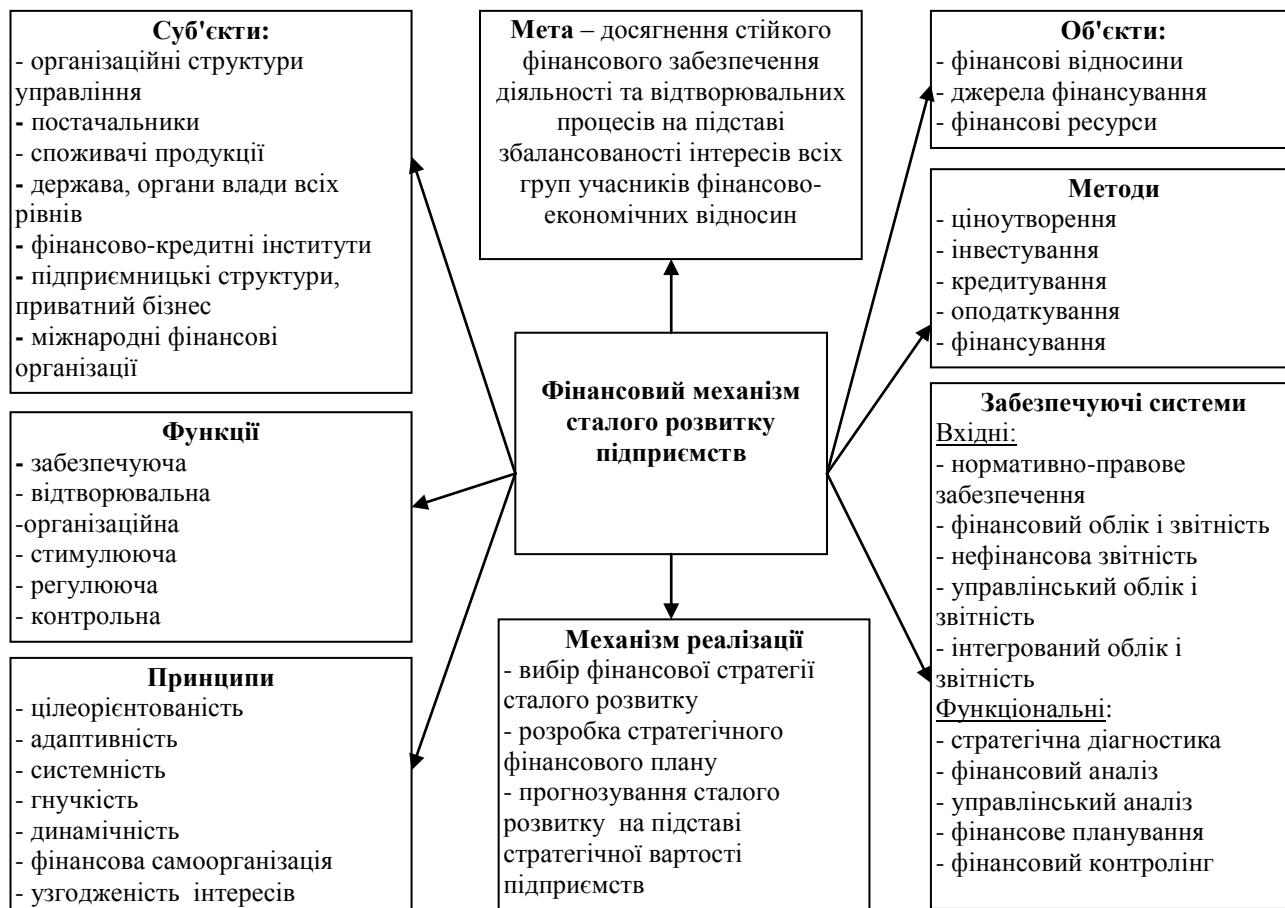
ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

В ринкових умовах невизначеності рушійною силою сталого розвитку реального сектора економіки України є ефективний фінансовий механізм підприємств. Динамічність середовища функціонування підприємств обумовлює зміни умов господарювання, які впливають на їхню фінансову стійкість і темпи економічного зростання. Розвиток ринкових відносин, з одного боку, сприяє підвищенню ефективності діяльності, а з іншого – зростає ризик виникнення кризових явищ на будь-якому етапі життєвого циклу підприємства. Згідно офіційній статистиці станом на 1.10.2012 р. 42,9% підприємств реального сектору економіки мають збитки. Розв'язання проблем економічного розвитку України вимагає посилення уваги і наявності нових підходів до розробки адаптивного фінансового механізму сталого розвитку підприємств реального сектора економіки.

Методологічною основою фінансового механізму сталого розвитку підприємств є системний і адаптивний підходи. Адаптивний фінансовий механізм розглядається як багаторівнева ієрархічна система фінансових відносин, взаємопов'язаних елементів (методів, важелів, стимулів) та забезпечуючих систем, використання яких спрямоване на досягнення стійкого фінансового забезпечення діяльності та відтворювальних процесів на підставі збалансованості інтересів всіх груп учасників ринкових відносин. В основу стабільного розвитку підприємства покладено ключові характеристики, що визначають особливості протікання процесів збереження і відновлення вартості: ефективність, фінансову рівновагу та фінансову стійкість.

Вихідними методологічними положеннями адаптивного фінансового механізму сталого розвитку підприємств є: визначення стратегічних орієнтирів саморозвитку та обмежень потенціалу сталого розвитку; координація забезпечуючих систем механізму; формування інтегрованої інформаційної системи; прогнозування показників сталого розвитку підприємства на основі його стратегічної вартості; узгодження інтересів різних груп учасників економічних відносин у сфері формування, розподілу і відтворення власного капіталу. Це передбачає зміни функціонального призначення, структури,

принципів, систем забезпечення фінансового механізму підприємств. Базові елементи адаптивного фінансового механізму сталого розвитку підприємств наведені на рис. 1. Синергетичну взаємодію елементів адаптивного фінансового механізму забезпечують механізми фінансової стратегії, діагностики, аналізу, планування та інформаційний механізм. Повне використання усіх інструментів фінансового механізму на кожному з етапів розвитку підприємства дозволяє досягти стратегічні цілі та забезпечує синергетичний ефект.

Рис. 1. Базові елементи адаптивного фінансового механізму сталого розвитку підприємств

Механізм фінансової стратегії відрізняється від запропонованих раніше тим, що його фундаментом є аналітичний базис стратегічної діагностики, що дозволяє, з одного боку, чітко регламентувати процедуру вибору стратегічних альтернатив, а з іншого – об'єктивно обґрунтовувати фінансові показники стратегічного фінансового плану і забезпечувати їхню адаптивність.

Виходячи з того, що в динамічній економічній системі необхідно періодично переглядати стан вихідних даних для внесення необхідних коректив відповідно до змін факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, діагностика є центральним елементом фінансового механізму. Провідна роль в процесі діагностики сталого розвитку підприємств належить дослідженню суперечностей між такими елементами: ліквідністю і платоспроможністю;

ліквідністю і рентабельністю власного капіталу; фінансовою стійкістю і рентабельністю власного капіталу.

Для переорієнтації фінансового планування на реалізацію головної мети сталого розвитку – збереження і відтворення вартості підприємства – розроблено підхід до балансування індикаторів активу і пасиву фінансового плану через узгодженість трьох елементів активу: обсягу (потужності) виробництва, витрат і виручки від реалізації; ієрархічну модель взаємодії тактичного і стратегічного фінансового планування; механізм регулювання фінансового планування. Адаптивність фінансових планів забезпечується можливістю оцінки потенціалу сталого розвитку підприємства на підставі критеріїв фінансової стійкості та стратегічної вартості, що змінюються під впливом чинників зовнішнього і внутрішнього середовища.

Відправною точкою в формуванні інформаційного механізму є впровадження інтегрованої звітності. Головна особливість цієї звітності полягає в тому, що вона фокусується на стратегії і ресурсах, які підприємство споживає і створює, – фінансових, виробничих, людських, інтелектуальних, природних і соціальних. Ефективне і прозоре розкриття інформації щодо довгострокових тенденцій, результатів і ризиків діяльності підприємств є однією з рушійних сил їх сталого розвитку.

Корегування методів фінансового управління на основі використання запропонованих концептуальних положень адаптивного фінансового механізму сприятиме забезпеченню сталого розвитку підприємств.

***Р. О. Костирко, д-р екон. наук, проф., зав. кафедрою обліку і аудиту,
Інститут магістерської і післядипломної освіти УБС НБУ***

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ЗВІТНОСТІ КОМПАНІЙ

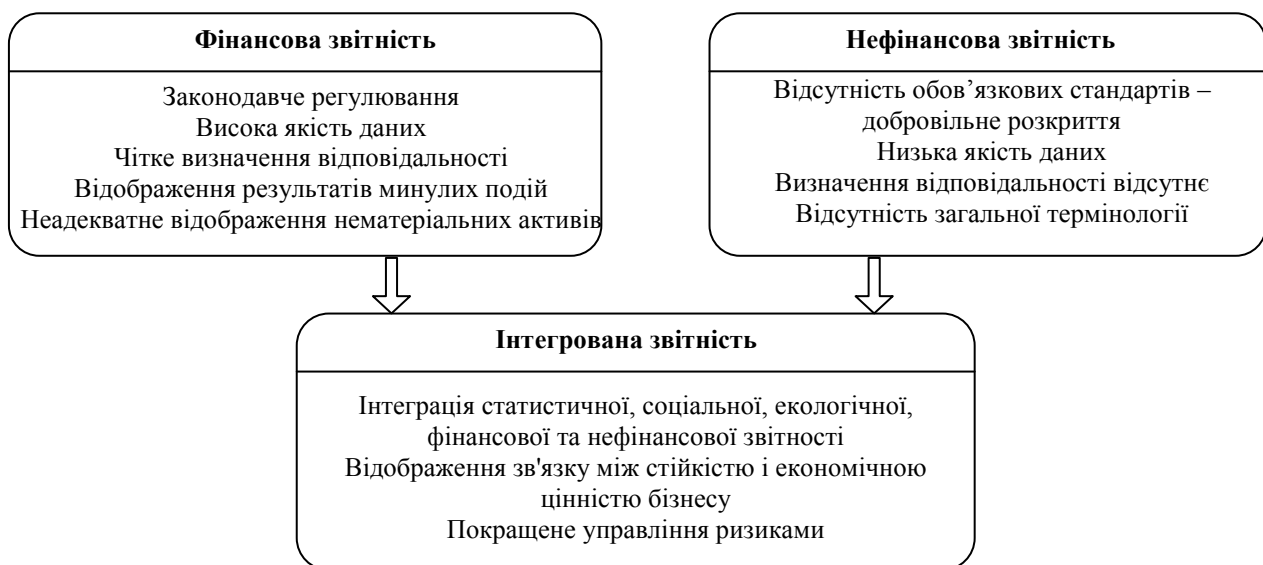
Насьогодні відбулися значні зміни умов господарювання, способів ведення бізнесу та створення бізнесом цінності. Ці зміни взаємозалежні і обумовлені наступним: глобалізацією; зростанням політичної активності у відповідь на кризові ситуації; підвищенням очікувань щодо прозорості компаній і їх звітності; дефіцитом ресурсів; зростанням населення; екологічними проблемами. Усвідомлюючи складність поточної ситуації, світове співтовариство прийшло до концепції сталого розвитку, яка полягає в поєднанні економічного зростання із забезпеченням соціальної захищеності населення і мінімізацією негативного впливу на навколишнє середовище.

Ключовою умовою реалізації концепції стійкого розвитку є складання інтегрованої звітності, яка об'єднує інформацію по фінансам, суспільному нагляду, оточуючому середовищу і соціальним аспектам в єдиний інтегрований формат. Інтегрований звіт відображає зв'язки між компонентами бізнес-моделі організації, зовнішніми чинниками, різними видами ресурсів виробничими показниками. Мета інтегрованої звітності полягає у відображенні повної інформації про діяльність підприємства та її структуруванні відповідно до

стратегічних завдань, моделі бізнесу та управління. Головна ідея – інтегрована звітність акцентується на стратегії, ризиках і можливостях компанії.

Для забезпечення розуміння розвитку бізнесу, його результатів і стану в звіт необхідно включати, разом з фінансовими, і нефінансові ключові показники ефективності, релевантні для даного бізнесу, включаючи питання охорони навколишнього середовища (рис. 1).

Міжнародним комітетом з інтегрованої звітності розроблено концепцію інтегрованої звітності, в якій визначено такі основні завдання: задоволення інформаційних потреб довгострокових інвесторів; відображення взаємозв'язку між чинниками оточуючого середовища, соціальними, наглядовими і фінансовими чинниками в прийнятті рішень; відображення зв'язку між стійкістю бізнесу і його економічною цінністю; зміщення акцентів в показниках оцінки результатів роботи бізнесу з короткострокових на довгострокові.

Рис. 1. Модель інтегрованої звітності

Елементи методологічної основи підготовки інтегрованої звітності компанії наведені на рис. 2. «Керівництво по звітності в області стійкого розвитку» визначає основний зміст звітності, незалежно від розміру, галузі або місцезнаходження компанії, принципи та стандартні елементи. Підґрунтям складання нефінансової звітності є принципи суттєвості, задоволення потреб зацікавлених сторін, контексту стійкого розвитку, повноти інформації. Згідно з цими принципами ключовими елементами інтегрованого звіту є: опис діяльності організації та бізнес-моделі; середовище, в якому працює організація; стратегічні цілі і стратегія досягнення цих цілей; корпоративне управління та винагороди; система виробничих показників та показників сталого розвитку; прогноз на майбутнє. Протоколи містять докладні рекомендації щодо розрахунку показників, визначення ключових термінів, методик і процедур складання звітності. В галузевих додатках висвітлені питання оцінки стійкості розвитку для певних галузей (наприклад, гірничодобувної промисловості, автомобілебудування, фінансів, державних організацій).

Основними перевагами застосування інтегрованої звітності є: дані звіту краще узгоджуються з потребами інвесторів; постачальникам інформації

доступні більш точні дані нефінансового характеру; більш високий рівень довіри у відносинах з основними зацікавленими особами; більш вірні рішення щодо розподілу ресурсів, у тому числі щодо зниження витрат.

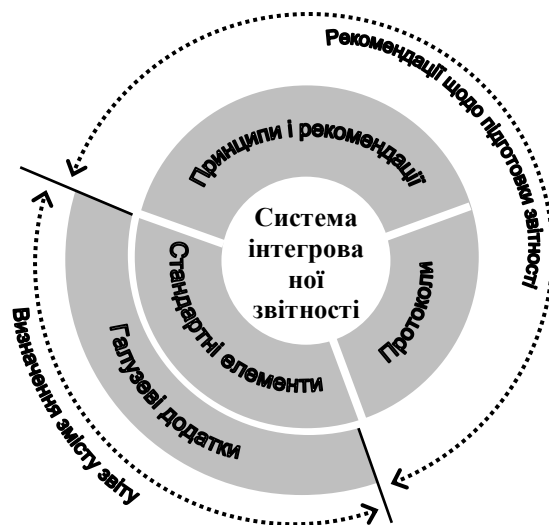

Рис. 2. Методологічна база підготовки інтегрованої звітності компанії

Інтегрована звітність дає більше розуміння для перегляду показників та прийняття рішень, пояснює, яким чином сталий розвиток впливає на активність і ведення бізнесу компанії. Вона може бути додатковою конкурентною перевагою для компаній. Нефінансовий звіт є інструментом прозорості і підзвітності компанії, який допомагає знайти нових партнерів і інвесторів. Надання стратегічної інформації про майбутню ефективність діяльності компанії і її потенціал сприяє укріпленню її репутації на фондовому ринку. Інтегровані звіти розкривають основні ризики і можливості з погляду керівництва та орієнтовані на минуле, майбутнє і стратегічний взаємозв'язок. Така інформація надає можливість оцінити ефективність управління капіталом за всіма його складовими: фінансовим, виробничим, кадровим, інтелектуальним, природним і соціальним, їх взаємозалежність і роль в досягненні головної мети. В сучасних умовах розширення показників звітності за рахунок нефінансової інформації є основним шляхом для досягнення стратегічних цілей і подолання впливу чинників невизначеності ринкового середовища на сталий розвиток компанії.

О. В. Кравченко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛІНГУ В БАНКАХ

До числа основних причин банкрутства вітчизняних банків відносять недосконалість планування, політики та управління. Труднощі, з якими стикаються банки щодо здійснення антикризових заходів, обумовлені, передусім, відсутністю в переважній більшості з них служби контролінгу.

Реалізуючи певну стратегію розвитку банк, здійснює організацію внутрішніх процесів і створює відповідну організаційну структуру. Система контролінгу включається в організаційну структуру банку та містить завдання, організацію, інструменти контролінгу. Складність внутрішнього середовища суб'єкта, нестабільність зовнішнього позначаються і на багатоаспектності процесу управління і різноманітності підходів та методів контролінгу, що використовуються банком.

Загальна концепція контролінгу охоплює широкий спектр інструментів та технологій управління, загальними рисами яких є формалізація цільових показників, планування і контроль досягнення цілей. Застосування цієї концепції призводить до побудови особливої методології.

Контролінг передбачає цілеспрямовану сукупність методів та інструментів з метою організації процесів аналізу, планування, обліку та контролю, що дозволяє швидко адаптуватися до змін ззовні, забезпечуючи максимальну синхронізацію внутрішніх процесів для прийняття ефективних управлінських рішень.

Впроваджуючи контролінг необхідно враховувати, що наступні аспекти: банк є системою з певним набором цілей, частини якої тісно взаємопов'язані; його діяльність орієнтована на досягнення запланованих показників; контролінг виступає інтегруючою і координує підсистемою контуру управління; він забезпечує інструментальну і методичну базу підтримки прийняття управлінських рішень. Розв'язання кожної окремої управлінської задачі потребує своїх методичних підходів, а оцінка показників залежать від мети, яку поставив собі банк.

В основі методики контролінгу лежить уточнення і коректування системи основних показників, що характеризують стан підприємства як економічної системи і процеси його функціонування

Формування механізму системи контролінгу проводять в два основних етапи: перший – формування системи тактичного контролінгу; другий – стратегічного. Прерогативою стратегічного контролінгу є орієнтація на формування та розвиток конкурентної переваги, оперативного – стійкість до її утримання.

Цілісна система контролінгу об'єднує аналіз, планування, облік і контроль в єдину систему, чітко визначає цілі банку, принципи управління, способи їх реалізації.

Здійснення аналізу середовища банку дозволяє визначити можливості та загрози, що виникли в зовнішньому середовищі, та сильні і слабкі сторони банку, що формуються в середині установи. Через встановлення ліній зв'язку між силою та слабкістю, які притаманні банківській установі, та зовнішніми погрозами чи можливостями визначають подальшу стратегію її розвитку.

Аналіз внутрішніх сильних і слабких сторін проводять як порівняльний, приділяючи основну увагу конкурентоспроможності банку. Ефективність управління в банку залежить від якості здійснення процесу планування, оскільки саме ця складова дозволяє забезпечити чітку координацію всіх дій, єдність внутрішніх цілей, дає змогу вибирати найраціональніші шляхи розвитку, зменшує ризик прийняття помилкових рішень, створює передумови для дієвого контролю, управління структурою банківських ресурсів, сприяє

підвищенню готовності до динамічних змін ринкової ситуації та формуванню цілей і напрямків діяльності банку.

Первинним інформаційним інструментом в контролінгу є система обліку, що включає бухгалтерський, фінансовий, статистичний та управлінський облік. У своїй єдності ці види обліку забезпечують контролінг внутрішньою інформацією про ресурси, їх джерела, напрями та ефективності використання. Система обліку формує також дані стосовно процесів, що протікають в банку і результати його діяльності.

Для забезпечення надійності, законності, ефективності, безпеки банківських операцій і діяльності банк повинен використовувати механізм контролю, який захищає від потенційних помилок, втрат і різних порушень.

Забезпечення ефективного контролю обумовлюється чітким визначенням об'єктів контролю, встановленням їх контролюючих параметрів, вибором оптимальних типів та методів проведення контролю.

Ефективність реалізації цієї системи залежить від правильно сформованої системи аналітичних показників, що оцінюють діяльність банку.

Отже, дієвий спектр інструментарію контролінгу дозволяє скоординувати та узгодити взаємозв'язки між елементами системи, забезпечуючи зворотний зв'язок у контурі регулювання. При цьому пріоритетність заходів повинна бути спрямована на усунення вузьких місць в роботі банку, орієнтацію на майбутнє згідно з зафіксованими в місії банку цілями, на досягнення конкретних результатів роботи.

***В. М. Кремень, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

СВІТОВА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ

Ефективність регулювання та нагляду за фінансовим сектором залежить значною мірою від того, наскільки чітко визначені завдання, що стоять перед органами регулювання та нагляду, наскільки добре ці завдання розуміють і підтримують органи, що розробляють економічну політику держави та несуть відповідальність за її реалізацію. Хоча світова практика не виробила єдиного підходу щодо інституційної побудови системи регулювання та нагляду за фінансовим сектором, у практичній діяльності органів регулювання та нагляду за фінансовим сектором виділяють три моделі: секторну, на основі завдань і модель єдиного нагляду.

Секторна модель ґрунтується на чіткому розподілі завдань і функцій наглядових органів за діяльністю окремих секторів – банківського, страхового та фондового (інвестиційного), тобто регулювання та нагляд за функціонуванням сегмента фінансового сектора здійснюється окремим органом. Для більшості країн така модель стала основою майже всіх наглядових систем світу, оскільки становлення нагляду за діяльністю фінансового сектору починалося саме з неї з урахуванням історичних традицій.

Це пояснюється тим, що окремі сектори історично з'являлися незалежно один від одного та розвивалися різними темпами на основі використання різного законодавства, інструментів і методів. Перевагою цієї моделі фінансового регулювання та нагляду є те, що окремі сегменти фінансового сектору регулюються з урахуванням специфіки їх діяльності. Водночас недолік даної моделі в тому, що не завжди можна досягти узгодженості в діяльності наглядових (регуляторних) органів, наслідком чого є виникнення суперечливих ситуацій, неможливість забезпечення одновекторності щодо фінансового нагляду та неможливість здійснення ефективної політики державного регулювання фінансового сектора. Хоча останнім часом у багатьох країнах відбувається відмова від секторної моделі, вона на сьогоднішній день залишається найпоширенішою. Вперше тенденція відходу від секторної моделі для більшості європейських країн найбільш чітко позначилася в 2000 р., а з 2003 р. значно посилилася: протягом 2000-2006 рр. від секторної моделі відмовилися 13 європейських країн. Однак, Греція, Іспанія, Кіпр, Литва, Словенія, а також Болгарія та Румунія, які приєдналися до ЄС із 1 січня 2007 р., зберігають секторну модель у повному обсязі. Фінляндія та Люксембург орієнтуються на неї лише частково: в цих країнах один наглядовий огляд здійснює нагляд і регулювання двох секторів – банківського та фондового.

Відповідно до другої моделі – моделі “двох вершин” або за завданнями – обов’язки наглядових органів розподілено на основі завдань, а функції нагляду – на пруденційний нагляд за діяльністю фінансових посередників і на регулювання бізнесу у фінансовому секторі з метою забезпечення його прозорості. Ця модель використовується лише в чотирьох європейських країнах: найбільш повно – в Нідерландах, а окремі її елементи застосовуються у Франції, Португалії та Італії. Так, наприклад, у Франції функціонують три спеціальні структури під егідою Банку Франції і Міністерства фінансів та економіки – Комітет банківської регламентації, Комітет кредитних установ та Банківська комісія з розподілом регулятивно-наглядових повноважень між ними і Банком Франції. Більшість науковців, зокрема С. Науменкова, С. Міщенко, О. Поправка, С. Аржевітін, І. Школьник, І. Д’яконова та ін., наголошує на тому, що цю модель слід розглядати як перехідну від секторної до моделі єдиного нагляду.

За умови використання третьої моделі – моделі єдиного нагляду – відбувається концентрація всіх наглядових функцій у єдиному наглядовому органі, так званому мегарегуляторі. На початку 2000 р. третю модель нагляду за фінансовим сектором використовували 15 країн ЄС, а також існують усі передумови для переходу на цю модель інших країн.

Узагальнюючи світовий досвід, можна стверджувати, що на необхідність запровадження моделі єдиного нагляду та ефективність їх функціонування впливають дві взаємопов’язані тенденції – ускладнення структури фінансового сектору та універсалізація його продуктів та послуг, що в кінцевому підсумку призводить до зміни якості фінансових ризиків. Слід зазначити, що хоча часто процеси ускладнення структури та універсалізації продуктів відбуваються на фінансовому ринку паралельно, в окремі періоди ці дві проблеми мали різну гостроту для регуляторів у різних країнах.

Модель організації фінансового нагляду на основі функціонування мегарегулятора фінансового ринку має як переваги, так і недоліки. Ще у 2000 р. фахівці Міжнародного валютного фонду в своїх дослідженнях представили аргументи “за” і “проти” запровадження інтегрованої системи фінансового регулювання.

Відповідальність за прийняття рішення щодо вибору моделі регулювання і нагляду за фінансовим сектором покладається на уряд країни, який має обрати модель, що найбільш повно відповідає політичній та фінансовій структурі країни, а також забезпечить максимальну дієвість і ефективність відповідної системи нагляду за діяльністю фінансового сектору.

*О. І. Кремень, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Система національних рахунків (СНР) – це система зведених взаємопов’язаних економіко-статистичних показників, які характеризують виробництво, розподіл і використання кінцевого продукту та національного доходу держави.

СНР – це сукупність показників послідовного та взаємопов’язаного опису найважливіших процесів і явищ економіки: виробництва, доходів, споживання, нагромадження капіталу та фінансів. Ця система застосовується в умовах ринкової економіки.

СНР являє собою розгорнуту статистичну макроекономічну модель економіки та ґрунтується на балансовому методі на основі поєднання статистики національного доходу з іншими розділами економічної статистики.

Основною метою СНР є інформаційне забезпечення комплексного, всеохоплюючого аналізу процесу створення й використання ВВП та національного доходу країни.

Однією з важливих особливостей СНР є її всеосяжний характер. Це означає, що СНР містить впорядковану певним чином інформацію про:

– всі господарські суб’єкти, які беруть участь в економічному процесі: юридичні особи (підприємства, банки, страхові компанії, органи державного управління тощо) та домогосподарства;

– всі економічні операції, пов’язані з виробництвом, розподілом і перерозподілом доходів, нагромадженням активів та іншими аспектами економічного процесу;

– всі економічні активи і пасиви, які формують національне багатство (основні фонди, матеріальні обігові кошти, монетарне золото та інші фінансові активи, вартість землі і корисних копалин тощо).

Методика складання СНР розроблена статистичною Комісією ООН на основі досвіду розвинених країн і є загальноприйнятою для більшості країн світу.

СНР створена в кінці 40-х – на початку 50-х років ХХ ст. у найбільш розвинених країнах. Питання про те, хто є винахідником СНР, на сьогоднішній

день залишається дискусійним. СНР є основою національного рахівництва. Терміни „національні рахунки”, „національне рахівництво” був уперше запропоновані голландським економістом-статистиком Ед Ван Кліффом, який у 1941 році опублікував у голландському щомісячному журналі „De economist” дві статті з побудованими ним таблицями національних рахунків для Голландії за 1938 рік. Е. В. Кліфф під національним рахівництвом розумів систему таблиць, які за формою нагадують бухгалтерські рахунки і баланси.

Французькі статистики, наприклад, впевнені, що перші національні рахунки були побудовані у Франції Р. Фроманом у 1938 році.

Відомо також, що у 1941 році в Англії Джеймс Мід і Річард Стоун розробили власну СНР як наслідок глибокого вивчення національного доходу Англії. Цю роботу обидва винахідники вели в міністерстві фінансів з самого початку війни з ініціативи і за консультації Кейнса.

Значний вклад у розвиток СНР зробив Джон Мейнард Кейнс, який вважав, що СНР – це система взаємозв’язаних показників, числові характеристики яких широко використовують органи державного управління при ухваленні рішень з питань економічної політики та розроблення заходів, спрямованих на регулювання ринкової економіки.

Приблизно в той самий період (середина 30-х рр.) Василь Леонт'єв почав роботу над своєю системою показників взаємозв'язку економіки, але у формі таблиць „витрати – випуск”, в основу яких покладено ідею шахової таблиці з подвійним входом.

У 1926 році було опубліковано баланс народного господарства СРСР за 1923-1924 рік – перший у економіко-статистичній літературі баланс країни в цілому. Окрім того було побудовано баланси за 1928, 1929 і 1930 роки, щоправда їх не публікували у відкритій пресі.

Отже, національні рахунки були вагомим внеском у вдосконалення методів обчислення національного доходу, який вже на початку Другої світової війни робили у формі детальної таблиці, побудованої на солідній статистичній базі. Часто економісти, працюючи над проблемами національного доходу, бачили обмеженість цього одиничного показника і відчували потребу у розкритті його зв'язків з іншими макроекономічними показниками, тобто національне рахівництво „народилося” з обчислення національного доходу.

СНР передбачає розмежування категорій внутрішньої та національної економіки. Для їх розмежування використовують такі поняття, як „інституційна одиниця”, „резидент”, „економічна територія”, „центр економічного інтересу”.

На основі взаємозв'язку між показниками СНР моделюють макроекономічні процеси, обґрунтовують управлінські та фінансові рішення на всіх рівнях економіки (на макро- і макрорівні).

В Україні національні рахунки розробляються і складаються Державною службою статистики України згідно із стандартом СНР, прийнятим міжнародними організаціями у 1993 р.

Отже, ідея побудови СНР та її здійснення стало видатним досягненням економічної статистики та економічної науки взагалі, СНР являє собою один із найбільш поширених і досконалих методів вивчення економіки та результатів її діяльності.

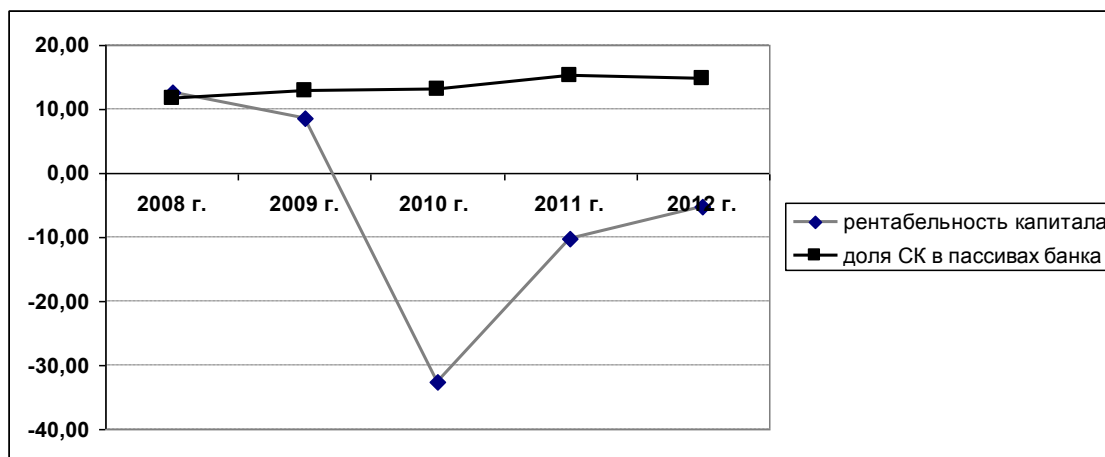
*Ю. А. Круговая, ассистент кафедры финансов и кредита,
Севастопольский национальный технический университет*

КАПИТАЛ БАНКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ РЕСУСРОВ

Формирование банками ресурсов, соответствующих условиям размещения их в долгосрочные активы, является актуальным вопросом для современной банковской системы Украины. В процессе своей деятельности банки формируют совокупность разнородных средств: постоянных, временных, стабильных и менее стабильных. Классификация средств по таким параметрам возможна, поскольку определенную группу средств объединяют такие качественные характеристики, как время срока нахождения средств в банке, чувствительность их величины к изменениям условий на финансовом рынке и др., хотя в отдельных случаях такая классификация становится весьма условной. Задачей банка является эффективное управление процессом формирования ресурсов из разнородной совокупности средств.

Капитал относится к постоянным средствам банка, которыми он распоряжается на протяжении всего срока деятельности. Величина капитала в течение времени изменяется в меньшей степени, чем величина привлеченных и заемных средств, поэтому капитал относят к стабильной составляющей банковских ресурсов. Средства банковского капитала могут быть эффективно размещены в доходные и «длинные» кредиты, инвестиционные проекты, что в целом обуславливает успешное функционирование банковского учреждения. Общая величина собственного капитала в целом по банковской системе Украины составила порядка 155,5 млрд. грн. по состоянию на 01.10.2012 г. При этом общая величина уставного капитала составила 171,9 млрд. грн. Превышение величины уставного капитала над величиной собственного, обусловлено, прежде всего, общим убытком банковской системы, как за прошлые годы, так и результатом текущего (2012 г.) [1]. Доля собственного капитала в общих пассивах украинских банков составила порядка 14,75% на 01.10.2012г. При значительных объемах собственных средств, динамика рентабельность собственного капитала неоднозначна (см. рисунок 1). В 2009 г. наблюдалось значительное снижение рентабельности капитала, а в 2010-2012 г.г. отрицательное значение показателя. В тоже время доля собственных средств в общих банковских пассивах в целом увеличивается на протяжении 2008-2012 г.г. [2]. Представленные данные свидетельствуют о низкой рентабельности капитала и необходимости ее повышения.

Капитал банка играет важную роль в процессе формирования ресурсов не только отдельно взятого банка, но и в целом экономики Украины. В 2007 году отношение собственного капитала украинских банков к ВВП составляло порядка 9,7%. Начиная с 2008 года при постоянном росте ВВП, это отношение возросло до 12,6 % и сохранялось на относительно постоянном уровне до 2012 года. Наблюдается постепенный рост собственного капитала банков, что с одной стороны адекватно постепенному увеличению ВВП. Однако, с другой стороны, для потребностей «экономики роста» как объемы, так и темпы увеличения этих средств явно недостаточны [3].

Рис. 1. Динамика рентабельности банковского капитала и удельного веса собственного капитала в общих пассивах.

Капитал как одна из составляющих банковских средств играет важную роль в процессе формирования ресурсов, как на микро, так и на макро уровне. Объемы собственных средств банков значительны, однако их эффективность невелика. Это обуславливает необходимость повышения рентабельности капитала для обеспечения успешного функционирования украинских банков и роста экономики государства.

Список использованных источников:

1. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. - Електронні текстові дані. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу <http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category>.
2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. - Електронні текстові дані. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу <http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article>.
3. Вожжов А. П. Процессы трансформации банковских ресурсов: Монография. - Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2006. – 339 с.

А. А. Кузнецов, соискатель,
Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля

**ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНТРОЛЯ
 КОРПОРАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ
 ТРАНСФОРМАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ
 СИСТЕМ**

Залогом эффективности развития бизнеса целом является обеспечения эффективного развития корпоративной культуры промышленного предприятия. Информатизация современной экономики и общества в целом требует пересмотра традиционных подходов к управлению корпоративной культурой предприятия.

Эффективное управление корпоративной культурой предприятия можно обеспечить путем построения комплексной информационной системы, в которой накапливается информация о состоянии реализации корпоративной культуры с детализацией по всем уровням управления и направлениям, и с использованием которой можно получать информацию в виде отчетов для: 1) внешних пользователей; 2) целей периодического планирования, контроля и оценки; 3) принятия решений в нестандартных ситуациях и при выборе политики фирмы.

Составление отчетов первой группы (внешних отчетов) относится к сфере публичных отчетов, которая жестко подчинена стандартным принципам.

При этом внешними пользователями являются собственники, инвесторы, общественность и кредиторы (фактические или потенциальные).

Составление отчетов второй и третьей групп является прерогативой органов управления компании. Эти отчеты содержат информацию не только об общем положении корпоративной культуры предприятия, но и о состоянии дел непосредственно в разных сегментах управления. Подобные сведения необходимы внутренним пользователям информации.

Переход от административных методов управления экономикой к рыночным условиям хозяйствования изменил запросы пользователей информации. При построении механизмов контроля эффективности реализации корпоративной культурой предприятия основное внимание следует уделить организационным подразделениям - структурным элементам компании, возглавляемый руководителем, который несет ответственность за целесообразность понесенных расходов. Степень детализации мест возникновения затрат и их увязку с центрами ответственности должна устанавливаться исполнительным органом по согласованию с Наблюдательным Советом. Таким образом, внимание при контроле эффективности реализации корпоративной культуры предприятия будет фокусироваться как на хозяйственной деятельности в целом, так и на отдельных функциях.

Различными аспектами реализации корпоративной культуры предприятия в настоящее время занимаются отдельные подразделения, информация оказывается разбросанной между различными службами, что обуславливает отсутствие возможности ее оперативного комплексного использования.

Анализ эффективности реализации корпоративной культурой предприятия если и проводится, то с серьезным запозданием, когда основные мотивационные механизмы для персонала предприятия уже сформированы и возможность повлиять на них упущена; эффективность работы отдельных структурных подразделениях, как правило, не анализируется вовсе.

Таким образом, основными целями контроля реализации корпоративной культуры предприятия должны быть: 1) оказание помощи управляющим; 2) контроль, планирование и прогнозирование реализации корпоративной культуры предприятия; 3) выбор наиболее эффективных путей развития корпоративной культуры предприятия; 4) принятие стратегических, тактических и оперативных управленческих решений по реализации

корпоративной культуры предприятия; 5) обеспечение базы для оптимизации направлений развития корпоративной культуры предприятия.

Процесс принятия управленческих решений предполагает сравнение двух или более вариантов решения какой-либо проблемы и выбор лучшего. Особого внимания заслуживает цель — принятие решений в отношении реализации корпоративной культуры предприятия.

Отличительной чертой предлагаемого механизма контроля реализации корпоративной культуры предприятия является то, что ответственность за реализацию конкретных направлений управления корпоративной культурой предприятия и, соответственно, за все виды ресурсов на всех без исключения этапах кругооборота средств в процессе деятельности компании закрепляется персонально.

С использованием внедренной ERP системы был разработан и внедрен четырехуровневый механизм контроля реализации корпоративной культуры предприятия.

При разработке комплекса управленческих отчетов, с использованием которых менеджмент может контролировать эффективность реализации корпоративной культуры предприятия следует выделять четыре глобальных направления: кадровая перспектива, мотивационная перспектива, стимулирующая перспектива, организационная перспектива.

По каждой из перспектив необходимо разрабатывать и взаимоувязывать направления оценки эффективности реализации корпоративной культуры с позиции общей стратегии развития предприятия.

*С. А. Кузнецова, д-р экон. наук, проф., академик АЭН Украины,
зав. кафедрой финансов и банковского дела,
Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля*

ТРАНСФОРМАЦИЯ МИРОВОЙ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ В ХАОТИЧЕСКИ СТРУКТУРИРОВАННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ

Актуальные мировые тенденции в экономике и обществе выдвигают принципиально новые требования к монетарной политике и банковской системе в целом. Современный финансовый кризис, влияние которого ощущает сейчас весь мир, показал неготовность подавляющего большинства финансовых институтов к функционированию в нестабильных условиях внешней и внутренней экономической среды.

Более того, неоспоримым является неспособность предвидеть и прогнозировать финансовые кризисы как со стороны современных международных и государственных институтов, так и со стороны подавляющего большинства ученых и экспертов.

Существующее состояние банковского сектора мировой экономики свидетельствует, что банковская система является основным игроком на денежном рынке и, поэтому, глобализация и интеграция современного

общества, которые способствовали формированию принципиально новых требований к монетарной политике отдельных государств и международных финансовых институтов, обусловили необходимость ее совершенствования.

Таким образом, современная задача финансовых рынков - обеспечить возможность основным игрокам оперативно реагировать на изменения во внешней и внутренней среде (в частности, через учет влияния случайностей на развитие общества и экономики).

Особое внимание следует также сосредоточить на современном изменении баланса экономической мощи. Современным тенденциям к общему росту в азиатском секторе способствуют, среди прочего, неэффективные действия монетарной европейской политики, которая, по сути, делает невозможным дальнейший рост европейской экономики.

Кроме того, следует принимать во внимание существующие проблемы Еврозоны, которые непосредственно влияют на эффективность монетарной политики как этого сектора так и других связанных государств, включая Украину. Типичным для современной финансовой политики европейских государств является контроль бюджетного дефицита как эффективного инструмента выхода из финансового кризиса. Поэтому, следующим шагом исследования является оценка прочности взаимосвязи между общей денежной базой государства, дефицитом (или профицитом) государственного бюджета и финансовым кризисом. Проведенный анализ свидетельствует об отсутствии прямой зависимости между такими показателями.

Все это свидетельствует об актуальности развития монетаризма в контексте его использования в качестве базовой концепции функционирования денежных рынков и разработки монетарной политики в современных условиях нестабильности и общего хаотического структурирования мировой экономики. Традиционная концепция монетаризма не позволяет в полной мере ответить на причины и последствия финансовых кризисов и возможности их прогнозирования в будущем.

Изученное положение вещей свидетельствует об отсутствии четкой теории, которая бы обеспечила объяснения причин финансовых кризисов, в частности, путем изучения взаимосвязи денежных величин и экономических переменных в современной хаотично структурированной экономике, и соответственно, возможность прогнозировать последствия изменений.

Неоспоримым является постоянное уменьшение ценности валют во времени, поскольку ни одна валюта не связана собственной ценностью как товара. Очевидным является неспособность современных эквивалентов денег, таких как золото, нефть, газ, выступать адекватным мерилем стоимости. По сути, эти ресурсы исчерпываются.

Развитие электронных денег обуславливает постепенное их обесценивания и «рассеивание» из-за отсутствия ценностной составляющей. Поэтому мы можем наблюдать рост диспропорций между деньгами, как мерилем стоимости (по современной теории денег не связанными собственной ценностью и стремящихся к уменьшению) и развитием экономической системы (в основу которой положен растущий спрос, то есть стремление к увеличению).

Наличие указанных противоречий и является основной причиной современного финансового кризиса, который будет со временем усиливаться.

Поэтому, направлением развития монетаризма является пересмотр экономических переменных, имеющих взаимосвязь с денежными величинами в современной хаотично структурированной экономике.

Детерминантами влияния на денежные величины в современной хаотично структурированной экономике являются: 1) асимметрия информации, снижение которой имеет основательное значение вследствие перехода к экономике знаний и информатизации общества; 2) изменение глобального экономического баланса (в частности, перераспределение экономической мощи в пользу азиатского региона); 3) волатильность финансовых рынков, которая определяется, в частности, проблемами Еврозоны (налоговая конкуренция, трудовая мобильность, финансовая дисциплина); 4) финансовые риски.

Перспективой дальнейших исследований является разработка эффективных механизмов управления финансовыми рисками, прежде всего для банковского сектора экономики, в основу которого целесообразно положить концепцию их максимизации.

*Я. М. Кузніченко, аспірант,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

РИЗИКИ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ БАНКІВ

Управління ризиками є невід'ємною складовою банківської діяльності, оскільки їх вплив на діяльність банку обумовлений значною кількістю як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, які досить важко передбачити з потрібною точністю.

Вразливість банків, у тому числі українських, тісно пов'язана з функціями, які вони виконують як кредитні посередники, та посилюється під впливом глобальних факторів, основними з яких вважаються:

- стрімкий розвиток технологій, комп'ютеризація банківського бізнесу;
- лібералізація руху капіталу;
- диверсифікація фінансових послуг, пов'язана з просуванням значної кількості нових банківських продуктів.

Надійна та стійка банківська система є основою стійкого економічного зростання. Тому, з огляду на масштабність та швидкість поширення світом останньої фінансової кризи, а також непередбачуваний характер майбутніх криз, вкрай необхідно підвищувати стійкість банківського сектора як до внутрішніх, так і до зовнішніх шоків [1].

Спільною рисою щодо перебігу кризи в усіх країнах світу була неспроможність банківських установ в рамках застосовуваних підходів до оцінки капіталу відобразити основні балансові та позабалансові ризики, а також ризики, пов'язані з деривативами, які стали ключовим фактором, що посилив кризу [1].

Що стосується України, то консервативні підходи Національного банку України в частині існуючих обмежень, які стосуються обмежень широкого використання вітчизняними банками похідних фінансових інструментів та заборони включати до регулятивного капіталу гібридні інструменти, виявились запобіжними факторами в умовах кризи. Як відомо, в Україні регулятивний капітал складається з капіталу першого та другого рівня. Капітал третього рівня, який згідно з підходами Базельського комітету з банківського нагляду можна було використовувати для покриття ринкових ризиків, і який Базелем III вилучається, в Україні не використовувався.

Поєднання зазначених чинників забезпечило можливість банківської системи України в кризовий період втримати значення показника достатності капіталу на рівні, вищому за нормативний. Тобто, належна якість капіталу банків дозволила більшості банків за критичних умов зберегти свою фінансову спроможність.

Водночас діяльність окремих банків, яким не вдалось своєчасно наростити капітал у достатньому обсязі, була припинена (АКБ «Трансбанк», АБ «Банк регіонального розвитку», ТОВ «Укрпромбанк», ВАТ КБ «Національний стандарт», ВАТ КБ «БІГ Енергія», ПАТ АБ «Синтез», КБ «Українська фінансова група», ТОВ АКБ «Європейський», ВАТ КБ «Іпобанк», ТОВ КБ «АРМА», ПАТ «Банк Столиця» тощо) [2]. Причиною тому були прийняті банками надмірні ризики та неспроможність ці ризики адекватно оцінити, або належно ними управляти.

Відновлення банківського сектору в різних країнах відбувалось різними темпами. Так, за оцінками Міжнародного валютного фонду, економіка деяких країн Центральної та Східної Європи, а також країн СНД, відновлюється досить повільно. Ризики хоч і знижуються, проте залишаються досить високими через нестійкий характер піднесення реальної економіки й оздоровлення балансів фінансових установ [3].

Водночас заходи, що були застосовані Національним банком України з метою подолання розвитку негативних тенденцій в банківському секторі (консервативні підходи до структури та якості складових регулятивного капіталу банків, фінансова підтримка (рефінансування) банків в період гострої фази кризових явищ в Україні, запровадження заходів, спрямованих на дестимуляцію кредитування фізичних осіб в іноземній валюті тощо) повністю відповідали тим процесам, що відбувались в інших економічно розвинутих країнах, а також цілям і завданням Національного банку України як регулятора.

Тобто, одним із головних уроків кризи можна вважати потребу в посиленні контролю за покриттям банківських ризиків капіталом. Державне регулювання розміру капіталу банків є одним із головних завдань Національного банку України в частині нагляду за діяльністю банків [4].

Наглядові вимоги щодо адекватності/достатності капіталу банку повинні враховувати ризики, не охоплені розрахунком регулятивного капіталу.

Інтеграція банківської системи України до європейського співтовариства обумовлює необхідність подальшого наближення методичних підходів оцінки достатності капіталу до Базельських принципів, адаптації української регуляторної та корпоративної банківської практики до положень документів «Міжнародна конвергенція виміру капіталу і стандартів капіталу: нові підходи» (Базель II) та «Підвищення стійкості банківського сектора» (Базель III).

Список використаних джерел:

1. Strengthening the resilience of the banking sector // Bank for International Settlements [Electronic resource]. — December 2009. — Mode of access : <http://www.bis.org>.
2. За даними НБУ, електронний ресурс www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75473&cat_id=40259.
3. І.Лютий, О.Юрчук «Фінансово-економічна криза 2008-2010 рр.: деякі чинники та уроки» // Вісник Національного банку України, січень 2011, С.10-16.
4. Про Національний банк України [Електронний ресурс]: Закон України від 20.05.1999.– Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/679-14>.

**О. В. Кулакова, асистент,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»**

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ КОКСУ

Порівняння і вивчення структури затрат важливе для визначення шляхів зниження собівартості. Аналіз кожної статті собівартості починається із порівняння норм, які прийняті при розрахунку собівартості.

Метою порівняння матеріальних затрат є розробка заходів по зменшенню затрат на одиницю продукції, шляхом вдосконалення технології виробництва, втілення прогресивних методів управління.

При аналізі необхідно визначити від чого залежить рівень цих затрат. Як вважає ряд вчених, для цього встановлюють, які види запасів використовуються і по якій ціні, а також норми затрат сировини, матеріалів на одну тонну виробництва коксу [1, с.146].

Аналіз собівартості продукції рекомендується розпочинати з оцінки динаміки її структури за економічними елементами і калькуляційними статтями затрат. Структуру фактичної собівартості доцільно зіставляти з планово-розрахунковою структурою, зі структурою за попередні періоди в цілому по підприємству і його підрозділах.

Вивчення структури затрат на виробництво і її зміни за звітний період по окремих елементах затрат, а також аналіз статей затрат на виробництво коксу є наступним етапом поглибленого аналізу собівартості.

Основним завданням аналізу собівартості є пошук резервів зниження затрат на виробництво продукції. Резервами зниження собівартості являються тільки ті, які створюють реальну економію засобів. Можна погодитися з думкою В.І. Петрової, що резерви слід розглядати в двох аспектах: по видах затрат і характеру їх використання [2, с.67]. За видами затрат резерви ділять на групи, які пов'язані з економією матеріальних цінностей, транспортних затрат, затрат на обслуговування і управління виробництвом. За характером використання резерви пов'язані з вдосконаленням технології виробництва, модернізацією обладнання.

Планування собівартості виробництва коксу базується на свідомому виконанні закону вартості. Планування і облік собівартості – це визначення рівня затрат на виробництво та реалізацію даного виду продукції.

Зацікавила думка окремих вчених, що у собівартості продукції знаходять відображення усі сторони діяльності підприємства (ступінь технічної озброєності та використання обладнання і механізмів, затрати матеріальних засобів та енергії, рівень організації праці, продуктивність праці тощо). Таким чином, собівартість продукції є одним із найважливіших узагальнюючих показників, що характеризує всю сукупність діяльності підприємства. Собівартість є однією із необхідних умов здійснення господарського розрахунку на підприємствах.

Аналіз собівартості 1т. коксу вирішує наступні задачі:

- визначає виконання плану собівартості на підприємстві в цілому та по окремих цехах;
- виявляє фактори відхилення від планової собівартості за елементами та статтями затрат;
- виявляє резерви зниження собівартості на підприємстві;
- розробляє заходи для усунення причин, що призвели до відхилення від планової собівартості, і перенести досвід роботи найкращих дільниць.

Список використаних джерел:

1. Байков М.А.Методика межзаводского технико-экономического анализа/ М.А. Байков, Г.А.Татарян. М.: «Экономика», 1968. – 176 с.
2. Петрова В. И. Системный анализ себестоимости / В.И. Петрова. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 175 с.

С. В. Кунцев, канд. тех. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДАНИХ У MS OFFICE EXCEL 2010 З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ УМОВНОГО ФОРМАТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТАБЛИЦЬ

Табличний процесор MS Office Excel є зручним професійним інструментом. Електронні таблиці і діаграми часто застосовують для наочного подання економічних показників, інтерпретації економічних моделей, відображення концепцій або закономірностей. Широко використовують табличні процесори для навчання і дослідження студенти-економісти.

Розробниками табличного процесора MS Office Excel 2010 створено нові технології візуалізації даних. Зокрема, покращено умовне форматування, яке допомагає дати візуальні відповіді на питання про зміни даних у таблицях .

Метою даної роботи є вивчення технології умовного форматування електронних таблиць у MS Office Excel 2010 як нової інформаційної технології візуального подання економічних даних.

Технологія умовного форматування дозволяє виділяти незвичайні значення і візуалізувати дані за допомогою колірних шкал, гістограм і наборів значків. Умовне форматування можна застосовувати до діапазону клітин, до таблиць Microsoft Excel або до зведених таблиць. У роботі розглянуто приклади форматування таблиці, яка містить дані НБУ про основні макроекономічні показники України за декілька останніх років (рис. 1).

Одним з інструментів технології умовного форматування є колірні шкали, які складаються з візуальних елементів, призначених для визначення розподілу та розкиду числових даних. Для порівняння значень даних використовують шкали з двома або трьома кольорами. Верхній колір шкали відповідає високим значенням, центральний колір – середнім, а нижній колір – низьким. Для форматування електронної таблиці (див. рис.1) використовується шкала з двох кольорів – зеленого та білого.

	A	B	C	D	E
2		Основні макроекономічні показники України			
3		Показники	2009	2010	2011
4		Реальна заробітна плата	-9,2	10,2	8,7
5		Реальний наявний дохід	-10,0	17,1	6,1
6		Реальний ВВП	-14,8	4,1	5,2
7		Рівень безробіття	9,6	8,8	8,6

Рис. 1. Використання колірних шкал

	A	B	C	D	E
2		Основні макроекономічні показники України			
3		Показники	2009	2010	
4		Реальна заробітна плата	-9,2	10,2	
5		Реальний наявний дохід	-10,0	17,1	
6		Реальний ВВП	-14,8	4,1	
7		Рівень безробіття	9,6	8,8	

Рис. 2. Використання гістограм

Умове форматування за допомогою гістограм дозволяє візуально порівняти числові значення даних, які розміщені у діапазоні клітин. Висота стовпця гістограми пропорційна значенню у клітині. За допомогою гістограм можна відображати не лише позитивні, але і негативні значення. Гістограми (рис. 2) наочно показують відмінність показників економічного розвитку України за 2009 – 2010 р.

Умове форматування за допомогою наборів значків використовується для анотування та класифікації даних за категоріями. Кожен значок відповідає діапазону значень. Наприклад, стрілка вгору відповідає високим значенням, стрілка, направлена убік, відповідає середнім значенням, а стрілка вниз відповідає низьким значенням. Передбачена також можливість показу значків для клітин з визначеними умовами. Для форматування електронної таблиці (рис. 3) застосовані наступні набори значків: Направлення, Фигури, Індикатори, Оценки. Застосування значків категорії Направлення дозволяє спростити візуальне сприйняття числових даних (рис. 4).

	A	B	C	D	E
		Основні макроекономічні показники України			
		Показники	2009	2010	2011
		Реальна заробітна плата	↓ -9,2	↑ 10,2	↑ 8,7
		Реальний наявний дохід	◆ -10,0	● 17,1	▲ 6,1
		Реальний ВВП	✘ -14,8	✓ 4,1	✓ 5,2
		Рівень безробіття	● 9,6	○ 8,8	○ 8,6

Рис. 3. Використання значків

	A	B	C	D	E
		Основні макроекономічні показники України			
		Показники	2009	2010	2011
		Реальна заробітна плата	↓ -9,2	⇒ 10,2	↑ 8,7
		Реальний наявний дохід	↓ -10,0	↑ 17,1	↓ 6,1
		Реальний ВВП	↓ -14,8	↓ 4,1	↓ 5,2
		Рівень безробіття	↑ 9,6	⇒ 8,8	↑ 8,6

Рис. 4. Група Направлення

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

- нова технологія умовного форматування дозволяє наочно подати економічні дані, спростити аналіз, виявити тенденції зміни даних;
- використання нових технологій візуального відображення економічних показників призводить до того, що економічна інформація стає більш доступною для сприйняття;
- нову технологію рекомендується вивчати студентам-економістам.

Література:

1. Функции визуальных данных в Excel 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://blogs.technet.com/b/office2010_ru/.
2. М. Черняков. Инфокрывые и новые возможности условного форматирования в Excel 2010. – Режим доступа: www.oszone.net/11641/Excel2010_InfoCurves.
3. Джон Уокенбах. Microsoft Excel 2010. Библия пользователя. – М.: Вильямс. – 2011. – с. 910.

Л. С. Кутідзе, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри теорії та практики менеджменту,
Запорізький національний університет

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Основною метою державного регулювання трансфертного ціноутворення в усьому світі є контроль за рівнем цін під час здійснення операцій між пов'язаними особами з метою запобігання ухилення бізнесу від сплати податків.

В Україні, набула поширення практика штучного створення фінансових потоків між підприємствами, які входять до складу однієї транснаціональної корпорації (ТНК) або промислово-фінансової групи (ПФГ) та розташовані у різних країнах. Існуючі інструменти трансфертного ціноутворення дозволяють ТНК та ПФГ виводити фінансові ресурси за межі вітчизняної економіки та нагромаджувати їх у економіках інших країн відповідно до стратегій цих корпорацій і бізнес-груп та оптимізувати їх податкові зобов'язання. Як наслідок, це звужує фінансовий потенціал національної економіки та негативно впливає на обсяги надходжень до бюджету України [1].

12 березня 2013 року було підписано подання до Верховної Ради України схваленого урядом законопроект "Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо трансфертного ціноутворення)" [2]. Проект закону було розроблено ґрунтуючись на світовому досвіді у цій сфері з урахуванням позицій бізнесу, вітчизняних та закордонних інвесторів. Законопроект дає визначення трансфертного ціноутворення, встановлює механізми податкового контролю за трансферним ціноутворенням, визначає операції, що підлягають контролю, та методи визначення ціни в контрольованих угодах, а також дає право крупним платникам податків на попереднє взаємне узгодження цін у контрольованих операціях з центральним органом державної податкової служби на певний термін.

Податкова служба, завдяки інституту контролю трансфертного ціноутворення, отримує ефективний механізм протидії оптимізації

оподаткування з використанням пільгових податкових юрисдикцій, а також спосіб змусити великий бізнес платити гроші в український бюджет. За підрахунками фахівців Міністерства доходів і зборів України, у разі прийняття закону про трансфертне ціноутворення і його правильної імплементації державний бюджет може отримати додатково близько 20 млрд. грн. в найближчі три роки [3]. Це може мати позитивний вплив і на бізнес, зокрема: створення конкурентного середовища, введення зрозумілих і прозорих механізмів визначення цін за операціями з пов'язаними особами тощо.

Але прийняття одного законодавчого акту ще не є вирішенням існуючих проблем. Впровадження закону потребує створення механізму регулювання трансфертного ціноутворення, складовою частиною якого є інституціональне забезпечення цього процесу на всіх рівнях, тобто розробка норм, визначення правил взаємодії між суб'єктами цього процесу. Його оптимальне застосування, потребує не тільки розвивати внутрішнє законодавство, але й міжнародне співробітництво. Нормативне забезпечення української практики повинно узгоджуватись із світовим досвідом.

Податковий контроль за трансфертним ціноутворенням передбачає застосування центральним органом державної податкової служби системи заходів щодо встановлення відповідності цін в операціях між пов'язаними особами рівню ринкових цін та збільшення податкових зобов'язань платника податків до рівня податкових зобов'язань, які мали місце під час здійснення зіставних операцій, сторони яких не є пов'язаними особами. Обов'язок доведення, що ціна в контрольованій операції відрізняється від звичайної, покладено на центральний орган виконавчої влади з питань формування державної податкової та митної політики в частині адміністрування податків і зборів. Велика кількість контрольованих операцій посилює навантаження на контролюючі органи і потребує системи ґрунтовної підготовки фахівців з визначених питань.

Розрахунки цін, аналіз контрольованої та зіставних операцій, потребує встановлення чітких критеріїв та порядку оцінки результатів проведеного аналізу. Тобто, потрібне чітке методичне забезпечення діяльності як контролюючих органів, так і бізнесу, щоб уникнути неоднозначного "розуміння" цін у контрольованих операціях.

У висновках Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ до даного законопроекту зроблено зауваження про необхідність розроблення низки підзаконних нормативних актів, які більш детально регулюють порядок застосування системи трансфертного ціноутворення. Зокрема, передбачена необхідність розробки та затвердження КМУ окремих документів, а саме: порядку розрахунку та застосування ринкового діапазону цін та ринкового діапазону рентабельності, а також порядку і процедури узгодження цін у контрольованих операціях [4].

Виконання норм законодавства та подання звітності, у свою чергу, призведе до істотного збільшення витрат часу компаній. Тому важливо, щоб бізнесу дали «пільговий період» для пристосування до нових правил, адже підприємствам додатково потрібно буде проводити аналіз і моніторинг операцій, які підпадають під регулювання; розробити методику аналізу

ціноутворення, а також проводити порівняльний аналіз ринку; готувати й надавати додаткову звітність до податкових органів тощо.

Запровадження державного регулювання трансфертного ціноутворення в Україні є реальним кроком до прозорості національної економіки, цивілізованого ведення бізнесу, підвищення інвестиційної привабливості країни за умови розробки дієвого механізму його реалізації.

Література:

1. Державна податкова служба України. Офіційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/regulatoryna-politika-/regulatoryna-politika/2013-rik/81648.html>.

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/project/3721.html>.

3. Державна податкова служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/media-tsentr/novini/print-92116.html>.

4. *Божко Юлія*. Законопроект про трансфертне ціноутворення як протидія впливу капіталу з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/uk/finances/taxes/zakonoprojekt-pro-transfertne-cnoutvorennia-ia-k-protidia-vdplivu-kaptalu-z-ukrani-218417>.

***О. О. Лаврова, аспірант,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)***

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ОБЛІКУ В СТРАХУВАННІ УКРАЇНИ

У сучасних економічних реаліях міжнародне законодавство у галузі бухгалтерського обліку постійно розвивається. Для забезпечення зближення стандартів МСФЗ та ГААП США Рада з МСФЗ вирішила фундаментально переглянути порядок обліку в страхуванні, спільних підприємств, лізингу, виручки, податку на прибуток і зобов'язань із пенсійних планів. Відповідно, МСФЗ 4 «Страхові контракти» зазнав фундаментального перегляду. Змінено структуру стандарту, переглянуто підходи до розкриття та визначення суттєвості інформації страховиками. Враховуючи, що всі страхові компанії України з 1 січня 2013 року складають фінансову звітність за міжнародними стандартами, їх аналіз та порівняння з вітчизняними набуває особливої актуальності.

В основі визначення прибутків і збитків за договором лежить модель виміру. Емітенти не визнають премії у складі виручки (за винятком випадків, коли застосовується короткостроковий спрощений підхід), а демонструють їх окремо як гарантовану маржу в звіті про прибутки та збитки в якості окремої статті з такою ж назвою (що включає зміни в поправці на ризик і залишковій маржі) та як зміни в розрахунках і у фактичних даних. Додаткове розкриття інформації стосується інформації про премії та позови. Такі зміни призводять до збільшення мінливості показників звіту про прибутки і збитки та значні зміни у презентації звіту про прибутки та збитки [1].

Категоріальний апарат безпосередньо МСФЗ 4 значно скорочено у порівнянні з попередньою його редакцією шляхом виключення тих дефініцій, що наведені у інших МСФЗ та МСБО. Окрім того, понятійний апарат винесено в окремий додаток до стандарту, додаток А, як ключовий елемент розуміння сутності страхування. Зі стандарту виключено такі поняття як невизначена

майбутня подія та негрошова виплата (оскільки, як зазначено вище, цей об'єкт виключено зі сфери дії стандарту), перестраховальник (але введено визначення перестраховика), а також змінено проблематику стандарту. Враховуючи, що протягом аналізованого періоду (2010 – 2013 рр.), вітчизняне законодавство у галузі обліку в страхуванні також зазнало значних модифікацій, доцільно детально порівняти існуючий понятійний апарат.

Отже, на підставі проведеного аналізу категорійного апарату сфери бухгалтерського обліку в страхуванні, можна стверджувати, що понятійний апарат вітчизняного законодавства є значно ширшим ніж пропонований МСФЗ. Вітчизняні нормативно-правові акти конкретизують практично всі необхідні об'єкти обліку в страхових компаніях, але дещо не відповідають сучасним світовим ринковим умовам. Так, певні об'єкти, що давно і успішно відображаються в обліку в країнах Європи та США, в Україні навіть не конкретизовано. Тобто, понятійний апарат потребує суттєвого осучаснення. Відмовлятися від існуючих переваг українського законодавства та сліпо копіювати МСФЗ було б недоречно. На підставі цього стає можливим формування пропозицій щодо удосконалення комплексу дефініцій системи обліково-аналітичного забезпечення страхової діяльності в Україні.

Таблиця 2

Удосконалення комплексу дефініцій системи обліково-аналітичного забезпечення страхової діяльності в Україні (пропозиції)

№ п/п	Категорія	Пропонована редакція
1	Перестраховик	Сторона, яка має зобов'язання згідно з договором перестраховування надати компенсацію цедентові, якщо відбудеться виплата страхового відшкодування за застрахованим страховим випадком
2	Договір перестраховування	Страховий контракт (договір), наданий одним страховиком (перестраховиком) для компенсації іншому страховикові (цедентові) частини збитків за одним або кількома контрактами, укладеними цедентом у випадку здійснення страхових виплат
3	Активи перестраховування	Чисті контрактні права цедента згідно з договором перестраховування
4	Контракт прямого страхування (договір страхування)	письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку виплатити страхову суму або відшкодувати завданий збиток у межах страхової суми застрахованій особі, а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені терміни та виконувати інші умови договору
5	Компонент депозиту	Компонент контракту договору страхування, що передбачає депозитне накопичення коштів страхувальника (страхування на випадок дожиття) та має обліковуватися як окремий фінансовий інструмент на умовах розділення
6	Розділення	Облік компонентів страхового контракту так, ніби вони є окремими договорами страхування або фінансовими інструментами на умовах розділення
7	Умова дискреційної участі	Контрактне право одержувати, на додаток до гарантованих виплат, додаткові виплати: 1) які, ймовірно, становитимуть значну частину всіх контрактних виплат; 2) рішення про суму або визначення часу яких за страховим контрактом належить емітентові; 3) за умовами страхового контракту вони ґрунтуються на: - результатах операцій за визначеним пулом контрактів або за контрактом визначеного типу; - реалізованих або нереалізованих доходів від інвестицій за визначеним пулом активів, утримуваних емітентом; або - прибутку чи збитку підприємства, фонду або іншого суб'єкта господарювання, які є емітентом щодо контракту
8	Гарантовані виплати	Платежі чи інші виплати, на які конкретний власник страхового поліса або інвестор має безумовне право, на яке не поширюється контрактна умова дискреційної участі емітента
9	Гарантований елемент	Зобов'язання сплатити гарантовані виплати, що входять до контракту, який містить умову дискреційної участі.
10	Застрахована особа	Фізична або юридична особа, інтереси якої є об'єктом договору страхування

Тож, введення нових категорій та заміна існуючих має проводитися з урахуванням українських реалій та перспектив світового ринку страхування.

Використання пропонованих дефініцій дозволить уникнути двоякості в обліку та правових колізій у діяльності страховиків України.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 4 «Страхові контракти»: Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_015.
2. Закон України «Про страхування» від 17.03.1996 р. № 85-96: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджені наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73 Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затверджені наказами Міністерства фінансів України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

З. Я. Лапішко, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів,
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ОПРИЛЮДНЕННЯ ЗВІТІВ ПРО ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ

В сучасних умовах посткризового періоду підтримка фінансової стабільності стала чи не основною метою практиків та політиків по всьому світу. Одним з елементів сучасної системи забезпечення фінансової стабільності є Звіти про фінансову стабільність, які випускаються Центральними банками в багатьох країнах світу з метою дослідження та висвітлення основних загроз та ризиків, які можуть вплинути на стан фінансової стабільності в країні.

В Україні Національний банк України наразі не публікує таких звітів, тож метою даного дослідження є виявити реальні переваги та можливі загрози пов'язані з публікацією та представленням на широкий огляд громадськості інформації про стійкість та надійність фінансової системи країни.

Питання фінансової стабільності досліджуються переважно у вузькому колі дослідників, які працюють на Центральні банки країн та органи регулювання фінансових установ. Зокрема, серед закордонних вчених, які особливу увагу приділили саме аналізу ролі та завдань звітів про фінансову стабільність присвячені праці: К. Боріо, А. Бовена, В. Вайта, С. Гудхарта, М. Дремана, А. Мехлера, М. Чихак, Г. Шиназі, Я. Хаана, Д. Вілкінсона, К. Стронга, Д. Крістенсона тощо. Окремі аспекти фінансової стабільності досліджувались в Україні і переставлені в працях В. Міщенко, С. Міщенко, С. Науменкової, О. Петрика, О. Сидоренка, Т. Унковської та інших. Проте, потребують глибшого дослідження суть, цілі та можливі наслідки впровадження практики фінансових звітів в Україні.

Станом на кінець 2011 року близько 80 Центральних банків світу публікують звіти про фінансову стабільність на постійній основі. Популярність звітів підкріплюється ще й тими фактами [1], що у 2010 році їх почала публікувати Індія, а у 2011 році – США, які протягом багатьох років ігнорували дану тенденцію.

Об'єктом дослідження звітів про фінансову стабільність є ризики, на які наражається фінансова система в цілому. Звіт про фінансову стабільність зазвичай є окремим змістовним документом, який містить глибокий аналіз ризиків (потенційних зовнішніх та внутрішніх шоків) та вразливостей фінансової системи; каналів, через які ризики впливають на фінансову систему; тенденцій та можливих сценаріїв розвитку (стрес-тести); набір рекомендацій щодо запобігання негативному впливу ризиків на фінансову систему та рекомендації з питань підвищення стійкості фінансової системи до впливу зовнішніх шоків [2].

Тож, для Центрального банку розробка та публікація такого звіту є корисною і потрібною оскільки, він безпосередньо зменшує ризики, що загрожують фінансовій стабільності та підвищує рівень прозорості своєї роботи.

До переваг публікації звітів про фінансову стабільність можна віднести:

- вдосконалення розуміння економічного середовища: Центральний банк через оприлюднення своїх досліджень може розширити та уточнити аналіз і бачення економічних процесів, які здійснюють самі учасники ринку. Тобто, банк оприлюднюючи звіт з аналізом основних фінансових показників виступатиме експертом, думка якого може спростовувати або підтверджувати судження окремих учасників ринку;

- попередження фінансових установ та учасників фінансових ринків щодо наслідків їх спільних дій: в конкурентному середовищі Центральний банк має суттєву перевагу в можливостях передбачити ймовірні загрози, які можуть нести спільні дії учасників ринку, які в момент прийняття рішень аналізують лише свої вигоди від прийнятих рішень і не завжди зважають на стан фінансового ринку і ті наслідки які їх дії матимуть на ринок в цілому [3];

- можливість стимулювати дії з боку законодавчих органів влади та органів виконавчої гілки задля прийняття рішень, які упереджуватимуть чи пом'якшуватимуть системні ризики;

- формування громадської підтримки заходів у сфері забезпечення фінансової стабільності: ефективність та якість впровадження політики Центробанку щодо забезпечення фінансової стабільності безпосередньо залежить від сприйняття і розуміння з боку суспільства цілей Центробанку. Систематичне інформування населення про стан та перспективи розвитку фінансового ринку і можливих ризиків дозволить покращити комунікацій із суспільством, відновити довіру до органів регулювання ринку та корегувати його поведінку у разі виникнення криз.

- покращити репутацію країни на міжнародних фінансових ринках: підготовка і оприлюднення звітів про фінансову стабільність є індикатором того що країна, зокрема органи пруденційного нагляду не бояться розкривати стан справ на власних фінансових ринках та не лише бачать ризики які загрожують їх стабільності, але й мають розроблені механізми управління цими ризиками.

Водночас, незважаючи на ряд переваг, та позитивних наслідків, які несуть у собі звіти про фінансову стабільність не слід применшувати і їх недолік. У періоди фінансової нестійкості, публікація звітів може спровокувати у суспільстві паніку, що в свою чергу загострить ситуацію та приведе до кризи.

Тож, важливо щоб у звітах висвітлювались не лише потенційні ризики, але й реальна стратегія Центробанку щодо їх зменшення.

Список використаної літератури:

1. Financial Stability Reports: What Are They Good For? [Text] / M.Čihák, S. Muñoz, S. Sharifuddin, and K. Tintchev, IMF Working Paper, January 2012.
2. Роль звітів про фінансову стабільність у діяльності центрального банку/ О.Ю. Сидоренко // Збірник наукових праць ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”. – 2010. – С.244-256.
3. The Financial Stability Report of the Central Bank of Iceland: a review [Text] /A. Bowen, 2005.

О. В. Ластовенко, канд. екон. наук, доц., докторант кафедри фінансів,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
ім. Михайла Туган-Барановського

ФОРМУВАННЯ ДВОШАРОВОСТІ АТТРАКТОРІВ В СИСТЕМІ ФОНДОВОГО РИНКУ

Проведені та відображені в науковій літературі результати концептуальних досліджень сутності фондового ринку характеризують його, з одного боку, як сукупність економічних взаємовідносин в центрі якої знаходиться особливий товар «цінні папери», з іншої – як сукупність інститутів, якими представлений такий ринок [2, с. 47]. Сучасний ринок цінних паперів можна розглядати як складну систему, пов'язану зі всією економікою.

Нагромадження обігу капіталу на фондовому ринку, крім сприяння втрати рівноваги, призводить також до порушення зв'язків в системі, що особливо стосується діяльності емітентів цінних паперів.

Прагнення учасників ринку до максимізації прибутку від торгівлі активами призводить до ситуацій, в яких рішення стосовно купівлі чи продажу цінних паперів формується не стільки під впливом результатів діяльності емітента, скільки обумовлено психологічними факторами, а саме очікуваннями учасників ринку щодо можливого майбутнього зростання ціни таких активів, що безпосередньо не пов'язано із збільшенням перерозподілу прибутку емітента між власниками паперів.

Наведені особливості руху капіталу призводять до втрати емітентами базової функції, тобто складові системи фондового ринку, що повинні формувати попит на інвестиційні ресурси й забезпечувати перерозподіл капіталу, втрачають задану позицію в системі. Емітенти залишаються учасниками фондового ринку (результати їх діяльності враховуються в процесі прийняття торговельних рішень, торгівля відбувається саме цінними паперами таких емітентів, тощо), але рух інвестиційного капіталу, як вже було відзначено, стає відокремленим.

В системній психології втрата певним елементом системи заданої функціональності (місця в системі) при збереженні його приналежності до такої системи характеризуються як виключення елемента. Вважається, що процеси,

які відбуваються в системі при виключенні з неї певної складової будуть спрямовані на забезпечення повернення функцій такому елементу [3, с. 13-14].

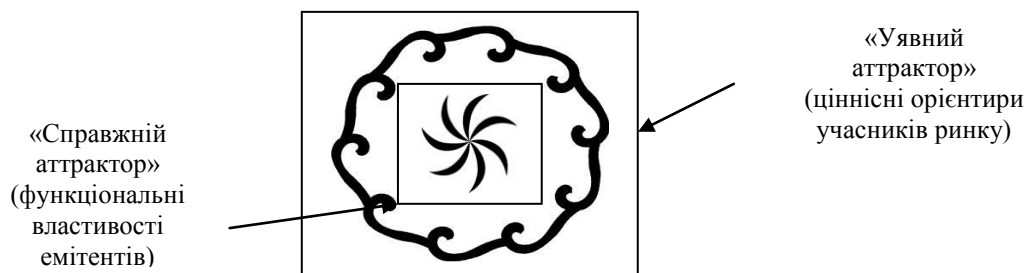
Нагромадження обігу капіталу в системі обумовлено прагненням учасників ринку до максимізації прибутку. Згідно концепції поведінкових фінансів (англ. behavioral finance), характер дій учасників ринку цінних паперів, що призводять до особливостей руху капіталу, обумовлений певними ціннісними орієнтирами.

Автором вважається, що ціннісні орієнтири суб'єктів фондового ринку формують в системі певний аттрактор. Термін аттрактор (англ. attract) означає множину, що притягує поведінку системи в її фазовому просторі [1, с. 23]. Якщо такий аттрактор призводить до виключення емітентів з системи, в системі можуть сформуватися процеси, які будуть спрямовані на повернення значущості емітентів, тобто в системі може виникнути подвійні аттрактори.

Автором пропонується визначити ціннісні орієнтири учасників системи, у випадку коли такі орієнтири призводять до виключення емітентів, як «уявний аттрактор». Такий аттрактор створює уявлення про можливості щодо реалізації намірів суб'єктів ринку, але виключення з системи елементів не лише знижує її синергетичну функціональність, що обмежує такі можливості, а й призводить до формування множини, яка прагнучи до відновлення функціонального місця виключеного елемента, обумовлює інший рух системи в її фазовому просторі.

Функціональні властивості емітентів в такій системі, пропонується визначити як «справжній аттрактор». Оскільки фондовий ринок повинен виступати системою накопичення та перерозподілу ресурсів в економіці, емітенти в такій системі повинні займати відповідне місце.

На думку автора, рух інвестиційного капіталу на сучасному фондовому ринку характеризується двошаровістю аттракторів системи ринку цінних паперів (рис. 1).

Рис. 1. Двошаровість аттракторів в системі фондового ринку

Уявний аттрактор обумовлює нагромадження капіталу, що призводить до жорсткої втрати рівноваги та сприяє критичному стану системи фондового ринку. Справжній аттрактор проявляється, в більшому ступені, в періодах посткризового відновлення як економіки цілком, так і ринку цінних паперів.

За думкою автора, подвійність аттракторів системи фондового ринку забезпечує її певну цілісність в періоди проходження критичного стану, але викликає потужні трансформації в функціонуванні її складових після проходження точки біфуркації.

Література:

1. Арнольд В. И. Теория катастроф : 3-е изд., доп. / В. И. Арнольд. – М. : Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1990. – 128 с. – ISBN 5-02-014271-9.
2. Миркин Я. М. Российский рынок ценных бумаг: влияние фундаментальных факторов, приоритеты и механизмы : дис. докт. экон. наук : 08.00.10 / Миркин Яков Моисеевич. – Москва, 2003.- 583 с.
3. Стам Я. Я. Поля профессиональных взаимоотношений : практика организационных расстановок / Я. Я. Стам. – М. : Институт консультирования и системных решений, 2009. – 136 с. – ISBN 978-5-91160-018-1.

***А. С. Ласукова, аспірант кафедри банківської справи,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) у вітчизняних бізнес-реаліях на сьогоднішній день знаходиться на початковому етапі становлення (у порівнянні з розвинутими країнами), саме тому питання ефективності соціальних заходів та дій постає достатньо гостро. Виходячи із режиму тотальної економії на фінансових ресурсах, не кожен банк має можливість реалізувати концепцію КСВ в повному обсязі. Таким чином, особливої актуальності набуває питання впливу корпоративної соціальної відповідальності на фінансові показники та результати діяльності банку.

Питанням встановлення взаємозв'язку між корпоративною соціальною відповідальністю та фінансовими результатами діяльності суб'єктів господарювання присвячено значну кількість фундаментальних наукових праць. Усіх науковців, що досліджували даний взаємозв'язок, необхідно розділити на дві групи: перша – ті, що визначали вплив КСВ на фінансові результати за рахунок декількох фінансових показників; інша – ті, що визначали характер взаємозв'язку між показниками (позитивний, негативний, нейтральний).

Серед існуючих науково-методичних напрацювань зарубіжних вчених, особливої уваги в контексті банківської діяльності набуває дослідження Кеффас Г. та Олулу-Брігс О., яке присвячено вивченню ефективності діяльності банків, що декларують наявність КСВ та тих, які її не впроваджують на прикладі США, Великобританії та Японії. В межах дослідження було встановлено чіткий взаємозв'язок КСВ з фінансовими результатами діяльності банків. Автори зазначають, що стійкі (ті, що впроваджують КСВ) банки характеризуються вищим рівнем достатності капіталу. Очевидними є результати щодо нижчого рівня прибутковості соціально відповідальних банків у порівнянні з банками, які не витрачають кошти на соціальні заходи. Підтверджуючи гіпотезу щодо наявності тісного позитивного зв'язку КСВ з фінансовими результатами, дослідники зазначають, що незважаючи на значне

зниження рівня ліквідності соціально відповідальних банків, імплементація заходів соціального характеру дозволяє отримувати кращі результати.

Узагальнюючи висновки, отримані внаслідок огляду науково-методичної літератури, зазначимо, що питання впливу КСВ на ефективність банківського бізнесу на сьогоднішній день залишається невирішеним. З огляду на це, в контексті дослідження пропонується вирішити дане питання на прикладі даних дванадцяти банків України першої групи за класифікацією НБУ.

Методологія оцінки ефективності банківського бізнесу в цілому представлена такими групами: коефіцієнтний метод (традиційний підхід); параметричні методи (економетричний аналіз); непараметричні методи (математичне програмування); рейтингові методики; аналітичні методи (модель Дюпона); вартісно-орієнтовані методи (наприклад, EVA – економічна додана вартість).

Критичний огляд методичних підходів до оцінювання ефективності банківської діяльності дає змогу визначитися із найбільш прийнятним для даного дослідження методом. На нашу думку, перевагу необхідно надати параметричним методам, виходячи з того, що, наприклад, непараметричні передбачають ідентифікацію технічної ефективності, залишаючи поза увагою потенційні можливості банку до збільшення її рівня.

Найпопулярнішим параметричним методом, що застосовується в межах банківської діяльності є метод стохастичної фронтірної межі, що пояснюється співставністю результатів, отриманих за даним методом, із традиційними показниками ефективності (рентабельність капіталу, активів тощо). Особливість стохастичної методики полягає у побудові межі ефективності на основі завчасно визначеної специфікації її функціональної форми та безпосереднього включення в модель випадкової компоненти.

Визначення ефективності в межах даного дослідження виступає технічною характеристикою доцільності впровадження корпоративної соціальної відповідальності у короткостроковому періоді. Виходячи з цього, на наш погляд, основним кількісним індикатором ефективної діяльності банку є його прибуток. Це пояснюється виробничим підходом в теорії фінансового посередництва, за якого прибуток – головна мета діяльності банку. Приймаючи до уваги концепцію корпоративної соціальної відповідальності, варто зазначити, що на етапі оцінювання ефективності банківського бізнесу виробничий підхід є прийнятним, не суперечить стейкхолдерському підходу та принципам соціально-відповідального ведення бізнесу й визначає можливість розширення спектру соціальних ініціатив банку. Отже, оцінювання ефективності банківського бізнесу пропонується здійснити на базі параметричного методу, а саме методу стохастичної межі (Stochastic Frontier Approach – SFA). Відповідно до зазначеного, на основі інформаційної бази дослідження відбувається побудова умовного банку зі 100% ефективністю та визначається вплив факторів на результати діяльності кожного окремого банку.

За результатами оцінювання впливу КСВ на ефективність банківського бізнесу на даних 12 банків України за період 2007-2012 рр. було встановлено позитивний зв'язок (табл. 1).

Визначення взаємозв'язку між корпоративною соціальною відповідальністю та ефективністю банківського бізнесу (фрагмент)

Параметри моделі		Значення коефіцієнта (coefficient)	Стандартна помилка (standart error)	t-розподіл Стьюдента (t-ratio)
δ_5	CSR	- 1,5486	0,0074	-2,0677

Знак «мінус» при коефіцієнті узгоджується з його економічним змістом: чим менше соціальних заходів впроваджує банк, тим більшим є його відхилення від еталонного рівня ефективності, тим більший обсяг прибутку банк недоотримає.

*Ю. Н. Лачинов, канд. экон. наук, доц. кафедры бухгалтерского учета,
Российский университет им. Г. В. Плеханова*

ПРАКТИЧНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ В СОВРЕМЕННОСТИ

Нет ничего практичней хорошей теории! – это положение действительно во все времена и для любой сферы. Мир сотрясают экономические кризисы, и может быть теория, указующая путь ведущим державам, нехороша? Нужно критическое осмысление – и ситуации, и теории. Только оно предложит новую модель развития... Знания начинаются с теории, но сейчас - это эклектика «экономикса» с устаревшей марксовою политэкономией. В этой эклектике научная часть представлена эмпирическими знаниями о прошлом без определенности главных сущностей – стоимости, прибыли, капитала, денег, финансов... – без диалектики в попытках определить эти сущности и вывести доказательные понятные формулировки. Движение научной мысли идет от критического осмысления сложившихся знаний. Критика вызвана **ложными и некорректными положениями** прежних представлений и отсутствием таковых: **отсутствует классификация объектов**, нет определенности главных сущностей – **стоимости, прибыли, капитала, денег, финансов**; нет и **«товарно-денежных отношений»**- они никак не фиксируются; нет представления об **устройстве экономики**, нет её **образа**, связи с **природопользованием** и содержания экономических **механизмов**; **ложны** утверждения -**«теории стоимости»** об оценке товара трудом при отсутствии материального тела продукта-товара и о **«присвоении труда работников»**, - конструкций от **Д...к Д'** (деньги не плодятся); то же и о капитале – при всем многообразии исследований - нет ясности, и верное марксово определение «капитал – это самовозрастающая стоимость» осталось недоказанным, его же диалектическое представление о капитале-функции и капитале-собственности – непонятым и забытым. – По сути это **ПОЛНОЕ ОТСУТСТВИЕ НАУЧНОСТИ** в так называемой «экономической теории»!..

Но спасает положение, ставит экономику на научный фундамент простой рабочий инструмент экономики - бухгалтерский учет.

Глобалистика не ведет к унификации экономик разных стран. Но есть сфера, где неизбежна и уже идет унификация – это бухгалтерский учет, формирующий единый язык экономики, понятный всем участникам процесса – без него экономика непознаваема. Но этот язык не только для хозяйственной, он придает определенность всем экономическим сущностям. Благодаря восемью элементам метода, он придает «октаву определенности» всем объектам в сфере практической и теоретической экономики. Эта его методология спасает всю экономическую теорию и возвышает её до уровня науки.

Диалектическое представление об экономике начинается с единства противоположностей – а) объектов стоимостных и б) отношений между субъектами по поводу этих объектов. Вся эта диалектика оформлена в экономические ячейки – живые капитальные клетки, из которых соткан живой организм экономики. Двойственность внутренней капитальной организации каждой экономической ячейки потребляет природное энергетическое сырьё и порождает собственную энергетику, обмениваясь ею с другими клетками. При этом клетки в организме разные: производственные, торговые, банковские, как и в живом теле – мышечные, костные, печени, лёгких...

Диалектику экономики реализует бухгалтерский учет, он делает её системной, наглядной, обращает теорию в хозяйственную практику. Так, в стоимости, учетный метод открывает структуру целостного продукта-товара – рис.1.

Рис. 1. Структура продукта-товара и его стоимости с нарастанием в экономических пределах

В блочной схеме структуры стоимости продукта, созданного из природного вещества, все ее элементы получают экономическую оценку, затраты компенсируются, а природа – через прибыль присваивается. Но её денежная оценка востребует эмиссии реальных денег- для продвижения в цепи переделов- вот где исток нарастания денежной массы в экономике! Она растет за прибылью – денежной оценкой прибавления стоимости в экономике, «прибывшей» веществом из природы естественной и присвоенной предпринимателем. Но природа принадлежит всему обществу, поэтому её частное присвоение ограничено налогообложением.

Реальность показывает, что живая клетка экономики – это капитал. В каждой капитальной клетке учетная методология раздваивает его в балансе на К-функцию и К-собственность. Реальная экономика обретает естественную

*І. В. Лещух, аспірант,
Інститут регіональних досліджень НАН України*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Невід'ємним елементом ефективної податкової системи є податковий контроль. Він виник із становленням системи оподаткування, а його розвиток пов'язаний із потребами розвитку товарно-грошових відносин.

У вітчизняній науковій думці суть податкового контролю різними дослідниками розглядається з різних сторін. Колектив авторів [4] під податковим контролем розуміють багатоаспектну міжгалузеву систему спостереження державних контролюючих органів за фінансово-господарською діяльністю платників податків з метою об'єктивного забезпечення заданого рівня формування бюджету і встановлення її відповідно вимогам чинного законодавства. Автори [5] податковий контроль визначають як діяльність податкових органів щодо спостереження за відповідністю процесу організації платниками податків обліку об'єктів оподаткування, методики обчислення й сплати податків і податкових платежів за чинними нормативно-правовими актами сфери оподаткування, виявлення відхилень, допущених у ході виконання норм податкового законодавства та визначення впливу наслідків порушень на податкові зобов'язання. Ми не зовсім можемо погодитися із такою позицією, оскільки здійснення податкового контролю не є функцією лише податкових органів. Безумовно, вони є основними суб'єктами контролю, проте не варто забувати, що певні повноваження у даній сфері мають і митні органи України.

Науковець Бабін І.І. [2] розглядає поняття податкового контролю те, яке пропонує вітчизняне законодавство. Ми також схильні до застосування поняття, регламентованого Податковим кодексом України, який податковим контролем називає систему заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Головною метою податкового контролю, тут ми погоджуємося з Єгарміною В.Д., мають стати виявлення причинно-наслідкових зв'язків виявлених порушень, розробка конкретних пропозицій і заходів для удосконалення законодавства і переходу від примусового стягнення податків і зборів до добровільного виконання податкових зобов'язань перед державою, юридичними та фізичними особами [3, с. 168]. На підставі аналізу зазначених зв'язків, органи контролю мають надавати пропозицій щодо удосконалення податкового законодавства з метою усунення правових основ навмисного ухиляння від оподаткування та найефективнішого функціонування податкової системи.

До об'єктивних причин необхідності податкового контролю можна віднести нестабільність податкового законодавства України та нечітке його формулювання, через що багато методичних вказівок вступають у суперечність із законами, що не дає змоги однозначно прийняти рішення стосовно розрахунку податку. Суб'єктивними причинами є: ненавмисні помилки платників податків при розрахунку сум платежів, що спричинено частими змінами в законодавстві та невчасним реагуванням на них; низька податкова дисципліна платників податків, які навмисно йдуть на порушення податкового законодавства з метою отримання матеріальної користі; недостатня компетентність працівників як підприємств, так і податкових органів.

Об'єктом податкового контролю є фінансово-господарська діяльність підконтрольних суб'єктів: юридичних осіб, їх філій, відділень, інших відокремлених підрозділів, що не мають статусу юридичної особи; фізичних осіб, які беруть участь у податкових правовідносинах в якості платників податків чи осіб, що сприяють сплаті податків (податкових агентів, банків).

Предметом податкового контролю є бухгалтерські книги, звіти, плани, рахунки, декларації, накладні та інші документи, пов'язані з обчисленням та сплатою податків та зборів до бюджетів всіх рівнів. Зокрема, до останніх можна віднести накази керівників та звіти працівників, цивільно-правові та трудові договори, установчі документи, банківські виписки тощо.

Здійснювати податковий контроль, відповідно до чинного вітчизняного законодавства, окрім органів державної податкової служби, вправі і митні органи. Відтак, в залежності від суб'єктів, які здійснюють контрольну діяльність, розрізняють: податковий контроль, який здійснюється органами державної податкової служби; податковий контроль, який здійснюється органами державної митної служби. Діяльність зазначених органів визначає ефективність реалізації податкової політики держави та функціонування всієї податкової системи.

Отже, податковий контроль – багатогранна та складна частина сучасного державного фінансового контролю. Він є невід'ємним елементом податкового менеджменту, має своє соціальне призначення, а тому повинен удосконалюватися задля встановлення ефективної взаємодії між платниками податків та податковими органами.

Література:

1. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. №2755-VI [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2010. – №92. – Ст. 3248. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
2. Бабін І. І. Податкове право України: навч. посібник/І. І. Бабін. — Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. — С. 239–254
3. Єгарміна В.Д. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування/В.Д. Єгарміна// Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – №1. – с. 166-176.
4. Гусак Н.Б., Гусак Ю.Д. Контроль податкових органів за діяльністю підприємств: навч. пос. – К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 320 с.
5. Податковий контроль: [підручник]/Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Залуцький Н.С., Білінський В.З. – Хай=Тек Прес, 2007. – 608 с.

*І. В. Лин, аспірант,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТЬ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА СТІЙКОСТІ БАНКУ

Актуальність проблеми забезпечення стабільності функціонування банківської системи зумовлена її вирішальним значенням в грошовому обігу та механізмом забезпечення перерозподілу вільних фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання.

За останні 15 років центральні банки все більше уваги приділяють питанням фінансової стабільності. Викликано це перш за все тим, що в 90-ті роки спостерігається тенденція все більшого розповсюдження (у всіх регіонах світу, як у розвинених, так і тих, що розвиваються) системних фінансових криз, і як наслідок – великі втрати капіталу. Необхідність забезпечення стабільного і стійкого розвитку банківської системи на сьогоднішній день не викликає жодного сумніву, проте варто зазначити, що серед вітчизняних вчених не існує єдиного підходу до визначення економічної категорії “фінансова стабільність” та “фінансової стійкості”.

Проводячи аналіз досліджень вітчизняних та іноземних науковців з питань функціонування фінансової, кредитної, банківської системи і грошового обігу, можна розглядати два загальних підходи до визначення поняття фінансової стабільності.

Відповідно до першого підходу фінансова стабільність банків визначається як результат постійного виконання ними прийнятих на себе зобов'язань і забезпечення необхідного рівня прибутковості для функціонування у конкурентному середовищі. Важливою умовою, яка характеризує наявність стабільності, є дотримання банківською системою економічних нормативів, встановлених центральним банком. Такий підхід висвітлений в працях А.М. Мороза, М.І. Савлука, М.Ф. Пуховкіної, Б.С. Івасіва, Б.Л. Луціва.

Суттєвий недолік даного підходу – це недостатня увага джерелам ризиків, якими є не тільки і не стільки конкурентне середовище, а в першу чергу суб'єкти господарювання, яких обслуговує банківська система. Крім того, виконання банками нормативів не виключає нестабільного стану банківської системи, на що вказують результати дослідження виникнення і розгортання банківських криз. Це пов'язано, наприклад, з приховуванням окремими банками інформації про свій фінансовий стан тощо.

Другий підхід визначають поняття стабільності банківської системи шляхом вивчення її протилежного стану – нестабільності, яка може виникнути в результаті реалізації ризиків банківської діяльності. Значною мірою цей підхід ліквідує згадані недоліки першого підходу. Такий підхід характерний для наукових праць іноземних дослідників. Серед них необхідно виділити В.В. Зражевського, І.В. Ларіонову, В.А. Зотова, Ю.Б. Зеленського, К.В. Рудого, Ф. Мишкіна. На їх думку, фінансова нестабільність банків може реалізовуватися через зниження рівня капіталу внаслідок: а) неякісного портфеля кредитів; б)

високого рівня операційних витрат; в) приховування збитків, які одночасно можуть виникнути в результаті аудиторських перевірок.

Підсумувавши вище сказане, під фінансовою стабільністю можна розуміти як стійкий динамічний розвиток фінансово - кредитної системи держави за відсутності значних фінансових диспропорцій. Або як характеристику певного стану підприємства, фінансової організації, котра забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній його сумі.

Деякі вчені вважають, що стійкість і стабільність - близькі поняття [1], проте у своїй іншій праці Крухмаль О. В. говорить, про те, що стабільність є однією зі складових фінансової стійкості банку [2]. Тобто стійкість розглядається як більш ширше поняття, ніж стабільність. О.І Барановський вважає, що стійкість є більш вузьким поняттям, аніж стабільність [3], а І.І. Приймак говорить, що стабільний розвиток ділових одиниць у сучасних умовах значною мірою залежить від їхньої фінансової стійкості, а також підкреслює, що головним перетином між поняттями «стабільність» і «стійкість» є те, що у вітчизняній економічній літературі для оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання використовують поняття «фінансова стійкість», «фінансова сталість» і «фінансова стабільність» [4]

Отже, фінансова стійкості комерційного банку – це спроможність банку, як системи трансформування банківських ресурсів (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендогенних та екзогенних факторів.

Фінансова стійкість – характеризує фінансовий стан банку як статичну, незмінну величину, за якої відсутній розвиток.

Фінансова стійкість комерційного банку – це складова характеристика фінансової стабільності, його надійності, показниками якої, в свою чергу, є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість та ризик комерційного банку.

Як висновок, можна сказати, що фінансова стійкість і фінансова стабільність є різні поняття, проте водночас вони є взаємодоповнюючими поняттями, і коли одне з них є «погане», то це обов'язково призведе до втрачення якостей інших і цілої фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. Крухмаль О.В. Оцінка фінансової стійкості на підставі визначення критеріїв динамічної стабільності діяльності банку / О.В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. 2006. - №9. – С.43-51.

2. Коваленко В.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 198 с.

3. Барановський О.І. Стійкість банківської системи України / О.І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – №9. – С.75-87.

4. Пиймак І.І. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України : автореф. канд. ...канд. ек. наук. : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / І.І. Приймак. – Львів : Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2007. – 24 с.

*Я. І. Лин, аспірант,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

СКЛАДОВІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Серед найважливіших проблем сучасного економічного розвитку України особливе місце займає проблема підвищення ефективності управління державними фінансами, а разом з тим – підвищення добробуту суспільства.

Актуальність даного питання в першу чергу зумовлена тим, що тенденції розвитку ринкової економіки зводяться до так званого процесу демократизації суспільного життя, головним завданням якого є вирішення соціальних питань, на що спрямовуються значні обсяги бюджетних коштів.

Як вдало констатує Піхоцький В.Ф., в умовах соціально орієнтованої економіки різко розширилась сфера фінансових відносин, у яких бере участь держава, поле фінансової діяльності в цілому. Бюджети капіталістичних країн характеризуються крупними хронічними дефіцитами, зростанням державних позик, збільшенням державного боргу [1, с. 44].

Таким чином, ефективне функціонування фінансової системи держави, здійснення цілеспрямованої державної політики за допомогою фінансового механізму безпосередньо залежить від системи управління фінансами в державі, контролю за їх використанням.

Продовжуючи цю думку, ми вважаємо, що зміцнення ролі держави в економічних процесах в основному повинне проявлятися у забезпеченні функції держави як ефективного власника та розпорядника коштів.

Дедалі більше зростає роль державного фінансового контролю у даному процесі. Як зазначає Ю.М. Воронін, «цілями державного фінансового контролю дедалі більше стають макроекономічні процеси, зростання темпів розвитку економіки, ...збільшення дохідної частини консолідованого бюджету та економії коштів, що поступають в розпорядження суспільства» [2, с.47].

Також у системі управління механізм контролю є формою реалізації механізму зворотного зв'язку. Управляти – значить діяти цілеспрямовано, прагнути до досягнення визначеної мети. Саме через контроль здійснюється зворотний зв'язок між об'єктом та суб'єктом управління, доводиться інформація про стан об'єкта управління [3, с. 78].

Вивчення різних позицій авторів дозволило дійти висновку, що управління в контексті державного фінансового контролю – це сукупність заходів, що здійснюють контролюючі органи, спрямовані на здійснення системного або індивідуального впливу задля досягнення конкретного фінансового результату чи поставленої мети за допомогою управлінських рішень.

В свою чергу, ефективність контролю за таким управлінням визначається кінцевим результатом контрольної діяльності з прийняттям заходів (управлінських рішень) спрямованих на усунення фінансових та інших порушень, а також доведення до логічного завершення висловлених рекомендацій [4, с. 50].

Під час визначення ефективності контролю слід враховувати не лише кількісні, але якісні характеристики. Якщо кількісний ефект можна розглядати з точки зору математичних величин, якісний ефект – з точки зору сукупності соціальних, управлінських та екологічних чинників. Таким чином, можна виокремити умовну формулу визначення ефективності державного фінансового контролю: Ефективність ДФК = кількісний ефект + якісний ефект

Кількісний ефект – результат контрольної діяльності, який можна виміряти в кількісних величинах (сума, обсяг, відношення і т.д.).

Якісний ефект – результат представлений як вплив на процеси, що не піддається кількісному вимірюванню.

Відштовхуючись від цього, управління ефективністю в державному фінансовому контролі – це сукупність заходів, що здійснюють органи фінансового контролю, спрямовані на отримання оптимального співвідношення кількісних та якісних ефектів.

Відповідно, управління ефективністю використання бюджетних коштів з точки зору державного фінансового контролю – це діяльність органів фінансового контролю, що спрямована на забезпечення ефективного, економного та результативного використання бюджетних ресурсів з метою досягнення суспільно-значимих результатів.

Таким чином, управління ефективністю використання бюджетних коштів слід розглядати у двох площинах: в контексті ефективності використання бюджетних коштів і діяльності підконтрольних суб'єктів та в контексті ефективності самого державного фінансового контролю, з точки зору системи, що здійснює цей контроль (результативність діяльності органів контролю).

Основною мірою складової ефективності використання бюджетних коштів і діяльності підконтрольних суб'єктів слугує результат, який вказує на скільки економно, ефективно та ціленаправлено витрачені бюджетні кошти.

В той же час, в учасників бюджетного процесу, які є одночасно розпорядниками бюджетних коштів, може мати місце як неефективне використання так і неефективне управління коштами.

Відповідно сукупність управлінських рішень, які призводять до зайвих (необґрунтованих) бюджетних видатків, є ознакою неефективного управління бюджетними коштами. Інакше кажучи, неефективне управління бюджетними коштами – це ті дії чи бездіяльність учасника бюджетного процесу при складанні, розгляді, затвердженні, виконанні бюджету (кошторису), звітуванні про його виконання, які призводять або можуть призвести до необов'язкових (зайвих) бюджетних видатків при наданні (придбанні) необхідних суспільству за термінами, якістю та кількістю товарів (робіт, послуг).

Список використаних джерел:

1. Піхоцький В.Ф. Аудит ефективності управління державними фінансами: теорія та практика: монографія / В.Ф. Піхоцький., О.І. Скаско, І.М. Крупка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – 362 с.
2. Воронин Ю.М. Государственный финансовый контроль: вопросы теории и практики / Ю.М. Воронин. – М.: Финансовый контроль, 2005. – 431 с.
3. Симоненко В.К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) / В.К. Симоненко, І.О. Барановський, П.С. Петренко. – К.: Знання України, 2006. – 280 с.

***Т. И. Ломаченко, д-р экон. наук, доц.,
проф. кафедры финансов и кредита,
Севастопольский институт банковского дела УАБД НБУ***

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКА

Инновации стали неотъемлемой составляющей развития во всех сферах экономического пространства, в частности и в банковской сфере. В активизации инновационной банковской деятельности, с одной стороны, очень заинтересован бизнесмен, так как это генерирование новых, конкурентоспособных видов услуг и продуктов, которые приносят ему гарантированную прибыль, быстрый возврат вложенных средств, накопление свободного капитала и возможность его вложения в расширение дела, с другой - работник, поскольку это новые рабочие места, гарантированная и своевременная выплата заработной платы, а также потребитель – ведь он получает доступ к новым видам продуктов и услуг с улучшенными потребительскими способностями [1]. Инновации в понимании руководителей бизнеса являются не проектом, а прежде всего культурой постоянного усовершенствования процессов, продуктов, коммуникаций и бизнес-моделей, формирующихся на основе детального знания рынка, клиентов, особенностей компании и сотрудников. Согласно глобальным исследованиям IBM, руководители выделяют четыре ключевые области инновационных преобразований: изменения в бизнес-модели извлечения прибыли; развития партнерских отношений и союзов; интеграция бизнеса и технологий; развития лидерства и внутренней культуры [2]. Не меньший интерес к этому процессу и у государства, поскольку развитие инновационной деятельности - это увеличение поступлений в бюджеты всех уровней, приток к государству иностранного капитала в виде прямых инвестиций.

Для конкретизации цели и результатов инновационной деятельности, систематизации подходов к множеству её возможных проявлений необходимо классифицировать инновации, что позволит обеспечить более полноценное и целостное понимание объекта и предмета исследования и выявит взаимосвязи и соотношения различных групп. Классифицируя банковские инновации по типу новизны и основываясь на многоуровневой структуре инноваций к банковским инновациям относятся:

– первый уровень инноваций - абсолютно новый банковский продукт, услуга или технология, разработанные банком для удовлетворения потребностей клиентов и не имевшие ранее аналогов на мировом финансовом рынке или в банковском секторе экономики;

– второй уровень инноваций - новый банковский продукт, услуга или технология, впервые появившиеся на национальном финансовом рынке, но уже

существующие на финансовых рынках других стран в соответствии с их конкретными условиями и в их правовом поле. Существует и третий уровень инноваций, который включает в себя кардинально новый банковский продукт, услугу или технологию для отдельно взятого коммерческого банка. Предложение клиентам нового банковского продукта или услуги, предоставление возможностей воспользоваться новыми банковскими технологиями, впервые появившимися в иногороднем филиале коммерческого банка следует относить к более низкому (четвертому) уровню инноваций.

Инновации в банковском деле могут быть применимы и к банковскому продукту, и к банковской услуге, и к банковской технологии. Банковский продукт более подвержен инновациям. В то же время инновационный банковский продукт далеко не всегда приводит к появлению инновационной банковской услуги. Чаще всего инновационные продукты предлагают клиентам новые возможности в получении достаточно традиционных банковских услуг. Помимо банковских продуктов и услуг инновационные решения внедряются и в банковские технологии, причём здесь инновации наиболее заметны.

Для всестороннего анализа инновационных процессов в банковских технологиях необходимо различать два вида банковских технологий: организационную технологию и информационно-коммуникационную обусловленную организационной структурой банка, а также связанной с процессами передачи информации, и информационной технологии, ориентированной на задачи поиска, хранения и обработки информации. Причём инновации охватывают как первый, так и второй вид банковских технологий.

Исходя из особенностей банковских бизнес-процессов, имеет смысл классифицировать инновации по месту их применения. Деятельность коммерческого банка глобально сконцентрирована в двух подразделениях: бэк- и фронт-офисах (Back- и front- office), исходя из их функционального назначения. Во фронт-офисе сконцентрирована вся работа банковских специалистов с клиентами, следовательно, все инновации, относящиеся к этому подразделению связаны напрямую с удовлетворением уже существующих потребностей клиентов и формированием новых. В бэк-офисе обрабатываются сделки, осуществляются расчеты налогов, ведётся финансовый и управленческий учет, составляется отчётность. К специалистам бэк-офисов относятся банковские аналитики, занимающиеся анализом деятельности кредитной организации и её подразделений. Следовательно, инновации бэк-офиса направлены на повышение эффективности деятельности банка как хозяйствующего субъекта.

Разработка и внедрение инновационных решений в банковскую практику требует материальных, интеллектуальных и временных затрат, возможно потребуются внесение значительных изменений в отлаженные бизнес-процессы. Во многом эти моменты определяются объектом приложения инновационных решений в банке.

Литература:

1. Лавров Л.В. Інноваційно-фінансові технології у банківській діяльності : сутність, проблеми і можливість розвитку//Актуальні проблеми економіки – 2011. – № 12 (126). – С. 221-229.
2. Горбатовский М. Разумные подходы к банковским инновациям // Банковские технологии – 2011. – № 6. – С. 48-49.

О. В. Лук'янець, старший викладач кафедри обліку, аналізу та аудиту,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Згідно з інституційно-технологічним підходом до аналізу причин і сутності трансформації економічних систем та суспільств у процесі їх історичного розвитку, уся історія людства поділяється на три етапи: доіндустріальний; ідустріальний та постіндустріальний. Разом з еволюцією економічної системи розвивалась і змінювалась фінансова система. Так, на доіндустріальному етапі фінансова система була досить слабкою, оскільки фінансовий ринок мав низький рівень організації, а кількість фінансових інституцій, основними представниками яких були лихварі, була незначною. На ідустріальному етапі фінансова система, основним завданням якої стала підтримка виробництва через надання кредитів, обслуговування рахунків, здійснення емісій цінних паперів тощо – значно ускладнилась і стала основою економіки. Перехід від ідустріального до постіндустріального суспільства, стрімкий розвиток інформаційних технологій стали поштовхом для формування потужної глобальної фінансової системи, яка формує і підпорядковує собі інтереси економік різних країн. Світовий досвід доводить, що успішному розвитку економіки, економічному зростанню передують створення розвинутої фінансової системи і формування таких фінансових інститутів як банки, страхові компанії, резервні і пенсійні фонди, інвестиційні фонди і компанії, ощадні банки, кредитні спілки, ринки цінних паперів. Ефективний фінансовий сектор є передумовою стимулювання приватних заощаджень, формування національного капіталу і капіталізації економіки.

Світова економічна наука виокремлює дві основні ознаки, якими відрізняються економічні системи розвинених країн світу: форма власності на засоби виробництва та методи узгодження та управління економічною діяльністю. Ці дві ознаки характеризують відмінності двох полярних економічних систем – командної і ринкової. Відповідно фінансова система у державах командної системи є спрощеною і дещо примітивною, не всі її ланки достатньо розвинені, визначальну роль відіграє державний бюджет, а фінансовий ринок – другорядну. Ринковій системі властива приватна власність на капітал, землю, засоби виробництва, природні багатства; ринковий механізм регулювання макроекономічних процесів, заснований на системі вільної конкуренції; вільне підприємництво. У державах із ринковою економікою фінансові системи досягають своєї завершеності, однак можуть суттєво відрізнитися у розрізі деяких держав.

Більшість економістів дотримуються думки, що створення ефективної фінансової системи в цілому та розвиток окремих інституційних складових є основою переходу від командної до ринкової економіки, а стабілізація та реструктуризація економіки неможливі без розвитку фінансового сектору. В умовах трансформаційної економіки на перше місце повинен вийти фінансовий

ринок як база існування організаційних інститутів фінансової системи (банків, страхових компаній, інвестиційних компаній, пенсійних фондів тощо).

На сьогоднішній день за наявності певних відмінностей можна говорити про існування чотирьох типів моделей фінансових систем, особливості яких полягають у ролі, що відіграє банківська система у процесі накопичення й розміщення капіталу в галузях економіки, а також у забезпеченні необхідних умов економічного зростання країни.

У рамках класифікації фінансових систем відповідно до двох шляхів руху коштів – через фінансові ринки і через фінансових посередників було виділено дві основні моделі фінансових систем – банківську і фондову. Слід зазначити, що банкоцентричні системи краще всього працюють на ранніх стадіях індустріалізації, в умовах фінансування капіталомістких об'єктів, і краще проявляють себе в невеликих, закритих, однорідних економіках. Крім того, банкоцентрична модель найчастіше набуває поширення в економічних системах транзитивного типу, для яких характерною є недосконала правова система. Фондова модель фінансової системи характеризується більш прямим зв'язком первинних власників капіталу і підприємств через ринки капіталу. Основним фінансовим посередником даної моделі є фінансові установи, що акумулюють ресурси через механізм ринку цінних паперів, а джерелом запозичених коштів для економічних суб'єктів є фінансові ресурси, залучені на фондовому ринку в результаті розміщення корпоративних цінних паперів. Вважається, що фінансова система американського типу створює набагато кращі умови для розвитку інвестиційного посередництва, ніж банківська, роль якої в механізмі економічного зростання вважається незначною.

На сучасному етапі спостерігається тенденція конвергенції цих двох моделей фінансових систем, що свідчить про існування третьої моделі фінансової системи – «змішаної», у якій поєднані риси двох попередніх.

Четверта модель фінансової системи – ісламська, особливістю якої є відповідність шаріату – сукупності правил і законів, що стосуються управління економікою, соціальних, політичних і культурних аспектів ісламського суспільства. Ісламська фінансова система включає ісламські банки та небанківські фінансові інститути, страхування, ринок капіталу та його учасників, фінансову інфраструктуру. Необхідно зазначити, що в країнах СНД ісламський банкінг не отримав великого розвитку, що пов'язано як з перевагами економічних агентів, що історично склалися, так і з невисокою мірою інформованості клієнтів, банкірів і органів державної влади щодо ісламської фінансової системи. Однією з причин, що перешкоджають розвитку ісламських банків в СНД, є невідповідність принципів ісламського банкіngu національному законодавству.

Отже, особливості та відмінності фінансових систем виникають залежно від моделі економічної системи, рівня економічного розвитку країни, структури її економіки, політичних орієнтирів правлячих еліт, форм і методів використання фінансових ресурсів, що зумовлені видами форм власності та видами фінансових інституцій, які існують у країні відповідно до законодавства.

О. В. Луняков, канд. экон. наук, доц.,
доц. кафедры финансов и кредита,
Севастопольский институт банковского дела УАБД НБУ

ИНСТРУМЕНТЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ДИСБАЛАНСОВ В ФИНАНСОВОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ

Возможности достижения и поддержания стабильности функционирования финансового сектора определяются уровнем развития экономической системы страны. Считается, что страны с более развитыми финансовыми системами имеют более широкий арсенал инструментов мониторинга и регулирования на формирующиеся диспропорции в финансовом секторе экономики. Вместе с тем, мировой финансово-экономический кризис 2008-2009 годов выявил сбои в механизме раннего оповещения и предупреждения кризисных явлений, несовершенстве методологии выявления дисбалансов в финансовом секторе на ранних этапах их формирования. В связи с этим, вопросы регулирования дисбалансов и обеспечения не только ценовой, но и финансовой стабильности, приобрели особую актуальность, в том числе, и для экономики Украины, что нашло отражение в ряде системных научных исследований отечественных ученых. Основными инструментами, с помощью которых можно предотвращать нарастание дисбалансов в финансовом секторе экономики являются:

- рыночная дисциплина,
- регулирование,
- надзор,
- эффективная макроэкономическая политика.

Рыночная дисциплина связана с процессом раскрытия информации банковскими и небанковскими институциями финансового сектора. Реализация этого процесса на практике позволяет всем участникам рынка получать информацию о направлении использования капитала финансовых институций, экспозиции рисков, их оценке, и, соответственно, формировать представление об адекватности капитала финансовых учреждений. В соответствии с документом Базельского комитета по банковскому надзору «Международная конвергенция измерения капитала и стандартов капитала: новые подходы» (Базелем II) такое раскрытие информации является эффективным средством снижения асимметрии информации и направлено на повышение прозрачности деятельности банковских институций. Достоверность, точность и полнота публикуемой ими информации оказывает непосредственное влияние на систему оценки рисков, связанных с деятельностью того или иного финансового учреждения, что, в свою очередь, может усиливать (ослаблять) системные дисбалансы в финансовом секторе экономики. Обратим внимание, что сам Базельский комитет не установил конкретных порогов раскрытия информации, поскольку их трудно определить, а, следовательно, ими можно манипулировать.

Под регулированием финансового сектора в научной литературе понимается процесс создания и поддержания определенных норм и правил деятельности финансовых учреждений. Надзор определяется как форма

деятельности уполномоченных (государственных) органов относительно обеспечения законности, прозрачности и стабильности деятельности учреждений финансового сектора. Очень часто в научной литературе используется понятие «пруденциальный надзор», что дословно означает «осторожный, благоразумный, дальновидный» надзор, позволяющий своевременно выявлять осложнения и проблемы финансовых институтов, связанных с их надежностью, ликвидностью, рисками, эффективностью деятельности и качеством менеджмента.

Мониторинг дисбалансов и системных рисков финансового сектора в специализированной литературе трактуется как макропруденциальный надзор. В «Зеленой книге» Национального банка Украины, опубликованной в 2010 году с рабочим названием «Консультации по повышению эффективности регулирования и надзора за финансовым сектором в Украине» раскрыты характерные особенности макропруденциального надзора. В частности, в ней указано, что макропруденциальный надзор предусматривает осуществление анализа рисков, которые возникают в результате коллективных действий финансовых учреждений, склонности финансовой системы к потенциальным шокам и анализу макроэкономических последствий в случае распространения проблем в финансовой сфере. При этом центральным элементом макропруденциального надзора является контрциклическое регулирование.

Обращаем внимание, что концепция макропруденциального надзора была разработана под эгидой Банка международных расчетов в 2000-2006 годах. По сути, она дополняет концепцию микропруденциального надзора, в соответствии с которой основное внимание со стороны регулирующих органов уделялось рискам на уровне отдельных финансовых институций, а не финансового сектора в целом.

Как отмечают специалисты НБУ, в Украине еще не создано четкой системы оценки системного риска, а, соответственно, и действенной системы своевременного выявления и регулирования дисбалансов в финансовом секторе национальной экономики. Макропруденциальное регулирование и надзор еще не имеет наработанной методологической основы. В то же самое время, обратим внимание, что аналогом макропруденциального регулирования и надзора является макроэкономическое стресс-тестирование НБУ, а также расчет индикаторов финансовой устойчивости (ИФУ), которые обобщаются НБУ в рамках программы оценки устойчивости финансового сектора экономики Украины (ФСАП).

*Н. А. Лунякова, канд. экон. наук, доц.,
доц. кафедры финансов и кредита,*

Севастопольский национальный технический университет

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ СУЩНОСТИ СИСТЕМНОГО РИСКА В БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Риск является объективным явлением в любой сфере человеческой деятельности, в том числе он неизбежно сопровождает все направления и сферы

банковской деятельности. В современных условиях риск становится ключевым, всепроникающим элементом в деятельности субъектов хозяйствования. Риск приобретает системный характер тогда, когда, в силу особенностей того или иного сектора экономики, разрозненные действия отдельных участников агрегируются в кризисный потенциал, способный реализоваться в кризис. Механизм распространения отличает данный тип рисков из всей категории рисков. Ключевой особенностью такого механизма является то, что он переносит бремя риска на все институты вне зависимости от их участия в процессе начального накопления кризисного потенциала. Системный рассматривается в трудах И. Бураковского, А. Пискунова, Н. Кауровой, Я. Миркина, М. Власенко, О. Говтваня, Д. Унгура, П. Каллаура, Р. Сагитова, Джорджа Кауфмана, Кеннета Скотта, Даррилла Хендрикса и других ученых.

Системный риск является относительно новым термином. В научной литературе и в банковской практике отсутствует устоявшееся определение системного риска. В существующих определениях системного риска акцент сделан на возникновение значительных системных событий, которые неблагоприятно воздействуют на системно-значимых посредников, рынки и соответствующую инфраструктуру.

Одно из первых упоминаний о системном риске встречается в докладе «Группы 10», сформулированное в 2001 году, в котором предложено рабочее определение системного финансового риска как риска, при котором событие может вызвать потерю доверия или потерю экономических параметров, сопутствующих росту существенной части финансовой системы, которая в свою очередь является настолько значительной, что может оказать неблагоприятное воздействие на реальный сектор экономики.

Хотя данная дефиниция и является адекватной с точки зрения обозначения вероятных угроз в финансовом секторе, однако, в свою очередь, довольно сложно предложить точные определения и способы измерения таких используемых в ней понятий, как «доверие», «неопределенность» и «вполне возможно». Кроме того, эта дефиниция, в сущности, характеризует нечто более широкое, чем системный риск. Например, риски землетрясения, начала военных действий или значительного увеличения цен на энергоносители вполне вписываются в данное определение. Из определений системного риска наиболее подходящим для практического использования представляется предложенное Джорджем Кауфманом и Кеннетом Скоттом, в котором четко указана основная причина системного риска — ориентация банков на формирование идентичного (коллективного) поведения на финансовом рынке. Именно такая трактовка анализируемого понятия в значительной степени объясняет механизм развертывания мирового финансово-экономического кризиса 2008 г.

В экономической литературе выделяют три основных вида системного риска, предложенных экспертами Европейского центрального банка:

1. Риск "заражения" (распространения кризисных явлений по всей системе).
2. Риск макроэкономических шоков (то есть одновременных потрясений, поражающих экономическую систему).

3. Риск проявления дисбалансов, которые накапливаются в течение определенного времени.

Эти три вида риска не являются взаимоисключающими и могут материализоваться как по отдельности, так и в определенной комбинации. Риск "заражения" имеет место тогда, когда определенная (специфическая) проблема, как правило, последовательно поражает разные финансовые институты или рынки. Примером такого риска может быть ситуация, когда неплатежеспособность одного банка провоцирует банкротство другого, хотя изначально этот второй банк мог считаться платежеспособным. Вторая форма системных рисков относится к широко распространенным экзогенным шокам, которые одновременно негативно влияют на целый ряд посредников и/или рынков. Например, было отмечено, что банки становятся уязвимыми тогда, когда происходят экономические спады. Третий вид системных рисков относится к эндогенному наращиванию масштабных дисбалансов в финансовых системах в течение определенного времени, как это происходит в период кредитного бума. Последующее (вызванное эндогенными или экзогенными факторами) накопление дисбалансов может одновременно негативно повлиять на многих посредников и/или рынки.

Д. Унгур указывает, что вследствие появления более совершенных механизмов защиты финансовых интересов вкладчиков и ускорения экономической глобализации в настоящее время появляются и другие источники системного риска: подверженность финансового сектора макроэкономическим рискам, наличие общего кредитора или схожего риск-профиля у финансовых посредников.

Кризис показал, что системный риск может возникать из различных источников: общего шока, который ведет к одновременному дефолту нескольких финансовых институтов, информационных экзогенных эффектов, эндогенных дисбалансов и т.д. Поэтому для обеспечения финансовой стабильности важной задачей для центральных банков является разработка действенного механизма в управлении системным риском в экономике.

*О. В. Люта, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІЇ

Завданням та метою функціонування місцевого самоврядування є задоволення місцевих потреб та вирішення поточних проблем, які виникають на місцях. Дані заходи можна здійснити лише за наявності достатнього фінансового потенціалу відповідного регіону.

Провівши дослідження наукових здобутків та напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених щодо трактування поняття фінансового потенціалу, слід відмітити, що фінансовий потенціал представляє собою сукупність фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування,

необхідних для виконання як власних так і делегованих повноважень з метою забезпечення стійкого економічного зростання території в коротко- та довгостроковій перспективі.

З метою ефективного формування та максимального використання фінансового потенціалу території особливої актуальності набуває питання розробки системи управління фінансовим потенціалом території.

На нашу думку, система управління фінансовим потенціалом території може бути представлена як сукупність принципів, методів та інструментів реалізації управлінських рішень, спрямованих на підвищення фінансового потенціалу території.

Основними елементами системи управління фінансовим потенціалом території є: мета, об'єкт та суб'єкти управління, принципи управління, дві підсистеми: управління формуванням та використанням фінансового потенціалу території.

Розглядаючи мету функціонування системи управління фінансовим потенціалом території, необхідно відмітити, що вона пов'язана з фінансовим забезпеченням виконання функцій та повноважень органів місцевого самоврядування в поєднанні з фінансовим забезпеченням середньострокових і довгострокових програм розвитку території.

Слід відмітити, що об'єктом управління виступають фінансові ресурси території, а суб'єктами управління є державні та місцеві органи влади.

Важливим елементом кожної системи є визначення принципів на основі яких вона функціонує. Управління фінансовим потенціалом повинно базуватися на взаємопов'язаних та взаємообумовлених принципах, що дозволяють досягти визначену мету. До таких принципів належать:

- єдність та взаємоузгодженість державної фінансової політики та політики місцевих органів влади, спрямованої на створення умов для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, населення, фінансово-кредитної системи регіону;

- принцип адаптації до змін зовнішнього середовища, спрямованому на отримання максимальної вигоди від використання позитивних чинників і тенденцій, що виникають на мікро та макро рівнях;

- принцип всебічного врахування економічних, природних, історичних, технологічних, етнічних, екологічних, соціально-демографічних та інших умов і факторів регіону;

- принцип взаємодії держави, органів місцевого самоврядування та бізнесу на основі взаємної вигоди та соціальної відповідальності щодо створення і розвитку виробничої та соціальної інфраструктури регіону;

- принцип фінансово-економічної безпеки, що забезпечує захист від можливих внутрішніх та зовнішніх загроз.

Наступними елементами системи управління фінансовим потенціалом території є дві підсистеми: управління формуванням та використанням фінансового потенціалу території.

Підсистема управління формуванням фінансового потенціалу території включає оцінку наявного фінансового потенціалу регіону, формування адекватної потребам і можливостям регіону податкової системи, створення

сприятливих умов для функціонування суб'єктів господарювання, стимулювання внутрішнього платоспроможного попиту населення відповідної території.

Складовими елементами підсистеми управління використанням фінансового потенціалу території є моніторинг використання наявного фінансового потенціалу, фінансування поточних та капітальних витрат усіх суб'єктів регіональної економіки, підвищення ефективності та результативності використання фінансових ресурсів.

Слід зазначити, що ефективне функціонування системи управління фінансовим потенціалом території повинно ґрунтуватися на наступних вимогах до взаємодії його елементів: цілеспрямованості кожного елемента системи на виконання властивого йому завдання; спрямування дії всіх елементів на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат; своєчасності реагування складових системи на зміни макро- та мікросередовищ.

Отже, управління фінансовим потенціалом, пов'язане з його якісними або кількісними змінами, повинно здійснюватись безперервно з урахуванням особливостей даної території та поточного моменту, а також впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

*І. О. Макаренко, асистент,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДУ «ПОРТФОЛІО» У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ І АУДИТОРІВ

Метод «портфоліо» як інноваційна педагогічна технологія в межах компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів має значний дидактичний потенціал для використання у навчальному процесі при підготовці майбутніх бухгалтерів і аудиторів.

Реалізація цього методу для студентів напряму «Облік і аудит» обумовлена тим, що система бухгалтерських дисциплін спирається на вивчення первинної документації, що є основою документообігу сучасних підприємств. Її належне оформлення та систематизація є беззаперечною умовою ведення обліку і складання фінансової, податкової, статистичної та інших видів звітності, а навички і вміння у роботі з реальною документацією є аналогічними з роботою над портфоліо студента.

Використання методу «портфоліо» у процесі підготовки фахівців з напряму «Облік і аудит» вбачається нами у двох напрямках:

- як портфоліо, у якому відображаються результати самостійної роботи студентів старших курсів, зокрема ОКР «магістр», «спеціаліст»;
- як портфоліо, що узагальнює результати навчальних, виробничих та переддипломних практик студентів у бухгалтеріях суб'єктів підприємницької діяльності у наскрізному вигляді.

Детально розглянемо особливості використання методу портфоліо за кожним із напрямів. Щодо першого напрямку, слід зауважити, що 50 % навчального часу магістрантів, які витрачаються ними на самостійну роботу, не дають очікуваних результатів в силу недостатньої цілеспрямованості і вмотивованості студентів. У зв'язку з цим, активізувати самостійну роботу магістрантів в освітньому процесі можливо через використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема портфоліо.

Реалізація дидактичного потенціалу самостійної роботи студентів магістратури за спеціальністю «Облік і аудит» здійснена нами за допомогою методу портфоліо під час вивчення дисципліни «Професійні стандарти бухгалтерського обліку».

Портфоліо в межах даної дисципліни формується як збірка виконаних та оцінених завдань до самостійної роботи за темами дисципліни, що створюють цілісну картину набутих студентом компетенцій з використання стандартів професійної діяльності, а саме: написаних есе на проблемні теми, пов'язані з впровадженням професійних стандартів, вирішені кейси з питань дотримання принципів професійної етики, розроблені облікова політика для цілей управлінського обліку, регламент служби внутрішнього аудиту, стандарт контролю якості аудиторської фірми, тощо.

У результаті виконання подібних завдань магістранти набувають навичок самостійної роботи із науковими джерелами; засвоюють професійні цінності та принципи етики, вчаться систематизувати та представляти підібраний методичний матеріал; встановлювати логічні зв'язки та залежності між явищами; порівнювати методичні об'єкти, робити узагальнення та висновки, представляти та захищати результати своїх досліджень та самостійної роботи.

Доцільність використання портфоліо як інноваційної педагогічної технології з метою організації практичного навчання у межах другого напрямку обумовлена тим, що портфоліо, оформлене як звіт з практики (виробничої, навчальної, переддипломної), забезпечує студенту можливість ефективніше організувати свою діяльність під час практики, узагальнити, систематизувати звітну документацію, а для керівника практики від ВНЗ дає можливість альтернативної оцінки діяльності студента під час практики з урахуванням усіх її аспектів.

Розглянемо приклад реалізації методу портфоліо у процесі проходження виробничої практики студентами III курсу напрямку підготовки «Облік і аудит».

Виконуючи завдання практики, студенти повинні проявити творчий, системний підхід до аналізу і оцінки стану організації бухгалтерського обліку на підприємстві, порядку ведення фінансового та податкового обліку і звітності, внутрішньогосподарського контролю, а також інформаційних систем і технологій для розробки пропозицій з їх поліпшення та зафіксувати хід і результати проходження практики у персональному портфоліо.

Формування структури портфоліо за виробничою практикою майбутніх бухгалтерів і аудиторів здійснювалося з урахуванням не лише необхідних компетенцій і навичок, але й кращого педагогічного досвіду у цій сфері.

Слід відзначити, що структура портфоліо за виробничою практикою студентів з напрямку підготовки «Облік і аудит» набуває наступного вигляду:

титульний аркуш; оціночний блок (характеристика, рецензія, результати самооцінки студента), хронологічний блок (щоденник проходження практики), зміст, вступ, основна частина, висновки (з акцентом на виявлених недоліках та розроблених пропозиціях щодо їх усунення), додатки.

Підсумовуючи, серед основних переваг методу «портфоліо» у процесі підготовки фахівців з напрямку «Облік і аудит» слід назвати наступні:

- портфоліо створює основу для аналізу і планування індивідуальної навчальної та самостійної роботи студентів з урахуванням їх сильних і слабких сторін та навчальних потреб й формує цілісну картину їх компетенцій;

- виступає особливим засобом міжособової комунікації «викладач-студенти»;

- розширює можливості традиційних методів навчання та оцінювання, зосереджуючись на оцінюванні якісних аспектів роботи студентів, дозволяє студентам бути активними учасниками процесу оцінювання та самооцінювання власних знань і вмінь;

- охоплює широкий спектр інформації про діяльність студентів, отриманої з різних джерел.

- дозволить розвинути такі компетенції студентів як вміння створювати та заповнювати бухгалтерські документи, навички точної, акуратної, ретельної роботи з документацією, здатність поглибленого аналізу фактів господарського життя підприємства, можливості самооцінки та цілепокладання власної професійної діяльності з урахуванням науково-дослідницької, методичної, етичної та інших її складових.

В. К. Макарович, здобувач,

Житомирський державний технологічний університет

ФАКТОРИНГ: КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Світовий ринок відкриває для українських підприємств все більше нових можливостей. Західні компанії пропонують покупцеві довгострокові відстрочки платежів, використовуючи при цьому нові фінансові інструменти. На сьогодні одним з найефективніших фінансових інструментів є факторинг, що надає можливість підприємству збільшити ліквідність активів.

Важливе значення для розвитку ринку факторингу має його науково-обґрунтована класифікація, для цілей бухгалтерського обліку, що забезпечить можливість розробити методикку відображення факторингових операцій в розрізі рахунків бухгалтерського обліку.

В Україні не існує законодавчо виділеної класифікації, а це, в свою чергу, не дає можливості детально дослідити кожен з видів та чітко визначити переваги і недоліки. Разом з тим це заважає правильному відображенню факторингових операцій на рахунках бухгалтерського обліку, оскільки, відмінності між видами договорів за суб'єктами (резидент чи нерезидент),

наявністю прав та обов'язків у сторін чи моментом виникнення зобов'язань мають різне значення та наслідки у бухгалтерському та податковому обліку.

Як зазначає Золотов С.Ю., класифікація – це результат упорядкованого розподілу об'єктів заданої множини, а ознака класифікації – це властивість (чи характеристика) об'єкта класифікації, що дозволяє встановити його схожість чи відмінність від інших об'єктів класифікації.

Проведене аналітичне групування показує різноманітність підходів науковців до визначення основних класифікаційних ознак факторингу. Науковці, в основному, акцентували увагу на таких класифікаційних ознаках як ступінь фінансового ризику, правовий режим учасників, участь боржників в угоді, спосіб обліку боргових вимог, спосіб кредитування постачальника, місцем проведення (територіальна ознака). Також найбільш поширеними видами факторингу, які виділяють дослідники, є такі, як внутрішній та міжнародний, простий і вексельний, попередня оплата та оплата вимог на певну дату, відкритий і закритий, з правом регресу та без права регресу, конвенційний і конфіденційний.

Беручи до уваги вже розглянуті підходи вчених до класифікації факторингу, вважаємо за доцільне виділити ті класифікаційні ознаки та види, які є найважливішими у сфері прийняття рішень щодо бухгалтерського обліку факторингових операцій.

З метою усунення перевантаженості класифікацій факторингу, а також для створення інструментарію для управління та відображення факторингових операцій в бухгалтерському обліку пропонуємо на основі систематизації джерел наступну класифікацію факторингу (рис.1.).

На основі дослідження класифікації факторингових операцій, нами систематизовано класифікаційні ознаки, які суттєво впливають на організацію бухгалтерського обліку. Саме ці класифікаційні ознаки дозволяють визначити особливості та межі укладеного факторингового договору, а саме учасників факторингових операцій, їх відповідальність, у випадку відмови платника від оплати заборгованості, чітке визначення операцій здійснених фактором і клієнтом, а також способи оплати.

Розроблена нами класифікація має суттєво звужений перелік класифікаційних ознак та видів факторингу, оскільки саме ці класифікаційні ознаки та виділені за ними види факторингу сприяють удосконаленню облікового відображення факторингових операцій. Запропонована класифікація факторингу сприяє упорядкуванню його видів та є основою для побудови раціональної системи рахунків аналітичного обліку для підвищення точності та об'єктивності інформаційної бази, а також для надання необхідної облікової інформації управлінському персоналу та забезпечення використання певних контрольних процедур.

Класифікація факторингових операцій		
За сектором ринку	Внутрішній	Облік ведеться на основі законів країни постачальника і покупця
	Зовнішній (міжнародний)	Облік у постачальника і покупця може відрізнитись
За ступенем поінформованості покупців	Конвенційний (відкритий)	Інформування покупця про передачу вимог фактору
	Конфіденційний (закритий)	Інформація про укладення угоди з фактором не розповсюджується
Залежно від оплати боргових вимог	З правом регресу	Фактор має право зворотної вимоги до постачальника,
	Без права регресу	Обмежує постачальника від ризиків і втрати прибутку
За набором послуг, які включає факторинг	З повним набором послуг	Облік включає бухгалтерські, юридичні, консультаційні та ін.
	З частковим набором послуг	Облік обмежується тільки продажем (відступленням) рахунків-фактур
Залежно від відступлення постачальником боргових вимог	З перевідступленням усіх боргів	Дозволяє уникати ведення подвійного обліку
	Перевідступлення визначеної частини боргів	Дозволяє управління боргом за окремими борговими вимогами, що не були перевідступлені
Залежно від порядку оплати боргових вимог	З попередньою оплатою	Негайна оплата розрахункових документів у постачальника
	Без попередньої оплати	Фактор оплачує заборгованість у визначену в договорі дату
Залежно від кількості факторів	Прямий факторинг	В операції бере участь лише один фактор – з експорту в країні експортера
	Опосередкований факторинг	В операції беруть участь фактори – з експорту в країні експортера, з імпорту в країні імпортера
Залежно від ступеня використання факторинговою компанією власних коштів	Операції кредитні	Оплата постачальнику проводиться за кредитні кошти
	Без кредитні операції	Оплата постачальнику проводиться за власні кошти

Рис. 1. Вплив класифікації факторингу за різними ознаками та критеріями на їх відображення в обліку

*О. І. Малишкін, аудитор, канд. екон. наук, доц.,
Міжгалузева академія управління*

РОЗВИТОК ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Аналіз особливостей етапів розвитку податкового обліку (податкових розрахунків) протягом років незалежності України. Такий аналіз проведено як на базі нормативних документів і окремих літературних джерел, так і власної аудиторської практики автора статті.

Податковий облік (податкові розрахунки) в тій чи іншій формі застосується підприємствами України протягом років незалежності України. Проте в історичному ракурсі цей процес у вітчизняній літературі не досліджувався. На ґрунті аналізу складових та елементів податкового обліку (податкових розрахунків) важливо зробити висновки про його методологічну обґрунтованість, відповідність чинному законодавству, потребам практики на кожному з етапів його розвитку.

На кожному етапі розвитку організаційні та методичні аспекти податкового обліку (податкових розрахунків) досліджували різні автори. Переважно, бухгалтери і аудитори практики, а також експерти спеціалізованих періодичних бухгалтерських видань. Що стосується наукових досліджень історичних аспектів, то на час написання статті на означену тему автору не відомі.

Після розпаду СРСР в Україні як самостійній державі ще зберігалися атрибути радянської системи обліку. Для облікових процесів в Україні, як пострадянської країни, характерним ще залишається вплив радянської школи і традицій бухгалтерського обліку. Це простежується в наступному:

- орієнтація певного кола вчених та фахівців Мінфіну на «єдиний» бухгалтерський облік;
- надання переваги державному способу регулювання бухгалтерського обліку;
- непослідовність державних органів, які просувають МСФЗ та одночасно лишаять незмінним організаційно-методичні підходи до бухгалтерського обліку;
- орієнтація в обліку практично на єдину оцінку активів за фактичною собівартістю, що тягне за собою переважно калькуляційний підхід до формування більшості облікової інформації;
- недооцінка значимості оподаткування як фінансової і облікової категорії, а від так і намагання зведення податкового обліку до рівня обліку розрахунків з бюджетом в межах рахунку 64 «Розрахунки за податками і зборами».

Перехід від радянської системи до обліку в умовах ринкових відносин можна простежити на підставі аналізу етапів розвитку податкового обліку та податкових розрахунків в Україні. Ми провели дослідження його генезису та розвитку і виділяємо наступні характеристики його етапів (табл.).

Етапи становлення та розвитку податкового обліку в Україні

Номер етапу	Роки	Сутність нововведень в систему обліку
I	1991 – 1996	Проведення податкових розрахунків кожного з діючих податків за методологію бухгалтерського обліку.
II	1997 - 2000	Прийняття нових законів з оподаткування. Регламентация податкового обліку з податку на прибуток та з податку на додану вартість як механізму оподаткування на новій методичній базі, що відрізняється від бухгалтерських підходів. Введення з метою оподаткування прибутку понять «валові доходи», «валові витрати», «амортизація». Введення реєстрів податкового обліку з ПДВ в централізованому порядку та реєстрів доходів і витрат в ініціативному порядку.
III	2000 – 2005	Період наопрацювань механізмів податкового обліку, удосконалення первинних документів (податкова накладна, розрахунки коригувань ПДВ), реєстрів обліку з ПДВ і податку на прибуток та форм звітної податкової інформації.
IV	2006 - 2007	Запровадження Мінфіном України механізму податкових різниць при визначенні податку на прибуток. Період гострих дискусій навколо впровадження його положень в облікову практику. Заміна книг придбання та продажу товарів (робіт, послуг) з ПДВ реєстрами податкових накладних.
V	2008 – 2010	Скасування Мінфіном України механізму податкових різниць з податку на прибуток. Удосконалення механізмів оподаткування прибутку та ПДВ
VI	2011- т/ч	Набрання чинності норм Податкового кодексу України. Зміна методології податкових розрахунків з податку на прибуток на базі правил бухгалтерського обліку. Відмова від показників валових доходів, валових витрат, амортизації в податковому обліку. Відновлення механізму податкових різниць на новій законодавчій базі

(складено автором)

В. П. Марчук, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів та кредиту,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ МЕЖИ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

З метою зменшення бюджетного дефіциту з кінця 2011 р. Міністерство фінансів України вперше розмістило ОВДП номіновані в доларах США. В кінці 2012 р. Міністерство фінансів України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 05 вересня 2012 року № 836 «Про випуск казначейських зобов'язань» розпочало розміщення казначейських зобов'язань на пред'явника в документарній формі загальним обсягом 200 млн. доларів США із строком обігу 24 місяці, номінальною вартістю 500 доларів США, відсотковою ставкою 9,2% річних та сплатою купонів кожні шість місяців. Розмір доходу за кожним купоном є фіксованим і становить 23 долари США.

Казначейські зобов'язання випускаються двома серіями А та Б. Обсяг випуску кожної серії становить 100 млн. доларів США за номіналом. Казначейські зобов'язання наступної серії розміщуються після продажу попередньої.

29 листопада 2012 року установами публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» завершено розміщення казначейських зобов'язань на пред'явника в документарній формі серії А обсягом 100 млн. доларів США із строком обігу 24 місяці, номінальною вартістю 500 доларів США, відсотковою ставкою 9,2% річних, випущених 10 жовтня 2012 року.

30 листопада 2012 року Міністерство фінансів України розпочало розміщення казначейських зобов'язань на пред'явника в документарній формі серії Б обсягом 100 млн. доларів США із строком обігу 24 місяці, номінальною вартістю 500 доларів США, відсотковою ставкою 8 % річних та сплатою купонів кожні шість місяців. Розмір доходу за кожним купоном є фіксованим і становить 20 доларів США.

Продаж казначейських зобов'язань фізичним особам здійснюється в установах публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» на всій території України за продажною вартістю, що встановлена Міністерством фінансів України.

За інформацією Міністерства фінансів України перевагами такого інструменту інвестування коштів, як казначейські зобов'язання України номіновані в іноземній валюті, для населення є: надійність, гарантована державою, доступна номінальна вартість, випуск в документарній формі на пред'явника, що значно спрощує процедуру купівлі, обігу та погашення, відсутність оподаткування доходів, отриманих в результаті купонних виплат та продажу казначейських зобов'язань, можливість заощадити кошти із одночасним запобіганням можливих втрат від інфляції. Завдяки запровадженню нового інструменту протягом жовтня-грудня 2012 року на фінансування державного бюджету було спрямовано 826,2 млн. гривень .

За даними експертів, обсяг державних запозичених коштів в іноземній валюті на внутрішньому ринку України сягає до 40 % розміщених державних цінних паперів. Головними аргументами Міністерства фінансів України на користь запозичень в іноземній валюті є: можливість залучити в легальний обіг готівкову валюту населення (по експертним оцінкам 50-70 млрд. дол. США) та здешевлення обслуговування державного боргу, оскільки проценти по валютним цінним паперам нижчі ніж по гривневим .

Деякі фахівці (Береславська О.) наголошують, що запровадження продажу державних цінних паперів в іноземній валюті буде розширяти обіг іноземної валюти іноземної валюти всередині країни та сприяти розширенню доларизації вітчизняної економіки .

Інші спеціалісти нагадують, що в результаті несприятливої економічної кон'юнктури може виникнути валютний ризик невиконання державою зобов'язання і центральний банк не зможе емітувати іноземну валюту. Існує негативний досвід Аргентини, у якої в 2001 р. питома вага валютних державних цінних паперів розміщених на внутрішньому ринку сягнула 97 % і в цьому ж році Аргентина оголосила дефолт по своїм зобов'язанням. Враховуючи цей ризик Росія, яка мала у 2004 р. 26% державних цінних паперів номінованих в іноземній валюті у загальному їх обсязі розміщеному на внутрішньому ринку в 2011 р. повністю відмовилась від них. Таким же шляхом пішла Туреччина, яка зменшила частку державних цінних паперів номінованих в іноземній валюті і

розміщених на внутрішньому ринку з 38 % у 2001 р. до 1% у 2011 р. Зараз в Латинській Америці частка державних цінних паперів номінованих в іноземній валюті і розміщених на внутрішньому ринку становить всього 2,3 % .

Тому виникає необхідність комплексного дослідження щодо визначення оптимальної межі залучення державних запозичень в іноземній валюті на внутрішньому ринку України та створення спеціальних державних резервів для цієї мети.

*А. Ю. Масловська, аспірант, асистент кафедри
фундаментальних економічних дисциплін,
Житомирський державний технологічний університет*

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПРЕС- ТА ПОГЛИБЛЕНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ

Тайм-менеджмент – це спосіб управління часом, що використовується за різними напрямками, дозволяє вирішити завдання підвищення ефективності використання часу відповідними суб'єктами, здійснити раціоналізацію та адаптивність роботи, зумовлену оперативністю взаємодії підсистем. Використання тайм-менеджменту в бухгалтерському обліку дозволяє забезпечити своєчасність надання інформації внутрішнім та зовнішнім користувачам.

Одним із джерел надання інформації управлінському персоналу для прийняття рішень є економічний аналіз. Основні функції тайм-менеджменту, що полягають в оперативному забезпеченні інформації для цілей управлінського персоналу, реалізуються шляхом здійснення експрес-аналізу та поглибленого аналізу.

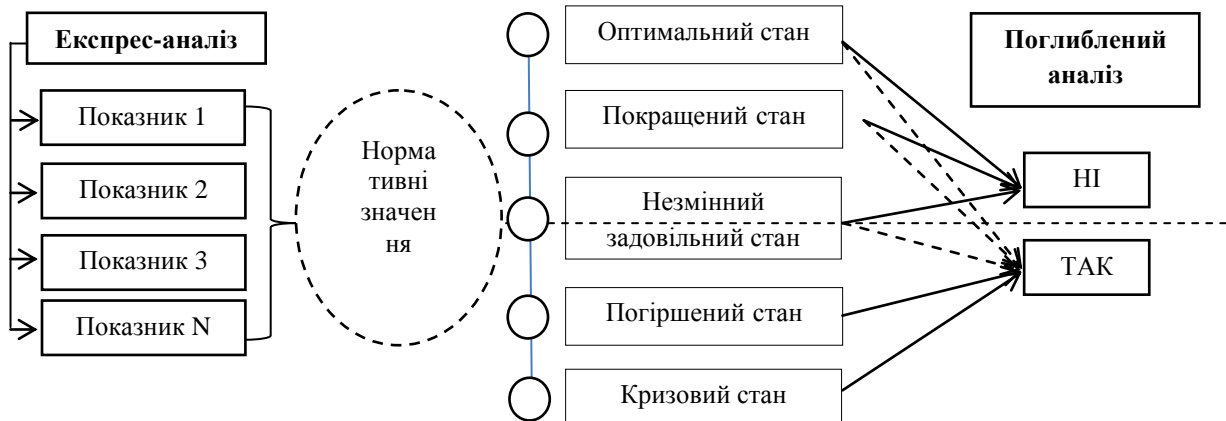
Оборотний капітал виконує виключно важливу роль в забезпеченні загального кругообороту капіталу, що зумовлює необхідність організації бухгалтерського обліку та економічного аналізу його складових на підприємстві.

Організація економічного аналізу в системі тайм-менеджменту дозволяє вчасно ідентифікувати відхилення оборотного капіталу, що забезпечує оперативне прийняття управлінських рішень. Основними завданнями аналізу оборотного капіталу традиційно вважають визначення змін, які відбулися у динаміці та структурі, співвідношенні темпів зростання оборотного капіталу та темпів зростання реалізації, якості оборотного капіталу та ефективності його використання.

Основне завдання експрес-аналізу полягає у вчасній ідентифікації негативних тенденцій у функціонуванні оборотного капіталу на підприємстві, що сигналізують про відхилення у загальному кругообороті. Проведення поглибленого аналізу надає можливість виявити причини таких змін та уникнути факторів негативного впливу. Завданням управлінського персоналу є розробка показників, що входять у експрес-аналіз та поглиблений аналіз та терміни його проведення.

За наслідками проведення експрес-аналізу управлінський персонал визначає стан оборотного капіталу на поточну дату: оптимальний, покращений, незмінний задовільний, погіршений та кризовий.

Процес отримання облікової інформації про стан оборотного капіталу на підприємстві представлений на рис. 1.

Примітки:

————> Обов'язковість проведення

-----> Необов'язкове проведення (за ініціативою управлінського персоналу)

Рис. 1. Механізм проведення експрес-аналізу та поглибленого аналізу оборотного капіталу в системі тайм-менеджменту

Наведений на рис. 1 механізм відображає взаємозв'язок експрес-аналізу та поглибленого аналізу оборотного капіталу на підприємстві. Обрані підприємством експрес-показники порівнюються з визначеними для даної галузі та підприємства нормативом, їх відхилення зумовлюють необхідність проведення поглибленого аналізу для ідентифікації таких змін. Рекомендовано проводити обов'язковий поглиблений аналіз у випадку погіршеного та кризового стану оборотного капіталу на підприємстві; у випадку незмінного задовільного, покращеного та оптимального стану проведення поглибленого аналізу є необов'язковим, однак з метою збереження позитивних тенденцій може проводитися за ініціативою управлінського персоналу.

За результатами проведеного аналізу управлінський персонал приймає рішення, пов'язані з виявленням відхилень оборотності капіталу у звітному та попередньому періодах; ідентифікує фактори впливу на відхилення, одержаний економічний ефект та визначає заходи прискорення оборотності оборотного капіталу.

Необхідність виокремлення управління часом в окрему сферу досліджень зумовлена постійно зростаючими темпами змін у зовнішньому середовищі, збільшенням інформаційних потоків, що формують нові вимоги до мобільності і організації управлінського апарату.

Система тайм-менеджменту полягає в організації планування, розподілу та контролю використання робочого часу з метою підвищення ефективності

роботи управлінського персоналу. Використання переваг системи тайм-менеджменту шляхом здійснення експрес-аналізу передбачає визначення стану елементів оборотного капіталу на підприємстві: у випадку оптимального, покращеного та незмінно задовільного – поглиблений аналіз не здійснюється (або здійснюється за ініціативою управлінського персоналу); у випадку погіршеного та кризового – здійснення поглибленого аналізу рекомендується.

Таким чином, принципи тайм-менеджменту здійснюють значний вплив на систему бухгалтерського обліку та економічного аналізу оборотного капіталу в напрямі підвищення ефективності його функціонування.

*Н. Л. Мєшкова, асистент кафедри економіки і управління,
Донбаський державний технічний університет*

СТИМУЛЮВАННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ділова активність промислового підприємства є процесом, який здатний забезпечити досягнення цілей розвитку суб'єкта господарювання. У зв'язку із цим вкрай важливим є створення умов для стимулювання ділової активності підприємств як на державному рівні для підвищення соціальних стандартів життя, так і безпосередньо на рівні управлінського персоналу підприємств для розробки дієвих заходів щодо зростання ефективності фінансово-господарської діяльності.

Стимулювання ділової активності на рівні суб'єкта господарювання залежить у значній мірі від фінансово-економічної ситуації у державі [1, с. 50; 2, с. 86], у провідних країнах світу [2, с. 4], від фінансового становища ділових партнерів тощо. Ситуація у державі (стан промислової політики, контроль за фінансовою дисципліною, бюджетна складова державної політики, податкове навантаження) виступає активізатором або стає гальмом для зростання підприємництва. Так, для стимулювання ділової активності необхідно створювати сприятливі умови щодо конкурентоспроможності, впровадження інновацій, здійснення інвестиційних вливань у виробничий процес, нарощування фінансових ресурсів. Також важливим є зменшення розміру обов'язкових платежів для підприємств, які вирішують соціально важливі задачі для країни: створюють нові робочі місця, підвищують кваліфікаційний рівень персоналу, здійснюють благодійні заходи; крім цього потрібно стимулювати діяльність тих підприємств, які оновлюють стан виробничих фондів і вирішують не менш важливі задачі щодо енергозбереження, екологічної спрямованості виробництва.

Ситуація у провідних країнах світу вносить свої корективи у розвиток ділової активності вітчизняних підприємств, що було продемонстровано під час розгортання світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. та подальшого переходу у посткризовий період. У наш час, коли спостерігається сповільнення економічного зростання у розвинених країнах світу (США та Європейського Союзу) [2, с. 4; 3, с. 74], промислові підприємства нашої країни не мають змоги у повній мірі відновити ринки збуту продукції, існуючі до кризи.

Фінансове становище ділових партнерів чинить прямий вплив на розвиток ділової активності промислових підприємств: визначає стан матеріальних ресурсів; формує потребу у коштах, які слід запозичити, отже генерує потоки матеріальних ресурсів для здійснення виробничих заходів і потоки грошових ресурсів для забезпечення розрахункових операцій як за кредиторською, так і за дебіторською заборгованістю.

Комплекс управлінських дій, рішень, заходів керівництва промислових підприємств має стимулювати ділову активність. У своєму дослідженні М.П. Войнаренко і Т.Г. Рзаєва дотримуються думки, що управління діловою активністю полягає у ефективному використанні фінансово-виробничих ресурсів [4, с. 140]. Слід не погодитися із цим твердженням, яке звужує значимість ділової активності для розвитку діяльності підприємства, адже ділова активність пов'язана не тільки зі станом ресурсів суб'єктів господарювання, але й зі станом прибутковості, стійкості та стабільності функціонування у мінливому економічному середовищі в ринкових умовах господарювання.

І.М. Тихонова вважає, що підвищення ділової активності можливе на основі самоорганізації: розподілу повноважень між підрозділами підприємства при зниженні витрат [5]. Цей організаційний підхід безперечно має право на існування, однак він не розкриває сутність процесу активізації чи стимулювання ділової активності.

За результатами проведеного дослідження автор тез вважає, що для стимулювання активності діяльності промислових підприємств необхідно розробити послідовні кроки виконання цього завдання, які повинні передбачати:

- оновлення виробничих потужностей відповідно до світових вимог за ресурсоефективністю, екологічною спрямованістю, продуктивністю тощо;
- пошук інвестиційних ресурсів для реалізації технічного переоснащення суб'єкта господарювання;
- забезпечення ринків збуту продукції у конкурентних умовах ведення бізнесу.

Таким чином, стимулювання ділової активності промислових підприємств створить умови для економічного зростання у країні, виведе підприємців на рентабельний рівень розвитку та сприятиме вирішенню негайних соціальних питань.

У подальших дослідженнях необхідно розкрити механізм реалізації зазначених кроків щодо стимулювання ділової активності у процесі удосконалення управління діловою активністю промислових підприємств.

Література:

1. Забезпечення фінансової стабільності в Україні в умовах посткризової економіки [Текст] / Я.В. Белінська, Д.С. Покришка, О.О. Молдован [та ін.]. – К.: НІСД, 2011. – 88 с.
2. Післякризовий розвиток економіки України: засади стратегії модернізації [Текст] / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська, Я.В. Бережний [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – 144 с.
3. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України [Текст]. – К.: НІСД, 2011. – 432 с.
4. Войнаренко М.П. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки [Текст]: [моногр.] / М.П. Войнаренко, Т.Г. Рзаєва. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 284 с.
5. Тихонова І.М. Ділова активність підприємства: складові та чинники впливу [Електронний ресурс] / І.М. Тихонова // Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки: Зб. наук. праць. – Одеса: ОДАУ, 2010. – №53. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/AVPCh/En/2010_53/index.htm.

Л. Г. Михальчишина, канд. екон. наук, доц. кафедри аудиту та державного контролю, Н. М. Гудзенко, канд. екон. наук, доц. кафедри організації обліку та звітності, Вінницький національний аграрний університет

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКУ: ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Передумовою повноцінного функціонування ринкової системи господарювання є наявність ефективно діючої та цілісної інфраструктури. Важливе місце серед усієї сукупності складових елементів останньої належить кредитним та фінансовим інституціям, і зокрема банкам. Ефективне управління і забезпечення власної фінансової стійкості має бути обов'язком та основним стратегічним завданням кожної банківської установи.

Зниження рівня фінансової стійкості банків України викликане низкою проблем, а саме: недовірою клієнтів до банківських установ; високими ризиками кредитування, що зумовлені неефективною структурою економіки; збільшенням кількості чинників, які визначають профіль ризиків. Серед таких ризиків – залежність банківської системи від фінансового стану підприємств-позичальників, збільшення обсягів кредитів приватному сектору; проблеми з поверненням зовнішніх запозичень, які активно залучалися у попередні роки; рівень капітальної бази банківської системи та досить низька якість ресурсів; валютна дестабілізація і проблеми рефінансування банківської системи; політичне втручання в діяльність банківської системи [2, с. 341].

Аналіз наукових розробок щодо діяльності банків та ознак, які її характеризують, дає змогу зазначити, що поширені у банківській практиці фінансові категорії “надійність”, “стабільність”, “стійкість” ототожнюють, розглядають одна через іншу. Проте чіткого обґрунтування, розподілу, схеми взаємозв'язку між ними немає.

Варто також зазначити, що досі нема єдиного загальноприйнятого тлумачення поняття “фінансова стійкість” банку та чіткого, цілісного механізму управління останньою.

На думку І.І. Бакала, фінансова стійкість банку – це головна умова його існування та активної діяльності. Вона формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів і оцінюється за допомогою як окремих показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків. Фінансово стійким вважатиметься банк, спроможний з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив зовнішніх та внутрішніх чинників [1, с. 120].

З точки зору впливу на фінансову стійкість банку, визначальними внутрішніми чинниками є концепція розвитку банку, його внутрішня політика, яка обумовлює розподіл активів і формування пасивів таким чином, щоб забезпечити:

– надійність, яка виражається у достатньому розмірі капіталу та обґрунтованому розподілі активів за функціональними групами на умовах повернення;

– ліквідність, яка проявляється в управлінні портфелем активів за умовами терміновості;

– рентабельність, яка виражається в максимізації доходності активних операцій та одночасній мінімізації витрат на залучення коштів.

Єдиної системи показників, що в узагальненому вигляді характеризувала фінансову стійкість банку, на сьогодні не створено. Аналітиками використовуються різноманітні методики, показники в яких, як правило, суттєво різняться. Для оцінки фінансової стійкості банку сьогодні використовується декілька методичних підходів. Найбільш простим є коефіцієнтний аналіз, який ґрунтується на розрахунку широкого переліку фінансових показників (ліквідності, достатності капіталу, прибутковості, рівня ризиків). Недоліком даного підходу є те, що показники мають широкий діапазон значень, і за відсутності критеріїв не дають можливості однозначно оцінити фінансову стабільність банків.

Заслужують на увагу методичні підходи щодо побудови інтегрального показника, що дає можливість здійснити комплексну оцінку фінансової стабільності банків, а також надати інформацію для обґрунтування пріоритетів для регулювання їх діяльності [4, с. 63]. Інтегральні методи дозволяють визначити фінансову стійкість як одну кількісну характеристику та надають можливість порівняльного аналізу великої сукупності банків. При застосуванні інтегральних методів фінансова стійкість розраховується як агрегована сукупність базових показників. Оцінка фінансової стійкості може здійснюватися за допомогою математично-статистичних методів, зокрема факторного аналізу, дискримінантного аналізу, нелінійного оцінювання.

Узагальнивши та систематизувавши наявні нині методики аналізу фінансового стану фінансово-кредитних установ, можна зазначити, що більшість із них є модифікаціями рейтингових систем оцінювання банків, адже майже всі вони зорієнтовані на множину банківських установ і на оцінювання шляхом порівняння (з найбільш ефективними, стійкими чи нестійкими установами) [3]. І хоча отримані в такий спосіб оцінки є корисними, вони не дають змоги оцінити діяльність одного конкретного банку в контексті досягнення поставленої ним стратегічної мети і прийняти відповідні управлінські рішення. Для досягнення об'єктивної оцінки фінансової стійкості банків варто поєднувати два напрямки оцінки: на макроекономічному рівні та на рівні окремого банку.

Список використаних джерел:

1. Бакало І.І. Забезпечення фінансової стійкості банків / І.І. Бакало // Економіка, менеджмент, бізнес. – 2012. – №1 (5), Т. 1. – С. 120-124.

2. Малахова О.Л. Аналітична оцінка фінансової стійкості банків в Україні / О.Л. Малахова // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 5. – С. 341-348.

3. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS: Постанова Правління НБУ від 08.05.2002 р. № 171. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02>.

4. Тищенко А.Н. Оценка финансовой устойчивости банковских учреждений / А.Н. Тищенко, В.В. Ходеева // БизнесИнформ. – 2010. – №7. – С. 61-65.

*О. І. Міронова, здобувач кафедри бухгалтерського обліку і контролю,
Житомирський державний технологічний університет*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ІНВЕСТИЦІЙНУ НЕРУХОМІСТЬ В ЗВІТНОСТІ ЗА ПСБО ТА МСФЗ

У відповідності до норм ст.12¹ Закону України від 16.07.1999 р. № 996 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» набрали чинності зміни до Порядку подання фінансової звітності, відповідно до яких окремими підприємствами фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за міжнародними стандартами фінансової звітності з 1 січня 2012 року, та в подальшому кількість таких підприємств буде збільшуватися. Тому знання норм усіх міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності (далі – МСБО та МСФЗ) необхідно. Інвестиційна нерухомість – один з видів активів, облік та відображення яких в фінансовій звітності, складеної за ПСБО та МСФЗ, відрізняється. Проаналізуємо ці відмінності.

В українській системі стандартизації бухгалтерського обліку порядок обліку та відображення інвестиційної нерухомості в фінансовій звітності регламентує ПСБО 32 «Інвестиційна нерухомість», за міжнародними стандартами – МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість». Головні відмінності між ПСБО 32 та МСФЗ стосуються наступного:

– В ПСБО 32 інвестиційна нерухомість (далі - ІН) розглядається як особливий вид основних засобів, хоча в балансі представлена окремою статтею. За МСБО 40 ІН – це взагалі окремий елемент необоротних активів;

– За ПСБО 32 орендар, що діє за договором операційної оренди, не має можливості відобразити ІН у складі активів свого балансу, не розкриває інформацію про неї. За МСБО 40 це можливо, такий підхід має назву альтернативного, при якому вся ІН повинна обліковуватись за справедливою вартістю;

– За ПСБО 32 об'єкти що будуються для подальшого використання як ІН не можуть розглядатися як ІН. За МСБО 40 ці об'єкти одразу відображаються саме як ІН;

– За ПСБО 32 земля в складі ІН не класифікується. За МСБО 40 земля може класифікуватися таким чином: як земля, що утримується задля довгострокового збереження капіталу, та як земля з невизначеною метою використання;

– У випадках, коли клієнтам надаються додаткові послуги, за МСБО 40 нерухомість визнається інвестиційною лише тоді, коли компонент додаткових послуг є незначним в загальній угоді. За ПСБО 32 відносно даного питання ніякого застереження немає;

– В МСБО 40 прописані спеціальні правила оцінки об'єктів ІН, які придбані в операціях обміну. За ПСБО 32 таких спеціальних правил немає;

– За ПСБО 32 відсутня вимога того, щоб єдина облікова політика застосовувалась до усіх об'єктів ІН. За МСБО 40 така вимога є, крім виняткових випадків;

– За ПСБО 32 оцінка готової ІН за моделлю собівартості застосовується тоді, коли неможливо достовірно визначити її справедливу вартість. За МСБО 40 модель собівартості використовується лише тоді, коли справедливу вартість не можна визначити на постійній основі;

– За ПСБО 32 оцінка за справедливою вартістю застосовується доти, поки стає неможливим її визначати. За МСБО 40 визначено малоімовірним, що заміна моделі справедливої вартості може привести до більш достовірної оцінки. Модель оцінки не змінюється навіть тоді, коли виникли труднощі з визначенням справедливої вартості;

– За ПСБО 32 залучення незалежного оцінювача не обумовлено. За МСБО 40 – заохочується;

– За ПСБО 32 зміна справедливої вартості – інші операційні доходи або витрати. За МСБО 40 – це прибутки або збитки, стаття доходів та витрат не обмовляється, а в звіті про сукупний прибуток вимоги відносно класифікації по критерію операційності – неопераційності немає;

– За ПСБО 32 має місце вимога відносно забалансового обліку ліфтів, кондиціонерів тощо. За МСБО 40 вимоги про забалансовий облік немає;

– За ПСБО 32 активи, які використовуються разом з ІН відображаються як окремі об'єкти основних засобів. За МСБО 40 якщо обирається модель оцінки за справедливою вартістю, наприклад, вартість меблі, яка здається в оренду разом з ІН, включається у вартість ІН;

– Якщо відбувається переведення об'єкту з запасів до ІН, яка обліковується за справедливою вартістю, вартісні різниці повинні визнаватися іншими доходами та витратами. За МСБО 40 – це прибутки або збитки, стаття доходів та витрат не обмовляється. Аналогічно - при завершенні будівництва або поліпшенні ІН, що обліковується за справедливою вартістю;

– За ПСБО 32 не передбачено розкриття інформації про: ІН, що класифікована як призначена для продажу або включена до ліквідаційної групи; про зміни вартості ІН за підсумками чистих курсових різниць (при перерахунку фінансової звітності в іншу валюту); можливі відхилення між отриманої та скоригованою оцінкою; про діапазон оцінок справедливої вартості та дані про вибуття нерухомості, яка в якості винятку обліковується за собівартістю. За МСБО 40 розкриття такої інформації передбачено.

Таким чином, інформація про інвестиційну нерухомість в фінансової звітності, яка складена за ПСБО та МСФЗ, надається по-різному. Та ці відмінності – суттєві та потребують уваги при складанні фінзвітності за МСФЗ.

***Г. О. Мірошніченко, викладач-стажист кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

САМООРГАНІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Прискорення змін в навколишньому середовищі зумовлюють формування уявлення про сутність економічних процесів, що відбуваються в банківській системі на основі нелінійних залежностей та втрати станів рівноваги.

Нестабільність зовнішнього середовища обумовила нові властивості національних економічних систем, до яких можна віднести високу динамічність їх розвитку, нелінійність та самоорганізацію. Такі нові властивості економічної системи породили появу і нових досліджень впливу на банківську систему, які ґрунтуються на теорії самоорганізації. Адже банківська система є складною нелінійною системою і підхід, який базувався на традиційних поглядах класичної економічної теорії до її дослідження, на даний момент, себе не виправдовує. Таким чином, основними процесами, що впливають на стабільність розвитку банківської системи є організація і самоорганізація. Потенціал синергетичної парадигми дозволяє змістити акценти з інституційної статичності на інституційну динаміку, з організаційного створення інститутів на їх самоорганізаційну процесуальність.

Під самоорганізацією розуміють природний антиентропійний процес впорядкування. Самоорганізація є спонтанним процесом та зумовлюється властивостями системи.

Необхідність використання теорії самоорганізації до дослідження банківської системи обумовлено такими специфічними властивостями банківської системи:

1) Нестабільність та не лінійність розвитку – при системно синергетичному підході стан спокою або лінійного розвитку банківської системи є лише абстракцією і може спостерігатися лише на короткому проміжку часу, тобто фінансова стійкість банківської системи має розглядатися перш за все як динамічна величина, а не статична.

2) Багатоваріантність розвитку – банківська система має багато траєкторій і альтернатив розвитку. Банківські системи проходять через багато точок біфуркацій. Дане явище являє собою процес якісного переходу системи від стану рівноваги до хаосу або до порядку, більш високого ступеня організації і розвитку через послідовні достатньо малі збурення (флуктуації).

3) Ієрархічний порядок створення – банківська система є підсистемою до системи вищого порядку, а її компоненти утворюють системи нижчого порядку.

4) Висока динамічність розвитку – система постійно взаємодіє з навколишнім середовищем, що робить систему незворотною

5) Здатність банківської системи до різких якісних змін. Накопичення незначних збуджень в банківській системі (флуктуацій) може викликати якісний перехід банківської системи з одного рівня на інший – як позитивний, утворення стану стабільної рівноваги на вищому рівні організації, так і негативний – втрата системою рівноваги і утворення системної кризи.

6) Наявність складних взаємозв'язків, включаючи зворотні.

7) Емерджентність (ступінь незведеності) є результатом виникнення між елементами системи так званих синергетичних зв'язків, які забезпечують більший загальний ефект функціонування системи, ніж сума ефектів елементів системи, що діють незалежно.

Основними причинами самоорганізації банківської системи є суперечність між стійкістю та розвитком, тому згідно теорії систем, саморганізація є системоутворювальним фактором.

Самоорганізація не існує без організації, так само й організація не можлива без самоорганізації. Організація виявляє себе як частковий випадок самоорганізації, як момент фіксації становлення системи, яка досягає нових якісних властивостей. У свою чергу управління виступає як інструмент, що підтримує динамічну організованість системи. За умов, коли управління є довільним (тобто таким, що по волі суб'єкта спрямовується на закріплення організації на одному з досягнутих рівнів становлення системи), самоорганізація сприяє подоланню консерватизму організації шляхом її дезорганізації і таким чином знову (нерідко через подолання кризових станів) включається у процес подальшого розвитку складної системи. Самоорганізація є підґрунтям організації та є основною забезпечення стабільного розвитку.

Нова економічна теорія формує уявлення про розвиток економічних процесів, ґрунтуючись на синергетичного підході, що орієнтований на самоорганізаційні зміни. Застосування до дослідження процесів, що відбуваються у банківській системі основних принципів і положень самоорганізації дає змогу подивитися на процеси інституційних змін як на такі, що мають нелінійну, стрибкоподібну, біфуркаційну конфігурацію, виявити можливості створення синергетичних інституційних ефектів та нових джерел економічного зростання.

Таким чином, особливу роль у протидії ентропійним явищам відіграє здатність банківської системи до самоорганізації, що виступає у виді когерентної, узгодженої взаємодії елементів самої системи.

З. В. Назаренко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

МЕХАНІЗМ ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІНИ НА ТОВАР ПРИ ІМПОРТНО-ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЯХ

Ціна товару повинне повністю задовольняти інтереси продавця і покупця. Від ціни залежать доходи та витрати діяльності підприємства, тому питання, які пов'язані з формуванням ціни в умовах нестабільної економіки, є вельмо актуальними.

Ціна – це грошове вираження вартості товару, яке повністю задовольняє інтереси продавця і покупця або значною мірою однієї зі сторін.

Для того щоб встановити справедливую ціну на товар підприємство потрібно пройти ряд етапів: встановити цілі та завдання ціноутворення; визначити попит на товар; проводити оцінку витрат виробництва. Для кожного періоду повинні бути передбачені шляхи їх здійснення. Якщо для першого і третього періоду політика підприємства направлена на мінімізацію витрат та максимізацію прибутку, то другий – передбачає визначення попиту. Попит, як правило, визначає максимальну ціну, що підприємство може запросити за свій товар, а мінімальна ціна визначається його витратами.

Керівництвом підприємства в прейскуранті встановлена максимальна та мінімальна ціна на товар. Це свідчить, що підприємства прагнуть

використовувати не дорогі ресурси для виготовлення своєї продукції, тому витрати на виробництво не досягають високих показників. Також потрібно враховувати інші фактори, якщо запаси для виробництва імпортуються, це значить, що на таких умовах підприємству вигідніше працювати.

Оптова ціна товару буде складатися з двох основних економічних елементів: понесених витрат (виробничої собівартості, витрат на імпорт, наднормативних витрат на імпорт запасів, невиробничих витрат), прибутку(% рентабельності). Вона обчислюється за формулою (1).

$$O_{\text{ц}} = C_{\text{в}} + (C_{\text{в}} * P) : 100, \quad (1)$$

де, $O_{\text{ц}}$ – оптова ціна виробу; $C_{\text{в}}$ – виробнича собівартість виробу;
 P – рентабельність виробу.

Потім за відпускними цінами виробника, в яких міститься податок на додану вартість, підприємство продає продукцію іншим підприємствам.

Відпускну ціну виробника з урахуванням податку на додану вартість розраховують за формулою (2) або (3):

$$ВЦ_{\text{в}} = O_{\text{ц}} + (O_{\text{ц}} * C_{\text{ПДВ}}) : 100, \quad (2)$$

$$ВЦ_{\text{в}} = O_{\text{ц}} * 1,2, \quad (3)$$

де, $ВЦ_{\text{в}}$ – відпускна ціна виробника; $O_{\text{ц}}$ – оптова ціна виробу;
 $C_{\text{ПДВ}}$ – ставка податку на додану вартість, у %.

На експортуємі товари ціна буде обчислюватися методом «поточні витрати плюс прибуток». До поточних витрат додаються витрати на митне обслуговування, витрати на страхування вантажу, витрати на транспортування вантажу (транспорт не власної фірми), процент рентабельності. Звідси, вартість однієї одиниці товару при експортуванні буде дорожче ніж ціна собівартість виробу. Таким чином, продавати взуття закордоном значно вигідніше, ніж на території країни.

Для того, щоб експорт товарів був прибутковим необхідно розрахувати беззбитковість партії виробів; визначається рентабельність партії шляхом відношення абсолютного розміру цільового прибутку до зовнішньоторговельна ціна товару (середній рівень світової ціни на аналогічний виріб) за винятком ціни експортного виробу та податку на прибуток. Таким чином, явно відображається орієнтація на попит, від цього залежить і ціна і кількість товару, яку підприємство буде поставляти.

При формуванні ціни на товар важливо врахувати собівартість транспортних тарифів, за умови власного перевезення. Собівартість транспортного тарифу буде залежить від витрат на початково-кінцевих операцій, витрат рухомі (шляхові) на 1 км відстані, звичайно, від відстань перевезення вантажів. Собівартість транспортного тарифу розраховується за формулою (4) :

$$C_{\text{т.т}} = V_{\text{п.к}} + V_{\text{р}} * V \quad (4)$$

де, $C_{\text{т.т}}$ – собівартість транспортного тарифу;

$V_{п.к}$ – витрати на початково-кінцеві операції, грн. од.;
 V_p – витрати рухомі (шляхові) на 1 км відстані, грн. од.;
 V – відстань перевезення вантажів, км.

Використання даної методики свідчить, що ціна на одну партію, при транспортуванні власним транспортом буде нижча, ніж при перевезенні найманим транспортом. Враховуючи той фактор, що товари експортуються у великій кількості, підприємство понесе набагато менше витрат. Якщо підприємство кожний місяць буде експортувати беззбиткову партію товарів, то при використанні власного транспорту витрати значно зменшаться. на партію товарів.

Таким чином, застосування методики, в яку входять змінні і постійні витрати, маргінальний прибуток, визначається точка беззбитковості, операційний важіль та інші показники – дає змогу приймати багато управлінських рішень з формування ціни на товар. Але, для того щоб використовувати ці показники – необхідно їх узгодити з с традиційними показниками, обґрунтувати їхнє економічне значення і можливості застосування.

*М. О. Нежива, аспірантка кафедри фінансового аналізу та контролю,
Київський національний торговельно-економічний університет*

ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗЕРВІВ У ТОРГІВЛІ

Поглиблення трансформаційних процесів в економіці України, її адаптації до глобальних структурних зрушень призводить до того, що зростає увага до ефективності діяльності підприємств торгівлі, що можливе лише за умови використання узагальненої системи оцінювання досягнутих результатів в різних формах вияву. Така ефективність у ринковому середовищі практично не регламентується і супроводжується результатами досягнення мети в діяльності торговельного підприємства та обумовлена результативністю – виникла дилема фінансового резервування та хеджування.

Фінансовий резерв характеризує кількість товарної та грошової маси, що призначені для неочікуваних випадків, для додаткових витрат, які не передбачають використання фондів та запасів. Мова як раз йде про можливі значні збої у діяльності, за яких фінансових ресурсів фондів може бути недостатньо, щоб швидко компенсувати втрати. Наприклад, при стихійних лихах необхідно здійснити відшкодування втрат, кошти на які беруться із відповідних резервів [1, с. 185]. Важливою є проблема наукового обґрунтування розмірів фінансових резервів, тому що необґрунтоване збільшення чи зменшення веде за собою негативні наслідки: значне відволікання коштів і сповільнення їх обороту або нестачу коштів при необхідності фінансування непередбачених потреб.

Ефект є результатом, що характеризує успішність, корисність діяльності торговельного підприємства. Основним принципом формування системи показників ефективності й вираження її суті на всіх рівнях управління є

співвідношення кінцевого результату (обсягу випуску чи реалізації продукції) й ефекту (прибутку) зі застосовуваними і спожитими ресурсами.

Резервами і шляхами підвищення ефективності діяльності торговельного підприємства можуть і повинні стати залучення іноземних моделей ведення бізнесу, поглиблення використання менеджменту, маркетингові дослідження, цікаві підходи в рекламному аспекті. Проведення акцій для покупців, пошук дешевших джерел продукції, оптимізація використання робочого часу, стимулювання працівників, спрямування вільних коштів на оптимізацію діяльності. Тобто конкретний підхід до покупця, який за поняттями ринку завжди правий.

Поряд з економічною складовою ефективності важливе значення має соціальна складова, що характеризує ступінь використання торговельним підприємством потенційних можливостей трудового колективу, його творчих здібностей, успішність вирішення соціальних завдань, поліпшення умов праці та побуту [3, с. 137-140].

Фінансові резерви як дієвий засіб забезпечення стійкого розвитку підприємств торгівлі проявляється у гарантуванні: фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності торговельного підприємства; соціального захисту персоналу; збереження майна власника та нарощення власного капіталу; зовнішніх інвестицій; формування джерел самофінансування; відшкодування можливого зменшення балансової вартості активів [2, с. 9].

З огляду на те, що формування фінансових резервів є інструментом впливу на величину фінансового результату шляхом вирівнювання доходів та витрат підприємства, саме у посиленні уваги до перевірки формування фінансових резервів торговельним підприємством як заходу прямого впливу на величину прибутку повинно реалізуватися удосконалення діючої методики обов'язкового та ініціативного аудиту операцій з формування та розподілу фінансових результатів.

Аудит фінансових резервів при перевірці фінансової звітності як складова перевірки фінансових результатів носить ретроспективний та реконструктивний характер, є орієнтованим на визначення правильності формування фінансових резервів та оцінку впливу їх формування на фінансовий результат, його мета – надання гарантії користувачам звітності щодо її достовірності в частині резервів. Ініціативний, тематичний аудит операцій з формування та використання фінансових резервів має на меті коригування політики резервування, оскільки аудитор висловлює рекомендації щодо розширення переліку ініціативних до формування резервів, коригування облікової політики підприємства. Надання аудиторських консультаційних послуг щодо проблемних питань обліку операцій з фінансовими резервами пов'язане із аналізом політики резервування підприємства, визначенням її ефективності та доцільності та може вимагати перспективного аналізу, прогнозних розрахунків і мати стратегічний та профілактичний характер [2, с. 14].

Таким чином, процес формування фінансових резервів є одним із найефективніших інструментів забезпечення стабільності діяльності торговельного підприємства та самострахування від ризиків. Аудит формування фінансових резервів торговельних підприємств є і залишається

актуальним і важливим для дослідження, оскільки формування фінансових резервів є інструментом впливу на величину фінансового результату.

Список використаних джерел:

1. Александрова М.М. Страхування: Навчально-методичний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 208 с.
2. Пархомчук О.О. Бухгалтерський облік і контроль операцій з резервами підприємства: автореферат дис. канд. екон. наук / 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – 28.10.2011. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – 21 с.
3. Хоронжий А.І., Проць У.І. Соціально-економічна ефективність діяльності торговельного підприємства, резерви і шляхи її підвищення // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Львів, 2010. – № 20.1. – с. 136-140.

***С. П. Ніколаєва, здобувач кафедри бухгалтерського обліку,
Житомирський державний технологічний університет***

ЛІЗИНГОВА КОМПАНІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасній науковій економічній літературі особливого значення набувають проблеми та перспективи розвитку лізингу як виду підприємницької діяльності, використання якого дозволяє здійснити технічне переоснащення виробництва і зробити структурну перебудову вітчизняної економіки в цілому. Роль фінансово-кредитних організацій у даному процесі немало-важлива, так як вони являють собою сукупність державних, приватних та комерційних організацій, що здійснюють фінансово-кредитні операції і сприяють розвитку лізингу в країні. Традиційно до них належать банки, лізингові, страхові, інвестиційні та інші фінансові установи. Організація діяльності вказаних організацій дозволяє налагодити ефективну систему лізингових відносин, що відіб'ється на розвитку економічних показників держави. Відповідно до діючого законодавства в Україні учасниками лізингової угоди є: лізингодавці, лізингоотримувачі, підприємство-продавець та інші суб'єкти господарювання.

Лізингова компанія, як юридична особа, може створюватися в будь-якій організаційно-правовій формі: товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та додатковою відповідальністю (ТДВ), акціонерне товариство (приватне, чи публічне) (АТ, ПрАТ, ПАТ). Відповідно, статутний капітал компанії формується відповідно до обраної організаційно-правовій формі.

Стосовно права надання юридичною особою фінансових послуг, зокрема лізингових то відповідно до діючого законодавства України можливо два варіанти: по-перше, внесення інформації про підприємство в Перелік юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Нацкомфінуслуг, по-друге, внесення інформації про підприємство до Державного реєстру фінансових установ. Таким чином, при першому варіанті компанія не є фінансовою установою, й відповідно до неї висувається менше вимог. Така компанія, не має вагомого значення на ринку лізингових послуг, адже у зв'язку з відсутністю відповідних вимог, щодо фінансового стану компанії, її кадрового складу така компанія є менш привабливою для потенційних лізингоотримувачів, а також це не дає гарантії виконання зобов'язань перед потенційними кредиторами лізингових угод та продавцями обладнання.

Послуга з фінансового лізингу - це операції з фінансовими активами, які полягають у придбанні юридичною особою (лізингодавцем) у власність речі у

продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передачі цієї речі у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) на підставі договору фінансового лізингу.

Юридична особа має можливість надавати послугу з лізингу, якщо: у предметі діяльності, визначеному установчими документами, передбачено здійснення діяльності з надання послуг з фінансового лізингу та враховано вимоги законодавства щодо можливості суміщення фінансових послуг; при наявності внутрішніх правил з надання послуги з фінансового лізингу, затверджених уповноваженим органом юридичної особи, згідно установчих документів; наявність кваліфікованих працівників, які безпосередньо здійснюють діяльність з фінансового лізингу (укладання, супроводження та виконання відповідних договорів), які мають вищу освіту за фінансовим, економічним або юридичним напрямом, та не мають непогашеної або незнятої судимості за корисливі злочини; довідка про взяття на облік юридичної особи, виданої Нацкомфінуслуг; відсутність у керівників (засновників) непогашеної судимості; право власності або користування приміщенням за місцезнаходженням юридичної особи.

Отже, компанія, яка має намір надавати лізингові послуги повинна відповідати ряду законодавчих вимог, які висуваються до фінансових установ, які є учасниками ринку небанківських фінансових послуг.

Виходячи з аналізу нормативно-правових актів, щодо регулювання ринку небанківських фінансових послуг, пропонуємо наступне групування критеріїв відповідності компанії фінансовим установам (рис. 1)

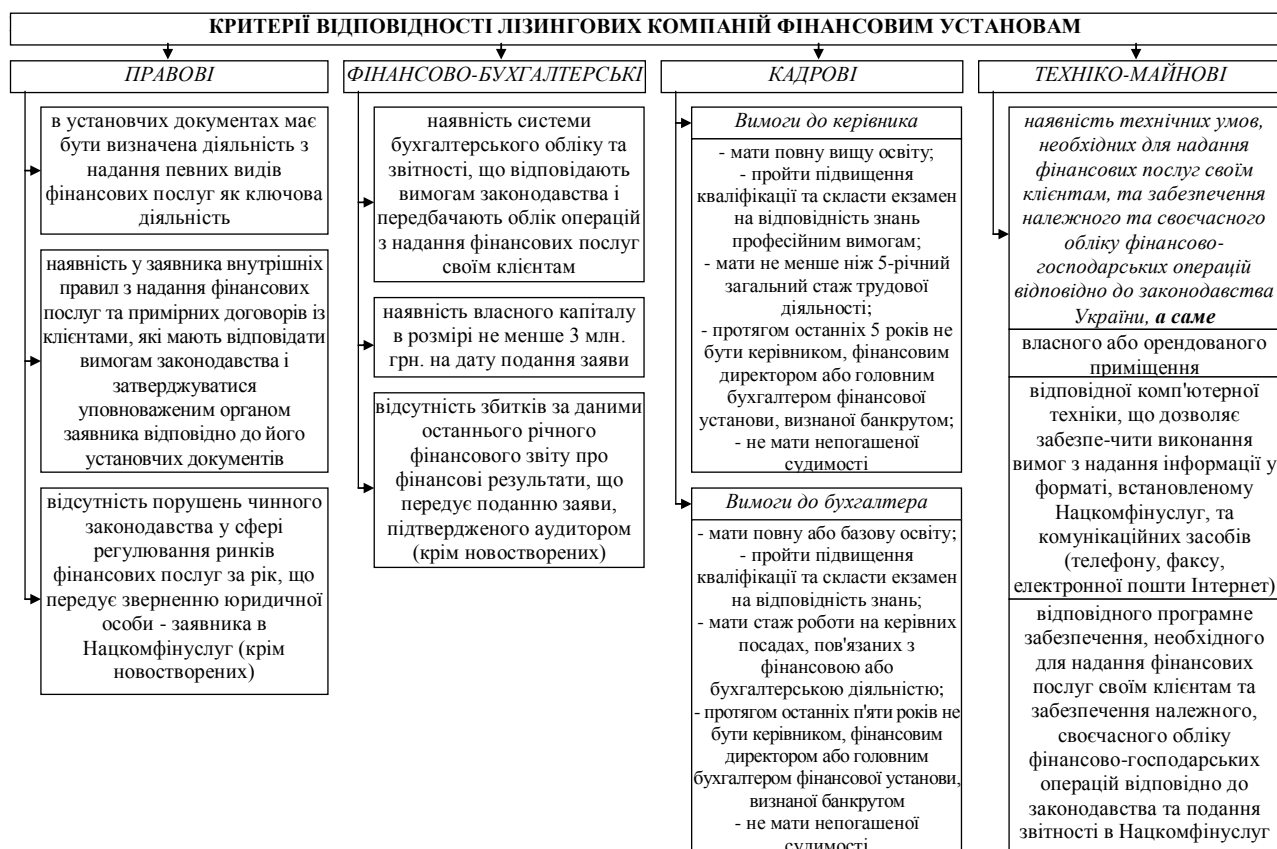

Рис. 1. Критерії визнання лізингової компанії фінансовою установою

Таким чином, визначенні критерії функціонування лізингових компаній, мають визначну роль в формуванні системи обліку їх діяльності. Кожна група критеріїв висуває відповідні вимоги до: *організації бухгалтерського обліку* – правові критерії в частині внутрішнього регулювання системи управління, обліку та контролю, кадрові критерії в частині професійно-кваліфікаційних вимог до головного бухгалтера та техніко-майнові критерії в частині комп'ютерної форми ведення обліку; *методики бухгалтерського обліку* – фінансово-облікові критерії, в частині облікового відображення фінансових послуг та формування фінансової звітності; об'єктів бухгалтерського обліку – фінансово-бухгалтерські в частині формування власного капіталу та формування фінансових результатів (доходів та витрат, прибутку та збитку), техніко-майнові в частині наявного майна в компанії, зокрема, будівель та споруд, комп'ютерної техніки та програмного забезпечення.

**М. О. Огерчук, аспірант,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)**

СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Відкритість економік країн світу та зростання залежності банківських ринків від ресурсів зовнішніх ринків капіталів зумовлюють уразливість банківської системи від зовнішнього впливу. За інших обставин навряд чи справило б такий згубний вплив на Україну і на розвиток її банківського сектору банкрутство американського інвестиційного банку Lehman Brothers, після якого розгортання фінансової кризи і, як наслідок, значне державне втручання, спрямоване на порятунок банківських установ, набули глобальних розмірів.

Отже, якщо вести мову про сучасні напрями деформації фінансового простору, то серед них слід виокремити насамперед такі:

– викривлення цільової спрямованості процесу перерозподілу ресурсів у механізмі фінансового посередництва, здійснюваного банківською системою, із потреб виробництва на потреби споживання;

– витіснення ринками капіталу і похідних фінансових інструментів класичного механізму організації банківського кредитування із напрацьованими методиками щодо оцінки кредитоспроможності, відбору позичальників, ретельного аналізу ліквідності застави;

– викривлення системи перерозподілу фінансових ресурсів у межах державного сектору, що внаслідок дії світової фінансової кризи визначає спрямування державами величезних сум коштів (як платників податків, так і емітованих шляхом випуску державних боргових зобов'язань) не на виконання прямих своїх функцій, що визначаються роллю і місцем держави у ринковій економіці, а на підтримання «на плаву» тих кредитних установ, що опинилися на межі банкрутства саме через надмірно ризиковану й безвідповідальну політику їх менеджменту.

Таким чином, це вимагає вжиття з боку центральних банків адекватних заходів для підвищення стійкості, надійності та ліквідності банків, що досягається внаслідок здійснення ефективних трансформаційних процесів.

Процес трансформації полягає у зміні компонентів, параметрів, пропорцій та зв'язків економічної системи у процесі переходу в новий якісний стан, під впливом зовнішнього середовища. Трансформаційний процес має динамічну природу, яка виступає, як процес та результат, що призводить до аналізу процесу зміни системи з оцінкою її якісного стану. Ця оцінка системи здійснюється перш за все тоді, коли потрібно підтримати її життєздатність і примноження потенціалу розвитку.

І.В. Манахова розглядає трансформаційний процес як період, що закінчується умовним виходом системи на новий рівень стійкого економічного зростання і стабілізацією соціально-політичних структур, які докорінно змінюють систему національного господарства, темпи розвитку виробництва, поведінку суб'єктів і взаємодія економічних інститутів.

Дослідник А.В. Мартинов визначає сутність трансформаційного процесу як динамічні зміни в макроекономіці, що відображають підсумкові результати економічної діяльності та її впливу на інші сторони життя суспільства, а також структурні економічні перетворення у взаємозв'язку з найбільш суттєвими соціальними та інституційними змінами.

Під трансформацією банківської системи варто розуміти якісні та кількісні перетворення в системі, зміна міжструктурних і міжсистемних зв'язків, а також основних характеристик (системних якостей) банківської системи, на будь-якому рівні, спрямованих на підвищення надійності і стійкості, ліквідності та платоспроможності банківської системи України, забезпечення достатньої капіталізації банківської системи, захист інтересів кредиторів і вкладників, запобігання або подолання кризових явищ у ній із урахуванням глобальних тенденцій на світовому фінансовому ринку та національних особливостей економіки, підвищення ефективності діяльності, зростання довіри до цих банківської системи внаслідок концентрації або розділення капіталу, розширення або спеціалізації, переорієнтації діяльності банків, створення банківських об'єднань, реорганізації діючих банків (у формі злиття, приєднання, поділу чи виділення), зміни юридичного статусу банківських установ або ліквідації. Основна мета проведення трансформації – це створення надійного фундаменту зростання ефективності функціонування банківської системи.

В умовах посткризового розвитку, стратегічним напрямками відновлення конкурентоспроможної та ефективно функціонуючої банківської повинні стати:

- дедоларизація української економіки;
- припинення політики заохочення створення нових універсальних банків і перехід до політики розвитку спеціалізованих банків;
- формування внутрішньої ресурсної бази для довгострокового кредитування реального сектору економіки;
- оптимізація діяльності банків з іноземним капіталом, що направлена на виконання основної функції банківської системи - кредитування української економіки;

- посилення нагляду за діяльністю банків на індивідуальній основі;
- зупинення інфляційних процесів і мінімізація процентних ставок;
- формування інфраструктури ринку проблемних активів, розроблення ефективних механізмів передачі таких активів;
- підвищення довіри з боку вкладників та кредиторів до банківської системи;
- розробка і реалізація довготермінових заходів з поетапним контролем досягнення крайною поставлених цих стратегічних цілей.

Д. О. Оголь, головний спеціаліст відділу економічної роботи та грошово-кредитних відносин Управління НБУ в Сумській обл.

ГРОШОВІ АГРЕГАТИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У РЕГУЛЮВАННІ ГРОШОВОЇ МАСИ

Грошова маса має надзвичайно важливе значення для економічної стабільності, оскільки зміна кількості грошей, що циркулює в економічному обороті, може істотно вплинути на реальний випуск ВВП, рівень цін, зайнятості тощо. Грошовою масою (запасами) називають сукупний обсяг купівельних і платіжних коштів, що обслуговують господарський обіг і належать приватним особам, підприємствам і державі.

Грошова маса існує у формі готівкових грошових знаків (банкноти та розмінні монети), грошових коштів на банківських рахунках різних видів (депозитні гроші), деяких видів цінних паперів (облігації державних позик, векселі, чеки), які є ліквідними та можуть замінити гроші в процесі реалізації і грошового обороту.

З огляду на якісну характеристику грошової маси важливе значення має її структура, а щодо практики її регулювання – обсяг і динаміка руху, а також структурна характеристика.

При визначенні грошової маси виходять з грошових агрегатів, під якими розуміють специфічну класифікацію платіжних коштів за рівнем їх ліквідності.

Грошовий агрегат - це визначене законодавством відповідно до ступеню ліквідності специфічне угруповання ліквідних активів, які можуть служити альтернативними вимірниками грошової маси.

Грошові агрегати формуються на основі таких концепцій:

- грошова маса у вузькому розумінні охоплює не тільки гроші готівкою, але й депозитні гроші;
- сукупна грошова маса охоплює також банківські вклади та цінні папери;
- сукупна грошова маса поділяється на ту, що перебуває в обігу, і ту, яка нагромаджується, виконує функцію збереження вартості.

Кожен агрегат має певне призначення у практиці управління грошовим обігом, а усі разом вони дають цілісну картину структури та динаміки грошової маси і грошового обігу.

Міжнародна статистична практика передбачає використання від чотирьох до семи агрегатів грошової маси. Згідно стандартів МВФ агрегат M_1 розраховується як сукупність готівкових коштів та усіх видів чекових вкладів. Усі країни, що є членами МВФ, повинні визначати агрегат M_1 відповідно до методології МВФ. У цей же час у статистичній діяльності ООН перевага надається агрегату, який поєднує готівкові грошові кошти і депозити. Для аналізу змін грошової маси на певну дату за ступенем ліквідності фінансова статистика в США та Росії визначає 4 агрегати, у Великобританії – 5, у Німеччині та Швейцарії – 3. В Україні визначають та використовують 4 грошові агрегати: M_0 , M_1 , M_2 , M_3 .

Складовими грошових агрегатів є фінансові активи у формі готівкових коштів у національній валюті, переказних депозитів, інших депозитів, коштів за цінними паперами, крім акцій, що емітовані депозитними корпораціями та належать на правах власності іншим фінансовим корпораціям, нефінансовим корпораціям, домашнім господарствам та некомерційним організаціям, що обслуговують домашні господарства.

Згідно методологічних положень НБУ грошові агрегати – зобов'язання депозитних корпорацій (Національного банку України та банків України), що мають відносно високий ступінь ліквідності, перед іншими секторами економіки, крім депозитних корпорацій і сектора загального державного управління. До зобов'язань депозитних корпорацій належать готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями, переказні депозити, інші депозити та цінні папери, крім акцій. Згідно методологічних положень НБУ залежно від зниження ступеня ліквідності фінансові активи групують у різні грошові агрегати M_0 , M_1 , M_2 та M_3 .

Грошовий агрегат M_0 включає готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями.

Грошовий агрегат M_1 – це грошовий агрегат M_0 та переказні депозити в національній валюті ($M_1 - M_0$). Оскільки в розвинених країнах більшість обмінних операцій можна здійснювати за допомогою агрегату M_1 , його часто називають „агрегатом у вузькому сенсі”, в якому гроші використовуються як засіб обігу, або ж „грошима у вузькому розумінні”.

Грошовий агрегат M_2 – це грошовий агрегат M_1 та переказні депозити в іноземній валюті й інші депозити ($M_2 - M_1$). У статистичній практиці України грошовий агрегат M_2 є основним показником, що характеризує величину грошової маси. На думку експертів, грошовий агрегат M_2 найтісніше пов'язаний із швидкістю грошової маси, реальним національним продуктом і цінами. Грошовий агрегат M_2 часто називають „грошима у вузькому розумінні плюс близькі категорії”.

Грошовий агрегат M_3 – це грошовий агрегат M_2 та цінні папери, крім акцій ($M_3 - M_2$). Грошовий агрегат M_3 , як правило, називають сукупною грошовою масою та „грошима у широкому розумінні.”

Грошові агрегати різняться не тільки кількісно, а й якісно. Так, агрегат M_0 виражає масу грошей, яка перебуває безпосередньо в обігу, реально виконуючи функції засобів обігу і платежу. Вона найтісніше пов'язана з товарною масою, що проходить процес обміну, і безпосередньо впливає на ринкову кон'юнктуру.

З огляду на це саме цей агрегат є об'єктом найактивнішого регулювання. В інших грошових агрегатах враховуються також нагромадження грошей у різних організованих формах. Ці гроші тимчасово вийшли з обігу, виконуючи функцію нагромадження вартості. Залежно від строків і форми нагромадження вони належать до різних грошових агрегатів.

Таким чином, кожен агрегат має певне призначення у практиці управління грошовим обігом, а всі разом вони дають цілісну картину структури та динаміки грошової маси і грошового обігу.

***В. Я. Оліховський, здобувач, асистент кафедра обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»***

АУТСОРСИНГ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

За сучасної системи оподаткування податкове навантаження на фонд оплати праці становить 75 відсотків. Це змушує підприємства шукати можливі шляхи його зменшення. Головна причина цього – надмірно високі ставки податків та внесків, які зобов'язані сплачувати роботодавці в Україні.

При нарахуванні і виплаті заробітної плати підприємство зобов'язане:

– нарахувати єдиний соціальний внесок (ставка якого залежить від класу професійного ризику виробництва страхувальника з урахуванням виду його економічної діяльності та становить від 36,76 % до 49,7 % бази нарахування єдиного соціального внеску);

– утримати із заробітної плати працівника єдиний соціальний внесок 3,6%;

– утримати із заробітної плати працівника податок на доходи фізичних осіб 15 % (17 %).

Усі нарахування і утримання, платниками яких є як роботодавець так і працівник, до бюджету переказує підприємство, яке виплачує заробітну плату, тобто виконує функцію податкового агента.

Крім того є й інший чинник негативного впливу непрямих податків, «прив'язаних» до заробітної плати, на фінансово-господарську діяльність підприємства. Відповідно до процесів ринкового ціноутворення на продукцію (роботи, послуги) високий рівень заробітної плати зумовлює зростання цін не тільки за рахунок самої заробітної плати, але й нарахувань на неї.

Одним із елементів податкового планування, який дає змогу підприємству зменшити податкове навантаження на фонд оплати праці, оптимізувати витрати та посилити свої конкурентні переваги на ринку є аутсорсинг.

Проблеми сутності, завдань та особливостей аутсорсинг досліджували у своїх працях закордонні та вітчизняні економісти, зокрема Аникин Б.А., Дідух О.В., Загородній А.Г., Куцин Є.М., Партин Г.О., Писарчук О.С., Рудая І.Л., Царенко О.В., Якимів А.І., та інші [1-5]. Однак, незважаючи на досить велику кількість праць, питання аутсорсингу як елементу податкового

планування залишається недостатньо висвітленим в економічній літературі та потребує подальшого вивчення.

Аутсорсинг (від англ. *outsourcing* – зовнішнє джерело) – тимчасове або постійне наймання на роботу працівників без документального оформлення з ними юридичних відносин (трудових угод чи договорів) [3, с. 48].

У фінансово-господарській діяльності підприємство має змогу використовувати різні види аутсорсингу, які характеризуються певними особливостями:

- аутсорсинг у сфері інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг) передбачає передавання зовнішньому виконавцеві таких процесів, як розробка, встановлення і супроводження програмних продуктів, обслуговування комп'ютерної техніки, створення і обслуговування баз даних, тощо;

- аутсорсинг окремих бізнес-процесів, які не є основними у виробничо-господарській діяльності підприємства, зокрема: аутсорсинг постачально-збутових операцій, управління персоналом, маркетингу, ведення бухгалтерського обліку, охоронних послуг, озеленення території тощо;

- виробничий аутсорсинг, коли підприємство передає підряднику всі процеси з виробництва певної продукції чи доручає йому виготовляти окремі вузли, деталі або напівфабрикати, які є складовими основної продукції;

- аутсорсинг персоналу (аутстафінг) передбачає вивід персоналу за штат компанії-замовника і оформлення його у штат компанії-провайдера. Суть аутстафінг персоналу полягає у тому, що працівники продовжують працювати на попередньому місці роботи і виконувати покладені на них посадові обов'язки в компанії-замовника, однак функції роботодавця виконує компанія-провайдер та несе відповідальність згідно трудового та податкового законодавства: нараховує та виплачує заробітну плату й податки і внески [2, с.89; 3 с.89].

Використовуючи аутсорсинг як елемент податкового планування підприємство-замовник має змогу:

- зменшити витрати підприємства по заробітній платі;
- зменшити витрати на утримання працівників;
- оптимізувати податкове навантаження за рахунок скорочення нарахувань на фонд оплати праці;

- зберігати мінімальну кількість штатних працівників, у разі законодавчо-нормативних та корпоративних обмежень;

- оптимізувати витрати на виробництво продукції, зменшити її собівартість;

- зменшити податкове навантаження з податку на додану вартість;

- зменшити витрати оплати лікарняних та відпусток;

- врахувати витрати на оплату послуг за договором аутсорсингу при формуванні бази оподаткування податком на прибуток;

- перекласти частину повноважень з податкового та трудового законодавства на провайдера.

Список літератури:

1. Аникин Б.А. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента: учеб.пособие. / Б.А. Аникин, И.Л. Рудая. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА — М, 2009. — 320 с.; 2. Загородній А.Г. Аутсорсинг та його вплив на витрати підприємства / А.Г. Загородній, Г.О. Партин // Фінанси України. — 2009. — № 9(166). — С. 87—97; 3. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. — 3-тє вид., доп. Та перероб. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. — 844 с.; 4. Куцин Є.М. Теоретичні та прикладні аспекти аутсорсингу / Є.М. Куцин // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — № 1. — С. 213—217; 5. Царенко О.В. Технологія управління реалізації аутсорсингу / О.В. Царенко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ecj.oa.edu.ua/articles/2012/n19/57.pdf>.

***А. І. Орехова, канд. екон. наук, асистент,
Сумський національний аграрний університет***

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У практиці українських підприємств в останні роки елементи стратегічного управління займають все більш істотного значення. Вітчизняні підприємства, працюючи в конкурентному середовищі, все гостріше відчують тиск зі сторони глобальних, транснаціональних, зарубіжних компаній на своїх традиційних ринках. Зовнішнє ринкове оточення стимулює компанії до пошуку таких моделей управління, котрі дають конкурентні переваги.

Ціннісно-орієнтований тип економічного мислення, що притаманний західній культурі ведення бізнесу і сповідується компаніями - світовими лідерами, ще не набув належного визнання більшістю українських підприємств. Разом з тим, економічні та соціальні виклики сьогодення підтверджують беззаперечність того, що саме створення цінності виступає ключовою детермінантою стійкого й ефективного функціонування підприємств.

Ціннісно-орієнтоване управління підприємством (Value Based Management (VBM)) – управлінська технологія, яка спрямована на пошук інструментів вимірювання та створення цінності для акціонерів (власників) – це процес гармонійного поєднання процесів управління інвестиціями, оцінки стратегій для створення оптимальної цінності та забезпечення цінності шляхом інтегрованого управління діяльністю.

Підтримка високої цінності бізнесу потребує ефективної комунікації та відповідних взаємовідносин з інвестиційною спільнотою. Однак, враховуючи політичну нестабільність в державі, недосконалість існуючого законодавства, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення, відносить Україну до групи країн з найбільшим інвестиційним ризиком. Тому, говорити про системне явище, як про переоцінку вітчизняного бізнесу на стратегічні цінності без структурних змін в інвестиційному середовищі, можливо з великою долею умовності.

Для отримання бажаних результатів від впровадження принципів ціннісно-орієнтованого підходу необхідно забезпечити відповідну

організаційну підтримку цього процесу в межах компанії, а це, у свою чергу, вимагає зміни філософії ведення бізнесу, формування нової парадигми діяльності та управління підприємством.

Процес впровадження положень ціннісно-орієнтованого підходу на підприємстві передбачає залучення всіх підрозділів підприємства, адже ціннісно-орієнтоване управління спрямоване на формування нової парадигми бізнесу, а пов'язані з цим перетворення носять поступальний і системний характер. Одним з ключових моментів при цьому є формування у персоналу та партнерів підприємства бачення та усвідомлення переваг таких змін.

Важливою передумовою здійснення ефективного ціннісно-орієнтованого управління на підприємстві на основі чітко визначеної послідовності його етапів є адаптація та постійне вдосконалення кадрового, методичного, інформаційного, програмного забезпечення цього процесу з урахуванням особливостей діяльності конкретного суб'єкта господарювання.

Націлений на створення цінності керівник не боїться приймати непопулярні рішення, якщо вони обіцяють максимальне нарощування цінності для акціонерів в довгостроковій перспективі.

Ефективність управління, орієнтованого на цінність, суттєво залежить як від «жорстких», так і від «гнучких» елементів організаційної структури. До числа «жорстких» елементів входить ієрархія розподілення повноважень щодо прийняття рішень, штатний розпис та механізм координації. До «гнучких» методів відносяться переконання, цінності та стиль керівництва.

Таким чином, впровадження положень ціннісно-орієнтованого підходу на підприємстві є досить складним управлінським завданням, що передбачає формування комплексу організаційних передумов, що мають сприяти поступовим позитивним змінам в його діяльності. Умовою ефективного управління є встановлення чітких цілей та орієнтація всіх учасників процесу на визначені результати.

*І. А. Павленко, д-р екон. наук, проф., В. В. Лаврененко, канд., екон. наук, доц., Л. А. Петренко, канд., екон. наук, доц.,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана*

ТЕОРЕТИЧНЕ І ПРИКЛАДНЕ ПІДҐРУНТЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Інноваційний розвиток є основою конкурентоспроможності сучасних економік світу, однак внаслідок фактично двадцятирічної бездіяльності в інноваційній сфері має місце відставання вітчизняних підприємств від зарубіжних конкурентів та пов'язані з цим такі системні проблеми в економіці України.

По-перше, при наявності в країні розвинутої індустріальної бази й достатньо високого ресурсного потенціалу, у структурі національної економіки переважають галузі, пов'язані з видобутком сировини та випуском продукції з

низьким ступенем обробки, переважно для експорту, завантаження потужностей яких залежить від попиту на зовнішніх ринках;

По-друге, у наукомістких галузях існує значний потенціал імпортозаміщення та суттєві можливості щодо створення доданої вартості. При цьому у країні тривалий час не проводилися стратегічні реформи, спрямовані на впровадження інноваційних технологій, підвищення рівня продуктивності праці, усунення структурних диспропорцій.

По-третє, нерозвиненість механізмів інвестування, у тому числі венчурного, гальмує розвиток інноваційного підприємництва. При цьому окремі складові ресурсного забезпечення інноваційного розвитку, зокрема людський та інтелектуальний потенціал, в Україні мають високі, на рівні країн-світових лідерів, характеристики. Однак відсутність ефективних моделей взаємодії учасників інноваційно-інвестиційного процесу та сучасної концепції активізації національного розвитку на інноваційних засадах призводять до того, що у Глобальному інноваційному індексі Україна посідає лише 63 місце (за даними 2012 року).

По-четверте, недосконалість нормативно-правової бази та методичного забезпечення інноваційної діяльності, дефіцит інвестиційних ресурсів, інерційність процесів трансформації інтелектуальної власності з позиції економічної глобалізації призводить до нерозвиненості інноваційного ринкового середовища в Україні, дубляжу науковими та інноваційними структурами одна одної на тлі неохоплення більшості напрямків стимулювання інноваційної активності.

Тому актуальними сучасними теоретичними та прикладними завданнями є активізація інноваційного розвитку підприємств, розробка рекомендацій щодо управління інноваційними процесами, комерціалізації результатів наукових досліджень, формування ефективних систем інноваційної діяльності та її нормативно-правової бази, методичного забезпечення науково-технологічної діяльності з використанням об'єктів права інтелектуальної власності.

Необхідного прискорення інноваційного розвитку підприємств не можливо досягти без інтегративного використання результатів напрацювань в суміжних галузях економіки, техніки та технології, соціології. Базисними для розробки концептуальних основ активізації інноваційного розвитку економіки України мають стати досягнення теорії та практики початку ХХІ століття щодо функціонування національних інноваційних систем на основі концепції екосистеми інновацій, прискорення інноваційного розвитку в умовах глобалізації економіки, використання новітніх механізмів трансферу технологій, пріоритетів ціннісно-орієнтованого управління діяльністю підприємств, впровадження інноваційних бізнес-моделей, оптимізації бізнес-процесів підприємств, спрямованої на забезпечення продуктивності інновацій. Необхідною соціологічною основою активізації інноваційного розвитку в Україні має стати сучасна соціально-економічна футурологія та філософія інноваційного мислення, концепція інноваційної культури суспільства як основи прискореного розвитку економіки країни.

Для вирішення проблеми активізації інноваційного розвитку вітчизняних підприємств неможливо використати традиційні для пострадянських країн

методи стимулювання науково-технічного прогресу, оскільки час їх вже минув, і вони не здатні забезпечити необхідного стрімкого інноваційного зростання економіки України. Тому необхідно створити і впровадити принципово нову концепцію активізації інноваційного розвитку підприємств, актуальність якої вже давно назріла, але якої все ще не розроблено. Ця нова оригінальна концепція має будуватись на основі відразу декількох суміжних галузей науки: економіки, техніки та технології, соціології та включати: формування ціннісно-орієнтованого на інновації суспільства, розвиток знаньсвих компетенцій підприємств та інших учасників інноваційного процесу в сфері інтелектуальної власності, інтеграцію механізмів формування нових знань в систему суспільних інститутів – активізаторів інноваційного розвитку підприємств. Саме така сучасна концепція має стати методологічною основою активізації інноваційного розвитку підприємств України.

Серед першочергових задач, вирішенню яких безпосередньо сприятиме така концепція, є забезпечення стрімкого зростання продуктивності праці, конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і світових ринках, підвищення позиції України в Міжнародному рейтингу інноваційного розвитку The Global Innovation Index, у Міжнародному рейтингу конкурентоспроможності The Global Competitiveness Index. Отже, Україні, для побудови сильної та сучасної держави з потужною економікою, потрібний прискорений інноваційний розвиток на основі залучення проривних інновацій, що неможливо без створення відповідного теоретичного та прикладного підґрунтя.

*О. М. Пахненко, канд. екон. наук, викл.-ст. кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним із важливих напрямків роботи банків є надання іпотечних кредитів, що є основною умовою забезпечення розширеного відтворення (при кредитуванні підприємств під заставу нерухомого майна) та вирішення ряду соціальних проблем (іпотечне кредитування фізичних осіб).

Для розвитку іпотечного кредитування в країні повинен сформуватися ряд економічних, правових та організаційних передумов, що включають: нормативно-правове забезпечення операцій кредитування та рефінансування банківських кредитів; розвиненість інфраструктури банківського сектору та фондового ринку; наявність у банків достатньої ресурсної бази та стабільність економічного середовища, що дозволить знизити ризики довгострокового кредитування.

Суттєвим негативним фактором, що вплинув на динаміку розвитку іпотечного кредитування в Україні, стала фінансова криза 2008-2009 рр. Зростання вартості залучення ресурсів та нестабільність валютного курсу зробили довгострокове кредитування в цей період не вигідним як для банків, так і для позичальників. Спад на ринку іпотечних кредитів продовжувався

протягом 2009-2011 рр. і лише з 2012 р. спостерігається відновлення розвитку іпотечного кредитування в Україні [4].

Як засвідчує проведений аналіз, основну роль у здійсненні іпотечного кредитування в Україні відіграють банки з іноземним капіталом. Наприклад, у 2012 році серед чотирнадцяти банків-лідерів, які надавали іпотечні кредити, одинадцять були банками з іноземним капіталом. За даними на квітень 2012 р., майже половину ринку іпотечних кредитів (45,8%) контролюється трьома банками: ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» та ПАТ «Укрсиббанк». Усі вони є банками з іноземним капіталом: іноземний власник ПАТ «Укрсоцбанк» - UniCredit Bank Austria AG, Австрія (26,3% пряма участь, 69,1% - опосередкована); ПАТ «Райффайзен банк Аваль» - Raiffeisen Bank International AG, Австрія (96,4% пряма участь); ПАТ «Укрсиббанк» - BNP Paribas S.A., Франція (84,9% пряма участь) та European Bank for Reconstruction and Development, Великобританія (15,0% пряма участь) [1].

Значима роль банків з іноземним капіталом у здійсненні іпотечного кредитування пов'язана із більш стійким та сильнішим їх становищем на вітчизняному ринку в цілому. Так, банки з іноземним капіталом в Україні складають основну частку в групі найбільших та великих банків (65% та 72% відповідно) [2]. Вони характеризуються не лише вищим, порівняно з вітчизняними банками, рівнем капіталізації, але й мають доступ до більш дешевих та довгострокових кредитних ресурсів від іноземних материнських банків, що потенційно можуть бути спрямовані на здійснення іпотечного кредитування.

Крім того, банки з іноземним капіталом володіють потужним організаційним ресурсом щодо рефінансування іпотечних кредитів. Так, з одного боку, західні банки мають суттєвий досвід щодо випуску іпотечних облігацій, тому даний механізм для них є відпрацьованим і з меншою складністю може бути застосований в Україні. З іншого боку, іноземні компанії можуть виступити покупцями іпотечних облігацій, що випускаються вітчизняними банками та Державною іпотечною установою.

Незважаючи на відзначені переваги, банки з іноземним капіталом не мають значної зацікавленості у наданні іпотечних кредитів, зосереджуючи основну діяльність на короткостроковому споживчому кредитуванні. Це зумовлено як суб'єктивними факторами – поміркованим ставленням до іпотечного кредитування та емісії іпотечних облігацій після фінансової кризи 2008-2009 років, так і рядом об'єктивних чинників, серед яких:

- високі ризики довгострокового кредитування через нестабільність економічної ситуації (цінові, валютні ризики);
- низька якість іпотечних кредитів: наявність просроченої заборгованості, низька платоспроможність позичальників;
- обмеженість ресурсної бази на внутрішньому ринку, оскільки більшість вкладів фізичних осіб – короткострокові;
- недосконалість правових та організаційних механізмів рефінансування іпотечних кредитів.

Таким чином, банки з іноземним капіталом потенційно виступають основною рушійною силою розвитку іпотечного кредитування в Україні. Проте, першочергового значення у даній сфері на сьогодні набувають питання стабілізації економічної ситуації, формування стабільної ресурсної бази банків шляхом залучення довгострокових вкладів фізичних осіб та розвиток механізмів рефінансування іпотечних кредитів.

Список використаної літератури:

1. Інформація про власників істотної участі у банках України [Електронний ресурс] / Національний банк України – офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.

2. Костогриз В.Г. Іноземний капітал в банківській системі України: сучасна проблематика / В.Г. Костогриз, Ю.В. Беззубенко // Фінансовий простір. – 2012. - № 2. – С. 85-92.

3. Лютий І.О. Іпотека: сучасні концепції, тенденції та суперечності розвитку : монографія / І.О. Лютий, В. І. Савич, О. М. Калівошко. – Івано-Франківськ, 2009. – 548 с.

4. Пилипець О. Стан та тенденції розвитку іпотечного кредитування в Україні (2012) [Електронний ресурс] / О. Пилипець; Українська національна іпотечна асоціація. – Режим доступу: <http://www.re-finance.com.ua/files/Pilipetshlra.pdf>.

***Т. В. Письменна, канд. екон. наук, викладач кафедри
фінансів суб'єктів господарювання і страхування,
Тернопільський національний економічний університет***

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Сучасні умови діяльності органів державного сектору визначаються змінами в економічному та правовому середовищі, а також залежать від поставлених перед даними органами завдань і функцій. З огляду на це, діяльність органів державного сектору можуть супроводжувати такі різновиди ризиків: нечітка регламентація в законодавстві завдань і функцій; неналежна професійна підготовка працівників; недостатнє ресурсне, матеріальне забезпечення тощо. Тому, в системі органів державного сектору важливого значення набуває внутрішній контроль, що реалізується, зокрема, через виконання функції управління ризиками.

До складу понятійної бази в сфері державного внутрішнього фінансового контролю входить поняття “внутрішній контроль”. При визначенні даного поняття робиться акцент на відповідальності керівника за управління і розвиток органу державного або комунального сектору. Така відповідальність передбачає виконання керівником даного органу низки основних функцій: складання плану та організація діяльності, побудова системи внутрішнього контролю, нагляд за її функціонуванням. Склад названих функцій не є повним без врахування функції управління ризиками, яка виконується для досягнення впевненості в тому, що мета та завдання діяльності органу державного або комунального сектору будуть реалізовані, а рішення – виконані з дотриманням принципів законності, економічності, ефективності, результативності та прозорості.

Відповідно до Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року, оцінка ризиків, поряд з середовищем контролю, контролюючою діяльністю, інформацією та інформаційним обміном, моніторингом, є елементом системи внутрішнього контролю. При здійсненні внутрішнього контролю слід проводити ідентифікацію та оцінку зовнішніх і внутрішніх ризиків, які супроводжують діяльність органу державного або комунального сектору. Разом з цим, керівництво даного органу повинно визначати заходи з реагування на ризики та управління ними [1].

У проекті Закону України “Про державний внутрішній фінансовий контроль” визначено, що керівник органу державного сектору несе відповідальність за організацію і стан функціонування системи внутрішнього контролю. Зокрема, відповідальність керівника пов’язана з визначенням, оцінюванням і управлінням ризиками в діяльності органу державного сектору. Наявність даного положення в проекті законодавчого акту свідчить про те, що такому елементу системи внутрішнього контролю як управління ризиками відводиться вагоме значення [2].

Управління ризиками як діяльність, яку проводять керівники всіх рівнів і працівники бюджетної установи, передбачає проходження певних етапів. Так, у процесі управління ризиками здійснюють ідентифікацію та оцінку ризиків, визначають способи реагування на ризики і заходи контролю за ними. Здійснення ідентифікації ризиків зводиться до визначення ймовірних подій, які негативно впливають або можуть вплинути на здатність бюджетної установи виконувати поставлені перед нею завдання і функції. Зокрема, ідентифікація ризиків передбачає спершу з’ясування складу та систематизацію різних видів ризиків, а потім – постійний перегляд ідентифікованих ризиків для виявлення нових і змінених ризиків.

Стосовно оцінки ризиків, то її здійснюють за критеріями ймовірності виникнення ризиків і суттєвості їхнього впливу на здатність бюджетної установи виконувати поставлені перед нею завдання та функції. За цими критеріями ризики можуть мати значення “високих”, “середніх” і “низьких”. Доречно відзначити, що рішення про застосування способів реагування на ризики з високим значенням і заходів контролю за ними приймаються керівництвом бюджетної установи. Водночас, прийняття таких рішень стосовно ризиків з середнім і низьким значеннями відноситься до компетенції керівників структурних підрозділів даної установи. При цьому, рішення керівництва бюджетної установи та керівників її структурних підрозділів щодо застосування способів реагування на ризики приймаються для забезпечення їх зменшення, прийняття, розділення або уникнення. Разом з цим, у бюджетній установі проводяться заходи внутрішнього контролю, націлені на забезпечення прийняттого рівня ризиків [3].

Насамкінець доречно відзначити, що заходи зі запровадження в системі органів державного та комунального секторів нової моделі внутрішнього контролю передбачено здійснити впродовж 2012-2016 років. Такий період свідчить про те, що окреслені заходи, які пов’язані зі зміною ідеології внутрішнього контролю, вимагають значних зусиль з боку їхніх виконавців. Визначені час і зусилля мають бути достатніми, щоб забезпечити ефективність

виконання функції управління ризиками в системі внутрішнього контролю органів державного сектору.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року” від 23 грудня 2009 р. № 1601-р [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article?art_id=50176&cat_id=43247. – Назва з екрану.

2. Проект Закону України “Про державний внутрішній фінансовий контроль” від 25 грудня 2008 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/51285>. – Назва з екрану.

3. Наказ Міністерства фінансів України “Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах” від 14 вересня 2012 р. № 995 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=351955&cat_id=285157. – Назва з екрану.

В. В. Письменний, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів,
Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Особливої ваги в Україні набули проблеми фінансування житлово-комунального господарства, позаяк через неефективну систему менеджменту дана галузь знаходиться у незадовільному стані. Причинами цього стали нестача власних і бюджетних коштів, фізичний знос основних фондів, значні витрати енергетичних ресурсів, велика збитковість підприємств, недосконала тарифна політика держави та місцевих органів влади. У результаті цього маємо неналежне задоволення соціально-побутових й інших потреб мешканців територіальних громад, не кажучи про те, що саме суб'єкти житлово-комунального господарства повинні створювати передумови до розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Незважаючи на різноманітність джерел фінансування житлово-комунального господарства в Україні, найбільший обсяг асигнувань у дану галузь спрямовується з місцевих бюджетів. При цьому обсяг видаткової частини місцевих бюджетів має тенденцію до зростання з 8,5 млрд. грн. у 2008 році до 19,7 млрд. грн. в 2012 році, чого вдалося досягнути за рахунок збільшення в декілька разів видатків на іншу діяльність у сфері житлово-комунального господарства. В той же час видатки на житлове господарство зменшилися, що негативно позначилося на забезпеченості житлом, у першу чергу, соціально незахищених верств населення, низькій якості послуг з експлуатації та утримання житлового фонду.

Загалом же за 2008–2012 роки асигнування на житлове господарство скоротилися з 2,0 млрд. грн. до 1,1 млрд. грн., притому, що їх питома вага становила 5,4% від загальної суми видатків. Структура видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією підтверджує цю тенденцію, зокрема

упродовж досліджуваного періоду видатки на будівництво та придбання житла зменшилися на 522,3 млн. грн., або 18,3%. Малий обсяг фінансування житлового господарства відбувався на фоні незадовільного технічного стану житлового фонду і вичерпання його експлуатаційного ресурсу. Насамперед це стосується будинків, збудованих у 50–60-их роках минулого століття, що потребують реконструкції або навіть зносу.

На відміну від місцевих бюджетів, витрачання коштів з державного бюджету на житлово-комунальне господарство в десятки разів менше (у 2012 році їх обсяг становив 379,6 млн. грн., з яких 99,2% спрямовувалося на комунальне господарство). Прерогатива місцевих бюджетів у фінансуванні даної галузі пояснюється тим, що послуги підприємств житлово-комунального господарства мають бути наближені до споживачів для забезпечення нормальних санітарно-гігієнічних і безпечних умов життя. При цьому державна політика спрямовується на забезпечення рівних можливостей доступу до отримання мінімальних норм житлово-комунальних послуг для споживачів незалежно від впливу тих чи інших чинників.

Отож проблеми, пов'язані з фінансуванням житлово-комунального господарства, мають великий суспільний резонанс. Зважаючи на це було розроблено Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009–2014 роки, мета якої полягає у здійсненні заходів щодо підвищення ефективності та надійності функціонування даної галузі, забезпечення сталого розвитку для задоволення потреб населення і господарського комплексу. Це потребує удосконалення підходів до фінансового забезпечення житлово-комунального господарства, приведення у відповідність із загальнодержавними пріоритетами, додержання ефективного використання обмежених бюджетних коштів.

Таблиця 1

Очікувані результати виконання Загальнодержавної програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства*

Комунальне господарство	Житлове господарство
<ul style="list-style-type: none"> – Забезпечення доступності послуг з тепло- і водопостачання для населення та підприємств за умови їх своєчасної оплати; – створення сприятливих умов для накопичення інвестиційних ресурсів з метою розвитку комунальної інфраструктури; – проведення комплексної модернізації та технічного переоснащення підприємств комунального господарства з метою зменшення ресурсоспоживання; – зменшення до рівня експлуатаційної безпеки зношеності основних фондів у комунальній сфері та витрати і втрати під час виробництва (надання) комунальних послуг; – забезпечення прозорості у формуванні тарифної та цінової політики на комунальні послуги 	<ul style="list-style-type: none"> – Розроблення організаційного і фінансового механізму забезпечення реалізації прав людини на житло; – забезпечення поступового виведення з експлуатації аварійних житлових будинків і відбудову аварійних об'єктів комунального господарства на умовах фінансування з державного та місцевих бюджетів; – стимулювання внутрішнього виробництва у сферах, суміжних із сферою житлового господарства; – зменшення протягом п'яти років обсягів використання енергоресурсів у житлових будівлях на 20%; – здійснення обладнання багатоквартирних будинків побудинковими приладами обліку тепла, холодної та гарячої води

* Примітка. Побудовано на основі [1].

Проте без залучення приватних інвестицій з внутрішніх та зовнішніх джерел створити умови для надійного і безпечного надання житлово-

комунальних послуг за доступними цінами, усунути диспропорції у попиті та пропозиції на ринку, оновити виробничу базу галузі з урахуванням новітніх досягнень науково-технічного прогресу, запровадити інноваційну модель розвитку буде неможливо. На прагматичному рівні це має підвищити ефективність використання енергоносіїв, радикально знизити собівартість виробництва та надання послуг, створити стимули для переходу підприємств на економне витрачання фінансових ресурсів, мінімізувати техногенний вплив галузі на навколишнє середовище і людину.

Література:

1. Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009–2014 роки» від 24.06.2004 р. № 1869-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1869-15>.

***К. В. Піскун, фахівець II категорії аспірантури,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У сучасному світі міжнародна інтеграція – це одна з суттєвих закономірностей розвитку системи світогосподарських зв'язків, що визначає перспективи успішної співпраці з розвиненими країнами, зміцнення позицій, економічного розвитку та його модернізації, соціального і інтелектуального прогресу. Це вагомий стимул щодо переходу до відкритого демократичного суспільства, щодо відкриття країни світу, її політичної та економічної трансформації.

Тому і євроінтеграція України та її членство у Європейському Союзі є пріоритетним напрямом сучасної політики України.

Інтеграційне спрямування України до Євросоюзу має здійснюватися виключно на принципах досягнення гармонізації трьох важливих складових: добробуту населення, соціальних інтересів, зростання конкурентоспроможності. Насамперед, мова йде про соціально-економічні аспекти держави з метою їх адаптації до жорстких умов конкуренції, кооперації виробництва та глобального поділу праці. Постає проблема суперечності між гармонійним поєднанням глобальних умов, необхідних для інтеграції та можливістю їх ефективного співставлення з інтересами народу. Таким чином, соціальна складова євроінтеграції визначає значною мірою успіх її реалізації.

Реформи соціального забезпечення, а саме: оптимальний розподіл коштів бюджету, адресність допомоги й пошук найліпшого її методу, застережень за її надання, профпідготовка її одержувачів, створення додаткових робочих місць та ін. залишаються першочерговим питанням Заходу. Отже, прагнення до інтеграції у світову економіку повинно базуватися на соціальних орієнтирах Європи, які становлять основу високих характеристик сучасного євросуспільства.

Відмітимо доволі високі показники розвитку людського потенціалу країн-членів ЄС, а це і умови та тривалість життя, рівень грамотності, середній дохід.

Не меншої уваги країни ЄС приділяють і соціальній відповідальності бізнесу. Широко впроваджуються спектр нових контрактних взаємовідносин між державою і приватними підприємствами у сферах діяльності, що раніше здійснювалися державою (утилізація та збирання сміття, фінансування дошкільних закладів, рекреаційні послуги, підтримання дорожньо-транспортного господарства та ін.) за рахунок чого влада перепокладає свої функції господарської діяльності на приватні компанії, які досить ефективно справляються з цим.

Адаптація реальної соціально-економічної політики України, яка, на сьогодні, є досить далекою від євроінтеграційних принципів, базується на реформуванні галузей соціальної політики відповідно до стандартів ЄС.

Необхідно вже зараз на державному рівні дбати про соціальні гарантії для майбутніх поколінь, а не діяти за принципом латання дір та гасіння соціальних «пожеж», дбати про глибинний зміст декларованих реформ, які б справді наблизили нас до Європейського співтовариства [1].

Першочергово, у контексті інтеграції України до Європейського Союзу необхідно: вдосконалити законодавчу базу, привести її у відповідність до міжнародних норм та стандартів; розробити виважену та чітку зовнішньо-економічну політику та поетапний план реалізації її у життя. Однак, не потрібно очікувати миттєвого та одномоментного досягнення бажаних результатів, оскільки економічна інтеграція є тривалим та складним процесом.

Не менш важливим для прийняття євроінтеграційного курсу є прийняття до уваги досвіду інших країн. Однак, кожна держава є індивідуальною і неповторною, тому і інтеграційні процеси кожної держави мають свої особливості. Застосування певної моделі інтеграції, яка ефективно використовувалась однією країною, може згубно вплинути на іншу. Україна має виважено вивчати досвід інших країн та на цій основі формувати власну адекватну та оптимальну модель європейської інтеграції, передбачивши усі можливі наслідки та ризики.

Комплексність процесу перетворень створить стійкий плацдарм інтеграції України до ЄС., що надасть Україні, в першу чергу, переваги соціального характеру, забезпечить гідне життя громадян.

Література:

1. Кравченко, О. Євроінтеграція для нас – це насамперед орієнтир у соціальній сфері / О. Кравченко // Всеукраїнська асоціація пенсіонерів. – 2012-2013. – 10 березня 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uarp.org/blogs/autor_11/article_47.

***В. Л. Пластун, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Значення інститутів спільного інвестування для фінансового ринку Україні проявляється у збільшенні кількості таких інституційних інвесторів,

динаміці обсягів їх активів, активності на фондовому ринку. Поряд з цим існує ряд проблем, пов'язаних з тим, що нарощування кількісних показників не завжди супроводжується якісними зрушеннями. Проблемним залишається вплив іноземних інвесторів на розвиток ІСІ, а також ситуації на світовому фінансовому ринку на відповідний ринок України.

Фонди взаємного інвестування є третьою групою інституційних інвесторів за розміром сумарних активів у світі (після пенсійних фондів і страхових компаній): на кінець 2011 р. цей показник становив 23,8 трлн. дол. США. Максимального значення показник досяг у 2007 році (25,2 трлн. дол. США), але після світової фінансової кризи він знизився майже на 30% лише за 1 рік, після чого почалось поступове відновлення. Темпи зростання призупинились у 2011 р., коли знов спостерігалось падіння обсягу активів (на 4%), хоча і не таке значне, як у 2008 році і було обумовлено втратами фондів, які здійснюють інвестування переважно в акції.

В Україні активи ІСІ збільшувались постійно протягом останніх 7 років, коливались лише темпи такого збільшення. Так само зростала і загальна кількість інвестиційних фондів (на кінець 2011 р. їх було 1125), що свідчить про привабливість цієї сфери вкладення грошових коштів, навіть не дивлячись на те, що загальна дохідність фондів у 2008 р. і 2011 р. виявилась від'ємною. Активи ІСІ зосереджені переважно в цінних паперах (в основному в акціях і облігаціях) або розміщені на депозитних рахунках. Виключенням є венчурні фонди, у яких домінує стаття «Інші активи», структура яких є непрозорою, а тому робити висновки про те, де опиняються більше ніж 60% їх коштів (станом на 2011 р.) дуже важко.

Співставлення показників розвитку українських ІСІ з показниками взаємних фондів у світі не виявляє тісного зв'язку. Коефіцієнти кореляції між активами ІСІ і взаємних фондів, вкладеннями в різні види цінних паперів знаходяться на низькому рівні і не свідчать про те, що між ними можливий вплив. Лише кількість фондів в Україні і світі збільшується у повній відповідності (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,96). Тим не менш, можна говорити, що український ринок спільного інвестування розвивається самостійно, без суттєвого впливу з боку ситуації на світовому фінансовому ринку. Важливим є і той факт, що обсяги активів українських ІСІ є мізерними у порівнянні із світовими, хоча їх відношення до ВВП країни сягає 10%, тобто даний сектор стає достатньо важливим для економіки України, а отже його успішний розвиток, у тому числі, буде гарантувати кращі результати по економіці в цілому.

Очевидною проблемою ринку ІСІ залишається недостатнє залучення фізичних осіб до участі в їх діяльності. Найбільші за обсягами активів типи ІСІ практично не працюють з фізичними особами (менше 2,5% у венчурних фондів і 25% у закритих невенчурних фондів). Це можна пояснити не тільки недостатнім розміром доходів домогосподарств, низькою нормою заощаджень, а й елементарною необізнаністю про можливості інших варіантів розміщення вільних грошових коштів крім банківських депозитів. Також діяльності ІСІ не вистачає стабільності: роки із високою дохідністю змінюються окремими роками із від'ємними результатами. Приймаючи до уваги, що на банківських

депозитах розміщено коштів фізичних осіб, які у 2,5 рази перевищують сумарні активи всіх типів ІСІ, а також наявність у них значної кількості грошових коштів взагалі не залучених в обіг, можна говорити про наявність значного потенціалу розвитку цих інституційних інвесторів у майбутньому за умови їх більшої привабливості.

О. Л. Пластун, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ БІРЖОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інформаційна асиметрія – важлива складова сучасної економічної системи, що призводить до неефективності роботи ринкового механізму, створює додаткові ризики в діяльності економічних суб'єктів, вносить дисбаланси в функціонування економіки тощо. Важливість інформаційної асиметрії пов'язана ще і з виключною її універсальністю як щодо сфер економічної діяльності, де вона зустрічається, так і можливих її проявів. Незважаючи на наявність значного арсеналу методів по боротьбі з інформаційною асиметрією, з часом проблема не зменшує своїх масштабів, навпаки переходячи на якісно новий рівень як за розмірами проблеми в цілому, так і за обсягами наслідків. Це, в свою чергу, викликає необхідність пошуку нових (розвиток існуючих) методів по зниженню інформаційної асиметрії та боротьбі з її наслідками. На сьогодні більшість існуючих методів спрямовані на недопущення виникнення значних інформаційних розривів, в той же час проблеми оцінки рівня інформаційної асиметрії все ще залишаються відкритими.

Аналіз наукових досліджень щодо проблематики інформаційної асиметрії засвідчив на зростання та концентрацію наукового інтересу на оцінці інформаційної асиметрії з використанням аналізу біржової діяльності. Саме біржі та інформація, що циркулює на них, виступають свого роду інструментом по вирівнюванню інформаційної нерівності. Унікальність біржової інформації пов'язана зі специфікою її формування – ціни утворюються внаслідок значної кількості економічних рішень, що приймаються професіоналами, внаслідок ретельного аналізу існуючої економічної ситуації, оцінки справедливої вартості біржових активів. Важливим параметром біржової інформації є швидкість її формування та доступ до неї. Ці параметри роблять біржову інформацію унікальною відносно всіх інших потенційних інструментів по оцінці рівня інформаційної асиметрії.

Ретельний аналіз наукової літератури з питань оцінки рівня інформаційної асиметрії показав, що чи не єдиним джерелом інформації для цього є біржові ринки та аналіз біржової діяльності. Систематизуючи результати більш ніж тридцяти років досліджень в цій сфері Кларк Дж. та Калдіп Ш. виділяють три групи методів оцінки рівня інформаційної асиметрії з використанням біржової інформації:

1. Оцінки, що базуються на прогнозах аналітиків.
2. Метод оцінки інвестиційних можливостей (оцінка market-to-book ratio як міри інформаційної асиметрії).
3. Оцінки мікроструктури ринку [2].

Метод з використанням прогнозів аналітиків базується на оцінці точності прогнозів аналітиків щодо майбутньої вартості біржового активу та рівня дисперсії серед прогнозів аналітиків. Ідея методу була запропонована Блеквелом Д. та Дубінс Л. (1962), які продемонстрували, що думки аналітиків мають тенденцію до сходження (конвергенції) у випадку, коли обсяги інформації щодо невідомого зростають. Тобто чим менша дисперсія серед прогнозів аналітиків, чим ближчими за значеннями є їх прогнози, чим більшою є їх точність, тим меншою є інформаційна асиметрія навколо об'єкту їх прогнозів [1].

Іншим підходом до оцінки рівня інформаційної асиметрії є метод оцінки інвестиційних можливостей. Ринки намагаються оцінити інвестиційний потенціал того чи іншого економічного суб'єкту. Він напряму залежить від очікуваних доходів від діяльності економічного суб'єкту. Таким чином, більший інвестиційний потенціал свідчить про впевненість ринку щодо майбутніх доходів та фінансового стану економічного суб'єкту, а, отже, непрямо вказує на рівень інформаційної асиметрії навколо нього.

В якості конкретного інструменту (показника) оцінки рівня інвестиційної привабливості, як правило, пропонують використовувати market-to-book ratio (співвідношення поточної ціни акції компанії до балансової вартості капіталу компанії, що припадає на одну акцію. Показує вартість компанії в даний час у порівнянні з кількістю вкладеного в неї капіталу у минулому).

Найбільш популярним в науковому середовищі на сьогодні є підхід, що базується на аналізі мікроструктури ринку. Під оцінкою мікроструктури розуміють аналіз складових спреду (різниця між ціною покупки і продажу) того чи іншого біржового активу. Сутність аналізу мікроструктури ринку полягає в факторному аналізі спреду – визначенні факторів, що впливають на його формування та оцінці величини їх впливу.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження. Можемо відзначити, що оцінка рівня інформаційної асиметрії є нетривіальною задачею і чи не єдиним інструментом для цього є використання біржової інформації. Наявні на сьогодні методики не узгоджуються одна з одною і не показують спільних результатів. Отже, не зважаючи на принципове усвідомлення факту тощо, що біржова інформація є важливим і чи не єдиним джерелом по оцінці та зниженню рівня інформаційної асиметрії на сьогодні методологія її використання для цих цілей все ще залишається нерозвиненою. Що обумовлює необхідність і важливість подальших досліджень в цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Blackwell, D. and L. Dubins, 1962, "Merging of opinions with increasing information," *Annals of Mathematical Statistics* 38, 882-886.
2. Clarke, Jonathan and Shastri, Kuldeep, On Information Asymmetry Metrics (November 2000). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=251938> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.251938>.
3. Easley David, Kiefer Nicholas M., O'Hara Maureen, Paperman Joseph B. Liquidity, Information, and Infrequently Traded Stocks // *Journal of Finance*, Volume 51, Issue 4 (Sep., 1996), 1405-1436.

*О. Л. Пльонсак, асистент кафедри обліку та аналізу,
Вінницький національний аграрний університет*

МАРКЕТИНГОВИЙ ОПЕРАТИВНИЙ АНАЛІЗ У ТАКТИЧНИХ І СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕННЯХ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегія – це конкретизована в певних показниках позиція у середовищі, яку займає підприємство.

Дослідивши на основі детального безперервного аналізу пріоритети конкретного ринку, а також виявивши за допомогою аналізу споживачів і конкуренції слабкі й сильні сторони своєї продукції, підприємство може розробити систему заходів, спрямовану на подолання певних незручностей у використанні ресурсного потенціалу, виявлення і використання перспектив, які забезпечує зовнішнє середовище й пошук шляхів отримання переваг у конкурентній боротьбі за лідерство на ринку, обґрунтування ефективної маркетингової стратегії як способу досягнення накреслених цілей.

Динамічність ринку зумовлює необхідність постійних координуючих дій щодо приведення керованого об'єкта у відповідність до нових умов зовнішнього середовища. Успіху досягають ті компанії, які ефективніше порівняно з конкурентами задовольняють потреби споживачів. Проблема полягає в тому, що вимоги споживачів змінюються, а конкуренти намагаються перегнати. У випадку застою серйозні проблеми мають навіть найстійкіші підприємства. Запорука успіху компанії – розробка такої стратегії менеджменту, за якої дії та внутрішня структура організації оптимально відповідають зовнішнім умовам [1, с.133].

З підвищенням рівня управління та тривалості прогнозованого періоду збільшується кількість факторів, які потрібно враховувати, й одночасно збільшується кількість неконтрольованих факторів, які важко оцінити без належного наукового підходу. В цих умовах зростає роль маркетингового аналізу в обґрунтуванні правильних, оптимальних рішень на всіх рівнях управління.

Значення маркетингового аналізу в стратегічному та тактичному управлінні зумовлюється його можливостями у взаємоузгодженні потреб й умов ринку та внутрішніх можливостей підприємства, в оцінці ефективності маркетингових стратегій. Це забезпечуватиме адекватність маркетингових стратегій та програм, їхню часову відповідність потребам ринку.

Мета маркетингового оперативного аналізу вироблення тактичних рішень, спрямованих на досягнення мети господарською одиницею, коригування стратегії у випадку зміни впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, тобто узгодження маркетингової стратегії підприємства з реальними процесами, що відбуваються на ринку.

У випадку виявлення розбіжностей між ними обґрунтувати відповідні напрями маркетингової діяльності, підпорядковані певній стратегічній меті. Лише комплексне використання методів маркетингового аналізу дасть змогу забезпечити гнучке пристосування до кон'юнктури ринку, вчасно виявляти потреби й здійснювати пошук оптимальних шляхів їх задоволення.

Для досягнення цієї мети аналіз має вирішити такі завдання: збалансування вихідних цілей із наявними внутрішніми можливостями господарської одиниці, ринковим середовищем; вироблення оптимальної стратегії заволодіння певними позиціями на ринку; обґрунтування шляхів збільшення прибутку; виявлення ефективних шляхів доведення інформації про продукцію до споживачів, конкретного ринку збуту; визначення основних напрямків зміцнення організації; обґрунтування конкурентних переваг підприємства.

Для вивчення слабких і сильних сторін господарської одиниці в конкретному сегменті ринку стосовно системи можливостей і ризиків зовнішнього середовища можна скористатися SWOT – аналізом, який ґрунтується на складанні SWOT – матриці комплексної оцінки ринкового становища і перспектив виробництва.

В якості інформаційного забезпечення використовується інформація про зміни в маркетинговому середовищі результати аналізу ринку, конкуренції, факторів зовнішнього середовища, власних можливостей. При цьому поряд із кількісними показниками залучаються якісні, які не мають кількісної характеристики.

Отже, для вивчення слабких і сильних сторін господарської одиниці в конкретному сегменті ринку стосовно системи можливостей і ризиків зовнішнього середовища використано SWOT-аналіз, який ґрунтується на складанні SWOT-матриці комплексної оцінки ринкового середовища і перспектив виробництва. Оскільки за програмою маркетингу розробляється виробнича програма, в ній необхідно визначити обсяг випуску продукції, достатній для задоволення потреб ринку, обрати цільовий ринок, обґрунтувати ціну, визначити місце і канали продажу, передбачити заходи щодо підтримки і стимулювання збуту.

Список використаних джерел:

1. Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика. – СПб: Издательство “Питер”, 1999. – 560 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент: Пер. с англ. / Под ред. О.А. Третьяк, А.А.Волковой, Ю.Н.Каптуревского. – СПб: Из-во «Питер», 1999. – 896 с.
3. Шумпетер Й. История экономического анализа // Истоки: вопросы истории, народного хозяйства и экономической мысли. Выпуск 1. –М.: 1989, С.236-310.

Є. А. Поліщук, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»

РІВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

На фінансовому ринку України представлені різні суб'єкти господарювання: зокрема, банківські та небанківські фінансові установи. Їхнім головним призначенням є задоволення потреб індивідуумів та корпорацій у фінансових ресурсах. Так склалося, що в Україні на сьогоднішній день панує банкоцентрична модель фінансового ринку, де основними посередниками інвестиційної діяльності є банки. Інші фінансові посередники (небанківські) є

не досить розвинуті. З огляду на це, вони мають значний інвестиційний потенціал на фінансовому ринку, який потрібно не тільки розвивати, але й ефективно використовувати на благо суспільству.

На жаль, не завжди умови участі банків в інвестиційних проектах є привабливими, тому небанківські фінансові посередники мають виступати як альтернативне джерело інвестиційних ресурсів.

Відтак, на наш погляд, фінансовий ринок потрібно біполяризувати: з одного боку мають виступати банки, а з іншого – у рівній ролі – небанківські фінансові установи.

Рівна участь небанківських фінансових установ в інвестиційних процесах обумовлена низкою факторів:

1. Споживачі інвестиційних ресурсів, постачальниками яких є фінансові установи, повинні мати право їх вибору з огляду на вартість, доступні обсяги, терміни користування. Часто суб'єкти господарювання погоджуються на не вигідні умови, запропоновані банками, таким чином, зменшуючи прибутковість власних проектів, зводячи нанівець існування власного бізнесу.

2. Парабанківські фінансові установи через свою глибоку спеціалізацію надають фінансові послуги краще, ніж універсальні установи, якими є банки. Оскільки рівень професіоналізму їх послуг є вищим.

3. Часто небанківські фінансові установи діють в межах певної території, групи суб'єктів господарювання, що дозволяє їм бути більш ефективними в їх діяльності.

4. Послуги банків часто є дорожчими, ніж послуги інших фінансових установ (небанківських), це значно знижує інвестиційну привабливість проектів.

5. Присутність представників парабанківської системи дозволяє підтримувати фінансовий ринок в періоди криз, що надзвичайно важливо для стабільного суспільно-економічного розвитку.

6. З огляду на правові обмеження та економічну природу функціонування банків, вони не можуть виконувати всі фінансові послуги. Тому такі прогалини на ринку фінансових послуг заповнюють небанківські фінансові установи

Отже, небанківські фінансові установи задля повноцінного функціонування фінансового ринку мають стати рівними з банками. Це дозволить вирішенню глибоких проблем, з якими зіштовхуються суб'єкти господарювання під час реалізації інвестиційних проектів: зменшення фінансових ризиків, оптимізація структури джерел фінансування інвестиційних проектів, подовження строків користування ресурсами тощо.

Б. М. Пунько, д-р екон. наук, проф. кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, І. Б. Смолинець, асистент, Львівський національний університет ветеринарної медицини та ботехнологій

ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ» ТА ЙОГО ПОХІДНІ ДЕФІНІЦІЇ

У західній економічній літературі поняття «управління» не має широкого фактичного вживання в економічних наукових виданнях. Там економічні

наукові і практичні аспекти управління визначаються терміном «менеджмент» (Categorical concept of «management»), хоча існує цілий ряд відповідників - видових відмінних трактувань терміну «управління» - зокрема «governance» (див. табл. 1). У сучасній науковій літературі про управління визначаються дві площини знань: а) перша площина знань про управління – це різного роду теорії соціального управління, такі як: «управлінська революція», «соціальна відповідальність бізнесу», «промислова демократія», «людські відносини» тощо; б) друга площина знань про управління репрезентує ряд концепцій, що складають науково-методологічну основу для опрацювання науково-методичних рекомендацій стосовно вдосконалення управління, аналізу і аргументації рішень, засобів соціально-психологічного впливу на поведінку працівників організаційних інституцій тощо.

Управління як процес - це прагнення його суб'єктів реалізувати певну мету, при цьому керівництво організації зобов'язане: по-перше, забезпечити еквівалентний обмін матеріальної і духовної продукції між організацією та її оточенням, що є умовою економічного успіху; по-друге, гарантувати членам організації відповідні умови праці, тобто створити рівновагу між вимогами виробничого фактора та людського фактора; по-третє, організовувати свою діяльність у конкретному укладі соціальних сил, із впливом яких організація повинна рахуватись. В управлінні розрізняють окремі аспекти (від лат. *aspectus* - вид), як точки зору, з яких розглядається об'єкт, явище, процес або предмет, які відображають певні соціально-економічні відносини.

Таблиця 1

Рівні частоти вживаності від найвищого до найнижчого видових відмінних трактувальних означень похідних від терміну «управління»

(дж. авторське представлення на основі узагальнення трактувань управлінських дефініцій у наукових джерелах)

Рівні	Англomовна назва	Україномовне трактування
1.	MANAGEMENT	Управління, керування, менеджмент, дирекція, завідування.
2.	CONTROL	Контроль, керування, управління, регулювання, перевірка, керівництво.
3.	ADMINISTRATION	Управління, адміністрація, застосування, призначення, керування, дирекція.
4.	GOVERNANCE	Управління, керівництво, підпорядкованість.
5.	DEPARTMENT	Відділ, департамент, відділення, управління, служба, факультет.
6.	OPERATION	Операція, функціонування, експлуатація, робота, управління, дія.
7.	OFFICE	Кабінет, служба, бюро, канцелярія, управління, пост.
8.	AUTHORITY	Повноваження, орган, авторитет, влада, управління, авторитетність.
9.	AGENCY	Агентство, агенція, орган, представництво, управління, посередництво.
10.	BOARD	Борт, дошка, правління, пансіон, стіл, колегія.
11.	GUIDANCE	Керівництво, провід, управління, «руководство».
12.	LEADERSHIP	Керівництво, провід, управління.
13.	LEADING	Керівництво, управління, директива.
14.	STEWARDSHIP	Управління, посада управляючого.
15.	RULING	Постанова, управління, лініювання.
16.	HEAD OFFICE	Управління, начальство.
17.	DISPOSAL	Передача, усунення, управління, вручення, диспозиція, право розпоряджатися.
18.	SUPERINTENDENCE	Контроль, управління.
19.	ORDERING	Упорядкування, замовлення, розташування, розподіл, варіант перестановки, завідування.
20.	DISPENSATION	Розподіл, роздавання, управління
21.	STEERAGE	Керування стерном, стернове управління, управління.
22.	PRESIDENCE	Керівництво, управління.
23.	REGIMENT	Полк, управління.
24.	REGIMEN	Режим, моціон, управління.

Примітка: найчастіше вживається термін «MANAGEMENT», найрідше – «REGIMEN».

Соціальний аспект управління – цілеспрямований вплив на суспільство для впорядкування, збереження, вдосконалення і розвитку його визначеної якісної специфіки. Воно обумовлено системною природою суспільства, громадським характером праці, необхідністю спілкування людей в їх життєдіяльності, в процесі обміну продуктами матеріальної та духовної діяльності. Економічний аспект управління - в економічній сфері управління розглядається як поняття, яке має таке ж значення для усвідомлення економічних процесів, як, наприклад, соціально-економічні відносини, капітал, праця, природні ресурси і т.д. Структура теорії управління включає в себе соціологію управління, філософію управління, психологію управління, що свідчить про міждисциплінарність управлінської науки. Схематично-змістовне представлення застосування понять «управління» і «менеджмент» щодо суспільно-економічного середовища (суспільно-економічних об'єктів) див. на рис. 1.

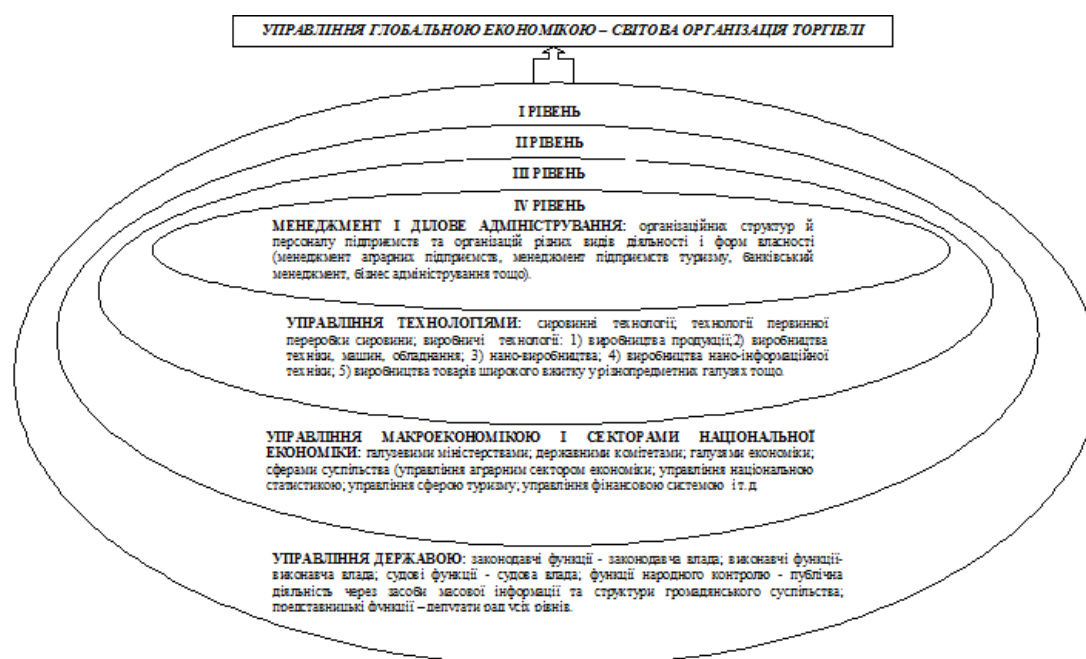

Рис. 1. Схематично-змістовне представлення застосування понять «управління» і «менеджмент» щодо суспільно-економічного середовища (суспільно-економічних об'єктів) дж. авторська розробка

*Ю. Ю. Пустовіт, аспірантка кафедри фінансового права,
Національний університет державної податкової служби України*

КЛАССИФИКАЦИЯ БЮДЖЕТНЫХ ПРИНЦИПОВ УКРАИНЫ

Научное исследование проблемы правового определения, закрепления в юридических актах и соблюдение принципов бюджетной системы приобретает все большее значение. Проблема, по нашему мнению, находится на перекрестке теории финансового права и юридической практики.

Следует выразить мнение, что именно закрепленные в законодательстве бюджетные принципы, выражающие объективные закономерности организации и формирования бюджетной системы Украины и должны определять научно

обоснованные направления реализации компетенции, задач и функций соответствующих органов государственного управления и контроля. Только такой подход к принципам государственной политики позволит оптимизировать деятельность управленческих структур в бюджетном процессе, включая органы самоуправления.

Но, увы, в отличие от большинства норм бюджетного права, не все бюджетно-правовые принципы четко и однозначно сформулированы в законодательстве, что влечет за собой ряд негативных последствий в правоприменительной деятельности и отражается на основных идеях других институтов финансового права. Поэтому мы считаем, что законодателю нужно очень серьезно подходить к закреплению бюджетных принципов в законодательстве.

С целью решения этой проблемы, принимая во внимание общие научные концепции [2, с.77-82, 3, с.27], опыт других стран по этому вопросу (в России, например, этому вопросу уже уделено значительное внимание) [4, с.36], а также Конституцию Украины и бюджетное законодательство, предлагаем разделить принципы бюджетного права на два основных класса.

К первому классу принципов – можно отнести все принципы бюджетного права в зависимости от источника их нормативного закрепления, ко второму классу – относятся все принципы бюджетного права в зависимости от их сферы действия.

В свою очередь, первый класс должен включать в себя два подкласса А) принципы бюджетного права закреплённые в Конституции Украины, Б) принципы закреплённые бюджетным законодательством, а второй класс тоже должен содержать в себе два подкласса А) принципы института бюджетного устройства, Б) принципы института бюджетного процесса.

К первому классу бюджетных принципов подкласса А бюджетного права относятся, по нашему мнению, принцип унитарности статья 2 Конституции Украины, принцип оформления бюджета актом, который принимается представительным органом власти статья 85 Конституции Украины, принцип равноправия субъектов в бюджетной деятельности государства статья 21 Конституции Украины, принцип верховенства закона статья 92 Конституции Украины, принцип распределения функций в области бюджетной деятельности на основе разделения законодательной и исполнительной власти статья 96-97 Конституции Украины, принцип самостоятельности бюджетной деятельности органов местного самоуправления пункт 4-5 статья 119 Конституции Украины [5]. Конституционные принципы бюджетного права являются нормами прямого действия. Это означает, что участники бюджетной деятельности имеют право на непосредственное применение данных норм без внесения соответствующих дополнений в бюджетное законодательство.

К первому классу бюджетных принципов подкласса Б бюджетного права принадлежат, по нашему мнению, принцип периодичности (цикличности, ежегодности) возникновения бюджетных отношений статья 3 Бюджетного кодекса Украины, принцип единого нормативного регулирования бюджетных отношений статья 4 Бюджетного кодекса Украины, принцип единства группировки доходов и расходов всех уровней бюджетной системы Украины, а также источников финансирования этих бюджетов на основе бюджетной

классификации статья 8-11 Бюджетного кодекса Украины, принцип гласности статья 28 Бюджетного кодекса Украины, принцип неотвратимости ответственности за нарушение бюджетного законодательства глава 18 Бюджетного кодекса Украины [6].

Ко второму классу бюджетных принципов подкласса А бюджетного права принадлежат, по нашему мнению, принципы института бюджетного устройства складывающиеся по поводу организации и построения бюджетной системы, формирования, состава и регулирования межбюджетных отношений в рамках бюджетной системы. К этому подклассу относятся принципы, которые закреплены в статье 7 Бюджетного кодекса Украины, а также принципы распределения и закрепления расходов бюджетов по определенным звеньями бюджетной системы статья 81-86 Бюджетного кодекса Украины, принцип распределения финансовых нормативов бюджетной обеспеченности статья 15 Бюджетного кодекса Украины и др...[6].

Ко второму классу бюджетных принципов подкласса Б бюджетного права принадлежат, по нашему мнению, принципы института бюджетного процесса: принцип последовательности вступления в бюджетную деятельность органов исполнительной и законодательной власти статьи 32,40 Бюджетного кодекса Украины, казначейское исполнение бюджета статья 48 Бюджетного кодекса Украины, принцип ежигодности бюджета статья 3 Бюджетного кодекса Украины, принцип публичности и гласности статья 28 Бюджетного кодекса Украины, принцип иммунитета бюджетов статья 55 Бюджетного кодекса Украины и др. [6].

Исходя из теоретических знаний, достижений финансово-правовой науки можно определить бюджетные принципы как обусловленные общеправовыми и общесоциальными принципами научно обоснованные основные принципы, исходные положения, которые определяют особенности возникновения, развития и функционирования бюджетного права, является базой для развития института бюджетного права, воплощают в себе ценности, определяющие правосознание и правовое поведение субъектов бюджетных отношений.

Список литературы:

1. М.В. Тулупова. Публичные финансы Российской Федерации: новые подходы к правовому регулированию / Центр публично-правовых исследований; под ред. А. Н. Козырина. – М.: ЦППИ, 2007. – 177с.
2. Финансовое право: Учебник / Под. ред. Н.И.Химичевой. – М., 1999.
3. А.В. Демин. Финансовое право: предмет, метод, нормы и правоотношения. – Красноярск, 1998.
4. Ю.А. Крохина. Бюджетное право и российский федерализм. – М.: НОРМА, 2001. – 350с.
5. Конституція України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР [Электронный ресурс]. – Режим доступа: portal.rada.gov.ua.
6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010р. № 2456-IV [Электронный ресурс]. – Режим доступа: portal.rada.gov.ua.

Е. Л. Путникова, канд. экон. наук, доц.,

УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕНТРАЛИЗОВАННЫХ ФОНДОВ И ИХ ОТРАЖЕНИЕ В УЧЕТЕ УПРАВЛЯЮЩЕЙ КОМПАНИИ ХОЛДИНГА

В Республике Беларусь назрела необходимость организационного переустройства агропромышленного комплекса на принципах

межхозяйственной кооперации и агропромышленной интеграции. В частности, это выразилось путем создания в молочной отрасли интегрированной структуры, основанной на взаимных кооперационных отношениях. Эти виды агропромышленных вертикально-горизонтальных объединений интегрируют усилия и капиталы различных звеньев хозяйствования, что позволяет экономить ресурсы по всей технологической цепи продвижения продукции – от получения сырья до производства готовой продукции. Деятельность таких структур направлена на проведение инвестиционной политики производителями молочной продукции, на повышение конкурентоспособности выпускаемой продукции на основных рынках за счет расширения ассортимента, повышения качества, а также улучшения производственной деятельности каждого из участников этой структуры. Примером создания этих структур выступают холдинги. Формирование и развитие данной формы объединения субъектов хозяйствования было законодательно урегулировано Указом Президента РБ от 28.12.2009 № 660 «О некоторых вопросах создания и деятельности холдингов в Республике Беларусь» (далее – Указ № 660) (с изменениями и дополнениями на 26.09.2012г.). Основной идеей формирования холдингов является создание системы экономических связей и финансового контроля посредством участия в имуществе дочерних компаний, т.е. владения их акциями (долями в уставном фонде). Холдинг не является юридическим лицом. Его участниками могут быть юридические лица, зарегистрированные в государствах, с которыми у Республики Беларусь заключены международные соглашения, предусматривающие обмен информацией по налоговым вопросам.

Холдинг создается на основании решения управляющей компании холдинга или собственника. Управляющая компания холдинга выступает от имени участников холдинга (филиалов). Филиал - это обособленное подразделение юридического лица, расположенное вне места его нахождения, которое осуществляет все или часть его функций, в т.ч. функции представительства (ст.51 Гражданского кодекса РБ).

Отношения управляющей компании и филиалов связаны с созданием и деятельностью холдинга; проведением согласованной финансовой, инвестиционной и производственной политики холдинга; разработкой планов перспективного развития холдинга; осуществлением иных полномочий.

Управляющей компании холдинга предоставлено право формировать централизованный фонд из чистой прибыли дочерних компаний (филиалов), т.е. из прибыли, остающейся после уплаты всех налогов и платежей в бюджет и внебюджетные фонды.

Рассмотрим отражение в бухгалтерском учете формирование централизованного фонда управляющей компании холдинга. Так как указанный фонд образуется из чистой прибыли дочерних компаний (филиалов), расчеты с филиалами будут вестись на основе Типового плана счетов бухгалтерского учёта и Инструкции по применению Типового плана счетов бухгалтерского учёта, утверждёнными постановлением Минфина РБ от 29.06.2011 г. №50 (далее – Инструкция №50) на счете 79 «Внутрихозяйственные расчеты». По нашему мнению, образование централизованного фонда управляющей компании следует отразить в бухгалтерском учете филиалов следующим образом:

№ п.п	Содержание хозяйственной операции	Дебет	Кредит
1	Направлена часть чистой прибыли на образование централизованного фонда управляющей компании	84 «Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)»	79 «Внутрихозяйственные расчеты»
2	Перечислены денежные средства управляющей компании для формирования централизованного фонда	79 «Внутрихозяйственные расчеты»	51 «Расчетные счета»

Управляющая компания холдинга в бухгалтерском учете отразит формирование централизованного фонда следующими записями:

№ п.п	Содержание хозяйственной операции	Дебет	Кредит
1	Поступили на расчетный счет денежные средства от филиалов для формирования централизованного фонда	51 «Расчетные счета»	79 «Внутрихозяйственные расчеты»
2	Образован централизованный фонд за счет отчислений от чистой прибыли филиалов	79 «Внутрихозяйственные расчеты»	83 «Добавочный капитал»

Средства фонда по Указу № 660 должны быть использованы:

- на финансирование капитальных вложений производственного назначения;
- финансирование научно-исследовательских, опытно-конструкторских и опытно-технологических работ;
- финансирование программ по энергосбережению и мероприятий по внедрению новых энергоэффективных технологий и оборудования;
- погашение кредитов банков, а также выданных за счет средств республиканского и местных бюджетов бюджетных ссуд, бюджетных займов, полученных и использованных участниками холдинга на вышеуказанные цели.

***А. М. Путренко, канд. юрид. наук, доц. кафедри правознавства,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ***

ДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ АПЕЛЯЦІЙНОГО УЗГОДЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

З прийняттям у 1996 році Конституції Україна було встановлено на законодавчому рівні шлях на побудову правової держави [1]. Основним завданням правової держави виступає захист прав та законних інтересів осіб в усіх сферах суспільних відносин. Не є винятком і сфера податкових відносин. Податковим кодексом України передбачено дві форми захисту прав та законних інтересів платників податків: апеляційний (адміністративний) та судовий порядок оскарження рішень податкових органів [2].

Не зменшуючи значення захисту прав платників податків у судовій формі, необхідно зауважити на деяких перевагах адміністративного оскарження та запропонувати шляхи його вдосконалення.

Право на апеляцію у світовій практиці означає право на оскарження рішень податкових органів [3, с. 287]. Відповідно до ст. 17.7 Податкового

кодексу України платники податків мають право оскаржувати в порядку, встановленому цим Кодексом, рішення, дії (бездіяльність) державних податкових органів та дії їх посадових осіб [2]. Процедура адміністративного оскарження є механізмом реалізації конституційного права на звернення до державних органів у сфері податкових відносин.

Серед переваг адміністративного оскарження насамперед варто виділити оперативність розгляду спору, економію витрачених на процес розгляду спору коштів, зменшення навантаження на судові органи, налагодження прямого діалогу та співробітництва між учасниками податкових спорів [3, с. 278].

Слід зазначити, що судовий розгляд скарг платників податків може тривати у часі від одного до декількох місяців, а то і років. Апеляційне оскарження до органів державної податкової служби надає можливість оперативного розгляду спору протягом двадцяти днів, якщо не буде підстав для продовження строків розгляду скарги, але не більше шістдесяти календарних днів. Вирішення податкового спору в апеляційному порядку тягне за собою безпосереднє виконання рішення органом, який його приймав. Крім того, платник податків економить не тільки свій час, а й на судових витратах, які він був би зобов'язаний сплатити при судовому розгляді податкового спору.

У свою чергу, суди не виконують функцію формального посередника і беруться лише до розгляду податкових спорів, учасники яких не дійшли згоди. Саме закріплення продуктивного діалогу між платниками податків та податковими органами є необхідним кроком до формування ефективної податкової системи. Отже, для правової держави у податковій сфері є надважливим створення умов для забезпечення добросовісного виконання платниками податків вимог податкового законодавства [5, с. 339].

Важливу роль у цій роботі повинні відігравати підрозділи апеляцій ДПС України, основне завдання яких полягає у захисті прав та законних інтересів платників податків.

Державна податкова служба виділяє такий напрям вдосконалення роботи підрозділів апеляцій, як відмова від практики захисту “честі мундиру” і не дарма. Враховуючи те, що платник податків має вибір між адміністративним та судовим оскарженням, значна частина платників податків вирішують одразу звернутися до суду через невпевненість у справедливому розгляді скарги при адміністративному оскарженні [2, с. 14; 3, с. 299].

Але слід звернути увагу на інший бік податкових скарг. Апеляційне оскарження не лишає платника податків права на звернення до суду у разі незгоди з рішенням податкової служби. З точки зору розвитку демократії в державі та захисту прав платників податків це нормально. Але існує категорія платників податків, так званих “несумлінних”, які зловживають цими нормами. Відповідно до пункту 56.15 та 56.18 Податкового кодексу України сума податкового зобов'язання та штрафних санкцій вважається узгодженою як протягом усієї процедури апеляційного, так і судового оскарження [2]. Таким чином, узгодження оскаржених сум триває роками, рішення судів переглядається в апеляційному, касаційному порядку та т. і. Як правило, поки йде оскарження активи підприємств – боржників або переводяться до інших підприємств, або зовсім зникають, а підприємство банкрутує.

На наш погляд було б доцільно до судового оскарження ввести обов'язкову процедуру розгляду скарг апеляційними органами податкової служби. На час розгляду яких суму боргу вважати неузгодженою. У разі прийняття рішення не на користь платника податків суму податкового боргу рахувати узгодженою та приймати міри по погашенню боргу. Разом з тим, рішення податкового органу не повинно бути остаточним та може бути оскаржено до суду. У разі прийняття рішення судом на користь платника податків сума боргу, яка була утримана по рішенню податкового органу має бути повернута.

Також слід передбачити дисциплінарну та матеріальну відповідальність працівників апеляційних відділів щодо неякісного розгляду скарг, які у подальшому були скасовані при судовому розгляді.

До основних чинників, які впливають на рішення платника податків щодо вибору судового оскарження можна віднести:

- невпевненість в об'єктивному розгляді скарги,
- страх корупційного впливу на рішення щодо апеляції платника податку,
- сумнів у професійності посадових осіб таких підрозділів.

Для вдосконалення процедури апеляційного оскарження та підвищення якості роботи апеляційних підрозділів органами державної податкової служби слід акцентувати увагу на таких аспектах:

- у засобах масової інформації потрібно проводити інформування платників податків та податківців про результати розгляду апеляційних скарг, висвітлюючи позитивні та негативні явища, встановлені при розгляді скарг;
- сформувати єдину інформаційну систему для підрозділів апеляцій яка повинна бути спрямована на збір, аналіз та оперативний обмін інформацією між всіма підрозділами державної податкової служби, що беруть участь у здійсненні апеляційних процедур щодо розгляду скарг платників податків;
- розробити навчальну програму для професійного навчання посадових осіб апеляційних підрозділів;
- забезпечити незалежність посадових осіб підрозділів апеляцій від інших структурних ланок державної податкової служби.

Таким чином слід зазначити, що апеляційне оскарження податкових спорів дійсно посідає належне місце в механізмі гарантії реалізації прав та законних інтересів платників податків, має ряд переваг перед судовим провадженням, а при вдосконаленні його процесу може взяти на себе більшу частину таких спорів і стати дієвим інструментом побудови правової держави.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Податковий кодекс України від 2.12.2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112;
3. Ярошенко Ф. О. Система податкових апеляцій. Шлях вдосконалення // Бюлетень фінансово-податкового законодавства і практики його застосування. Офіційні матеріали ДПС. - 2009. - № 1. - С. 9.
4. Податкові спори : виникнення, природа, засоби врегулювання : навч. посіб. / [за заг. ред. С. В. Буряка]. - К. : Юрінком Інтер, 2009. - 800 с.
5. Хоцяновська Н.Ф. Вирішення податкових спорів у адміністративному порядку: варто чи ні?// Дискусійні питання теорії фінансового права. Нормативно-правові засади природокористування та енергозбереження в Україні. Спори про податки: причини виникнення та напрями їх вирішення. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права : збірник наукових праць за матеріалами круглих столів та Міжнародної Інтернет - конференції / НДІ фінансового права. - К. : Вік прінт, 2009. – с. 339-342.

*Б. І. Пшик, д-р екон. наук, доц., завідувач кафедри фінансів,
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)*

КОВЕНАНТИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

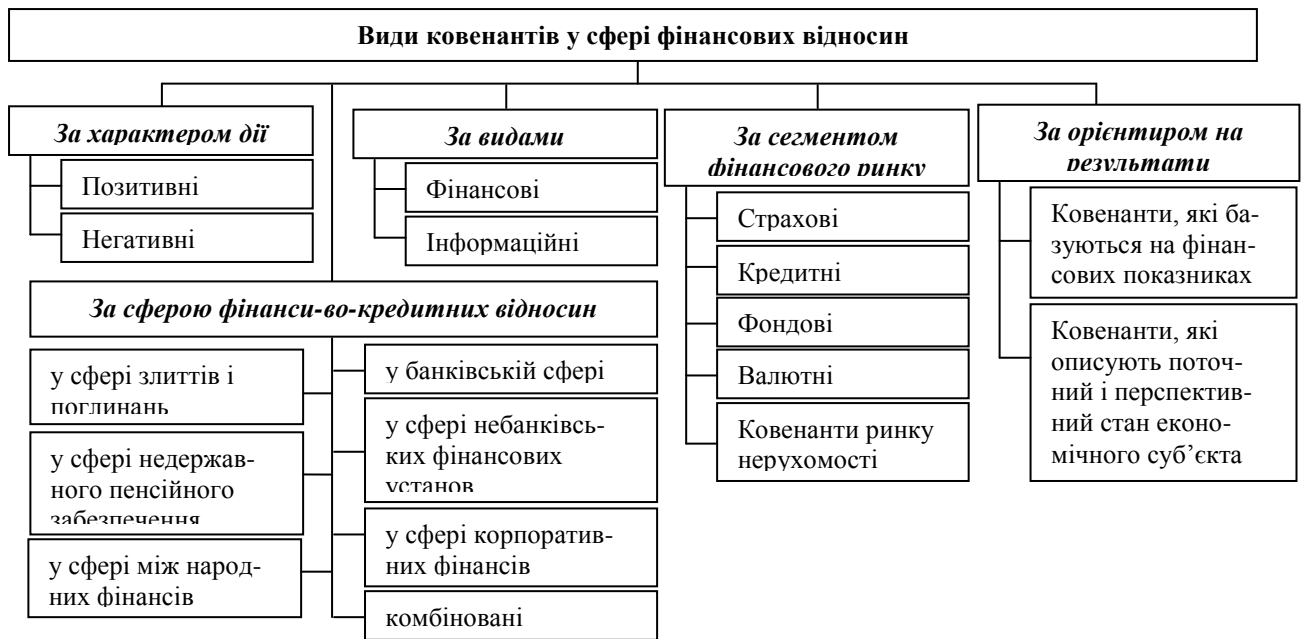
Фінансова активність виводить ринкових суб'єктів на якісно новий рівень фінансових можливостей і, відповідно, ризиків. При цьому особливе значення надається стійкому фінансовому становищу суб'єктів фінансових відносин, що в свою чергу потребує відповідних зусиль і витрат на створення таких інноваційних інструментів, завдяки яким з'являється можливість управління наявними фінансовими ризиками, їх мінімізації та уникнення. В сучасних умовах нестабільної економіки таким інструментом можуть стати ковенанти – спеціальні зобов'язання, які використовуються у фінансових операціях щодо виконання певних умов або утримання від здійснення конкретних дій [1].

Характерні риси ковенантів впливають із їх визначення і є такими: *по-перше*, ковенанти можуть існувати лише за умови юридичного укладання угоди у письмовій формі; *по-друге*, зобов'язання сторони за ковенантом не завжди може бути взаємним і, як правило, не передбачає отримання зустрічних благ від іншої сторони; *по-третьє*, ковенант повинен відповідати низці формальних вимог, а саме: укладатися дієздатними особами та виражати їх обоюсторонню волю; мати законну мету та накладати на сторони нездійсненні або не обмежені, зобов'язання; *по-четверте*, при порушенні положень ковенантів (при їх невиконанні чи відмови від виконання) кредитор може оголосити позичальникові дефолт [2, с. 17-18].

Наведені особливості дають змогу сформулювати авторське визначення ковенантів як сукупності окремих умов договору, які регламентують економічні відносини (здебільшого, фінансово-кредитні) між ринковими суб'єктами (кредитором і позичальником, інвестором та емітентом) з приводу розподілу фінансових ризиків, що зобов'язують одного з контрагентів вчинити певні дії або утримання від їх вчинення. Таким чином, ковенанти є окремими інструментами, завдяки яким створюється можливість управління фінансовими відносинами та зниження фінансових ризиків суб'єктів цих відносин

Вивчення та узагальнення зарубіжної практики застосування ковенантів на фінансовому ринку дало нам змогу визначити основні ознаки їх класифікації та видові відмінності (рис. 1).

На даний час у вітчизняній економічній науці спостерігається фрагментарність у дослідженні ковенантів, а також їх застосування у практиці фінансово-кредитних відносин. Така ситуація є спричинена відносно короткими термінами використання даного інструмента управління фінансовими ризиками, відсутністю належної законодавчої і нормативно-правової бази, відпрацьованої судової практики, а також іншими чинниками. Не зважаючи на те, що в Україні відсутнє будь-яке правове забезпечення процесів виникнення і дії ковенант, фактично вони більшою або меншою мірою знаходять своє відображення в угодах між учасниками фінансово-кредитних відносин, що свідчить про неефективність практики їх застосування.

Рис. 1. Класифікація ковенантів у сфері фінансових відносин

Примітка: розроблено автором

В межах формування інституційного середовища функціонування ковенантів на фінансовому ринку України пропонуємо наступне: *по – перше*, законодавчо закріпити поняття «ковенант», «фінансовий ковенант» шляхом внесення їх до Цивільного кодексу України; *по – друге*, органам регулювання фінансового ринку України розробити спеціальний документ – Універсальний перелік фінансових ковенантів, у якому слід чітко визначити види і характер ковенантів, які можуть мати місце у всіх сферах фінансових відносин між економічними суб'єктами як основи для їх нормативно-правового закріплення і практичного застосування; *по – третє*, внести відповідні зміни і доповнення у нормативно-правові документи з питань регулювання фінансового ринку, не лише з метою формального закріплення, а й викладу методів практичного застосування ковенантів; *по – четверте*, з метою захисту інтересів контрагентів у випадку порушення ковенантів, визначити відповідні заходи впливу і міри відповідальності.

Слід зазначити, що ковенанти можуть і повинні стати ефективним інструментом управління відносинами на фінансовому ринку України та, відповідно, ризиками, які при цьому виникають. Досягнути цього можливо лише за рахунок розроблення належної законодавчого і нормативно-правового забезпечення, методологічної бази, а також ефективної підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері фінансів і правового регулювання. А конструювання ковенантів, тобто їх правильний підбір та поєднання, є важливим та актуальним завданням фінансової науки та практики.

Список використаних джерел:

1. Позитивные и негативные ковенанты: [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.lidings.com/ru/articles2?id=44>.
2. Анисимов А.Н. Кредитные ковенанты: советы по практическому применению / А.Н. Анисимов // Банковское кредитование. – 2012. - № 3. – с. 15 – 25.

*Н. В. Рабцун, аспірантка кафедри «Фінансові ринки»,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»*

МОДЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЙНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ІНВЕТОРІВ

Для проведення ефективної інвестиційної політики з можливістю у майбутньому максимально збільшити прибуток від основної діяльності потрібно створити оптимальний інвестиційний портфель.

Оптимальний інвестиційний портфель – це поєднання у портфелі оптимального набору фінансових інструментів з урахуванням їх дохідності та ризику.

Інституційні інвестори професійно створюють портфель активів та займаються його подальшим управлінням. В такому випадку фінансові посередники притримуються певної інвестиційної політики. Відповідно до законодавства України, «інвестиційна політика інституційного інвестора є системою заходів, планування, програм, котрі спрямовуються на формування та здійснення управління інвестиційним портфелем інституційних інвесторів відповідно до основних напрямків їх інвестиційної діяльності, визначених інвестиційною декларацією» [1].

У світовій практиці застосовують декілька моделей інвестиційних портфелів, кожна із яких доповнює іншу. Приклад моделей оптимізаційного інвестиційного портфелю наведений на рис. 1.

Наведені моделі оптимізаційного інвестиційного портфелю для інституційних інвесторів між собою досить схожі, адже вони всі враховують оптимальний рівень співвідношення між рівнями дохідності та ризику. Також для дослідження в даних моделей застосовують одні і ті ж показники. Описані моделі з'являлись послідовно одна за іншою, тобто в цілому вони удосконалювались відповідно до змін ринку та відповідно удосконалювались, використовуючи результати початкових досліджень.

Особливостями інституційних інвесторів є те, що вони прораховують рівень ризику та дохідність від діяльності на основі методу балансування. Вміння правильно прорахувати всі можливі огріхи між складовими інвестиційного портфелю, сформувані доцільне співвідношення між ними щоб в результаті отримати бажаний результат і є основною ознакою потужно функціонуючих інвесторів.

Взагалі формування інвестиційного портфелю інституційного інвестора в першу чергу залежить від того, які цілі він ставить перед собою. Дані фінансові посередники бажають в кінцевому результаті отримати високий дохід від своїх вкладень при мінімальних затратах.

Моделі інвестиційних портфелів

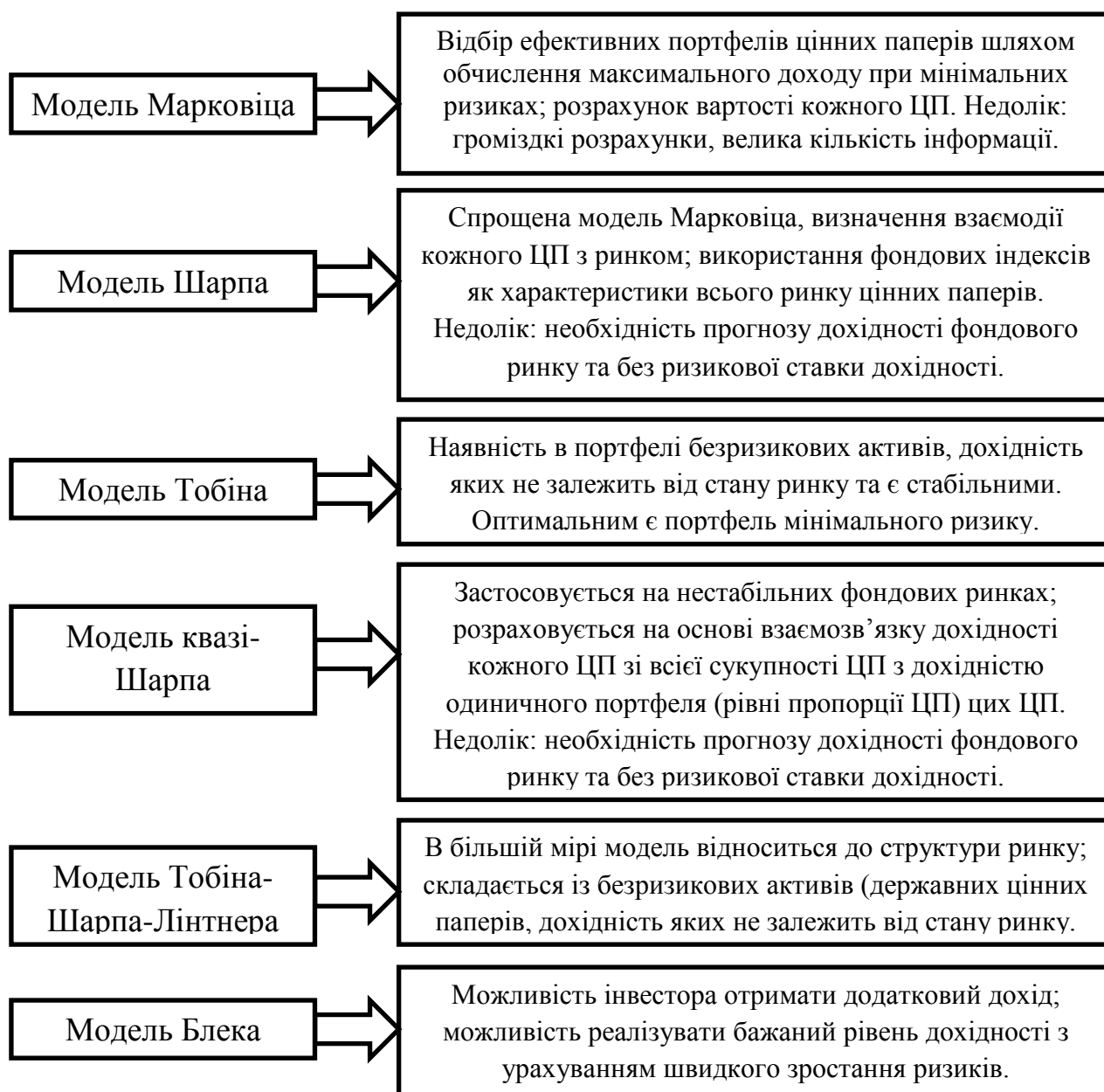

Рис. 1. Моделі оптимізаційного інвестиційного портфелю

Для обчислення оптимального інвестиційного портфелю потрібно врахувати всі можливі рівні інвестиційного ризику, а саме:

- кредитний ризик – неспроможність погашення боргу в результаті погіршення становища емітента цінних паперів;
- ринковий – непрогнозовані зміни на ринку;
- відсотковий (процентний) – зміна рівня процентних ставок, що може викликати збитки в інвестиційній діяльності;
- інформаційний – неналежний рівень наданої інформації для прогнозу;
- випадковий – непередбачувані події, котрі прямо впливають на інвестиційну діяльність (стихійні лиха тощо).

Отже, для створення оптимального інвестиційного портфелю інституційний інвестор притримується обраної моделі, котра сприяє досягненню поставлених цілей, тобто мінімізації ризиків та максимізації доходів.

Список використаних джерел:

1. Рішення Про затвердження Положення про особливості здійснення діяльності з управління активами інституційних інвесторів (Із змінами, внесеними згідно з Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 199 від 19.02.2013 р.)

***М. А. Ребрик, канд. екон. наук, ст. викл. кафедри фінансів та кредиту,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ***

СТОХАСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ЗМІН ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

В умовах зростаючої невизначеності щодо подальших перспектив розвитку світової та національної економічних систем підвищується актуальність дослідження моделей прогнозування динаміки валютних курсів, спроможних урахувати екстремальні події, що призводять до значних і навіть катастрофічних втрат.

Для оцінки своєї уразливості відносно «виключних, але ймовірних» подій фінансовими установами застосовується достатньо широка група методів стрес-тестування.

Зокрема, моделі стохастичного аналізу (VaR, ETL, SRM, DRM-аналізу) можуть бути використані для стрес-тестування за умов нівелювання ряду їх суттєвих недоліків. Так, Г.Бакші (G.Bakshi) та Г.Панаятовим (G.Panayotov) [1] запропоновано оцінку ризику VaR-I (intra-horizon VaR), що пристосовує VaR, розраховану для визначеного часового горизонту, до коливань прибутків та збитків протягом цього періоду. Запропонований підхід базується на використанні стрибкових моделей (jump models) з різною стрибковою активністю.

З метою врахування ефектів мінливості та кластеризації волатильності, позитивної автокореляції дохідностей використовуються гібридні методи стохастичної симуляції та методи моделювання часових рядів «з короткостроковою пам'яттю».

Найбільш поширеними гібридними методами стохастичної симуляції є ядерне згладжування (kernel smoothing) емпіричного розподілу, часове зважування (age-weighted HS), зважування за волатильністю (volatility-weighted HS), фільтрована історична симуляція (filtered HS) [2-3].

Основними типами «процесів із короткостроковою пам'яттю» є авторегресійні процеси (AR), процеси ковзного середнього (MA), авторегресійні процеси ковзного середнього (ARMA), авторегресійні інтегровані процеси ковзного середнього (ARIMA), авторегресійні умовні гетероскедастичні процеси (ARCH) та узагальнені авторегресійні умовні гетероскедастичні процеси (GARCH) [4].

Базельським комітетом з банківського нагляду запропоновано модифіковану модель оцінки вартості під ризиком – стрес-VaR (stressed VaR). Дана оцінка ризику, як і у випадку стандартного підходу до розрахунку VaR, що рекомендується Базельським комітетом, заснована десятиденному горизонті, 99-му перцентилі, односторонньому довірчому інтервалі, однак вхідні дані моделі калібруються на основі безперервного 12-місячного періоду значного фінансового стресу, релевантного до банківського портфеля [5].

Більш складний підхід до моделювання ризику у періоди валютних шоків вимагає застосування апарату теорії екстремальних значень (extreme value theory), що дозволяє визначати частоту та масштаби екстремальних дохідностей (табл. 1).

Таблиця 1

Основні переваги та недоліки мір ризику, що засновані на використанні теорії екстремальних значень (EVT) [2-6]

Переваги	Недоліки
<ol style="list-style-type: none"> 1. Дозволяє отримати коректні оцінки високих квантилей («товстих хвостів») розподілу. 2. Не потребують припущень щодо розподілу усіх спостережень. 3. Забезпечує уніфікацію оцінки різних видів ризику банку. 4. Дає уявлення про ймовірність реалізації визначеного масштабу збитків (і навпаки – дозволяє визначити масштаб збитків на заданому рівні довіри). 5. Використовується як доповнення до інших стохастичних мір ризику, базуючись на їх результатах. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Значна чутливість до вибору параметрів моделі та відносна складність їх розрахунку. 2. Не дає інформації щодо ядра (середньої частини) розподілу. 3. Вимагає значних обсягів емпіричних даних. 4. Складність моделювання екстремальних кореляцій. 5. Складність застосування до багатомірних розподілів. 6. Не враховує можливості реалізації більших шоків, ніж спостерігалися у минулому. 7. Складність верифікації моделі (бектестингу (backtesting)). 8. Дає інформацію про розмір збитків лише наприкінці горизонту планування, не враховуючи можливість появи поточних значних втрат (intra-horizon risk). 9. Не враховує ефекти мінливості та кластеризації волатильності, позитивної автокореляції дохідностей, мінливості кореляцій. 10. У класичному вигляді не враховує ризик ендогенної та екзогенної ліквідності ринку (фінансового інструмента). 11. Базується на припущенні, що позиція залишається незмінною протягом часового горизонту, у межах якого проводяться розрахунки. 12. Не дає можливості адаптувати міру ризику безпосередньо до рівня толерантності банку до ризику.

Методи, що засновані на теорії екстремальних значень, на відміну від VaR, моделюють розподіл лише екстремальних спостережень («викидів», надзвичайних втрат), а не всієї сукупності спостережень.

Існують два найбільш розповсюджені методи відбору екстремальних дохідностей:

1) метод максимального/мінімального групового значення (block maxima or minima), що базується на відборі максимальних/мінімальних спостережень у визначених періодах (блоках), наприклад протягом місяця, кварталу, року. Даний метод передбачає моделювання екстремальних спостережень на основі використання сімейства розподілів екстремальних значень. У практиці управління фінансовими ризиками найбільш широко використовуються розподіли Фреше (Fréchet) (до даного класу також входять t-розподіл (Стюдента) й розподіл Парето), Гумбеля (Gumbel) та Вейбулла (Weibull).

2) метод перевищення порогу (peaks-over-threshold), що базується на відборі спостережень, які перевищують встановлене граничне значення. Даний

метод базується на застосуванні параметричних (використання узагальненого розподілу Парето (generalized Pareto distribution)) та напівпараметричних моделей (використання оцінок Хилла (Hill Estimator), Пікендса (Pickands' Estimator), Декера-Айнмаля-де Хаана (Deckers'-Einmahl-de-Naan Estimator)).

Список використаних джерел:

1. Bakshi G. First-passage probability, jump models, and intra-horizon risk / G. Bakshi, G. Panayotov // Journal of Financial Economics. – 2010. – vol 95. – pp 20-40.
2. Dowd K. Measuring Market Risk / K. Dowd. – John Wiley & Sons Ltd, 2002. – 395 p.
3. Hull J. Incorporating volatility updating into the historical simulation method for value-at-risk / J. Hull, A. White // Journal of Risk. – 1998. – № 1 (Fall). – pp. 5-19.
4. Петерс Э. Фрактальный анализ финансовых рынков: применение теории хаоса в инвестициях и экономике / Э. Петерс. – М. : Интернет-трейдинг, 2004. – 304 с.
5. Revisions to the Basel II market risk framework [Electronic resource] / Basel Committee on Banking Supervision. – Basel, July 2009. – Access : <http://www.bis.org/publ/bcbs158.pdf>.
6. Saita F. Value at Risk and Bank Capital Management / F. Saita. – Elsevier Inc., 2007. – 276 p.

Ю. С. Ребрик, канд. екон. наук, старший викладач,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ

МЕХАНІЗМ ТРАНСМІСІЇ ВПЛИВУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку світової економіки спостерігається прискорення глобалізаційних процесів, які зумовили значні зміни у всіх її сферах, особливо у фінансовій. Основними тенденціями, що свідчать про глобалізацію є збільшення міжнародних потоків капіталу, підвищення ролі міжнародних організацій у вирішенні економічних проблем наднаціонального рівня, посилення взаємозалежності національних економік та їх фінансових систем зокрема. В умовах сьогодення, коли стан фінансових систем країн визначає подальший розвиток їх національних економік та світової економіки зокрема, значної важливості набуває дослідження особливостей прояву саме фінансової глобалізації.

Слід зауважити, що фінансова глобалізація, поряд із своїми перевагами генерує високий рівень загрози для світової фінансової стабільності, у тому числі і для окремих національних економік. Причому перспективи реалізації фінансової нестабільності країн зростають з підвищенням ступеня взаємозалежності економік та рівня їх відкритості, що свідчить про існування механізму трансмісії впливу зовнішніх фінансових криз на фінансову систему країни, тобто передача фінансових шоків від однієї країни до іншої.

Прискореними темпами відбувається трансмісія фінансової кризи у Європейському Союзі, що підтверджується перманентним виникненням кризових явищ у країнах-членах ЄС, індикаторами яких є значне погіршення як фінансових так і основних макроекономічних показників. Причому, варто відмітити, що існує пряма залежність між рівнем конвергенції країн та ступенем передачі фінансових шоків. Зазначене підтверджується даними таблиці 1.

Порівняння основних фінансових та макроекономічних показників Європейського Союзу та Єврозони станом на початок 2013 року⁴

Показник	Значення за ЄС	Значення за Єврозоною
ВВП, у % до минулого року	-0,6	-0,6
Рівень безробіття, %	10,9	12,0
Інфляція, %	2,3	2,2
Приріст інвестицій, у % до попереднього року	-3,9	-5,0
Дефіцит державного бюджету, у % до ВВП	-4,0	-3,7
Валовий державний борг, у % до ВВП	85,3	90,6
Сальдо торговельного балансу, млн. євро	-2785,0	8720,3

Слід зазначити, що значною загрозою для вітчизняної фінансової системи є активна співпраця України з Європейським Союзом, яка проявляється у сфері торгівлі, інвестицій та кредитування. Так, на початок 2013 року прямі інвестиції в Україну з ЄС становили 78,9 % від загального обсягу прямих інвестицій в Україну (або 43 млрд. дол. США). Крім того, у 2012 році більше 30 % зовнішньоторговельного обороту України припадало на країни ЄС, у тому числі експорт товарів в країни ЄС становив 24,8 % від загального експорту України (або 17,1 млрд. дол. США), імпорт товарів з країн ЄС – 31,2 % від загального вітчизняного імпорту (або 26,2 млрд. дол. США)⁵. Також Європейський Союз є важливим джерелом кредитних ресурсів для економіки України, що складають близько 7,5 млрд. грн.

З погляду на вищезазначене, та з урахуванням тісних взаємовідносин України із країнами ЄС, важливим є перманентний моніторинг стану каналів трансмісії впливу європейської фінансової кризи на фінансову систему України.

Варто зазначити, що на даний час механізм трансмісії фінансових криз здійснюється через чотири основних канали: кредитний, валютний, інвестиційний, кон'юнктурний.

Індикатором зараження країни фінансовими шоками через кредитний канал є скорочення обсягів зовнішніх кредитів фінансового та реального сектору економіки та зменшення можливостей щодо їх реструктуризації. Результатом впливу фінансової кризи через валютний канал буде зростання дефіциту платіжного балансу країни, що, у свою чергу, призведе до збільшення попиту на іноземну валюту та девальвації національної грошової одиниці. Характерним проявом зараження зовнішньою фінансовою кризою буде відтік іноземних інвестицій, що призведе до розбалансування платіжного балансу та посилить девальваційні процеси в країні. Індикатором трансмісії зовнішньої фінансової кризи через кон'юнктурний канал є значне зниження світових цін на експортні товари країни, а також зниженням світового попиту на них.

Зазначені механізми трансмісії зовнішньої фінансової кризи на фінансову систему країни свідчать про необхідність застосування превентивного інструментарію зовнішньоекономічної політики, направленою на

⁴ Складено за даними <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

⁵ За даними <http://www.ukrstat.gov.ua>.

попередження процесів зараження фінансової системи України європейською фінансовою кризою, особливо в умовах високого рівня взаємозалежності економік. Це, зокрема, скорочення імпорту з метою збалансування рахунку поточних операцій, географічна диверсифікація залучень прямих іноземних інвестицій в економіку України, удосконалення валютної політики та оптимізація зовнішнього боргу.

*М. В. Руденко, канд. екон. наук, старший викладач,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ*

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Ключовими питаннями сьогодення, для банківських установ, є управління взаємовідносинами між існуючими (майбутніми) клієнтами та банком шляхом розвитку асортименту наданих послуг та поліпшенню їх якості для задоволення все більш складних потреб різних категорій клієнтів.

Визнання якості наданих послуг, як певної конкурентної переваги та конкурентної зброї, є відносно новим поняттям для банківської системи України. Наявність на ринку банківських послуг великої кількості приватних банків та банків з іноземним капіталом призвели до підняття “духу змагання” за уподобання клієнтів. Надання якісних послуг допомагає банкам у вирішенні спектру питань, таких, як задоволеність клієнтів наданими послугами та подальша його лояльність при виборі з поміж інших фінансових установ.

Банківським установам необхідно удосконалювати пропоновані послуги, шукати свого клієнта та ретельно вивчати його бажання і запити, адже найчастіше секрет успіху криється саме в нетрадиційній подачі самих звичайних послуг: в культурі спілкування, турботі про клієнта, надання йому необхідних і своєчасних консультацій, рекомендацій тощо.

Проте, поряд із наданням якісних банківських послуг, існує і проблема оцінки наданих фінансовою установою послуг та поліпшенні існуючих показників. Фундаментальні дослідження щодо оцінки якості банківських послуг провели американські економісти Парасураман, Зейтмель та Беррі [1,2], які прийшли до висновку, що споживачі оцінюють функціональні та технічні аспекти якості банківської послуги з п'яти основних критеріїв:

1) матеріальність (фізичні аспекти послуги) - засоби обслуговування, оснащення банку, інтер'єри приміщень, зовнішній вигляд персоналу, інформаційні матеріали та наявність інших клієнтів тощо;

2) надійність - здатність виконати обіцяну послугу точно в строк, тобто послуга виконується вірно з першого разу і організація дотримується своїх обіцянок;

3) чуйність - це прагнення або готовність службовців надати послугу;

4) переконаність (безпека) - стосується знань, компетентності та ввічливості персоналу, його здатності вселяти впевненість і заслуговувати довіру;

5) співчуття (взаєморозуміння з покупцем) - це турбота і персоніфікована увага, що надається клієнтам, тобто контакт зі службовцями повинен бути доступним і приємним, а вони в свою чергу повинні докладати максимум зусиль до того, щоб зрозуміти клієнтів та їх потреби.

Оцінка якості послуги, дана клієнтом, істотно залежить від результату порівняння очікувань якості банківської послуги, сформованих до її споживання, з сприйняттям якості в момент і після її споживання по двох головних аспектах - технічному і функціональному.

Технічний аспект оцінки якості - це що споживач отримує від банківської послуги. Технічна оцінка якості здійснюється кожним клієнтом виходячи із спектру споживаних їм послуг.

Функціональний аспект оцінки якості - це як споживач отримує банківську послугу. Істотний вплив на функціональну оцінку якості банківської послуги надають рівень обслуговування клієнтів, зокрема ставлення банківського персоналу до клієнта, і очікування споживачів щодо якості. Якщо очікування не підтверджуються, то клієнти можуть відмовитися від обслуговування у цьому банку, а підтвердження очікувань веде до довгострокової лояльності клієнтів до банку.

Таким чином, однією з умов ефективного функціонування сучасного банку є реалізація системного підходу щодо якості надання та адекватності оцінки наданих послуг. Що передбачає врахування основних критеріїв якості банківських послуг та планомірне, комплексне виявлення і нейтралізацію чинників, що негативно впливають на рівень якості, а також постійний пошук і розробку напрямків підвищення якості банківських послуг з метою створення додаткових переваг за якістю перед банками - конкурентами.

Список використаних джерел:

1. Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. and Berry, L. (1985), "A Conceptual Model of Service Quality and its Implications for Future Research", Journal of Marketing, Vol.49, Fall, pp. 41-50.
2. Parasuraman, A., Berry, L. and Zeithaml, V.A. (1993), "Research Note: More on Improving Service Quality Measurement", Journal of Retailing, Vol.69, № 1, pp.11-18.

Т. Н. Рыбак, канд. экон. наук, доц., начальник главного управления регулирования бухгалтерского учета, отчетности и аудита, Министерство финансов Республики Беларусь

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ В КОНТЕКСТЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Реформирование системы бухгалтерского учета в Республике Беларусь тесно связано с развитием интеграционных процессов на постсоветском пространстве. В региональных интеграционных объединениях (Содружество Независимых Государств (далее – СНГ), Евразийское экономическое сообщество, Единое экономическое пространство), членом которых является

Республика Беларусь, большое значение придается внедрению Международных стандартов финансовой отчетности (далее – МСФО).

В декабре 2010 года Республика Беларусь ратифицировала Соглашение о создании условий на финансовых рынках для обеспечения свободного движения капитала, в соответствии с которым Республика Беларусь, Республика Казахстан и Российская Федерация обязались гармонизировать требования к объему, качеству и периодичности публикуемой информации участниками финансового рынка и завершить переход на использование ими МСФО.

Координационный совет по бухгалтерскому учету при Исполнительном комитете СНГ подготовил проект Соглашения о консолидированной финансовой отчетности национальных хозяйствующих субъектов государств – участников СНГ (далее – Соглашение), в котором установлены требования к национальным хозяйствующим субъектам государств – участников СНГ, ценные бумаги которых допущены к обращению на организованных торгах, по составлению, представлению и публикации консолидированной финансовой отчетности в соответствии с МСФО. Круг иных национальных хозяйствующих субъектов, обязанных составлять консолидированную финансовую отчетность в соответствии с МСФО, определяется сторонами Соглашения самостоятельно.

В государствах – участниках СНГ (Российская Федерация, Азербайджанская Республика, Республика Таджикистан, Украина и др.) распространено сочетание двух форм применения МСФО, когда национальные стандарты бухгалтерского учета и отчетности разрабатываются с учетом (на основе) МСФО, а для отдельных категорий организаций (кредитных организаций, страховых организаций, бирж, профессиональных участников рынка ценных бумаг, негосударственных пенсионных фондов, инвестиционных фондов и др.) требуется непосредственное применение МСФО, признаваемых уполномоченными национальными органами в качестве национальных стандартов (как правило, в отношении консолидированной отчетности). В то же время отдельные страны (например, Кыргызская Республика) не принимают национальных стандартов, требуя от национальных хозяйствующих субъектов составления финансовой отчетности исключительно в соответствии с МСФО.

В Республике Беларусь в новом Законе Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности», принятом Палатой представителей Национального собрания Республики Беларусь в первом чтении, предусмотрено введение обязанности составления консолидированной отчетности в соответствии с МСФО общественно значимыми организациями (банками, страховыми организациями, открытыми акционерными обществами, являющимися учредителями унитарных предприятий и (или) основными хозяйственными обществами по отношению к дочерним хозяйственным обществам), а также введение нового вида правовых актов - национальные стандарты бухгалтерского учета и отчетности (далее – национальные стандарты) для установления правил бухгалтерского учета активов, обязательств, собственного капитала, доходов, расходов организации и (или) раскрытия информации о них в отчетности.

Национальные стандарты будут базироваться на заложенных в новом Законе Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности» принципах

бухгалтерського учета и отчетности (непрерывности, начисления, правдивости, нейтральности, понятности, сопоставимости, уместности и др.) и требованиях к юридически значимым вопросам построения учетного процесса в части признания, классификации и учетной оценки элементов отчетности.

Система национальных стандартов будет включать национальные стандарты по учетной политике и отчетности, бухгалтерскому учету активов, обязательств, собственного капитала, доходов, расходов, раскрытию дополнительной информации в отчетности, консолидации, бухгалтерскому учету отдельных видов деятельности.

Принятие нового Закона Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности» и мер по реализации его положений позволит установить согласующиеся с зарубежной практикой в рамках региональных интеграционных объединений подходы к механизму внедрения МСФО и сфере их охвата, а также выполнить условия заключенных международных соглашений в части применения МСФО.

*Л. Б. Рябушка, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах без ефективної бюджетної політики неможливо подолати наслідки фінансової кризи, забезпечити реалізацію програм довгострокового розвитку країни, зростання добробуту населення, покращення діяльності суб'єктів господарювання. Бюджетна політика, як елемент державного управління національної економіки, забезпечує виконання частини функцій покладених суспільством на державу: забезпечення соціального захисту населення, підтримка соціальної сфери (медицина, освіта, культура, фінансова підтримка малозабезпечених верств населення); розвиток пріоритетних галузей економіки (фінансування науково-дослідних робіт, перерозподіл фінансових ресурсів між галузями); забезпечення безпеки, державної оборони (утримання військових формувань, військово-промислового комплексу); підтримка апарату державного управління для належного виконання своїх функцій; підтримка міжнародних відносин (внески до міжнародних організацій, дипломатичні місії). Бюджетна політика є складним феноменом у реалізації державного управління національної економіки, а саме це дії виконавчих органів влади, що мають делеговані повноваження; дії уряду, що базуються на монопольному праві держави вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку регіонів; дії уряду реагувати на реальні життєві потреби чи проблеми населення; орієнтованість уряду на досягнення поставлених цілей, які вирішують суспільні проблеми; дії уряду щодо розроблення концепцій та стратегії розвитку держави.

Сучасна бюджетна політика має ефективно здійснювати перерозподіл результатів економічного зростання і використання національного багатства,

тим самим створюючи стимули для подальшого сталого розвитку суспільства. Вагома роль та місце, яке посідає бюджетна політика у системі державного управління, актуалізує поглиблене вивчення її теоретичних засад як підґрунтя проведення виважених регуляторних заходів держави.

Бюджетна політика є ядром економічної та фінансової політики держави і відображає всі фінансові взаємовідносини з громадськими інститутами і громадянами. Така оцінка ролі бюджетної політики визначає її основне і першочергове значення і у системі державного управління національної економіки. Тому бюджетна політика - це напрям діяльності, який реалізується через визначений комплекс заходів держави в галузі управління бюджетним процесом і спрямований на раціональну та ефективну мобілізацію, розподіл і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення економічного і соціального розвитку її регіонів та держави в цілому. Об'єктивно бюджетна політика ґрунтується на економічних та фінансових відносинах, що виникають у процесі суспільного відтворення. Сфера дії бюджетної політики лежить у площині регулювання бюджетного процесу на державному рівні, місцевому (регіональному рівні) та рівні міжбюджетних відносин. В умовах трансформаційної економіки роль політики міжбюджетних відносин значно підвищується, вона стає дієвим інструментом регулювання соціально-економічних процесів в державі. Як складова бюджетної політики, економічна сутність політики міжбюджетних відносин являє собою систему заходів і дій органів державної влади, місцевого самоврядування та територіальних громад з приводу раціонального розподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів з урахуванням та узгодженням інтересів усіх учасників бюджетного процесу з метою економічного та соціального розвитку регіонів та забезпечення фінансової стабільності держави. Саме формування політики міжбюджетних відносин повинно виходити з необхідності забезпечення фінансової стабільності держави з урахуванням національних, історичних, політичних, соціально – економічних, демографічних, духовно-культурних особливостей розвитку регіонів.

***Ю. М. Савінова, асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ОГЛЯД МЕТОДІВ ЗДІЙСНЕННЯ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Активна позиція національних регуляторів щодо проведення стрес-тестування як на макро-, так і мікрорівнях обумовлена не лише вимогами таких міжнародних організацій, як МВФ, Банк Міжнародних Розрахунків та Базельський комітет з банківського нагляду, але й існуючими глобальними проблемами зростання дисбалансів на міжнародних фінансових ринках, зумовлені циклічністю економічного розвитку.

Взагалі, розробки МВФ носять лише рекомендаційний характер, тому, незважаючи на стандартизований перелік методик, вибір конкретних методів і

об'єктів тестування є прерогативою як національних регуляторів, так і безпосередньо фінансових установ, які залежно від результатів моніторингу самостійно оцінюють наявність потенційних ризиків і обирають види стрес-тестів. При цьому, незважаючи на розмаїття пропонованих методик, всі стрес-тести можна класифікувати, виходячи з кількості факторів, вплив яких вивчається:

- однофакторні, в яких оцінюється стійкість фінансової системи відносно одного виду ризику;

- багатфакторні, в яких аналіз чутливості фінансової системи досліджується з точки зору декількох факторів ризику з подальшим вивченням вірогідностей сукупних втрат.

Серед однофакторних моделей домінує положення займає аналіз еластичності (чутливості), який дозволяє проілюструвати вплив окремих факторів на кінцевий результат. Сутність методу полягає у вивченні односторонньої зміни об'єкту стрес-тестування внаслідок коливань макроекономічних показників, які мають визначальний вплив на фінансову систему країни. Аналіз еластичності може бути застосований до будь-яких об'єктів, незалежно від їх рівня, оскільки його інструментарій передбачає використання як аналітичних висновків експертів, так і методик математичної статистики, в результаті яких отримується крива еластичності, яка показує рівень чутливості змін функції (об'єкт тесту) до змін аргумента (ризиків)

Найчастіше цей метод застосовуються в країнах з низьким рівнем прогнозованості економічної ситуації, зі складністю виявлення чітких взаємозв'язків між аналізованими показниками [1]. Проте, незважаючи на очевидну простоту розрахунку, метод має суттєвий недолік у невідповідності лінійних однофакторних статистичних моделей, що лежать в його основі динамічним та нелінійним змінам більшості макроекономічних показників.

Серед багатфакторних моделей варто відзначити сценарний та індексний аналіз. В рамках сценарного аналізу можуть застосовуватись гіпотетичні та історичні сценарії, які демонструють можливий розвиток подій у фінансовій системі при зміні декількох факторів. Проте, сам характер використовуваних сценаріїв накладає обмеження: гіпотетичних – у відсутності об'єктивності; історичних – у можливій відсутності співставності. Індексний аналіз дає можливість визначити напрямки і характер поширення шоків серед фінансових установ, але потребує виключно інтегрального підходу до його реалізації.

У залежності від ступеня охоплення тестованих факторів ризику для основних макроекономічних показників розрізняють два підходи до системного стрес-тестування:

- Частковий (фрагментарний) підхід - (piecewise approach), що визначає схильність фінансової системи до окремо ризикового фактору;

- Інтегральний підхід (integrated approach) – у рамках якого досліджується комплексний вплив на стабільність фінансової системи множини ризикових чинників [3].

З метою розрахунку кількісного вираження впливу загроз стійкості фінансової системи також за методологією Міжнародного валютного фонду виділяють два підходи:

– Підхід найгіршого випадку – за яким моделюється стійкість фінансової системи за несприятливих подій історичного характеру;

– Пороговий (граничний підхід) передбачає визначення критичних значень основних фінансових показників та коридорів їх зміни, за яких фінансова система залишається у стійкому стані

Поряд з існуванням різних підходів до проведення тестування, існують і значні розбіжності як в методології функціонування системи стрес-тестування стійкості фінансового сектору окремих країн світу, так і в інтерпретації та використанні результатів цих тестів, які обумовлені перш за все потребою в найбільш точному виборі потенційних ризиків та відповідних стану фінансового сектору і економічної системи загалом методів їх тестування.

Список використаних джерел:

1. Бездудный М., Малахова Т., Сидельников Ю. О стресс-тестировании банков// Экономические стратегии. - 2011.-№11.-С.80-87.

2. Лисенко Р. Методи проведення системного стрес-тестування банківської системи: основні характеристики та особливості практичного застосування / Роман Лисенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 196-198.

3. Core Principles for Effective Banking Supervision [Electronic resource] / Basel Committee on Banking Supervision, 2006. – 13 p. – ISBN 92-9131-725-X Access mode: <http://www.bis.org/publ/bcbs129.htm/>. – Title from a home page.

***М. П. Самоховец, канд. экон. наук, доц. кафедры финансов,
УО «Полесский государственный университет»***

ЗНАЧЕНИЕ БАНКОВСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В РЕАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОГРАММ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Основной целью социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011-2015 гг. является рост благосостояния и улучшение качества жизни населения в условиях достижения баланса между экономической эффективностью и социальной справедливостью. Важнейшими приоритетными направлениями развития в РБ определены такие, как развитие человеческого потенциала, инновационный путь развития экономики, модернизация всех секторов экономики, создание новых наукоемких производств, стимулирование предпринимательства и деловой инициативы, рост экспорта и развитие импортозамещающих производств, строительство доступного жилья, устойчивое развитие регионов, а также повышение эффективности агропромышленного комплекса.

Понятно, что традиционно финансовой базой для реализации задач в области социально-экономического развития являются бюджетные средства. Действительно, в РБ реализуются различные бюджетные программы (частично или полностью финансируются из бюджета) по различным направлениям, главным образом, в реальном секторе экономики и социальной сфере: в 2011 г. – 66 программ с объемом финансирования 9,7 трлн. руб., в 2012 – 79 программ

на сумму 16,3 трлн. руб., в 2013 г. - 76 на сумму более 20 трлн. руб. (наибольший удельный вес занимает Государственная программа устойчивого развития села на 2011-2015 гг. – около 32,5% всех средств).

Однако достижение сбалансированного бюджета предполагает делает актуализацию вопроса оптимизации бюджетных расходов – в период кризисных явлений в 2011 г. была проведена ревизия государственных программ, что позволило получить резервы в размере около 500 млрд. руб. В этой связи, в настоящее время все большее внимание уделяется привлечению альтернативных источников финансирования – собственных средств организаций, банковских кредитов и т.п.

Что касается использования собственных источников финансирования организаций, то они в большей степени ограничиваются возможностями по генерированию прибыли (уровень рентабельности продаж в 2012 г. сложился на уровне 9,7%) на фоне общего нестабильного финансового состояния организаций, а также необходимостью первоочередного финансирования текущих затрат, погашения задолженности по кредитам и т.д., что делает необходимым использование заемных средств.

Несмотря на то, что одной из важных задач развития финансового рынка в РБ является развитие всех его сегментов, привлечение различных финансовых институтов (в т. ч. небанковских кредитно-финансовых организаций) к финансированию экономики, именно банковское кредитование традиционно остается основным источником заемных средств для большинства организаций республики. Так, кредитные вложения банков в экономику (на 01.01) в 2011 г. составили более 66 трлн. руб., 2012 – более 115 трлн. руб., 2013 г. – более 161 трлн. руб. Заметим, что если бюджетные расходы по программе устойчивого развития села предусматриваются в размере 29,8 трлн. руб., то потребность в кредитных ресурсах на выполнение мероприятий государственных программ развития АПК составляет более чем в 2 раза больше.

По данным НБ РБ, средняя полная ставка по новым кредитам в белорусских рублях в январе 2013 г. составила 39,3% годовых, что не способствует свободному доступу организаций к кредитным ресурсам. В этой связи государство предпринимает меры по удешевлению заемных средств для организаций за счет использования различных государственных финансовых инструментов развития национальной экономики (возмещение части процентов за пользование банковскими кредитами, предоставление финансовой помощи из бюджета, бюджетные ссуды и займы и др.). Применение таких мер является устоявшейся практикой и способствует не только улучшению финансового состояния организаций, но и повышению привлекательности секторов экономики для банковской системы. Например, только на возмещение части процентов за пользование банковским кредитами (в размере не более 50% ставки рефинансирования НБ РБ по кредитам в национальной валюте или 50% ставки по кредиту в иностранной валюте) юридическим лицам предусматривается более 11 трлн. руб. или около 9% расходов республиканского бюджета на 2013 г.

В целях совершенствования финансирования государственных программ и социально значимых инвестиционных проектов в республике с 2011 г.

действует Банк развития, который на льготных условиях осуществляет кредитование инвестиционных и других проектов, включенных в государственные программы, в первую очередь – жилищного строительства на селе, развития агропромышленного комплекса, создания или развития высокотехнологичных производств.

Помимо государственной поддержки национальной экономики, в республике широкое распространение получило льготное кредитование граждан, в первую очередь на строительство (реконструкцию) или приобретение жилых помещений (например, процентная ставка по кредиту для многодетных семей составляет 1%). В целом, расширение льготного кредитования граждан способствует росту платежеспособного спроса, который в свою очередь стимулирует развитие целого ряда отраслей национальной экономики, создавая мультипликативный эффект. Поэтому потребительское кредитование может сыграть заметную роль в достижении ожидаемых результатов государственных программ.

В целом, можно говорить о сложившейся в республике *системе* реализации программ социально-экономического развития, направленной на максимально эффективную реализацию запланированных мероприятий в рамках реализуемой модели. При этом роль финансовой базы для выполнения поставленных задач в рамках приоритетных направлений развития отводится банковскому кредитованию с привлечением государственных финансовых инструментов поддержки экономики.

***Я. В. Самусевич, аспірант кафедри банківської справи,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Розвиток глобалізаційних процесів у світовій економіці призводить до інтеграції національних фінансових систем у єдиний економічний простір, що викликає посилення конкурентної боротьби у різних сферах економіки. Останнім часом особливої актуальності набуває явище податкової конкуренції, що зумовлено суперництвом економічних суб'єктів у процесах перерозподілу обмеженої кількості фінансових ресурсів. Податкова конкуренція за своєю сутністю являється міждержавною/міжрегіональною боротьбою за економічні вигоди і зростання податкової бази шляхом створення привабливих умов оподаткування для фізичних і юридичних осіб іноземного походження і/або переманювання платників податків з інших територій своєї держави.

Виходячи з даного підходу, доцільно розрізняти міжнародну та внутрішньодержавну податкову конкуренцію. Внутрішньодержавна податкова конкуренція проявляється у різних формах, таких як міжрегіональна (існування диференційованих податкових режимів для різних адміністративно-територіальних одиниць), міжгалузєва (податкові пільги та преференції для

пріоритетних сфер економіки та стримування масштабів розвитку окремих галузей), внутрішньогалузева (надання пільг конкретним платникам податків). Незважаючи на те, що для платників податків прояви податкової конкуренції можуть носити несправедливий характер, оскільки формуються нерівні умови їх функціонування, у загальному випадку внутрішньодержавна податкова конкуренція виступає позитивним явищем для держави, оскільки сприяє ефективному перерозподілу капіталу та/або робочої сили між регіонами/галузями відповідно до цілей державної соціально-економічної політики.

Що стосується міжнародної податкової конкуренції, то при її провадженні формується широкий перелік як позитивних, так і негативних аспектів, пов'язаних, передусім, з тим, що перерозподіл ресурсів здійснюється між державами, уряди яких дотримуються різних стратегій податкової політики. Проявом міжнародної податкової конкуренції виступає переміщення капіталу та/або міграція робочої сили до територій держав з більш низькими ставками оподаткування та/або більш простою процедурою адміністрування податків. Оскільки дані процеси є небажаними для економік країн, з території яких відбувається відтік відповідних ресурсів, відбувається удосконалення їх фінансової політики та реформування податкових систем з метою підвищення їх привабливості, що проявляється у наступних аспектах: зниження податкових ставок, формування чіткої податкової структури, скорочення неефективних державних видатків, більш ефективного використання заощаджень, формування ефективної економічної політики уряду. Однак, у результаті міжнародної податкової конкуренції, яка в окремих випадках може бути недобросовісною, неминучими є негативні наслідки, такі як: формування несправедливої системи оподаткування, стимулювання росту тіньової економіки, ускладнення при адмініструванні податків, збільшення податкового навантаження та введення додаткових податків, можливість скорочення ефективних державних видатків, збільшення дефіциту бюджету.

Незважаючи на те, що існує думка про необхідність протидії податковій конкуренції з метою захисту національних економік, на сьогоднішній день масштаби інтеграційних процесів та розвиток сучасних технологій призвели до стирання кордонів між державами і зростання мобільності капіталу, що робить невідворотними конкурентні процеси.

Враховуючи євроінтеграційну стратегію України, проблема підвищення конкурентоспроможності національної податкової системи є особливо актуальною. У даному контексті доцільно дослідити особливості оподаткування в Україні порівняно з іншими державами. Відповідно до звіту Doing Business Світового банку [1] у 2012 році податкова система України знаходилась на 181 місці у рейтингу з 183 держав. Однак, аналізуючи розвиток податкової системи в останні роки, варто відзначити наявність позитивних змін. Перш за все, з прийняттям Податкового кодексу відбулося скорочення загальної кількості податків з 147 до 135. По-друге, спостерігається зниження часу, що витрачається на сплату податків: у 2008 році даний показник склав 2085 годин на рік, у 2009 – 848, у 2010 – 736, а у 2011-2012 роках становив вже 657 годин.

Проте, порівняння національної податкової системи зі світовими свідчить про необхідність подальшого реформування. Так, у країнах Східної Європи і

Центральної Азії середня кількість податків становить 37, для країн-членів ОЕСР з високим рівнем доходу – 13. Що стосується часу, витраченого на сплату податків за рік, даний показник дорівнює 302 і 186 годинам відповідно. Про неконкурентоспроможність вітчизняної податкової системи свідчить і загальний рівень оподаткування, який в Україні становить 57,1% прибутку, тоді як для країн-членів ОЕСР з високим рівнем доходу сягає 42,7%, а у країнах Східної Європи і Центральної Азії даний показник становить 40,4%. Дана тенденція характерна і для оподаткування фізичних осіб – рівень податків на працю та соціальних внесків в Україні складає 43,3% при відповідних показниках 21,7% (країни Східної Європи і Центральної Азії) і 24,0% (країни-член ОЕСР) у світових економіках.

Отже, незважаючи на позитивні кроки у підвищенні конкурентоспроможності національної податкової системи шляхом прийняття Податкового кодексу, оподаткування в Україні потребує подальших змін, пріоритетними з яких мають стати: спрощення податкового адміністрування, скорочення кількості податків, зменшення соціальних відрахувань, зростання рентних платежів.

Список використаної літератури:

1. Economy Profile: Ukraine [Електронний ресурс] / Doing Business 2012. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/~media/fpdkm/doing%20business/documents/profiles/country/ukr.pdf>.

Ю. С. Серпенінова, канд. екон. наук, старший викладач
кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЛІКВІДНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ

Залежно від того, що перевищує – попит чи пропозиція ліквідних коштів, банку доводиться вирішувати проблему надлишку чи дефіциту ліквідності. Дефіцит ліквідних коштів спричиняє ускладнення при виконанні банком своїх зобов'язань, порушенню встановлених нормативів, відтоку депозитів, погіршенню ділової репутації банку. Надлишок ліквідних коштів свідчить про зменшення дохідності через неефективне розміщення активів.

З метою визначення розривів ліквідності й оцінки ліквідної позиції банку існує багато підходів та способів групування активів і пасивів за строками. Так, В. І. Волошин для аналізу невідповідності активів і пасивів за строками використовується матриця фондування мінімального ризику ліквідності за строками до погашення [1]. У працях Т. Корнієнко, О. М. Колодізева за основу для аналізу операцій банку рекомендовано використовувати модифікований звіт про структуру активів і пасивів за строками [2, 3]. О. Кот для графічного відображення збалансованості обсягів і строків погашення активів і зобов'язань банку запропоновано будувати матрицю ліквідності балансу банку [4]. Для співставлення строків залучених та розміщених коштів такими науковцями, як

М. П. Котихов, І. В. Шевченко пропонується будувати ліквідну позицію банку з урахуванням альтернативних прогнозів показників обсягів активів і пасивів [5].

Визначення ліквідної позиції передбачає вимірювання вхідних і вихідних грошових потоків (які формуються під впливом попиту і пропозиції ліквідних коштів) з метою визначення розривів ліквідності.

Варто відзначити, що для підвищення ефективності управління ліквідністю банку, дослідження розривів ліквідності повинно відбуватись з урахуванням процесу відтворення банківських послуг, а також можливістю існування нестационарної, перехідної динаміки розривів ліквідності банку за умови змінної програми розміщення та залучення коштів. Врахування даних моментів дасть змогу більш комплексно підійти до визначення ліквідної позиції банку.

В свою чергу, окрім поточної структури активів і пасивів, також варто враховувати очікувані надходження і вибуття коштів, прогнозовані на основі вивчення динаміки попиту і пропозиції ліквідних коштів, що дасть змогу визначити перспективну ліквідну позицію банку з урахуванням прогнозних даних.

Існує досить широке коло інструментів прогнозування: статистичні методи прогнозування (згладжування часових рядів, екстраполяція, кореляційно-регресійний аналіз), евристичні методи прогнозування (рефлексивний метод, методи колективного експертного прогнозування, побудова сценаріїв, структурний аналіз), інваріантний аналіз, параметричне прогнозування тощо.

На нашу думку, з метою прогнозування ліквідної позиції банку доцільно використовувати метод згладжування часових рядів, а саме ковзного середнього з урахуванням індексів сезонності. На відміну від інших методів, даний метод дозволяє не лише виявити тенденції в розвитку, але і враховує сезонні коливання. Але даний метод має певні недоліки, основним з яких є неврахування впливу зовнішніх факторів. Тому необхідно окремо проводити оцінку впливу макроекономічних показників на ліквідність банку.

Більшість макроекономічних показників не мають функціональних взаємозв'язків, тому в даному випадку доцільно досліджувати кореляційний зв'язок між змінними.

На нашу думку, побудова ліквідної позиції банку з урахуванням прогнозованих значень вхідних і вихідних грошових потоків є необхідною умовою ефективного управління ліквідністю банку.

Список використаних джерел:

1. Волошин І. В. Матрица фондирования минимального процентного риска / И. В. Волошин // Финансовые риски. – 2002. – № 4. – С. 121–124.
2. Колодізев О. М. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері : навч. посіб. / О. М. Колодізев, І. М. Чмутова, І. О. Губарева. – Х. : Інжек, 2004. – 405 с.
3. Корнієнко Т. Управління ризиками як складова управління активами і пасивами / Тетяна Корнієнко // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 6. – С. 28–31.
4. Кот О. Прогнозування фінансового стану банків з метою попередження їх банкрутства / Ольга Кот // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 34–39.
5. Котыхов М. П. Построение ликвидной позиции коммерческого банка // М. П. Котыхов, И. В. Шевченко // Финансы и кредит. – 2002. – № 23. – С. 22–28.

*С. О. Силантьєв, канд. техн. наук, доц. кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Київський національного економічного
університету ім. Вадима Гетьмана»*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ ПІСЛЯКРИЗОВОЇ ЗМІНИ КЛАСИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІН ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Глобальна фінансова криза виявила границі ідеї саморегулювання у напрямку встановлення ринкової дисципліни, направленої на підтримку стабільності фінансової системи. У післякризовий період групою країн G-20, Базельським комітетом з питань банківського нагляду і FSB запропоновані регуляторні зміни, які направлені на зменшення частоти фінансових криз і підвищення гнучкості світової економічної системи, для чого створена група аналізу і оцінювання макроекономічних ефектів, що є наслідками підвищених стандартів до ліквідності капіталу у відповідності до Базеля III і нових вимог до продунційного нагляду на макрорівні [1; 3].

У США і Європі створене і впроваджується оновлене законодавство для системи регулювання національних ринків: National Market System (США), MiFID (Європа). Відповідно регламенту Європейського парламенту №648/2012 від 4 липня 2012 року щодо врегулювання ринку позабіржових ПФІ (EMIR), введеного в дію 16 серпня 2012 року, ЄС прийняла без зауважень регуляторні технічні стандарти, які були представлені Європейською організацією з цінних паперів і ринків (ESMA) і офіційно надруковані 23 лютого 2013 року та набули чинності 15 березня 2013 року [4]. Низка цих технічних стандартів, що були прийняті 19 грудня 2012 року складається із наступних регламентів: №1247/2012, №1248/2012, №1249/2012, №148/2013, №149/2013, №150/2013, №151/2013, №152/2013, №153/2013 і стосується питань стандартизації процесів торгівлі позабіржовими ПФІ у напрямку підвищення прозорості ринків за допомогою централізованого клірингу.

Вплив регуляторних реформ для ринків країн, що розвиваються фокусується на додаткових вимогах до мінімального капіталу і фінансового забезпечення операцій, а не тільки процесах нагляду і дотримання до ринкової дисципліни [2; 3]. Крім того, у післякризових умовах підвищення регуляторних стандартів щодо адекватного капіталу більшості фінансових установ стосується їх переходу в стан делевереджингу. Як наслідок, це пов'язане зі зменшенням зацікавленості іноземних інвесторів до нових емісій фінансових інструментів з тривалими строками експірації. Низькій рівень доходності по таким операціям приводить до зменшення ризикових активів і повернення до традиційних ринків. Міжнародні фінансові установи в країнах що розвиваються, у відповідь на регуляторні зміни на фінансових ринках зменшують відсоткові ставки, і, в деяких випадках, закривають програми кредитування.

За даними FIA, кількість ф'ючерсних і опціонних контрактів у світі зменшилась в 2012 році на 15,3%, у порівнянні з 2011 роком, і сягнула рівнів 2009 року [1]. За даними CME групи, кількість контрактів зменшилась на 14,7%, EUREX – на 18,8%, NYSE-Euronext – на 14,5%, а стратегії саме цих

організацій направлені на ринки азіатських країн. Наприклад, кількість сільськогосподарських контрактів на ринках азіатських країн збільшилась на 27,5%, енергетичних контрактів – на 11,2%, не дорогоцінних металів 27,4%, ф'ючерсних контрактів на нафту - на 306,5% (ICE Європа), природного газу (MCX Індія) – на 182,2%, міні ф'ючерсних контрактів на мідь – на 4010,3% (MCX Індія). Крім того, слід зазначити, Індійська біржа MCX розпочала офіційне функціонування лише в грудні 2011 року. На національній фондовій біржі Індії кількість контрактів в обігу в 2012 році зросла на 31,5%, у порівнянні з 2011 роком, на біржі ICE – на 982,8%, Тайванської ф'ючерсної біржі – на 323,3%, Сінгапурської біржі – на 108,5%, Китайської фінансової ф'ючерсної біржі – на 127,9%, Таїландської ф'ючерсної біржі – на 323,3%. В цих умовах, ринковий індекс Бомбейської фондової біржі після досягнення стратегічної домовленості з компанією S&P і перетворення його 19 лютого 2013 року в ринковий індекс S&P BSE SENSEX привів до зростання кількості опціонних контрактів на 38569,6 відсотки [1].

Це результат реалізації двох пріоритетних проектів, в яких Бомбейська фондова біржа, була другою біржею в світі і першою біржею в Індії, а саме:

- отримання міжнародної сертифікації за міжнародним сертифікатом ISO 9001:2000;

- проведення сертифікації власної онлайнової торговельної системи (BOLT) у відповідності до стандарту систем менеджменту інформаційною безпекою BS 7799-2-2002 (ISO/IEC 27001:2005).

Таким чином, дані FIA, BIS, ISDA підтверджують суттєвий перерозподіл фінансового капіталу у напрямку Азії, Індії і Китаю [1; 5; 6]. А індустрія похідних фінансових інструментів продовжує власний інноваційний розвиток на основі імплементації фінансового регулювання, що вже йде паралельно з інноваціями фінансової галузі, реалізації ефекту масштабу, створення інфраструктури торгівлі на сучасних принципах міжнародних стандартів інформаційної безпеки на нових і оновлених фондових біржах Азії, Індії і Китаю.

Література:

1. Acworth W. FIA Annual Volume Survey : Trading Falls 15.3% in 2012 [Electronic resource] / W. Acworth. — 2012. — 9 p. — Access mode : http://www.futuresindustry.org/downloads/FI-2012_Volume_Survey.pdf.

2. Basel III : A Global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. — Basel : BIS, 2011. — 77 p.

3. Identifying the Effect of Regulatory Reforms on Emerging Market and Developing Economies : A Review of Potential Unintended Consequences. — Basel : Financial Stability Board, 2012. — 41 p. [Electronic resource]. — Access mode: http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_120619e.pdf.

4. Regulation (EU) No 648/2012 on OTC derivatives, central counterparties and the trade repositories. — Brussels : European Commission, 2012. — 59 p. [Electronic resource]. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:201:0001:0059:EN:PDF>.

5. International Swaps and Derivatives Association (ISDA) [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.isda.org>.

6. Bank for International Settlements [Electronic resource] : official site. — Access mode : www.bis.org.

*О. А. Скорба, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах, коли зберігається тенденція до падіння обсягів виробництва, зупиняються нерентабельні підприємства, спостерігається високий ступінь зносу основних виробничих фондів, виникає потреба в сучасному фінансовому менеджменті джерел фінансування відновлення основних виробничих фондів - перш за все тих, які здатні формувати самі підприємства. Разом з цим, головним залишається питання механізму процесу створення власних джерел фінансування, спрямованих у вигляді інвестицій в основні виробничі фонди.

Основні виробничі засоби є одним з факторів виробництва, і тому витрати, пов'язані з їх використанням, враховуються в складі виробничих витрат як окремий елемент, а самі витрати по використанню основних виробничих фондів відрізняються від інших витрат на виробництво і оборот. Якщо останні впливають з фактично здійснених витрат, то витрати, пов'язані з використанням основних виробничих фондів, включаються в собівартість розрахунковим шляхом, тобто нарахуванням амортизаційних відрахувань відповідно до прийнятої в законодавчому порядку методикою. В залежності від прийнятого способу нарахування амортизації отримуємо різну суму нарахувань, різну собівартість продукції, різну суму і динаміку формування амортизаційного фонду, відповідно і різну можливість підприємств до відновлення основних виробничих фондів. На сучасному етапі удосконалення господарського механізму амортизаційних відрахувань відбувається не на науковій основі (колишні розробки просто ігноруються), а методом "проб і помилок".

На наш погляд, амортизація за сучасних умов господарювання повинна виконувати такі функції:

- відшкодування коштів, вкладених у засоби праці (одним з призначень амортизації є повернення капіталу, вкладеного в засоби праці через перенесення їх вартості на вартість готової продукції);
- відтворна функція (забезпечення відтворення фізичного та морального зносу засобів праці за рахунок акумулювання в амортизаційному фонді необхідної кількості грошових коштів);
- накопичувальна функція (забезпечення акумулювання амортизаційних відрахувань в амортизаційному фонді);
- облікова функція (амортизація є засобом систематичного відображення на бухгалтерських рахунках процесу перенесення вартості засобів праці на готову продукцію, вироблену з їх використанням);
- фіскальна функція (амортизація створює можливості для регуляції підприємством рівня сплачених податків, а для держави - створює можливості для реалізації податкової політики).

Оскільки амортизація є інструментом державного регулювання економіки, то додатково можна виділити такі її функції:

– стимулююча функція (нарахування амортизації, формування та використання амортизаційного фонду повинні стимулювати підприємства до відтворення зношених і оновленню діючих засобів праці);

– регулююча функція (встановлення та використання законодавчо закріплених норм і нормативів для здійснення амортизаційних розрахунків, порядку формування та використання амортизаційного фонду).

На нашу думку, варто відзначити, що формуючи оптимальну амортизаційну політику, підприємство так само може обирати серед альтернативних методів нарахування амортизації, такі які передбачені стандартами GAAP, наприклад метод списання та заміни, метод групового та складного обліку зносу, метод оцінки основних засобів.

Вважаємо за необхідне підприємствам – надати можливість вільного вибору методу нарахування амортизації, як це передбачено міжнародними стандартами обліку, а не з жорстко регламентованого переліку визначеного національним законодавством. До речі, у Франції, на відміну від інших розвинених країн, норми амортизаційних відрахувань законом не встановлюються. Їх рівень визначається на основі норм, які історично склалися в кожній галузі. Такий підхід пояснюється тим, що амортизація повинна бути максимально наближена до реальних умов кожного діючого підприємства. Якщо підприємство використовує у звітності іншу норму амортизації, то воно повинно обґрунтувати податковому інспектору її доцільність.

Підводячи підсумок, необхідно відзначити, що в процесі реформування економічних стосунків в цілому і системи бухгалтерського обліку, зокрема, вітчизняні підприємства дістали можливість формувати власну амортизаційну політику з використанням вітчизняних методів нарахування амортизації, але не можна не враховувати і міжнародний досвід в створенні амортизаційної політики.

Ю. Б. Слободяник, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ АУДИТОРІВ

Зовнішній аудит є обов'язковим елементом суспільного управління фінансами у багатьох країнах з тривалими традиціями демократії, лібералізму, громадянського суспільства. Належне функціонування системи державного аудиту дозволяє завчасно виявляти відхилення від прийнятих стандартів законності, ефективності, результативності й економічності управління суспільними ресурсами.

Упровадження аудиту в сфері державних фінансів в Україні розпочалося не так давно, проте відбувається дуже активно. На сьогоднішній день вищий орган державного аудиту, яким фактично є Рахункова палата України, став

постійним членом INTOSAI (Міжнародної організації вищих органів аудиту) та EUROSAI (Європейської організації вищих органів аудиту). Успішна співпраця з міжнародними організаціями та іноземними вищими органами аудиту сприяє глибокому вивченню світового досвіду контрольно-ревізійної та експертно-аналітичної роботи, запровадженню сучасних форм і методів аудиту, розширенню сфери професійних взаємовідносин з державними аудиторами різних країн тощо.

Необхідно звернути увагу на те, що державний аудит виконує як регулятивні, так і конструктивні функції, допомагаючи державі та суспільству проводити ефективні інституціональні зміни і обирати перспективні напрями розвитку. У всіх важливих сферах діяльності держави, таких як забезпечення прав громадян, безпека, економіка і фінанси, працевлаштування, соціальний захист, охорона здоров'я, захист сім'ї, наука, мистецтво, культура, створення інфраструктур, оцінюються економічна і фінансова ефективність. Поряд з цим мають аналізуватися економічність, рентабельність і правомочність дій органів виконавчої влади, ефективність їх діяльності. Отже, результати роботи державних аудиторів, які забезпечують контроль громадськості за діяльністю держави, мають надзвичайно важливе значення для суспільства в цілому.

Довіра громадян до системи контролю державних фінансів забезпечується, поміж іншим, застосуванням професійної відповідальності державних аудиторів. Діяльність останніх пов'язана з різного роду ризиками, які апріорі неможливо звести до нуля. Зазначимо, що окремі недоліки роботи аудиторів, такі, як неправомірне застосування законодавчих та нормативних актів, арифметичні помилки, неухильність під час проведення перевірки і т.п., майже не зустрічаються в сфері державного аудиту. Забезпечується це жорстким відбором кадрів, високою професійною майстерністю державних аудиторів, систематичним контролем якості здійснюваних аудитів. Водночас залишається ймовірність помилкового судження, похибки під час створення вибірки, неправильного аналізу факторів при визначенні ефективності програм розвитку і т.п.

У цілому професійна відповідальність тісно пов'язана з системою підбору кадрів, наявністю відповідного організаційно-методичного забезпечення діяльності державних аудиторів і процедурою реалізації матеріалів перевірок, закріпленою законодавчо. Так, наприклад, існування і неухильне дотримання кодексу професійної етики дозволяє знизити ризики, пов'язані зі усвідомлюваними порушеннями принципів незалежності, об'єктивності, гласності тощо. Призначення на проведення конкретного аудиту спеціаліста, що відповідає за освітою, стажем і досвідом роботи, професійними навичками і напрямом спеціалізації поставленим задачам, постійний контроль якості проведених аудитів значно знижують ризик надання невідповідних звітів.

Для незалежних аудиторських компаній у багатьох країнах світу використовується механізм страхування професійної відповідальності, згідно з яким проводиться страхування наслідків необережності, недогляду і професійних помилок, допущених при здійсненні аудиторської діяльності. Сенс полягає в тому, що аудитори застраховані від ненавмисних помилок, упущень, недоліків, халатності, хибних дій, а у разі настання страхового випадку,

користувачам аудиторських звітів компенсуються матеріальні збитки, завдані переліченими діями аудиторів.

В Україні ринок страхових послуг в цьому напрямку лише розвивається, оскільки страхування професійної відповідальності поки що не є обов'язковим. Особливість проявляється у тому, що об'єкт страхування носить суб'єктивний характер, адже настання страхового випадку залежить не від зовнішніх факторів (дій третіх осіб, форс-мажорних обставин і т.п.), а виключно від кваліфікації аудитора. Водночас механізм визначення розміру страхового платежу і страхового відшкодування не є надто проблемним. Так, розмір страхового платежу розраховується виходячи з оцінки конкретного ризику, обраного ліміту відповідальності, терміну страхування, кількості претензій, що були пред'явлені аудитору з боку замовників і третіх осіб в останні роки тощо.

Необхідно зауважити, що пряме перенесення досвіду роботи аудиторських компаній в цих питаннях у сферу державного аудиту неможливе. Специфіка державного аудиту впливатиме на необхідність розв'язання наступних ключових питань: джерела фінансування платежів за договорами страхування, процедура встановлення випадків і меж професійної відповідальності, розмір страхових платежів і порядок їх визначення, розмір і механізм виплат страхового відшкодування.

Таким чином, професійна відповідальність державних аудиторів є надзвичайно важливим фактором забезпечення функціонування системи державного аудиту. Страхування професійної відповідальності може стати частковим вирішенням зазначених проблем і потребує додаткових досліджень.

*Ю. О. Смірнов, канд. екон. наук, доц.,
Донецький національний технічний університет*

ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА

Конкуренція на ринку кредитних послуг пред'являє серйозні вимоги до якості рішень у сфері управління кредитуванням. Банки в цілях мінімізації факторів ризику зацікавлені у відборі більш надійних клієнтів. Тому, основною умовою ефективної діяльності комерційних банків на ринку кредитних послуг є активне вивчення питань, пов'язаних з розробкою надійних методів і моделей прийняття рішень по кредитному спрямуванню.

Для об'єктивної кількісної оцінки кредитних ризиків слід підібрати адекватний економетричний апарат обробки відповідної інформації. Результати емпіричних досліджень дають змогу стверджувати, що найефективнішою для досягнення цілей є методологія дискримінантного аналізу, яка ґрунтується на емпірично-індуктивному способі дослідження та широкому застосуванні елементів економетричного моделювання.

Головне завдання багатфакторного дискримінантного аналізу в контексті оцінювання кредитних ризиків полягає у побудові дискримінантної

моделі, за допомогою якої з високим рівнем імовірності можна здійснювати класифікацію підприємств за рівнем їх кредитоспроможності.

Побудова моделі оцінки кредитного ризику включає наступні етапи:

– на першому етапі необхідно провести відбір найбільш інформативних показників, які дозволяють найкращим чином відібрати «надійних» клієнтів, тобто таких клієнтів, кредитний ризик за якими знаходиться в допустимих межах і дозволяє позичальникові виконати свої зобов'язання по кредиту:

– на другому етапі вирішується задача класифікації позичальників на групи «надійних» і «ненадійних» клієнтів на основі певного набору змінних (параметрів).

Для проведення дискримінантного аналізу в якості навчальних вибірок були використані дані по кредитній історії 20 підприємств торгівельної сфери (12 «надійних» клієнтів і 8 «ненадійних»).

В результаті дослідження було відібрано три найбільш інформативних змінних: коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; рентабельність перманентного капіталу; коефіцієнт фінансового ризику.

Далі було визначено класифікаційні функції для класу «надійних» і «ненадійних» клієнтів (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікаційна функція

Показники	Класифікаційна функція: Групи клієнтів	
	надійні	ненадійні
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($O_{КЗ}$)	15,95086	-10,6339
Рентабельність перманентного капіталу ($R_{ПК}$)	-6,46859	4,3124
Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{ф.ризик}$)	5,33884	-3,5592
Константа	-9,67496	-4,4036

$$y_{надійні} = 15,95086 * O_{КЗ} - 6,46859 * R_{ПК} + 5,33884 * K_{ф.ризика} - 9,67496$$

$$y_{ненадійні} = -10,6339 * O_{КЗ} + 4,3124 * R_{ПК} - 3,5592 * K_{ф.ризика} - 4,4036$$

Оскільки ми маємо справу тільки з двома групами клієнтів, то є можливість побудувати єдину узагальнену дискримінатну функцію, віднімаючи коефіцієнти класифікаційної функції групи «ненадійних» з відповідних коефіцієнтів класифікаційної функції групи «надійних». Отримана узагальнена функція набуде вигляду:

$$y = -26,5848 * O_{КЗ} + 10,7809 * R_{ПК} + 1,7796 * K_{ф.ризика} + 5,2714$$

Підприємство належить до групи «надійних» клієнтів, якщо узагальнена функція, індекс надійності клієнта, приймає значення $y \geq 0$, в іншому випадку підприємство належить до групи «ненадійних» клієнтів.

О. В. Солдатенко, *д-р юрид. наук, проф. кафедри конституційного та адміністративного права, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»*

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація – це процес всесвітньої, у першу чергу, економічної, а також політичної та культурної інтеграції у світовий простір. Крім того, вона передбачає стандартизацію законодавства, економічних та технічних процесів, інтеграцією у світову економіку.

Не зважаючи на наявні в Україні природні ресурси; її зручне географічне розташування; потужний металургійний комплекс, розвинуте важке машинобудування, аграрний сектор, потенційні можливості експорту електроенергії та використання її в більших масштабах в Україні (замість дефіцитного газу), працездатне населення (при одночасній недостатній продуктивності праці, причиною якої є відсутність сучасних передових технологій із-за недостатніх обсягів інвестиційних ресурсів) – інтеграція вітчизняної економіки у світову поки що неможлива з декількох причин.

Оскільки одним із першочергових завдань для України є входження у Європейський простір, то для підписання у листопаді 2013 року Договору про асоціацію з ЄС, крім іншого, необхідно: реформувати систему управління державними фінансами, покращити діловий та інвестиційний клімат у країні, провести реформи, необхідні для вступу в Зону вільної торгівлі з ЄС, забезпечити ефективну боротьбу з корупцією.

Без скорочення адміністративного апарату в десятки разів при одночасному збільшенні у стільки ж разів заробітної плати державних службовців більшість з окреслених пунктів реалізувати неможливо. Кадрова політика в державі повинна базуватися на високому професіоналізмі, інноваційних знаннях, високому рівні освіти фахівців (у т. ч. отриманої за кордоном у престижних вищих навчальних закладах).

Неможливо досягнути економічної інтеграції у світовий простір без подолання корупції у вищих ешелонах влади, у т. ч. через відміну пільг усіх видів (за винятком вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, які в Україні сформовані за галузевим, а не за територіальним принципом), застосування декларацій і доходів, і витрат представників влади та членів їх сімей.

Потребують першочергового вирішення земельні та проблемні питання у сфері приватизації. Необхідним є проведення ревізії усіх законів, нормативно-правових актів та законопроектів з метою забезпечення чинності тільки тих, які спрямовані на покращення економічної і соціальної ситуації в Україні. Потребують проведення ревізії всі бюджетні програми з метою забезпечення фінансування з бюджету тільки вкрай важливих, реально необхідних видатків. Ті програми, які можуть фінансуватися за кошти інвесторів (наприклад, об'єкти, що будувалися до Євро-2012), не повинні фінансуватися з Державного бюджету України або за рахунок кредитних коштів, взятих під державні гарантії.

Верховній Раді України доцільно ухвалити закон про звільнення суб'єктів підприємницької діяльності від отримання дозволів, сертифікатів, ліцензій (за винятком не більше 15 видів діяльності, які загрожують національній безпеці, екології чи здоров'ю громадян), що сприятиме збільшенню кількості підприємницьких структур, робочих місць, доходів населення, обсягів товарообігу та, відповідно, обсягів надходжень до бюджетів різних рівнів – це також важливий крок для покращення інвестиційного та ділового клімату у країні.

З метою входження у світовий простір потребують модернізації за рахунок інвестиційних ресурсів: інфраструктура держави (дороги, мости, залізниці, аеродроми, лінії електропередач, оптоволоконних кабелів), системи освіти та охорони здоров'я.

Ще один із важливих факторів – ліквідація контролюючих органів. Міністерство доходів та зборів України повинно здійснювати контроль за виконанням податкових зобов'язань платниками податків згідно даних електронної звітності, фактичні перевірки можуть проводитися не частіше, як 1 раз на 3 роки. Повинна функціонувати проста система реєстрації підприємств – юридичних осіб і суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб (в електронному форматі за декілька хвилин); збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності (для яких встановлені чіткі та зрозумілі правила оподаткування) сприятиме забезпеченню робочими місцями і зменшенню соціальних виплат – компенсаційних сум безробітнім тощо.

Оптимальні ставки оподаткування податком на прибуток підприємств можна знизити до 15 % (як у Грузії) чи до 12,5 % (як в Ірландії). Таке зниження ставки податку сприятиме збільшенню обсягів надходжень до бюджетів за рахунок нівелювання тіньових схем. Ставка ПДВ може становити 18 %, при цьому вся продукція, яка спрямовується на експорт повинна бути звільнена від будь-яких податків, крім податку на прибуток підприємств або податку з доходів фізичних осіб. Крім того, доцільно звільнити від оподаткування ПДВ ті галузі, які заявляють найбільші суми до відшкодування (операції з зерном, металом, лісом, тощо), оскільки саме по таких операціях спостерігається найбільше зловживань.

Щодо податку з доходів фізичних осіб, то можна або нівелювати різницю в оподаткуванні доходів резидентів і нерезидентів країни (наприклад, встановити єдину ставку 10 %), або звільнити від оподаткування виведення з України доходів, отриманих вкладниками-нерезидентами (реінвестування капіталу), що сприятиме формуванню України як фінансового центру; оподаткування процентів з депозитів повинно здійснюватися тільки у випадку, якщо сума вкладу перевищує 800 тис грн.

Суттєвим фактором, який сприятиме глобалізації України, є забезпечення довіри населення до своєї держави. За даними результатів дослідження Інституту соціології НАН України співвідношення доходів 10 % найбагатших і 10 % найбідніших громадян України на початку 90-х років складало 12 до 1, у 2002 році – 30 до 1, у 2010 році – 40 до 1, що підтверджує неспроможність України забезпечити кожному громадянину його частку у валовому національному продукті та унеможливило підвищення добробуту народу, а отже й інтеграцію економіки України у світову економічну систему через низький міжнародний авторитет держави.

*В. Г. Сословський, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів,
О. П. Кирильчук,
Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)*

НОВИЙ СЕРВІС ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ З УПРАВЛІННЯ ЗАОЩАДЖЕННЯМИ

За оцінками НБУ на руках у населення 220 млрд грн. одна частка з яких використовується для поточних розрахунків, а друга частка є заощадженнями. Для залучення коштів населення у сферу обігу пропонується законодавчим шляхом зобов'язати населення користатися платіжними картками. Вважається, що умови для переходу на безготівкові розрахунки вже створено: на 1 липня 2012 р. у країні працювало 65806 банкоматів, 223294 торговельні платіжні термінали і 53914 банківських (переважно цими платіжними засобами охоплені міста, сільська місцевість – є резерв). Ці значні інвестиції стосуються залучення готівки населення, яка призначена для поточних розрахунків.

Щоб залучити в обіг готівку населення, яка є заощадженнями конкретної фізичної особи або домогосподарства, нами пропонується більш демократичний підхід. В основу його покладено свідоме рішення фізичної особи про ефективне управління заощадженнями, яке він може прийняти з використанням спеціалізованих інтернет-сервісів. На нашу думку, створення таких сервісів – шлях менш капіталомісткий, але він потребує підвищення фінансової грамотності населення. Значні темпи прирощення українських користувачів Інтернет створюють сприятливі умови для розповсюдження фінансових знань серед населення з управління власними накопиченнями та їх розміщення у реальних фінансових установах.

У зарубіжжі існує багато програмних комплексів, покликаних управляти власними фінансами, наприклад, EasyFinance, Family 11, iControlMyMoney тощо. Усі ці засоби дозволяють здійснювати переважно облік фактичних фінансових операцій на рівні фізичної особи та контролювати витрати, проте не підходять у якості інструмента автоматизації процесу прогнозування фінансового стану, а також вирішення проблеми збереження заощаджень.

Створення сервісу для фізичних осіб з управління заощадженнями потребує різнобічних досліджень. У даній доповіді для пояснення суті проблеми розглянемо просту модель поведінки власника заощаджень.

Фізична особа (далі – ФО) сконцентрувала на момент часу t вільні грошові ресурси (заощадження) на суму V_t . Прагнучи примножити заощадження та мінімізувати їх знецінення, ФО може розмістити їх у вигляді певних активів $(x_1, x_2, \dots, x_n)$, доступних на фондовому, валютному та інших ринках, або ж утримати у готівковій формі Z (у національній валюті). На рішення ФО впливають сума бажаних заощаджень V_{t+1} на момент часу $t+1$, дохідність активу d_j , ризик збитків за активом r_j , миттєва ліквідність активу l_j , а також темп інфляції I .

За цих умов задачу ФО можна описати наступним чином:

знайти суму заощаджень x_j , розміщених ФО у вигляді активу j -го виду, які для всіх $j \in [1;n]$ задовольняють вимогам ФО щодо ліквідності, ризику та приросту заощаджень наприкінці кожного t -го періоду часу:

$$\sum_{j=1}^n x_j * l_j + Z * l_z \geq L; \quad (l_j \in [0;1], l_z = 1, L \geq 0) \quad (1)$$

$$Z * r_z + \sum_{j=1}^n x_j * r_j \leq R; \quad (r_j, r_z \in [0;1], R \geq 0) \quad (2)$$

$$B_{t+1} = \frac{Z + \sum_{j=1}^n x_j * (1 + d_j)}{(1 + I)}; \quad (3)$$

з урахуванням умови балансу розподілених заощаджень

$$\sum_{j=1}^n x_j + Z = B_t; \quad (4)$$

невід'ємності значень шуканих змінних

$$x_j \geq 0; \quad (j = \overline{1, n}, n \in N) \quad (5)$$

невід'ємності чисельних параметрів моделі

$$d_z = 0; \quad Z, B_{t+1}, d_j, r_j, l_j \geq 0; \quad B_t > 0; \quad (6)$$

максимізації дохідності

$$D(T) = B_{t+1} - B_t \rightarrow \max. \quad (7)$$

Комбінуючи наведені вище умови з додатковими, можна отримати задачі оптимізації заощаджень різних типів, наприклад, за умов мінімізації ризиків, максимізації ліквідності. Зокрема, багатокритеріальна задача ощадної оптимізації в умовах помірною перебігу кризових процесів буде такою:

за умов обмежень (1) – (6), знайти варіант розподілу, який одночасно максимізує дохідність (7) і ліквідність (8) та мінімізує ризик (9)

$$D(T) = B_{t+1} - B_t \rightarrow \max. \quad (7)$$

$$\sum_{j=1}^n x_j * l_j \rightarrow \max \quad (8)$$

$$\sum_{j=1}^n x_j * r_j \rightarrow \min \quad (9)$$

Поставлена задача є багатокритеріальною і вимагає вибору найефективнішого методу її вирішення. Обґрунтовано, що для рішення поставленої задачі доцільно використовувати метод дослідження простору параметрів [1] та його програмну реалізацію MOVI (Multicriteria Optimization & Vector Identification). Як показали отримані результати використання обраних методу і програми відкриває перспективи з проведення експериментів з різними видами моделей задач фізичної особи з управління заощадженнями.

Література:

1. Statnikov R., Statnikov A. The Parameter Space Investigation Method Toolkit. - Boston/London: Artech House, 2011. – 214 p.

О. А. Сотніченко, ст. викладач кафедри податків та оподаткування,
Національний університет Державної податкової служби України

ОСОБЛИВОСТІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ У ТОВАРООБОРОТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Товарооборот зовнішньої торгівлі характеризується, передусім, через динаміку експорту та імпорту. Структура товарообороту зовнішньої торгівлі є важливим чинником забезпечення економічної безпеки та стабільності, оскільки стійке перевищення імпорту над експортом призводить до утворення дефіциту валюти в країні, що негативно позначається не тільки на стабільності національної грошової одиниці, але й на інших макроекономічних показниках.

Варто зазначити, що у сучасному цивілізованому світі регулювання зовнішнього товарообороту характеризується суттєвими обмеженнями, які зачіпають, у першу чергу, можливості застосування фіскальних інструментів. Тому спробуємо дати оцінку впливу непрямих податків на динаміку товарообороту зовнішньої торгівлі з урахуванням існуючих обмежень у митно-тарифному регулюванні.

Показники динаміки товарообороту зовнішньої торгівлі представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка показників товарообороту зовнішньої торгівлі в Україні у 2005-2011 рр.

Роки	Обсяги експорту, млрд. грн.	Темпи зростання експорту, %	Обсяги імпорту, млрд. грн.	Темпи зростання імпорту, %	Коефіцієнт покриття імпорту експортом
2005	34,23	104,78	36,14	124,66	0,94715
2006	38,37	112,09	45,04	124,63	0,851909
2007	49,29	128,46	60,62	134,59	0,813098
2008	66,97	135,87	85,54	141,11	0,782909
2009	39,69	59,27	45,43	53,11	0,873652
2010	31,41	79,14	60,74	133,70	0,517122
2011	68,39	217,73	82,61	136,01	0,827866

Джерело: розраховано автором

Дані, представлені у табл. 1, показують, що темпи зростання імпорту переважно випереджають темпи зростання експорту. Виключення становлять 2009 і 2011 рр. У 2009 р. це було обумовлено глибшим падінням обсягів імпорту, порівняно з обсягами експорту, а у 2011 р. – відновленням економіки та збільшенням обсягів експорту.

Негативною тенденцією є те, що на досліджуваному відрізку часу коефіцієнт покриття імпорту експортом жодного разу не перевищував одиницю. Найвище значення аналізованого показника було досягнуте у 2005 р., а найнижче – у 2010 р. Це свідчить про імпортозалежність країни, яку можна подолати тільки шляхом виробництва національної конкурентоспроможної продукції, яка задовольнятиме внутрішній попит. Інший шлях – збільшення експорту, на наш погляд, є досить сумнівним у найближчій перспективі, оскільки Україна експортує переважно сировину, кінцева високотехнологічна продукція у загальних обсягах експорту має незначну питому вагу. Збереження

описаних тенденцій сприятиме подальшому розбалансуванню економіки та збільшенню дефіциту валюти.

Темпи зростання ввізного мита видимий вплив на динаміку імпорту не справляють. Це свідчить про нейтральність ввізного мита та дотримання Україною вимог принципів світової торгівлі (ЄС та СОТ). У свою чергу це обумовило зворотну залежність – обсягів ввізного мита від обсягів імпорту. Зростання обсягів ввізного мита у докризовий період змінюється глибоким падінням у період кризи, та швидким відновленням у посткризовий період.

Окрім мита, на динаміку товарообороту зовнішньої торгівлі впливають акцизний збір (податок) та ПДВ. Обидва із зазначених податків мають потужний фіскальний потенціал, однак акцизному податку властивий ще і регулюючий. По-перше, підвищення ставок акцизного податку у кризовий період може виступати додатковим джерелом наповнення бюджету, оскільки, як було зазначено вище, завжди є група споживачів, попит яких мало еластичний до зміни ціни. По-друге, підвищення ставок акцизного податку може сприяти зменшенню обсягів споживання підакцизних товарів, які шкідливі для здоров'я (тобто, отримуємо позитивний соціальний ефект).

Механізм справляння ПДВ з товарів, імпортованих на територію України, не досконалий, він не забезпечує повну реалізацію фіскального і регуляторного потенціалу ПДВ. Про неповноту використання регуляторних механізмів ПДВ свідчать результати аналізу впливу пільг по ПДВ на динаміку експорту.

Деталізувати характер впливу непрямих податків на динаміку товарообороту зовнішньої торгівлі можна за допомогою показників часткового податкового навантаження – питомої ваги ПДВ, акцизного податку та мита в обсягах імпорту та експорту.

Ситуація, що склалася відносно товарообороту зовнішньої торгівлі обумовлюється двома чинниками. Перший – не насиченість ринку вітчизняними товарами належної якості, що обумовлює значну потребу в імпорті. Другий – висока ймовірність ухилення від сплати ПДВ [???], що знижує його фіскальну ефективність та стримує реалізацію регуляторного потенціалу. Якщо нейтралізація першого чинника є процесом тривалим, який вимагає здійснення структурної перебудови реального сектору економіки, то послаблення негативного впливу другого чинника дозволить збільшити обсяги надходжень ПДВ, який справляється з імпортованою продукцією.

На відміну від ПДВ, акцизний податок є менш еластичним до змін економічної кон'юнктури. Тому можна вести мову про стабільність фіскального потенціалу акцизного податку та можливості його використання як стабілізуючого важеля у наповненні доходної частини бюджету у періоди кризи. Про ефективність таких заходів свідчить стрибкоподібне зростання акцизного податку у 2009 р., коли були підвищені ставки акцизного збору. Натомість, варто зазначити, що у 2009-2010 рр. спостерігалось уповільнення темпів надходження акцизного податку з імпортованих товарів, що свідчить про віддання переваги споживачами вітчизняним товарам.

Таким чином, зважаючи на обмежені можливості застосування непрямого оподаткування у регулюванні імпорту, в Україні необхідно задіяти важелі непрямого оподаткування з метою стимулювання експорту.

Список використаних джерел

1. Амоша О.О. Механізм оподаткування доданої вартості в Україні [текст]: Автореф. дис. канд. екон. наук спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». – К., 2005. – 22 с.
2. Буряк П.Ю. Податок на додану вартість як псевдонейтральний податок у системі оподаткування України. / П.Ю. Буряк, О.Я. Савчук, Н.В. Савчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.5. – С.185–191.
3. Внутрішня торгівля: регіональні аспекти розвитку: Монографія/ За ред. О.О. Шубіна, Я.А. Гончарука. – Донецьк-Львів: ДонНУЕТ, 2007. – 404 с.
4. Головачук Т.І. Економічне регулювання товарообігу торговельного підприємства. Навчальний посібник. - К.: Економіка. - 2006. - С.78 - 83.
5. Данілов О.Д. Податок на додану вартість: проблема оптимізації адміністрування / О.Д. Данілов // Вісник податкової служби України. – 2009. – № 12. – С. 45–48.
6. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Директива Ради 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість: міжнародний документ від 28 листопада 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
8. Керещман В.Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти: Монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 188 с.
9. Лісіца В.В. Специалізація роздрібної торговельної мережі: стан та шляхи подальшого розвитку в умовах формування ринкового середовища // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Серія: Економічні науки. – 2010. – №1 (5). – С. 83 – 88.
10. Митний кодекс Європейського Союзу затверджений Рішенням Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 23.04.2008 р. № 450/2008 // Урядовий Вісник Європейського Союзу 04.06.2008 р. № L 145/1.
11. Омелянович Л. Внутрішня торгівля України: динамічні реалії та їх оцінка // Галицькі контракти. – 2009. - №6. – С.18.
12. Пансков В.Г., Федоткин В.В. Таможенное регулирование внешнеторговой деятельности в России: учеб.-метод. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2008.
13. Пузанова Т.М. Статистичне дослідження товарообороту зовнішньої торгівлі України // Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. — 2009. - № 5. – С. 172 – 187.
14. Шубіна О.О., Гончарук Я.А. Внутрішня торгівля: регіональні аспекти розвитку: Монографія / за ред. О.О. Шубіна, Я.А. Гончарука. – Донецьк-Львів: ДонНУЕТ, 2007. – 404 с.
15. Black J. Dictionary of Economics/ Black J. – Second edition. Oxford University Press. – 2005. – 507 p.

І. Я. Софіщенко, канд. екон. наук, доц.,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

РЕГУЛЯТОРНА КОНВЕРГЕНЦІЯ В СФЕРІ ЗНИЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

Розвиток процесів офшоризації є сутнісною особливістю сучасної системи міжнародних фінансів. Вартість глобальних активів під управлінням офшорних фінансових інститутів у 2010 р. становила 7,8 трлн. дол. США (6,4% глобального багатства). Водночас бюджетні втрати, які супроводжують нарощування потужності офшорних фінансових потоків оцінюють у 3,1 трлн. дол. США - майже 0,5% світового ВВП. Тільки в ЄС використання схем оптимізації оподаткування зменшує щорічно бюджетні надходження майже 1 трлн євро.

Комплексний підхід до оцінки негативних наслідків офшоризації дозволяє виокремити наступні їх види: 1. Ускладнення ресурсного забезпечення розвитку національних економік. 2. Сприяння нелегальним видам діяльності. 3. Зниження ефективності управління економічними процесами на макрорівні в наслідок інформаційної непрозорості. 4. Поглиблення суперечності між інтересами бізнесу та національної економіки.

Необхідність стимулювання економічної динаміки та загрози глобальної рецесії привертають увагу до проблеми збалансованого обігу фінансових ресурсів у міжнародній економіці. Тому заходи із контролю за офшорними

фінансовими потоками розробляються як на національному рівні, так і на глобальному рівні та передбачають пошук певного балансу між інтересами міжнародного бізнесу та суспільства.

Необхідно зазначити, що існує досвід використання процесів офшоризації в політиці інтеграції у міжнародну економіку (Китай, Південна Корея, Японія). Паралельно із розвитком процесів офшоризації міжнародних фінансів удосконалювалися інструменти їх регулювання (див. табл.).

Таблиця

Заходи політики регулювання офшорного бізнесу

Проблеми	Заходи
Ускладнення ресурсного забезпечення розвитку національних економік	- обмеження податкових пільг; - звуження каналів міжнародної міграції оптимізованого прибутку; - запровадження санкцій проти іноземних юрисдикцій, що ускладнюють податковий контроль; - запровадження альтернативних можливостей для міжнародного бізнесу.
Сприяння нелегальним видам діяльності	- розробка міжнародних стандартів податкової прозорості для офшорних юрисдикцій; - розкриття інформації про бенефіціарів офшорних компаній.
Зниження ефективності рішень щодо управління економічними процесами в наслідок інформаційної непрозорості	- перегляд укладених угод про уникнення подвійного оподаткування; - удосконалення критеріїв інформаційної відкритості; - двосторонні угоди про надання інформації.

Необхідно відмітити нові тенденції, що виникли у посткризовий період у відповідь на виклики глобальної фінансової нестабільності: відбулася певна корекція політики щодо офшорів на користь обмежувальних заходів; посилилися процеси регуляторної конвергенції в процесі розробки заходів політики регулювання офшорної діяльності на національному рівні.

Вагомим чинником формування цих тенденцій стали заходи Закону про оподаткування іноземних рахунків (Foreign Account Tax Compliance Act - FATCA) США, яких вступив у дію 1 січня 2013 р. Формування європейської моделі регулювання офшоризації (засідання міністрів фінансів ЄС у Дубліні 15 квітня 2013 р.) передбачає врахування досвіду США. Тому можна говорити про наявність процесів регуляторної конвергенції в цій сфері.

Серед наслідків для міжнародних фінансів необхідно звернути уваги на можливість фрагментації фінансового простору – утворення сектору, в якому будуть формуватися потоки непрозорі, розвиток тіншового банківського бізнесу (хедж-фонди, інвестування); зміну системи відносин, які формували конкурентні переваги європейських фінансових установ (перед усім швейцарських банків) та посилення конкуренції в сфері міжнародного банківського бізнесу. Регіональна фінансова система ЄС може отримати імпульс для подолання фіскальної неоднорідності на основі поглиблення процесів регуляторної конвергенції та обмеження потужності офшорних фінансових потоків, які почали породжувати ризики для регіональної фінансової системи. Так, вартість кіпрських банків була в сім разів більшою, ніж ВВП країни, вартість банків Люксембургу в 22 рази більше за ВВП. За умов відволікання значних фінансових ресурсів на подолання наслідків фінансових криз, створюється своєрідний ефект «витіснення», який можна розглядати як один з чинників стагнації економіки, погіршення конкурентних позицій в глобальній конкуренції.

Приєднання до зазначених процесів відповідає інтересам України з наступних міркувань: вона зацікавлена у доступі до фінансових ресурсів міжнародних ринків на прийнятних умовах; існує висока ймовірність наразитися на санкції; існують загрози опинитися у «сірій» зоні міжнародних фінансів. Тому необхідно внесення поправок у норми, які регулюють розкриття банківської таємниці з метою забезпечення системного підходу до вирішення проблеми негативних наслідків офшоризації; підвищення ефективності політики регулювання офшорного бізнесу на національному рівні; інтеграції у процеси багатостороннього співробітництва з вирішення проблеми як на регіональному, так і на глобальному рівні. Особливої уваги в цьому контексті потребує проблема імплементації принципу екстериторіальності у механізми регулювання офшоризації з метою гармонізації інтересів бізнесу та національної економіки.

*И. И. Стайкова, ассистент кафедры «Финансы и кредит»,
Севастопольский национальный технический университет*

ДИСБАЛАНС МЕЖДУ ПРИВЛЕЧЕННЫМИ ДЕПОЗИТНЫМИ И РАЗМЕЩЕННЫМИ КРЕДИТНЫМИ СРЕДСТВАМИ БАНКОВ УКРАИНЫ

В 2008-2009 гг. наблюдался спад объемов как депозитных так и кредитных операций, вызванный финансовым кризисом. За 2009 год произошел отток привлеченных средств из банковской системы в объеме порядка 24,8 млн. грн.. От привлеченными банками средств зависит размер банковских ресурсов, которые используются при осуществлении активных операций, в первую очередь – кредитных. С 2010 года ситуация в банковском секторе стала изменяться в лучшую сторону. Однако в последние годы наблюдается дисбаланс между привлеченными депозитными и размещенными кредитными средствами банков по срокам средств и по темпам их прироста. В первом случае не соблюдается золотое банковское правило, в соответствии с которым величина и сроки финансовых требований банка должны соответствовать размерам и срокам его обязательств. Во втором случае, дисбаланс указывает на то, что при увеличении объемов привлеченных средств, в последние годы, банки не используют данные средства в полном объеме для формирования ресурсов под активные кредитные операции. Вопрос подобного дисбаланса в распределении денежных средств в экономике Украины, является достаточно актуальным. В то время, как во всем финансовом мире стоит вопрос нехватки денежных средств, украинские банки не используют избыточную ликвидность для кредитования и развития экономики страны.

Рост депозитов на протяжении 2010-2012 гг. не сопровождается ростом кредитов (см. рис.1). Прирост депозитов в 2011 году составил 15,5%, а прирост кредитов лишь -9,65%. В 2012 году ситуация изменилась, но в худшую сторону. Остатки по депозитным счетам продолжали расти и прирост составил 16,45%, а прирост кредитов сократился на 7,2% и составил 2,45% (рис. 1).

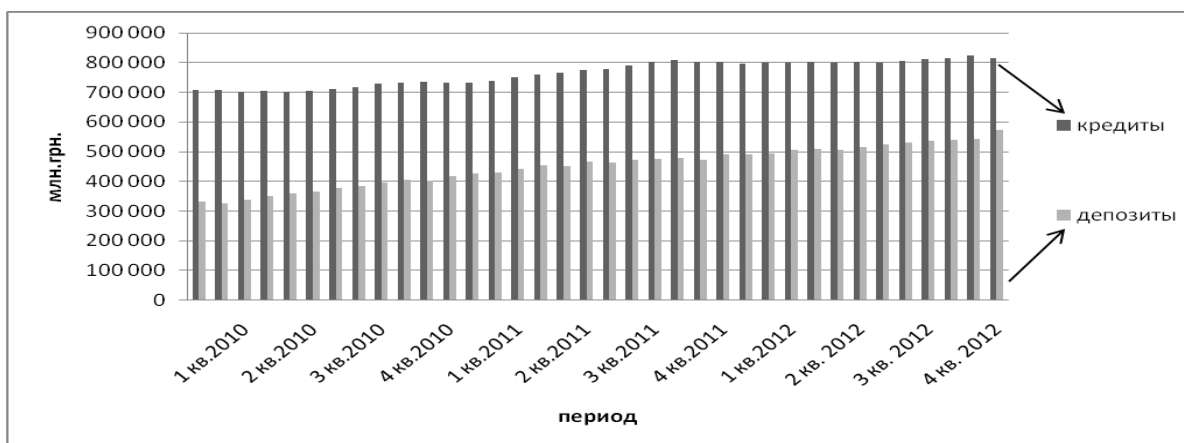
Рис. 1. Темп прироста депозитов и кредитов банков Украины

За январь текущего 2013 года портфель депозитов физических лиц увеличился на 8,5 млрд. грн.- до 377,8 млрд. грн.. Примечательно, что примерно 6 млрд. грн. из 8,5, являются депозитами в национальной валюте[3]. Данная тенденция объясняется желанием граждан успеть заключить договора с банками прежде чем они станут опускать процентные ставки по депозитам и поменяется курс гривны.

Многие украинские аналитики прогнозировали снижение процентных ставок по депозитам. По данным агентства Thomson Reuters, ставки по депозитам физических лиц стали снижаться уже в начале января 2013 года. Наиболее наглядно ставки падают по краткосрочным депозитам. За январь средневзвешенная ставка по депозитам на 3 месяца снизилась на 1,67 п.п. до 17,93%; по депозитам на 12 месяцев – на 0,36 п.п. до 19,03% [2]. Данная тенденция характерна и для валютных вкладов. Трехмесячные и годовые долларовые депозиты подешевели за январь 2013 года на 0,21 п.п. и на 0,20 п.п. соответственно [2]. Банки продолжают снижать процентные ставки, а клиенты продолжают размещать деньги на депозитных счетах.

Графики рисунка 2 демонстрируют дисбаланс не только по объемам кредитов и депозитов в украинских банках, но и по динамике их размещения.

На протяжении последних трех лет виден постоянный рост депозитов. Прирост кредитов в 2012 году, выданных юридическим лицам сократился и составил 4,8%, а за 2011 год -14%. В тоже время прирост депозитов физических лиц в 2011 году составил 14%, а в 2012 – 21%. [1]

Рис. 2. Динамика выданных кредитов и привлеченных депозитов в банковскую систему Украины

На сьогоднішній день банки не стремяться значительно увеличивать кредитование, несмотря на избыточную ликвидность, и придерживаются политики минимального риска в управлении своим кредитным портфелем. Причинами подобной ситуации могут быть, с одной стороны, повышение требований банков к заемщикам, и сокращение количества клиентов, готовых выполнить все условия банка для получения кредита; с другой стороны банки предпочитают направлять избыточно привлеченные средства в низкодоходные, но надежные государственные инструменты, как ОВГЗ. Банкам необходимо пересмотреть свою политику управления активами, предложить клиентам более лояльные условия кредитования, увеличив тем самым денежную массу в обращении дав толчок развития экономики.

Литература:

1. Основні показники діяльності банків України
http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
2. Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб За даними агенства "Thomson Reuters"
3. Статистичний бюлетень (електронне видання) архів
http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=71195
4. Депозити-2010: Год падаючих ставок <http://kr.ua/daily/270110/212143/>

***О. П. Староста, аспірант кафедри економіки підприємства,
менеджменту та логістики,
Ужгородський національний університет***

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРИТТЯ ДЕФІЦИТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Одним із найважливіших напрямів державних видатків є видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Значна частина цих коштів спрямовується до Пенсійного фонду України, враховуючи необхідність фінансового забезпечення із перерахунку пенсій та підвищення їх розміру, забезпечення мінімальних пенсій у розмірах, що відповідають прожитковому мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Важливою особливістю державних фінансів України є високий рівень видатків на пенсійне забезпечення, який у 2008 -2012 рр. становив від 15,6 до 18,1% ВВП. Порівняймо: аналогічний середній показник у постсоціалістичних країнах Європи у 2010 р. 8,5% ВВП (від 6,6% ВВП у Литві до 10,3% у Болгарії), а максимальний у розвинути країнах Європи(Італія, Франція, Греція) не перевищував 13,7% ВВП.

Упродовж останнього десятиліття видатки Пенсійного фонду значною мірою забезпечувались завдяки збільшенню участі в їх фінансуванні державного бюджету, близько 30% у структурі бюджету Пенсійного фонду складають надходження з бюджету. За 2010 – 2012 рр. до Фонду спрямовувалось 58,1 – 64,5 млрд. грн., в 2012 р. спостерігається збільшення асигнувань на 11%. Власні надходження Пенсійного фонду становили 2010 р. – 119,3 млрд. грн., 2011 р. – 139,1 млрд. грн., 2012 р. – 157,9 млрд. грн., протягом

досліджуваного періоду надходження збільшувались 16,5% у 2011 р. та 13,5% у 2012 р. При цьому дефіцит Пенсійного фонду становить 2010 р – 26,6 млрд. грн., 2011 р. -17,8 млрд. грн., 2012 р. – 15,3%. Наявність значного обсягу дефіциту Пенсійного фонду при збільшенні бюджетних асигнувань та власних надходжень пояснюється великими обсягами видатків на пенсійне забезпечення. Видатки на виплату пенсій становили в 2010 р. – 191,5 млрд. грн., 2011 р – 210,7 млрд. грн., 2012 р. – 233,7 млрд. грн., слід відмітити що витрати щорічно зростають приблизно на 20 млрд. грн. або на 12% щорічно.

Дана тенденція є наслідком:

- 1) Складної демографічної ситуації в країні та збільшенням рівня виплат на пенсії, що збільшує витрати;
- 2) Великих обсягів тіньової економіки та зниженням рівня заробітної плати, що значно зменшує власні надходження Пенсійного фонду.

Демографічна ситуація в Україні характеризується збільшенням групи осіб непрацездатного віку, станом на 2012 р. кількість пенсіонерів становить 13,8 млн. осіб, що становить 31% загальної кількості населення країни. Це призводить до збільшення навантаження на осіб працездатного віку, що сплачують внески на соціальне страхування. В Україні співвідношення працюючих та пенсіонерів становить майже один до одного (98 %): на 13,8 млн. пенсіонерів приходить 14 млн. платників внесків. В Естонії таке співвідношення становить 69 %, Польщі і Німеччині – 48, Франції – 38 % . За прогнозами до 2050 рр. кількість пенсіонерів збільшиться на 0,8 млн. осіб (майже весь цей приріст буде забезпечено збільшенням кількості пенсіонерів за віком) і досягне 14,6 млн. осіб. Тобто кількість пенсіонерів буде на чверть більшою, ніж кількість платників пенсійних внесків.

Слід зауважити, що в Україні за даними Державної служби статистики кількість безробітних станом на 2012 р. зафіксована на рівні 506,8 тис. осіб. Дана тенденція, звичайно, негативно впливає на стан надходжень, адже основне джерело наповнення бюджету Пенсійного фонду України (понад 95%) – це відрахування з фонду оплати праці. А зниження рівня безробіття на 50 % дало б змогу значно збільшити обсяг внесків, і відповідно зменшити навантаження на суспільство.

Тіньова зайнятість набула величезних масштабів в Україні, вона здійснює безпосередній вплив на економіку країни та на соціальні гарантії громадян. За даними вітчизняних вчених, нелегальні зарплати в Україні становлять більш ніж 140 мільярдів гривень. Це означає, що приблизно 50 мільярдів гривень не потрапляє до Пенсійного фонду.

Автор пропонує наступні шляхи поповнення бюджету Пенсійного фонду:

- 1) Збалансування солідарної системи, ліквідація не виправдано високої диференціації пенсій, які виплачуються з солідарної системи, а також значно скоротити пенсійні права, що отримуються достроково.
- 2) Легалізація зайнятості населення та заробітної плати, шляхом вдосконалення порядку оформлення трудових відносин, підвищення мінімальних державних гарантій в оплаті праці й забезпечення її диференціації залежно від складності робіт і кваліфікації працівників, посилення контрольних

заходів і штрафних санкцій за порушення законодавства про працю. При цьому не можна допустити збільшення податкового пресу на людей та підприємства.

3) Закріплення за Пенсійним фондом України самостійного джерела доходів, окрім страхового, не пов'язаного з фіскальним тиском. Наприклад, збільшення інших видів податків та зборів – деяких акцизів, ПДВ. Унаслідок відсутності навантаження на фонд оплати праці у роботодавців не буде мотивації до стримування зростання цього фонду та виводу його « в тінь».

4) Реформування економіки, її реструктуризація з метою відродження, розвитку та поширення реального сектора. Належить змінити пропорції перерозподілу ВВП, збільшити частку заробітної плати у вартості кінцевого продукту або послуги до європейського рівня, а також відродити та розширити внутрішній ринок праці, щонайперше, шляхом створення нових робочих місць.

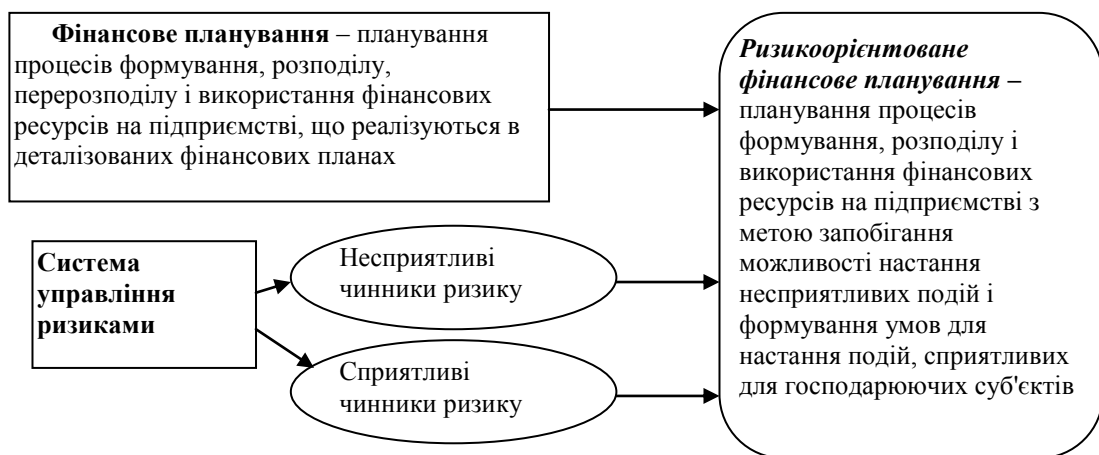
***В. В. Степура, старший викладач кафедри фінансів,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля***

СИСТЕМА РИЗИКООРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ринкові перетворення в економіці України, погіршення умов підприємницької діяльності, посилення конкурентної боротьби, нестабільність фінансового стану підприємств вимагають пошуку якісно нових підходів до фінансового управління. Невизначеність господарювання вітчизняних підприємств призводить до зростання ризиків, що вимагає впровадження в практику планування методів управління ризиками. Насьогодні, не дивлячись на наявність розробок в сфері ризик-менеджменту і різноманіття підходів до фінансового планування, дані інструменти фінансового менеджменту реалізуються ізольовано один від одного, а також відсутнє теоретичне обґрунтування необхідності їх взаємодії. Це призводить до зниження фінансової стійкості і платоспроможності підприємств, зважаючи на те, що у фінансових планах не передбачене фінансування витрат на проведення протиризикових заходів. В зв'язку з цим виникає необхідність розробки методичного підходу до організації ризикоорієнтованого фінансового планування на підприємствах.

Положення системно-цільового підходу до фінансового планування полягають в наступному: 1) адаптивність системи фінансового планування за рахунок інтеграції елементів ризик-менеджменту і планування; 2) розробка фінансових планів залежно від обмежень показників фінансової стійкості; 3) планування фінансових витрат на проведення заходів з управління ризиками. Для оцінки цих витрат запропоновано систему показників статистичного аналізу (середнє квадратичне значення, стандартне відхилення, квадратичний коефіцієнт варіації) та можливих втрат від ризиків (прибутку, виручки, власного капіталу, грошових коштів).

Ризикоорієнтоване фінансове планування передбачає здійснення заходів щодо управління ризиками, націлених не тільки на запобігання несприятливим подіям, але і на формування умов для настання сприятливих подій. Інтеграція фінансового планування і ризик-менеджменту в систему ризикоорієнтованого фінансового планування сприятиме, по-перше, мінімізації управлінських витрат, а, по-друге, врахуванню чинників ризиків в процесі прийняття планових рішень щодо забезпечення фінансової стійкості підприємств і формування планових документів підприємства. Взаємозв'язок ризикоорієнтованого фінансового планування з двома елементами фінансового менеджменту – фінансовим плануванням і ризик-менеджментом наведена на рис. 1.

Рис. 1. Взаємозв'язок управлінських функцій: планування, ризик-менеджмент, ризикоорієнтоване фінансове планування

Методологічним базисом ризикоорієнтованого фінансового планування є принципи: ієрархії, адаптивності, оптимальності витрат, взаємного зв'язку, структурної цілісності. Структуру процедур ризикоорієнтованого фінансового планування в загальному вигляді можна представити послідовністю етапів:

1) підготовка і аналіз необхідної інформації – відомості регулятивно-правового характеру, відомості нормативно-довідкового характеру, дані системи бухгалтерського і управлінського обліку, статистичні дані, дані про ризики і джерела їх виникнення;

2) побудова моделі фінансового планування – визначення пріоритетів і параметрів планування на підставі ідентифікації видів діяльності та структурних підрозділів з урахуванням рівня централізації організаційно-функціональної структури та розміру підприємства;

3) вибір методів фінансового планування – здійснюється за критеріями придатності для планування сприятливих умов забезпечення фінансової стійкості, оцінки наслідків ризикових ситуацій та визначення напрямів зниження ризиків;

4) формування системи показників – об'єднує планові показники і показники фінансової стійкості (платоспроможності, відтворювальних процесів, фінансової стабільності, втрат від ризиків підприємницької діяльності);

5) розробка стратегічного фінансового плану – передбачає поєднання моделей планування фінансових активів та капіталу в єдиний фінансовий контур, який пов'язаний з іншими підсистемами планування;

6) розробка оперативних фінансових планів – основний акцент зроблено на плануванні поточних надходжень грошових коштів і платежів підприємства, дотримуючись їх узгодження за обсягами і в часі;

7) розробка ризикоорієнтованих фінансових планів – передбачає визначення планових показників витрат на реалізацію вибраних методів управління ризиками та їх включення в фінансові плани (план прибутків і збитків та план руху грошових коштів) з позиції конкретизації їх статей без зміни структури;

8) регламентація системи фінансового планування – визначення планового періоду, видів планів, порядку розробки, представлення планів ЦФВ, їх консолідації та коректування;

9) контроль за реалізацією фінансових планів – збір інформації за встановленими параметрами фінансових планів, їх контроль і аналіз, формування інформації для прийняття управлінських рішень.

Впровадження ризикоорієнтованого фінансового планування сприятиме підвищенню якості та ефективності фінансового планування завдяки коригуванню планових рішень залежно від рівня фінансової стійкості підприємств і ризиків підприємницької діяльності.

*О. І. Стурська, аспірант,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БАНКУ РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Важливою умовою на шляху якісно нових трансформаційних змін економіки та перспективою соціально-економічного розвитку будь-якої країни в сучасних посткризових умовах є ефективне використання державного інвестиційного кредиту. Під державним інвестиційним кредитом розуміємо сукупність економічних взаємовідносин між державою (у ролі кредитора, співкредитора або гаранта) та фізичними і юридичними особами (позичальниками) з приводу фінансування інвестиційних та інноваційних проектів, пільгового та споживчого фінансування державою пріоритетних базових галузей економіки для досягнення економічного чи соціального ефекту.

Світова практика використання банку розвитку в системі державного інвестиційного кредитування є достатньо широкою. Зазначимо, що банк розвитку є спеціалізованою державною фінансово-кредитною установою, що створюється урядом або функціонує на основі державних гарантій та сприяє довгостроковому фінансуванню пріоритетних проектів, що сприяють розвитку економіки та вирішенню соціальних завдань [1, с.67-68]. Так, у Німеччині існує Банк реконструкції і розвитку Німеччини (KfW), у Бразилії – Національний

банк економічного і соціального розвитку (BNDES), у Китаї – Державний банк розвитку (CDB), у Мексиці – Національна фінансова корпорація (NAFIN), у Чилі – Корпорація розвитку (CORFO), У Перу – Фінансова корпорація розвитку (COFIDE), у Колумбії – Інститут промислового розвитку [2, с.49-51].

Серед перспектив використання банку розвитку в системі державного інвестиційного кредитування в Україні виділяємо створення сприятливих умов доступу економічних суб'єктів до комерційних кредитів, сприяння становленню і розвитку базових галузей промисловості шляхом повного або часткового фінансування інвестиційних проектів, надання експортних кредитів та їх страхування від комерційних та політичних ризиків тощо.

Вирішити проблему нестачі бюджетних ресурсів для державного інвестиційного кредитування можна за рахунок спрямування, за допомогою банку розвитку, частини кредитних ресурсів, які отримує Україна від міжнародних фондів та організацій, на фінансування масштабних проектів розвитку пріоритетних галузей економіки. Така практика залучення банком розвитку пільгових кредитів від міжнародних організацій та фондів, для вирішення соціальних завдань та реалізації пріоритетних інвестиційних проектів, широко використовується закордоном.

На нашу думку, створення банку розвитку в Україні стане вагомим кроком у напрямку активізації процесів державного інвестиційного кредитування. Зважаючи на те, що в Україні поширеними формами державного інвестиційного кредитування є кредитування фермерських господарств, кредитування молодих сімей на будівництво та реконструкцію житла, кредитування здобуття освіти, банк розвитку може стати сполучним елементом між міжнародними фондами та організаціями, державними цільовими фондами України, комерційними банками та позичальниками.

З метою раціонального використання бюджетних коштів та активізації банківської діяльності в Україні, при державному інвестиційному кредитуванні, банк розвитку міг би приймати рішення про кредитування за рахунок власних ресурсів, або про залучення інвестиційних ресурсів комерційних банків до кредитування. Проте, оскільки мова йде про пільгові кредити, то банк розвитку, залежно від виду державного кредитування, зможе визначати форму підтримки кредиту наданого комерційним банком, наприклад: погашення всіх або частини відсотків за кредитом, погашення частини основної суми боргу, надання власної гарантії повернення позичальником даного кредиту чи відсотків за користування ним.

Якщо ж банк розвитку вважатиме за доцільне кредитування певних проектів за рахунок власних ресурсів, то, на нашу думку, в такому випадку, необхідним буде пошук оптимально рішення щодо розподілу ресурсів між інвестиційними проектами. Незважаючи на пільговий характер та соціальну спрямованість деяких проектів, вибір оптимального розподілу фінансових ресурсів між ними все ж повинен ґрунтуватися на оцінці максимально можливого сумарного доходу від реалізації цих проектів.

Таким чином, на основі вищеподаної інформації зазначимо, що використання банку розвитку для обслуговування інвестиційних проектів в пріоритетних галузях економіки безперечно сприятиме розвитку системи

державного інвестиційного кредитування в Україні. Крім того, залучення комерційних банків до державного інвестиційного кредитування банком розвитку сприятиме активізації банківської діяльності в Україні та дозволить значно збільшити обсяги державного інвестиційного кредитування.

Список використаної літератури:

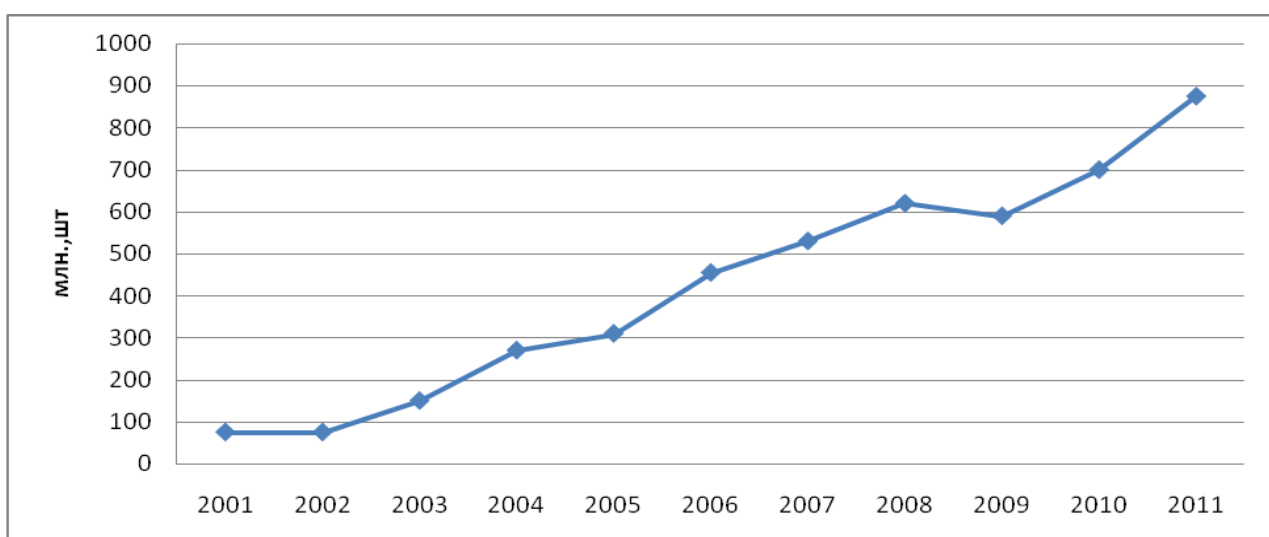
1. Шкадюк В. Б. Світовий досвід діяльності державних банків розвитку: висновки для України / В. Б. Шкадюк // Економіка та держава. – 2009. – № 10. – С. 65-68
2. Захарін С. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. / Захарін С. // Економіка України. – 2010. – № 12. – С. 48-54.

І. В. Супрунова, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри фундаментальних економічних дисциплін,
Житомирський державний технологічний університет

ЗАГРОЗИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

Пластикові картки набувають все більшого поширення в Україні, але проблемою є забезпечення безпеки їх використання, розвиток розгалуженої інфраструктури використання карток різного класу, які мають властивості, що найбільшою мірою задовольняють споживачів України. Перед сучасною економікою України стоїть необхідність удосконалення грошово-кредитної системи, яка значною мірою залежить від організації та розвитку банківських платіжних систем, одним із інструментів яких виступають пластикові картки.

Сьогодні спостерігається гостра конкуренція банків щодо їхньої боротьби за нові сегменти ринку пластикових карток. Виходячи із статистичних даних НБУ⁶ ринок платіжних карток в Україні активно розвивається (рис. 1).

Рис. 1. Кількість платіжних карток, емітованих банками

⁶ <http://www.bank.gov.ua>

Станом на 2012 рік членами платіжної системи виступали 142 банки (80,7% від кількості банків, що мають ліцензію Національного банку на здійснення банківських операцій). Загальна кількість карток Національної системи масових електронних платежів на 2012 р. становила 1,7 млн. одиниць. Протягом року із застосуванням платіжних карток Національної системи масових електронних платежів було виконано 25,8 млн. операцій на суму 24,2 млрд. грн.

Статистика засвідчує, що зацікавленість клієнтів у надійному і зручному засобі розрахунку стимулює діяльність банків у наданні різноманітних якісних послуг і продуктів. За допомогою карток клієнти можуть отримувати заробітну плату та пенсію, розраховуватися в торговельних мережах, замовляти та оплачувати найрізноманітніші послуги, здійснювати банківські перекази та одержувати кредити.

Проте у пластикових карток є і ряд недоліків. Так, в світі з'явилося покоління достатньо кваліфікованих шахраїв, здатних вилучати гроші з банкоматів за фальшивими пластиковими картками. Картки з магнітною смугою достатньо легко підробити, а PIN-код можна визначити різними способами. Оскільки гроші, які зберігаються на пластикових картах, не мають матеріальної форми, підрахунок їх не можна здійснити без спеціальної апаратури, тому момент крадіжки стає відомий власнику не відразу. Крім того, реальні документи, які можна було б пред'явити, наприклад, в суді, відсутні.

Найбільш поширеними схемами шахрайства з банківськими картами в 2008-2012 рр., систематизовані О. Захаровим, є наступні:

- оприлюднення відомостей про ПІН-код самим власником картки – при викраденні карти з нею збірагався ПІН-код на якомусь носії (аркуші паперу, записній книжці, мобільному телефоні);

- дружнє шахрайство – використання у власних цілях карти з попередньою поінформованістю про ПІН-код членами сім'ї, близькими друзями, колегами по роботі;

- підглядання з-за плеча – дізнання шахраями ПІН-коду при його введенні власником картки у банкоматі, викрадення картки;

- фальшиві банкомати – шахраї розробляють і виробляють фальшиві банкомати, або переробляють старі, які виглядають як справжні;

- копіювання магнітної смуги – даний вид шахрайства передбачає використання особливих видів пристроїв, що зчитують інформацію з магнітних смуг карт;

- помилковий ПІН-ПАД – власникові картки пропонується ввести ПІН-код не в справжній ПІН-ПАД (пристрій для вводу ПІН-коду), а в його імітацію, яка запам'ятає введений код;

- голосовий вішинг – новий вид шахрайства, що використовує технологію, що дозволяє автоматично збирати інформацію, таку як номери карток і рахунків;

- вірус, що вражає банкомати, – вірус, який відстежує вироблені операції і краде інформацію з пластикових карт, передаючи її шахраям.

Європейський союз для боротьби з підробленими банківськими картками має намір ввести новий вид пластикових карток, які будуть замість магнітної стрічки оснащені чіпом.

Зазначені проблемні питання негативно впливають на розвиток ринку платіжних карток і призупиняють його. Для розвитку ринку платіжних карток, перш за все, необхідно підвищити довіру громадян до банківської системи, максимально захистити банківську платіжну систему від несанкціонованого доступу комп'ютерних мереж банку.

Також необхідно вдосконалити механізм користування платіжними картами, так як для людей похилого віку цей механізм є не дуже зручним, розробити захист пластикових карток від природних чинників. Доцільно більш розширити мережу безготівкових банківських пристроїв, а особливо у торгівельних мережах, що стимулюватиме безготівкові розрахунки за товари та послуги.

***Б. І. Сюркало, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ІМАНЕНТНИЙ ДЕТЕРМІНІЗМ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

В наш час термін «моніторинг» має розповсюджений вжиток і дедалі більше застосовується в різноманітних сферах буття. В економіці, а саме у фінансовій сфері широкоживаними є поняття «моніторинг фінансової діяльності», «моніторинг фінансових процесів», «фінансовий моніторинг» тощо. Якщо в першому і другому випадку йдеться фактично про відслідковування показників фінансової діяльності, то у другому випадку мова йде про запобігання та протидію незаконним діям у фінансовій сфері. Особливо яскраво це виражається в сфері протидії легалізації незаконно отриманих доходів, боротьби з корупційними діяннями та недопущення фінансування тероризму. Цей напрям діяльності прийнято називати терміном «державний фінансовий моніторинг». На сьогодні в правовому полі поняття «фінансовий моніторинг» та «державний фінансовий моніторинг» визначені лише в контексті протидії легалізації незаконно отриманих доходів та фінансування тероризму. Проте зазначене явище потребує додаткового дослідження та визначення його місця у системі фінансових відносин.

За результатами проведеного нами дослідження, було визначено, що фінансовий моніторинг є одним із функціональних елементів управління фінансами. Він тісно пов'язаний та здійснюється одночасно із іншими елементами управління такими як аналіз фінансово-господарських процесів і показників, фінансове прогнозування і планування на основі прогнозів та обраної фінансової політики, поточний контроль і регулювання та контроль виконання фінансових планів по завершенні планового періоду.

Управління фінансами здійснюється на основі аналізу, прогнозування, затвердженні планів і планових ключових показників діяльності до початку планового періоду, та забезпеченні досягнення фактичних ключових показників діяльності у відповідності із запланованими протягом планового періоду. Забезпечення досягнення відповідності фактичних показників плановим відбувається за рахунок поточного контролю і оперативного регулювання діяльності. Прикінцева звірка показників відбувається за рахунок фактичного

(ретроспективного) контролю. Отже, ефективність управління фінансами залежить від двох груп чинників: якість проведеного аналізу, політики управління фінансами і точності розроблених прогнозів з одного боку та якості оперативного виконання ключових показників діяльності і виваженості, глибини розрахунків, гнучкості фінансових планів. Кінцевим показником першої групи чинників є розроблений, затверджений і обов'язковий до виконання фінансовий план – як документ. Кінцевим показником другої групи чинників є результат виконання фінансового плану – як показник ефективності фінансового планування. Так чи інакше, але задовольняти інтереси та ефективним буде управління фінансами саме в плановому періоді лише за виконання однієї умови: у разі тотожності фактичних ключових показників плановим. У разі наявності відхилень можна говорити про не виконання плану та неефективність управління фінансами саме в плановому періоді.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що технологія управління фінансами потребує додаткового функціонального елемента, який виконуватиме превентивну коригувальну функцію на початку планового періоду. Тому на сьогодні широкоживаним стає фінансовий моніторинг – як елемент управління фінансами. Конкурентною перевагою фінансового моніторингу від існуючих контрольних систем – є надвисока точність та оперативність. Власне для підтримки прийняття управлінських рішень необхідно отримати відповідь на питання стосовно критичних меж відхилень, що можуть вплинути на результат виконання планових показників.

Значення фінансового моніторингу проявляється в тому, що на відміну від фінансового контролю фінансовий моніторинг здійснює відстеження не самих ключових показників діяльності, а показує можливість досягнення фактичних показників до запланованих значень на початку періоду, а також величину похибки при здійсненні планування. Фінансовий контроль дає таку можливість здійснити за відхиленнями ключових показників як правило на завершенні періоду. Тобто, фактично фінансовий моніторинг дає можливість визначити ефективність фінансового планування за визначений період часу та здійснити необхідні коригуючі дії при критичних значеннях показників на той момент коли плановий період тільки розпочався та не змінювати планові показники. Або навпаки, результатом моніторингу за перший моніторинговий період може бути зміна і оперативне коригування фінансових планів у відповідності до дії нових обставин.

Наявність внутрішнього (іманентного) передвизначення фінансового моніторингу проявляється не тільки в його сутності але і в детермінації (превалюванні) застосування цього відносно нового явища-терміну у господарській діяльності суб'єктів господарювання, його широкому вжитку, прогресу у віднайденні нових методів фінансового моніторингу. Превалювання такої конкурентної переваги фінансового моніторингу, як оперативність надає змогу здійснювати оперативні превентивні дії в ході реалізації фінансової політики, та зменшувати навантаження на розробку нових фінансових стратегій. Зазвичай фінансові стратегії будувались на результатах аналізу виконання попередніх планових періодів, а досвід переносився на наступні планові періоди, що в цілому продовжувало практику низької ефективності

виконання фінансових планів в кожному конкретному періоді на основі використання лише методів регулювання і контролю. Тому, використання фінансового моніторингу поряд з існуючими методами управління фінансами є завідомо виграшною та ефективною стратегією.

Напрямами подальших розвідок у даній сфері можна визначити пошук методів, що дозволятимуть реалізовувати превентивну функцію фінансового моніторингу. Вважається доцільним використовувати розрахунок ймовірності настання подій, зважених на величину ключових планових показників діяльності та допустимих меж їх відхилень.

***С. В. Тарасенко**, здобувач кафедри бухгалтерського обліку,
Житомирський державний технологічний університет*

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФЛОТУ СУДНОПЛАВНИХ КОМПАНІЙ

Однією з особливих складових відображення судна в системі бухгалтерського обліку є нормативне регулювання, що визначає специфіку та основні складові даного процесу. Так, основою організації бухгалтерського обліку суден в складі необоротних активів лежить система регулювання бухгалтерського обліку та вибір альтернативних варіантів в положеннях облікової політики.

Для обґрунтування розвитку напрямів удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку суден в складі необоротних активів розглянемо систему регулювання. Говорячи про регулювання бухгалтерського обліку зазвичай вченими використовується чотирирівнева: перший рівень (Кодекси та Закони України, Укази Президента України, постанови КМУ), другий (нормативні документи Мінфіну України, Держкомстату України, Держказначейства, ДПА, НБУ України та інших відомств, котрі реєструють у Мінюсті України), третій (нормативні акти, інструкції, методичні рекомендації, вказівки, листи міністерств і відомств), четвертий (робочі документи, що формують облікову політику на підприємстві).

Проте зважаючи на особливості кожного окремого об'єкту бухгалтерського обліку вважаємо, що система бухгалтерського обліку не може вміститися в стандартні рівні регулювання. Це пов'язано в першу чергу з необхідністю ідентифікації особливостей об'єкта, та економічних відносин з приводу нього, які також стають об'єктом законодавчого регулювання та напříмо регулювання галузі, до якого належить підприємство, господарська діяльність якого є об'єктом організації бухгалтерського обліку.

Виходячи з цього система регулювання бухгалтерського обліку суден в складі необоротних активів повинна включати в себе складові регулювання як власне бухгалтерського обліку в Україні так і систему регулювання судноплавної галузі та економічних відносин з приводу судна. Це дає можливість про виділення наступних рівнів системи регулювання бухгалтерського обліку суден в складі основних засобів судноплавного підприємства (табл. 1).

Система регулювання бухгалтерського обліку транспортних засобів (суден) в судноплавних компаніях

Національна система регулювання економічних відносин			
<i>Регулювання економічних відносин в країні національними та міжнародними нормативними актами, які визначають особливості здійснення господарських операцій з основними засобами, зокрема суднами які належать судноплавним компаніям</i>			
Конституція України	Податковий кодекс	КзПП	Митний кодекс
Бюджетний кодекс	Цивільний кодекс	Господарський кодекс	Водний кодекс
Національна система регулювання судноплавної галузі			
<i>Регулювання економічних відносин в суднопластві національними нормативними актами, які визначають особливості операцій з основними засобами, зокрема суднами які належать судноплавним компаніям</i>			
Ратифіковані міжнародні угоди з країнами світу (Додаток Л)		Закон України Про Транспорт	
Кодекс торговельного мореплавання			
Система регулювання бухгалтерського обліку основних засобів – суден			
<i>Міжнародний рівень</i>		<i>Національний рівень</i>	
<u>Міжнародні стандарти фінансової звітності</u>		<u>Положення (стандарти) бухгалтерського обліку</u>	
16 “Основні засоби”	17 “Оренда”	7 “Основні засоби”	14 “Оренда”
13 “Оцінка справедливої вартості”		16 «Витрати»	9 “Запаси”
21 “Вплив змін валютних курсів”		27 “Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність”	
36 “Зменшення корисності активів”		Інструкція про застосування Плану рахунків	
Внутрішній рівень регулювання бухгалтерського обліку суден			
<i>Політики судноплавної компанії</i>			
<u>Облікова політика</u>	<u>Договірна політика</u>	<u>Податкова політика</u>	<u>Екологічна політика</u>
Регулює порядок відображення суден та їх амортизації	Регулює особливості процесу придбання та реалізації суден	Регулює амортизацію суден, визнання доходів від реалізації	Регулює особливості використання суден без шкоди НС
Регулювання організації бухгалтерського обліку суден			
Положення про бухгалтерську службу	Посадова інструкція головного бухгалтера	Посадова інструкція бухгалтера з обліку суден	
Положення про комп'ютеризацію обліку		Положення про документообіг	
Регулювання методики бухгалтерського обліку			
Інструкція з бухгалтерського обліку суден	Інструкція з нарахування амортизації суден	Інструкція з обліку капітального ремонту	Інструкція з обліку поточного ремонту суден
Інструкція з проведення інвентаризації	Інструкція з формування внутрішньої звітності	Інструкція з формування фінансової звітності	Робочий план рахунків

Національна система регулювання судноплавної галузі, об'єктом якої є економічні відносини в суднопластві. Складовими даної системи є національні нормативні акти, які визначають особливості операцій з основними засобами, зокрема суднами які належать судноплавним компаніям.

Система регулювання обліку основних засобів, складовими яких виступають морські/річкові судна. Дана система складається з двох рівнів: міжнародний та національний. Перший пов'язаний з впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (IAS/IFRS), а другий із застосуванням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Організація обліку у відповідності до того чи іншого рівня залежить від особливостей діяльності підприємства та його організаційно-правової форми (акціонерні товариства обов'язково складають звітність на МСФЗ (IAS/IFRS)). Особливою складовою даного рівня регулювання виступає Інструкція про застосування Плану рахунків, який в світлі останніх змін (відмінна субрахунків), відповідає як національним так і міжнародним стандартам.

Внутрішній рівень регулювання представлений трьома підрівнями: політики судноплавної компанії (облікова, договірна, податкова, екологічна); регулювання організації обліку суден в частинні організації бухгалтерської служби, організації роботи бухгалтера, вибору форми ведення обліку (комп'ютерна) та організації документообігу; регулювання методики обліку суден.

Таким чином, запропонований підхід до структуризації системи регулювання бухгалтерського обліку морських/річкових суден, враховує не лише суто облікові аспекти, але економічні та правові основи судна. Особливого значення дана система набуває при умові раціонального використання законодавчої варіативності бухгалтерського відображення суден в складі необоротних активів.

*Н. В. Темнікова, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних ринкових умовах однією з ключових характеристик економічних систем є фінансова спроможність, яка дозволяє забезпечувати розвиток підприємства за умов несприятливого впливу ризиків та постійних змін економічного середовища. Фінансова спроможність підприємств залежить від ефективності їх фінансової політики, підґрунтям розробки якої є інформація, отримана за результатами аналізу фінансової спроможності. Необхідність розробки нових підходів до аналізу фінансової спроможності підприємств визначається наступними обставинами: недостатність інформації щодо стану фінансової спроможності та рівня ризику її зниження; недосконалість методів узагальнення аналітичної інформації для потреб розробки фінансової політики підприємств; недостатність інформації для адаптації до динамічних змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Основними вимогами до системи аналізу фінансової спроможності підприємств визначено такі: 1) оцінка якісних і кількісних характеристик фінансової спроможності; 2) використання відносних фінансових показників та індексів їх зростання для забезпечення умови порівняності різномірних економічних величин; 3) оцінка фінансової спроможності з погляду динамічного і статичного підходів; 4) співставлення з нормативними значеннями показників; 5) перевірка дотримання динамічного нормативу (співвідношення темпів зростання показників); 6) врахування тенденцій зміни показників за ряд періодів, що відображають зміни фінансової спроможності. Запропонований методичний підхід до аналізу фінансової спроможності підприємства включає наступні етапи:

Етап 1. Визначення типів фінансової спроможності: абсолютна, нормальний, порушений, передкризовий і кризовий стан. Зниження характеристики фінансової спроможності від позитивної (абсолютної) до негативної означає відповідно: зниження вірогідності постійної фінансової спроможності (нормальний стан); зростання вірогідності тимчасової фінансової

неспроможності (порушений стан); припущення про виникнення регулярних проблем забезпечення фінансової спроможності (передкризовий стан); негативний ступінь фінансової спроможності (кризовий стан та банкрутство).

Етап 2. Визначення критеріїв та показників фінансової спроможності. Фінансову спроможність підприємства пропонується оцінювати за трьома критеріями: нормативний – відповідність показників фінансової спроможності, рекомендованим рівням; динамічний – відповідність тенденції (зростання, позитивна, негативна, зниження); нормативно-динамічний – відповідність динамічному нормативу. Методичною основою аналізу фінансової спроможності підприємства є система показників платоспроможності, яку розширено блоками показників фінансової стійкості та рентабельності.

Етап 3. Інтегральна оцінка фінансової спроможності з використанням визначених критеріїв за формулою:

$$I_{\text{фс}} = \sqrt{\left(\sum_{k=1}^m \text{ПЗС}_k \left(\sum_{i=1}^{n_k} \text{НП}_i \right) \right)^2 + \left(\sum_{k=1}^m \text{ПЗС}_k \left(\frac{1}{z_k} \sum_{i=1}^{s_k} \sum_{j=1}^{s_k} \text{ПВ}_{ij} \right) \right)^2 + \left(\sum_{k=1}^m \text{ПЗС}_k I_k \sum_{q=1}^h \frac{\text{ПЗТ}_q}{\max(\text{ПЗТ}_q)} \left(\frac{1}{n_k} \sum_{i=1}^{n_k} B_{iq} \right) \right)^2}, \quad (1)$$

де I_k , ПЗС_k – інтегральний індекс зміни показників k -ої складової фінансової спроможності та показник значущості цієї складової; m – кількість складових; НП_i – нормовані показники фінансової спроможності; n_k – кількість показників, що характеризують k -ту складову фінансової спроможності; z_k , s_k – кількість нормативних співвідношень темпів зростання та кількість показників у динамічному нормативі k -ої складової; ПВ_{ij} – показник відповідності нормативному порядку між i -м і j -м показниками; ПЗТ_q – показник значущості q -ої тенденції; h – кількість тенденцій; B_{iq} – елементи матриці відповідності темпу приросту показників фінансової спроможності q -й тенденції.

Етап 4. Аналіз ризиків, що впливають на рівень фінансової спроможності підприємств, за такими припущеннями: 1) ризик зниження фінансової спроможності є складовою підприємницького ризику; 2) під ризиком зниження фінансової спроможності розуміється її негативне відхилення від очікуваного рівня, які можуть відбутися в результаті вибраного рішення щодо вибору політики фінансової спроможності; 3) основними елементами ризику зниження фінансової спроможності підприємства є ризики зниження фінансової стійкості, платоспроможності, рентабельності; 4) компонент ризику присутній у всіх управлінських рішеннях щодо вибору політики фінансової спроможності, а зростання фінансової спроможності – це винагорода за ризик; 5) при однаковому розмірі потенційного зростання рівня фінансової спроможності доцільним є вибір варіанту, пов'язаного з меншим рівнем ризику.

Апробація методичного підходу до аналізу фінансової спроможності показала його придатність для підприємств різних галузей. Результати аналізу, наведені в табл. 1, свідчать про передкризовий стан та високий рівень варіації показників фінансової спроможності більшості досліджуваних підприємств.

Результати аналізу фінансової спроможності досліджуваних підприємств Луганської області, 2012 р.

Підприємство	Показники	за складовими фінансової спроможності:			Інтегральні показники	Стан фінансової спроможності
		платоспроможності	рентабельності	фінансової стійкості		
ПАТ “Луганськтепловоз”	ПФС	0,0927	0,1895	0,0989	0,1181	кризовий
	ПР	0,4336	0,3616	0,3028	0,3660	
ПАТ “Луганський завод гірничого машинобудування”	ПФС	0,4050	0,2003	0,2992	0,2967	передкризовий
	ПР	0,4629	0,1865	0,3164	0,3219	
ПАТ “Стаханівський завод феросплавів”	ПФС	0,1205	0,2631	0,0499	0,1599	кризовий
	ПР	0,4165	0,6433	0,570	0,5432	
ПАТ “Алчевський металургійний комбінат”	ПФС	0,4180	0,2382	0,3788	0,3363	передкризовий
	ПР	0,3906	0,1416	0,3756	0,3026	
ПАТ “Краснодон вугілля”	ПФС	0,4544	0,3459	0,2219	0,3529	передкризовий
	ПР	0,2457	0,1416	0,2499	0,2124	
ДПАТ “Шахта Білоріченська”	ПФС	0,5386	0,2765	0,3510	0,3869	передкризовий
	ПР	0,9004	0,8584	0,3836	0,7141	

Позначення: ПФС – показники фінансової спроможності, ПР – показники ризиків

Розроблений методичний підхід до аналізу фінансової спроможності підприємства дозволяє: визначити рівень фінансової спроможності за різноаспектними змістовними характеристиками та критеріями; оцінити досягнення цілей забезпечення фінансової спроможності, виражені інтегральним показником; здійснити вибір варіанту політики фінансової спроможності підприємства на основі результатів оцінювання очікуваного рівня фінансової спроможності та ризику її зниження.

**Ю. М. Тимощенко, асистент кафедри
бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»**

СПРАВЕДЛИВА ВАРТІСТЬ ПРИ ПЕРВІСНОМУ ВИЗНАННІ АКТИВІВ У КОНТЕКСТІ ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Активи суб'єктів господарювання знаходяться у постійному кругообігу, переходять з однієї форми в іншу, тобто беруть безпосередню участь у господарських процесах підприємства: придбанні, виробництві, реалізації. На кожному етапі одним з завдань бухгалтерського обліку є визначення вартості придбаних, створених, обмінаних чи отриманих іншим шляхом активів. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначена пріоритетною оцінка за історичною (фактичною) собівартістю – виходячи з витрат на їх виробництво та придбання [3]. Разом з цим в практиці вітчизняних підприємств достатньо широко застосовуються й інші види вартості – теперішня, справедлива, ліквідаційна тощо. Як правило, за цими видами вартості оцінка здійснюється на дату балансу.

Гармонізація національних стандартів бухгалтерського обліку з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та прийняття у липні

2012 р. МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» надають справедливій вартості ще більшого значення. Слід зазначити, що й саме значення терміну змінено. Так, раніше МСФЗ та МСБО визначали справедливу вартість як суму, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами [1]. З набуттям чинності МСФЗ 13 справедлива вартість – це ціна, яка була б отримана за продаж актива чи сплачена за передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки [2].

Даний стандарт описує порядок визначення справедливої вартості при первісному визнанні. Зазначається, що коли придбано актив в операції обміну такого актива, ціна операції – це ціна, сплачена за придбання актива (тобто ціна входження). З протилежного боку, справедлива вартість актива – це ціна, яка була б отримана за продаж актива (тобто ціна виходу).

Суб'єкти господарювання не обов'язково продають активи за цінами, сплаченими при їх придбанні. У багатьох випадках ціна операції дорівнюватиме справедливій вартості. Наприклад, це може бути у випадку, коли на дату операції операція придбання актива відбувається на ринку, на якому актив був би проданий.

Визначаючи чи дорівнює справедлива вартість при первісному визнанні ціні операції, згідно з МСФЗ 13, суб'єкт господарювання має врахувати всі чинники, характерні для даної операції та актива. Наприклад, чи не відбувається дана операція під тиском, або чи не вимушений продавець прийняти ціну в операції, зазнаючи фінансових труднощів [2].

Крім того щодо первісного визнання об'єктів за справедливою вартістю слід пам'ятати, що якщо інший МСФЗ вимагає або дозволяє суб'єктові господарювання оцінювати актив за справедливою вартістю, і ціна операції відрізняється від справедливої вартості, то суб'єкт господарювання визнає отриманий в результаті прибуток або збиток у прибутку або збитку, окрім випадків, коли такий МСФЗ передбачає інше.

Таким чином, справедлива вартість стає видом вартості, яка застосовується при придбанні, реалізації та й далі використовується при формуванні інформації про активи на дату балансу. Оперувати виключно історичною (фактичною) собівартістю залишається можливим, на нашу думку, лише на етапі виробництва.

Отже, набуття чинності МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» має вплинути не лише на практику діяльності суб'єктів господарювання при формуванні інформації про вартість активів на всіх етапах їх кругообігу, а й спонукає наукові кола до досліджень стосовно співвідношення історичної і справедливої вартості, а також набуття широкого вжитку в бухгалтерському обліку нових термінів щодо справедливої вартості – «ціна входження», «ціна виходу».

Список літератури:

1. МСБО 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс] // сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014.
2. МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» // [Електронний ресурс] // сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] // сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

*Н. М. Ткачук, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів,
Тернопільський національний економічний університет*

КРИТЕРІЇ ДОХІДНОСТІ АКЦІОНЕРНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В ОПЕРАЦІЯХ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ

Досвід останніх десятиліть показує, що багато операцій з корпоративної і банківської консолідації виявляються згодом неефективними або малоефективними. Основна причина цього полягає у здійсненні банками високих виплат премій за поглинання, що згодом унеможлиблює забезпечення достатньо високого рівня дохідності на акції новоутвореної банківської структури, а отже, й реалізацію повною мірою переваг від злиття чи поглинання.

Операції злиття та поглинання банків є доволі складними і багатоступеневими. Для їхнього здійснення банківські менеджери повинні мати ґрунтовну підготовку, вміти проводити аналіз стану ринку банківських послуг та враховувати численні зовнішні фактори впливу. Найбільш поширеними помилками у процесі планування злиття чи поглинання, на думку багатьох експертів, є неправильна оцінка привабливості ринку, конкурентної позиції цілі поглинання, недооцінювання розміру необхідних для подібних операцій інвестицій, неадекватна оцінка потенційно можливих ефектів, які можуть виникнути в результаті консолідації банківських установ й їхнього прямого впливу на фінансовий стан банків-учасників процесу об'єднання та недостовірні оцінки активів і зобов'язань банку, що має бути приєднаний. Однак навіть за умов економічної обґрунтованості дуже часто злиття й поглинання корпорацій можуть виявитися невдалими через помилки у процесі визначення ефективності здійснюваної операції, в передбаченні факторів, які є визначальними для учасників процесу консолідації.

З огляду на це для банків сьогодні дуже важливим залишається питання правильного вибору обмінного курсу акцій при злитті та справедливого розміру премії, яка буде виплачена акціонерам банку, що буде поглинутий. Для акціонерів банку-покупця важливо знати, чи збільшиться дохідність акцій в результаті злиття до такого розміру, щоб капітал об'єднаної банківської установи був привабливим для інвесторів. Акціонери банку-цілі теж зацікавлені у зростанні показника дохідності акцій при обміні їх на акції поглинаючого банку.

Згідно з оцінками західних вчених, акціонери обох банків-учасників операції злиття будуть задоволені зростанням рівня дохідності на акцію за умови, якщо: 1) банк із вищим співвідношенням курсу акцій і доходу поглинає банк зі значно нижчим цим показником; 2) сукупний дохід об'єднаної банківської структури не буде надалі знижуватись.

Очевидно, що при дотриманні цих умов дохід об'єднаного банку на одну акцію буде зростати, навіть якщо акціонери придбаного банку отримали певну

премію до вартості своїх акцій. Звернемо увагу, що при значно меншому значенні показника співвідношення курсу акцій і доходу банку-покупця порівняно з аналогічним показником банку-цілі існує висока ймовірність виникнення ефекту початкового розмивання доходу на акцію. Хоча, як зазначають практики, при злитті банків завжди виникає такий ефект, суть якого полягає у зниженні показника *EPS* об'єднаного банку, що є результатом додаткової емісії нових акцій та виплати премії на користь акціонерів придбаного банку.

На нашу думку, доцільно акцентувати увагу на основних критеріях, що є визначальними у виявленні ступеня розмивання доходу на акцію при злитті чи поглинанні банків. Перш за все, це розмір виплаченої банком-покупцем премії за злиття, а також рівень дохідності обох банків-учасників злиття, темпи зростання дохідності та наявність чи відсутність ефекту синергії. Слід наголосити, що сукупна дія всіх цих факторів призводить до виникнення ефекту початкового розмивання доходу на акцію банку, який згодом може бути подоланий за умов швидкого зростання доходу банку після об'єднання.

Кінцевим результатом консолідації банків є збільшення їх доходів чи зменшення витрат. Потенційне нарощення доходів у процесі злиття чи поглинання буде компенсувати виплату банком-покупцем значної премії, а прогнозоване скорочення операційних витрат, наприклад у результаті ліквідації дублюючих функцій, дасть змогу покупцю це здійснити, оскільки банк-ціль виявиться більш прибутковим для банку-покупця, ніж він був до процесу злиття. Проте водночас виплата банком-покупцем великої премії зумовить необхідність вжиття всіх заходів, спрямованих на отримання приросту доходів і зниження витрат. Передбачається, що ці переваги будуть реалізовані в наступні за угодою поглинання роки діяльності банку. Все це ще раз вказує на необхідність і важливість ретельного попереднього стратегічного планування процесів злиття та поглинання банківських установ.

Як уже вказувалося, під час планування операції злиття чи поглинання передбачається, що ефект початкового розмивання доходу на акції буде нейтралізовано в результаті прискореного зростання доходів новоствореного банку в наступні роки після об'єднання. Саме швидке нарощення рівня дохідності акцій нового банку є необхідною умовою успішності операції злиття банків та усунення негативного ефекту розмивання доходу.

Таким чином, в операціях консолідації банків необхідно завчасно визначити і врахувати кількісні та кількісно виміряти якісні результати злиття та поглинання, що дасть змогу своєчасно відмовитися від угод, які лише на перший погляд видаються перспективними й ефективними. З метою адекватної оцінки впливу консолідаційних процесів на дохідність акціонерного капіталу банку варто врахувати такі фактори: розмір премії, сплаченої банком-покупцем в угодах поглинання; рівень дохідності обох банків-учасників злиття; динаміку їхньої дохідності у часі; потенційну ймовірність виникнення ефекту синергії від об'єднання, щоб не допускати переоцінки позитивного ефекту синергії та передбачити можливість виникнення негативного ефекту синергії. Банкам доцільно враховувати всі фактори впливу комплексно для отримання максимального доходу на акцію після злиття.

*В. Ю. Трайтлі, здобувач,
Тернопільський національний економічний університет*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ ЗА ЯКІСТЮ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку держави є одним з важливих завдань, що стоять перед органами державної влади. Це, у свою чергу, вимагає підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами, зокрема в частині планування і прогнозування доходів бюджету та результативності державного контролю. При цьому особливу увагу необхідно приділити податковим надходженням, оскільки вони в значній мірі визначають економічний потенціал держави.

Створення та розвиток видів державного аудиту виконання бюджетних програм в Україні є предметом дослідження таких вчених як А. Асанова, М. Бариніна-Зарікова, С. Левицька, А. Мамишев, Н. Рубан, І. Стефанюк. Вирішення низки питань організації податкового адміністрування в Україні присвячені праці М. Азарова, О. Данілова, Ю. Іванова, А. Крисоватого, П. Мельника, Л. Тарангул та ін.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, проведених в області податкового адміністрування та державного аудиту, питання застосування державного аудиту бюджетних програм в сфері оподаткування, зокрема за якістю податкового адміністрування наразі не підлягало дослідженню та трактуванню. Тому, не вирішеними залишаються низка питань теоретико-методологічного і прикладного характеру. Адже, розглядати адміністрування доходів потрібно не лише з класичної точки зору, а з урахуванням вимог часу та новітніх методів контролю, зокрема через застосування такої дієвої та результативної форми контролю як державний аудит бюджетних програм (далі - ДАБП).

Відповідно до Бюджетного кодексу України податковими надходженнями визначаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі) [1].

Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, регулює Податковий кодекс України, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [2].

Однак, дослідивши цей важливий нормативний документ у сфері оподаткування, можна впевнено констатувати, що не зважаючи на значні плюси правових та практичних положень Податкового кодексу України, є ряд недоліків щодо узгодженості низки питань організаційного та контрольного характеру.

Зокрема, на сьогоднішній день питання щодо ефективності діяльності посадових осіб контролюючих органів залишається не дослідженим та зазвичай знаходиться за межами контролю.

Підвищення якості адміністрування податків за допомогою державного аудиту бюджетних програм забезпечить ефективність податкової політики та дозволить визначити пріоритети з урахуванням позицій всіх сторін податкових відносин, які, з одного боку, проявляються в прагненні економічних суб'єктів до мінімізації податків, а з іншого боку - в існуванні інтересів держави, що полягають в необхідності повної реалізації своїх функцій.

Підвищення якості адміністрування податків за допомогою державного аудиту бюджетних програм забезпечить ефективність податкової політики та дозволить визначити пріоритети з урахуванням позицій всіх сторін податкових відносин, які, з одного боку, проявляються в прагненні економічних суб'єктів до мінімізації податків, а з іншого боку - в існуванні інтересів держави, що полягають в необхідності повної реалізації своїх функцій.

На сьогоднішній день, податкова система є важливим складовим елементом економічної політики будь-якої держави. Тому, підтвердження правильності її розвитку, своєчасне проведення аналізу та виявлення недоліків та збоїв, вироблення дієвих заходів щодо усунення причин відхилення від принципів системи, прийняття рішень щодо коригування самої податкової системи повинно бути забезпечене ефективним всеосяжним контролем, зокрема ДАБП.

Застосування ДАБП для контролю за розвитком податкової системи, зокрема податкового адміністрування, стане першим кроком на шляху до розбудови та дієвості податкового та бюджетного законодавства. Крім того, забезпечить на високому рівні підготовку ряду пропозицій із їх удосконалення, зокрема щодо повноти та ефективності податкових надходжень та контролю за суб'єктами, що повинні забезпечувати формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

***Н. М. Третяк, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економічної теорії,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)***

БАНКІВСЬКЕ ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Негативний вплив економічної кризи, падіння обсягів промислового виробництва, політичні та соціальні проблеми зменшили інвестиційну можливість та привабливість підприємств. Однією із основних причин неефективного ведення господарської діяльності більшості підприємств є використання фізично та морально застарілого обладнання, а також відсутність прогресивних енергозберігаючих технологій. В інвестиційній діяльності

спостерігається своєрідне замкнене коло: недофінансування на підприємстві капітальних інвестицій призводить до спаду виробництва, а це у свою чергу спричиняє зниження інвестиційних можливостей самого підприємства. Тому домінантною залишається проблема пошуку джерел фінансування капітальних інвестицій підприємств.

У системі забезпечення розвитку підприємств банківське фінансування відіграє найважливішу роль. Воно є головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, основним механізмом реалізації стратегічних цілей економічного розвитку, найважливішою умовою забезпечення зростання ринкової вартості підприємства, головним інструментом реалізації програми оновлення технічної та технологічної бази підприємства.

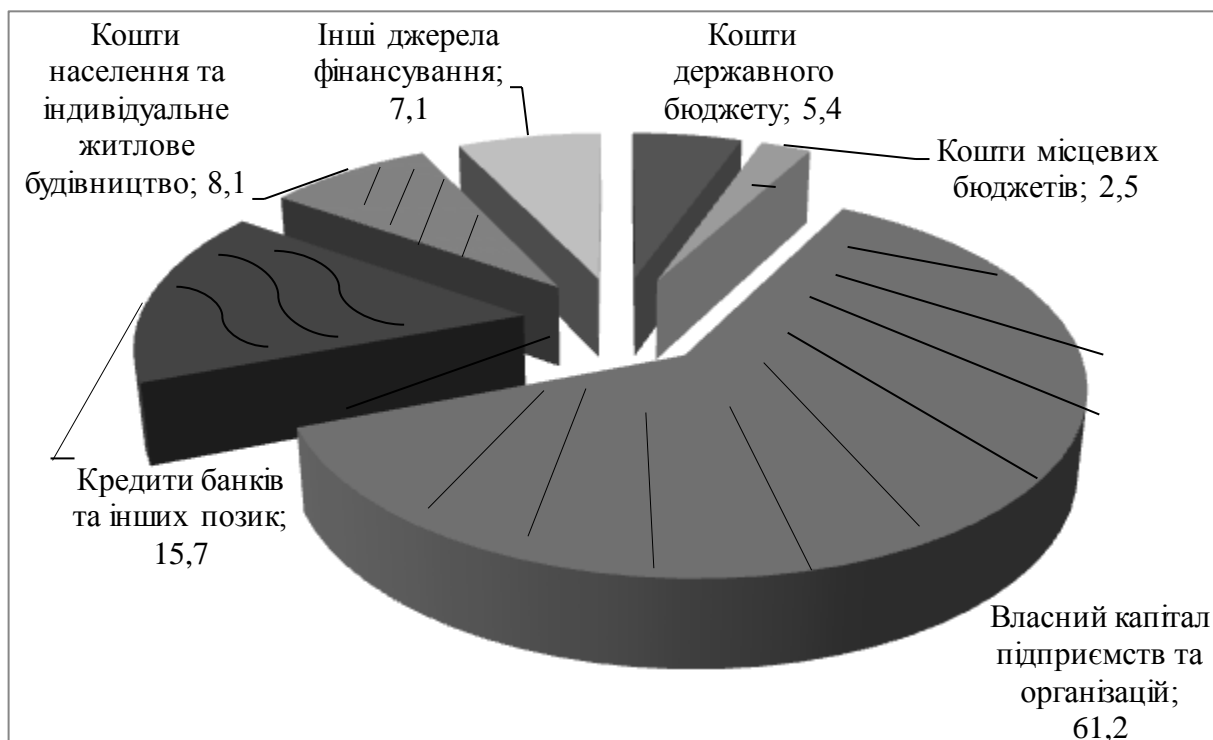
Проблеми щодо банківського фінансування капітальних інвестицій жваво обговорюються вченими-економістами впродовж кількох років. В економічній науковій теорії питання щодо джерел фінансування капітальних інвестицій були доволі глибоко опрацьовані. З-поміж множини існуючих наукових праць, слід відзначити розробки відомих вчених П. Алтухова, В. Борисової, Л. Гапенскі, В. Гейця, Р. Гранта, О. Гудзь, М. Дем'яненка, В. Ковальова, М. Кропивка, Ю. Лупенка, Б. Майджера, М. Маліка, О. Могильного. Натомість, залишаються проблеми, які постають перед підприємствами в процесі пошуку джерел фінансування капітальних інвестицій.

За підсумками 2012 року на українських підприємствах освоєно 177459,8 млн грн капітальних інвестицій, які направлені на придбання, реконструкцію, модернізацію або створення необоротних активів підприємства. Аналіз даних таблиці 2 свідчить, що у 2012 році сума капітальних інвестицій становила 177459,8 млн грн, що на 34 млн грн більше ніж за аналогічний період 2011 року. Протягом останніх двох років спостерігається тенденція до збільшення суми капітальних інвестицій, хоча значне зменшення вкладених інвестицій відбулося у 2009 році, таке явище є наслідком фінансово-економічної кризи в країні. У 2011 році відбулося значне зростання суми капітальних інвестицій і у 2012 році воно досягло свого максимального значення за останні 5 років.

Аналіз джерел фінансування капітальних інвестицій українських підприємств у 2012 доводить, що головним джерелом фінансування капітальних інвестицій у 2012 році залишаються кошти сформовані за рахунок власного капіталу підприємства, що у сумі становить 108610,2 млн грн, але основним джерелом фінансування протягом останніх п'яти років залишається банківське кредитування, сума якого у 2012 році становила 27808,4 млн грн. (рис.1).

В аналізованому періоді продовжувалося зростання капітальних інвестицій, освоєних за рахунок кредитів банків і інших позик, питома вага яких у 2012 р. склала 15,7 % (для порівняння у 2011 р. – 15,6, а у 2010 р. лише 12,4 %), що можна розглядати як позитивну тенденцію і що свідчить про підвищення ролі банківської системи у кредитуванні підприємств у разі оновлення техніко-технологічної бази, розширення виробничих можливостей, капітального будівництва, впровадження у виробництво інноваційних продуктів.

Рис. 1. Структура джерел фінансування капітальних інвестицій у 2012 році

З метою покращення банківського кредитування капітальних інвестицій підприємств та використання нових джерел для цих цілей необхідно широко застосовувати нетрадиційні методи банківського фінансування, зокрема: лізингові, факторингові та форфейтингові операції. Це позбавить підприємства дефіциту оборотних коштів, без зростання кредиторської заборгованості, забезпечить страхування ризиків та облік дебіторської заборгованості.

*К. М. Тростянська, старший викладач кафедри банківської справи,
Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара*

РЕПУТАЦІЙНІ АТАКИ НА БАНК: МЕХАНІЗМ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗАСОБИ ПРОТИСТОЯННЯ

У числі численних загроз, що ініціюють спад або руйнування бізнесу комерційних банків, особливе місце відведено репутаційним ризикам. Особливість явища полягає в тому, що їх виникнення і реалізація не мають прямого зв'язку з банком, і формуються, переважно, поза динамічною системою «комерційний банк».

Найчастіше загроза репутації полягає в можливості опублікування компрометуючої інформації щодо фізичної або юридичної особи, що має своєю метою руйнування раніше створеного позитивно іміджу, або ж перешкоджання створенню такого. В даний час все частіше інформаційне напад на компанію йде саме через Інтернет. Можна виділити ряд причин, що пояснюють це: інформація в Інтернеті активно тиражується і розповсюджується; практично

відсутні вхідні бар'єри (створити блог, написати повідомлення на форумі або коментар до новини може будь-який користувач Інтернету); оперативність появи інформації в Інтернеті зазвичай вище, ніж в ЗМІ; термін життя інформації в традиційних ЗМІ істотно нижче, ніж в Інтернет.

Під час репутаційної атаки зростаючий негативний потік «змітає» традиційні уявлення про якість кредитної організації, її статус надійного банку. Може статися так, що цей процес спочатку стимулюється неперевіреними чутками, домислами, припущеннями, що не мають підстав; його можуть розвинути дії конкурентів або, що ще гірше, дії так званих «рейдерів» - фахівців із захоплення бізнесу.

Вірогідність репутаційної атаки на банк підвищується у разі наявності таких факторів:

1. Наявність помилок і незаконних дій з боку власників банку. У цьому випадку кожній помилці і незаконному дії власника приділяється особлива увага для того, щоб привернути увагу зацікавленої громадськості, представників силових структур, працівників банку, контрагентів;

2. Репутаційні проблеми керівництва, бренда або послуг банку. Удар по керівництву робиться для того, щоб відвернути від підтримки громадськість, адмінресурс і контрагентів. Бренд і продукція компанії зазвичай атакуються для зменшення прибутку компанії, створення у власника відчуття безвихідності ситуації;

3. Психологічні особливості керівництва банку і дружнього адмінресурсу. Використовується для виведення їх психологічної рівноваги або навпаки - відволікання уваги;

4. Залежність підприємства від думки громадськості, клієнтів і контрагентів. Особливо ефективно з фінансовими установами, які залучають кошти від населення. Використовується для доведення підприємства до фінансової неспроможності. Наочно цей факт демонструють інформаційні атаки на українські банки України в кінці 2008 року.

5. Наявність «скривджених» клієнтів, працівників або акціонерів банку. Найбільш «приємна» для рейдерської PR-кампанії ситуація. Дозволяє виступати «від імені», «на захист» скривджених працівників, акціонерів і клієнтів.

Запобігти репутаційній атаці практично неможливо, у всякому разі, місія ця - вкрай складна і вимагає дуже великих витрат. А ось ефективно присікти її, особливо на максимально ранній стадії розвитку - завдання цілком посильне практично для будь-якої зацікавленої сторони. І не тільки присікти, тобто відвести загрозу репутації, але і покласти додаткові бонуси у свою репутаційну скарбничку.

Постійна робота з аналізу інформаційної захищеності є хорошим профілактичним засобом від репутаційної компромат-атаки. Важливою профілактичною мірою також є розумне розміщення інформаційних матеріалів, які формують власний позитивний імідж банку.

Для успішного протистояння атакам банку необхідно мати чітке уявлення про технологію проходження інформації від рівня чуток, поширюваних в мережі Інтернет до офіційних публікацій у солідних друкованих ЗМІ. По-друге, необхідно

уявляти собі «приналежність» основних мережевих ресурсів до тих чи інших груп впливу, знати їх симпатії-антипатії в суспільно-політичному та діловому житті суспільства, що відображаються на сторінках контрольованої ними преси.

Не можна допускати наростання критичної маси негативу, потрібно стежити за появу «мін», відслідковувати інформацію з усіх напрямків, вести постійний моніторинг. При виявленні ознак інформаційної атаки негайно розпочати активну контргру.

З урахуванням напрямку суспільно-політичної або бізнес-діяльності, в якому лежать інтереси банку, можна умовно розділити інтернет-ресурси та ЗМІ на лояльні, нейтральні, негативні. Сукупність цих даних дозволить вести роботу на випередження, передбачати, де можна очікувати зливів «негативу». Ступінь успішності такої роботи безпосередньо залежить від рівня професіоналізму інформаційно-аналітичної служби та служби безпеки банку.

*М. В. Трубіна, науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут фінансового права*

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СФЕРИ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

Розбудова в Україні ринкової економіки і демократії вимагають переосмислення усіх проблем нинішнього суспільного життя, які дедалі більше фокусуються у сфері фінансів. В умовах, що склалися фінансова наука постійно поглиблює розуміння економічної природи фінансів та їхньої об'єктивної необхідності у розвитку суспільства, функціонального призначення в економічній системі держави [1].

В сучасному розумінні фінансова система доволі часто визначається саме як сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ, за допомогою яких держава формує, розподіляє і використовує централізовані й децентралізовані грошові форми [2, с. 30].

Серед вчених немає єдиної думки щодо складових елементів (структури) фінансової системи, хоча всі погоджуються, що до неї включається: державний бюджет країни, бюджет Автономної Республіки Крим, місцеві бюджети, позабюджетні державні централізовані фонди цільового призначення, державний кредит, страхові фонди, фінанси підприємств усіх форм власності [3].

Державний, і місцеві бюджети є планами формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду (п. 1 ч. 1 ст. 2 БК України) [4].

Сьогодні фінансування соціальної сфери є невід'ємною складовою соціально-економічного розвитку будь-якої країни, а тому проблеми її фінансового наповнення є важливим питанням сьогодення. Зважаючи на ситуацію, що склалась на цей час існує чимало проблем. Недостатні обсяги бюджетних коштів для фінансування соціальної сфери, фінансування

практично всіх статей соціальних видатків у меншому обсязі, ніж це необхідно для діючої соціальної підтримки населення [5], зокрема недофінансування сфери фізичного виховання і спорту.

Конституція України проголошує і гарантує право кожної людини на фізичну культуру і спорт. Однак на сьогодні сфера фізичної культури і спорту в Україні фінансується за залишковим принципом, саме тому важливим питанням реформи галузі є комплексна перебудова її фінансування, мобілізація потрібних коштів як за рахунок державного бюджету, так і позабюджетних джерел.

Відповідно до ст.10 Закону України “Про фізичну культуру і спорт” № 3808-ХІІ від 24.12.1993р., фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл здійснюється відповідно за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, інших джерел, не заборонених законодавством.

Бюджетним кодексом України № 2456-VI від 08.07.2010 р., (далі – БК України) передбачено видатки з державного бюджету на утримання центральних спортивних шкіл вищої спортивної майстерності, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України (ст. 87), з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів належать видатки на державні програми розвитку фізичної культури і спорту: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів (крім шкіл республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) (п.6 ст.89) та з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів на утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення (ст. 90) [4].

В той же час БК України не передбачає міжбюджетного трансферту для коригування видатків з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення, що здійснюються на утримання навчальних закладів в сфері дитячо-юнацького спорту. Тому ми пропонуємо внести зміни до глави 14 БК України шляхом врахування позашкільної освіти: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл в ст. 88 БК України видатки, що здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об’єднань та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Таким чином, провідними ланками в структурі фінансової системи України є бюджет держави (він є основним інструментом розподілу і перерозподілу створеного в країні ВВП, найбільш ефективним способом впливу соціальні процеси в країні) і фінанси підприємств усіх форм власності (оскільки на підприємствах концентрується основна маса фінансових ресурсів країни і від їх стану залежить економічне здоров’я країни, добробут населення). Проте не менш важливими є й інші структурні елементи фінансової системи України. Зважаючи на те, що фінансування фізичної культури і спорту здійснюється переважно з державного та місцевих бюджетів, фондів підприємств та організацій, важливого значення набувають механізми

державного врегулювання процесів складання, прогнозування, формування видаткової частини бюджетів усіх рівнів по утриманню галузі.

Список використаних джерел:

1. Кравчук Н. Фінансова система держави: теоретична концептуалізація та проблеми структурування / Н. Кравчук // Світ фінансів. – 2006. – № № 3 (8). – С 80–95.
2. Перощук З. І. Бюджетна система України як складова фінансової системи держави / З. І. Перощук // Фінансове право. – 2011. – № 2 (16). – С. 29–31.
3. Кудряшов В.П. Фінанси. Навчальний посібник. – Херсон, 2002. – С. 15.
4. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 37–38. – Ст. 189.
5. Савчук Н. В. Проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери України та шляхи їх вирішення / Н. В. Савчук, Х. В. Радкевич, Л. Л. Зозуля // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – № 22.1. – С.384–389.

***О. І. Тулай, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів,
Тернопільськиц національниц економічниц університет***

ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ

Освіта в Україні є сферою національних інтересів. Вона сприяє відтворенню інтелектуального, духовного та економічного потенціалу суспільства. Тому надзвичайно важливою є виважена державна освітня політика на основі принципу пріоритетного розвитку цієї галузі.

Однак сьогодні система вітчизняної освіти все ще суттєво відстає від світових вимог і потребує змін. Актуальною проблемою є недостатня ефективність механізму її державного фінансування.

Кожна країна визначає власні стратегічні орієнтири розвитку цієї сфери. Освітня політика нашої держави формується з урахуванням зобов'язань, взятих Україною перед міжнародною спільнотою, у тому числі Європейським Союзом, а також світових тенденцій у цій галузі [1]. Саме тому у Програмі економічних реформ Президента України на 2010–2014 роки йдеться про те, що метою реформування системи освіти є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної освіти, інтеграція системи української освіти в єдиний європейський освітній простір [2]. Одним із пріоритетних завдань у цьому напрямку є підвищення ефективності фінансування освіти.

Україна володіє достатньо розгалуженою системою державної освіти, що відповідає сучасному рівню розвинених країн світу. Водночас належний розвиток освіти потребує значних фінансових ресурсів [3]. Показники виконання Зведеного бюджету України свідчать, що видатки на освіту щороку збільшуються. Так, якщо в 2000 р. на фінансування освіти було спрямовано 7 млрд грн, то в 2010 р. – вже 79,8 млрд грн, у 2011 р. – 86,3 млрд грн, а за попередніми даними 2012 р. – 91 млрд грн. Рівень бюджетних видатків на освіту по відношенню до ВВП також зріс (з 4,2% у 2000 р. до 6,1% в 2012 р.).

Проте Закон України „Про освіту” проголошує, що держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не меншому десяти відсотків

національного доходу [4]. Тому рівень фінансування освіти в Україні досі залишається далеким від задекларованого.

При умові збереження існуючих тенденцій, ключовими для України є забезпечення стабільного зростання ВВП та бюджетних видатків у цілому. Це призведе до зростання абсолютних сум видатків на освіту та видатків у розрахунку на одну особу. Разом з тим необхідно зазначити, що потребує удосконалення розподіл бюджетних коштів, які витрачаються на освіту. Необхідно розробити науково обґрунтовану методику розрахунку ефективності та результативності програм розвитку і модернізації освіти та розподілу на зазначені цілі бюджетних коштів [5].

Розподіл бюджетних коштів, як правило, ґрунтується на обсягах асигнувань, виділених освітньому закладу у попередні роки, із додаванням коштів на нові витрати та з урахуванням інфляції. Такий підхід до фінансування освіти не створює в установах стимулів ефективного використання державних фінансових ресурсів, оскільки їхні обсяги не пов'язані з якісними результативними показниками та характеристиками діяльності навчального закладу, що мають на кожному рівні системи освіти своє специфічне вираження. Тому фінансування освітньої галузі має здійснюватися при збереженні масштабів або певному рівні бюджетних асигнувань навчальних закладів незалежно від результативних показників їх діяльності, з можливим додатковим виділенням коштів з бюджету при поліпшенні якості роботи навчальних закладів [6]. Така схема виділення асигнувань стимулюватиме навчальні заклади до надання якісних освітніх послуг, що сприятиме забезпеченню сталого демократичного розвитку суспільства, зміцненню міжнародного авторитету держави, створенню умов для самореалізації кожної особистості.

Якісна освіта тісно пов'язана із автономією навчального закладу. Тому, окрім вищезазначеного, необхідно збільшити автономію освітніх установ. Саме це забезпечить їм конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на світовому ринках. Надання можливості ухвалення самостійних фінансових рішень є реальним кроком до ефективного використання бюджетних коштів та зміцнення матеріально-технічної бази закладу, що, у свою чергу, є важливою передумовою інноваційного розвитку держави. Держава у такому випадку зможе виконати свій обов'язок щодо утвердження й забезпечення права людини на освіту, забезпечення доступності, рівності умов кожної людини для цілковитої реалізації її здібностей і всебічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Зигало О.А. Сучасні тенденції розвитку освітньої політики в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Зигало // Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Zygallo.pdf
2. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/docs/2.pdf>
3. Троцик Т.І. Видатки на освіту та науку в Україні: проблеми та основні шляхи вдосконалення [Електронний ресурс] / Т.І. Троцик // Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_2/Trotskyk.pdf

4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
5. Комарова І.В. Фінансування освіти в Україні з бюджетів різних рівнів [Електронний ресурс] / І.В. Комарова // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2011_2/24.pdf
6. Сахненко О.І. Сучасні механізми державного фінансування системи освіти [Електронний ресурс] / О.І. Сахненко // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znptdau/2012_2_6/18-6-25.pdf

Л. І. Федоришина, канд. істор. наук, доц. кафедри обліку та аналізу,
О. Ю. Федоришина, фахівець II категорії,
Вінницький національний аграрний університет

КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Кредитні операції завжди були і залишаються пріоритетним напрямом діяльності вітчизняних і зарубіжних банків. У структурі активів банків України кредити становлять близько 50–70% їхнього загального обсягу та забезпечують 2/3 усіх доходів банківської діяльності. Високі темпи зростання кредитних операцій зумовлені тим, що кредити є найбільш прибутковими банківськими активами.

Кредитні операції є основним джерелом доходів для вітчизняних банків, проте у зв'язку зі збільшенням в останні роки випадків неповернення кредитів дані операції становлять підвищену небезпеку для фінансової стабільності банку. Їх висока дохідність супроводжується підвищеним ризиком, тому вони залишаються найбільш ризиковою складовою банківського бізнесу. Банки змушені постійно вдосконалювати стратегію і тактику своєї кредитної діяльності, а правильно обрана концепція управління кредитним ризиком дозволить банку успішно розвиватись в обраному напрямку.

Для кожної кредитної операції характерні свої особливості, що визначають ступінь ризику. Так, кредитний ризик може виникати через погіршення фінансового стану позичальника, відсутність належних організаційних здібностей у його керівництва, недостатню підготовку працівника, який приймає рішення про кредитування й інші обставини.

До основних проблем обліку та аналізу кредитних операцій та кредитного ризику в комерційному банку можна віднести наступні:

1. Зібрати якомога більшу кількість достатньо повної інформації про потенційного позичальника, яка б надала можливість охарактеризувати його самого та його діяльність за більшої кількості сторін.
2. Первинна обробка зібраної інформації, розрахунок первинних показників.
3. В обліку пролонговані кредити відображаються як строкові, тому ризик неповернення кредитів прихований від користувачів, які бажають проаналізувати звітність банку і отримати інформацію про його кредитний ризик.
4. Небажання позичальників надавати банку інформацію про свій бізнес, адже ні для кого не секрет, що більшість малих підприємств працює із застосуванням так званих «сірих» схем.

5. Високий рівень кредитних ставок комерційних банків порівняно із дисконтною ставкою НБУ.

6. Багато суб'єктів господарювання не можуть взяти кредит, оскільки не відповідають жорстким вимогам банків стосовно отримання кредиту.

7. Досить довгий строк розгляду кредитної заявки.

8. Відсутність висококваліфікованих спеціалістів, які здатні на високому рівні вирішувати нетрадиційні завдання на логічному, а інколи і на інтуїтивному рівні, використовувати нетрадиційні методи при прийнятті рішення щодо кредитування.

Кредитна діяльність у банківській практиці є джерелом основної частки прибутку, проте вони є досить ризиковими через випадки неповернення кредитів, що, в свою чергу, значно знижує рівень фінансової стійкості банку та його клієнтів.

Для ефективного розвитку кредитної діяльності вітчизняним банкам пропонуються можливі напрямки. По-перше, покращити методики оцінки кредитоспроможності позичальників, з метою зниження ризиків неповернення кредитів, основний акцент при прийнятті рішення про надання кредиту необхідно робити на кредитну історію й аналіз доходів і, в останню чергу, на забезпечення.

По-друге, формування банками значного обсягу резервів шляхом використання практики операцій з векселями. По-третє, доцільним є запровадження методики обліку відстроченої (продовженої) заборгованості за кредитними операціями, передбачивши в Плані рахунків банків України рахунки для обліку продовженої заборгованості в залежності від терміну її виникнення. Четверте, однією з реальних можливостей зниження кредитних ризиків є формування кредитних історій позичальників. П'яте, оцінювання забезпечення та страхування кредитних ризиків, що дозволить значно підвищити ефективність кредитної діяльності банку. Шосте, підвищення кваліфікаційних вимог до працівників банку. Наприкінці додамо, розробка нових видів кредиту [2-3].

Отже, необхідна державна програма удосконалення системи банківського кредитування позичальників, яка охоплювала б нормативно-правові (організаційні) та економічні напрямки функціонування кредиту в економіці.

Список використаної літератури:

1. Основні показники діяльності банків України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=368-07&cat_id=36798.
2. Матеріали Національного банку України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Чиж Н.М. Сучасний стан банківського кредитування в Україні / Н. М. Чиж // Економічний форум. – 2012., №2. – С. 9-15.

***Л. І. Хомутенко, канд. екон. наук, доц., М. О. Белявська,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Міжнародна торгівля є визначним фактором для розвитку економіки держави та економічного зростання. Завдяки їй підвищується рівень життя в

країнах, знижується бідність населення тим самим створює добробут у світі. Регулювання міжнародної торгівлі відбувається за правилами багатосторонньої та регіональної торговельної системи. Здійснюється вплив таких факторів які включають інформацію про технічні засоби зв'язку, товари, які переміщуються між країнами, зміни та вдосконалення форм контролю.

Міжнародна торгівля здійснюється за допомогою митного регулювання.

Митне регулювання – це вирішення питань, пов'язаних із процедурами митного контролю, встановлення мит та митних зборів, а також організації органів митного контролю.

Одним із методів митного регулювання є митний контроль. Він являє собою сукупність процедур, які здійснюються митними органами в межах своєї компетенції.

Забезпечення ефективності митного контролю має на меті організацію митних органів з іншими державними органами, що здійснюють контроль на державному кордоні, розробка нових систем захисту результатів митного оформлення, удосконалення митних забезпечень та форм їх застосування, підготовку проектів з питань розвитку митної системи, аналіз діючих форм і методів митного контролю, а також заходів підвищення їх ефективності.

Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [1], яка також сприяє підвищенню ефективності митного контролю. У ній пропонується імплементувати Кіотську конвенцію, а саме концепцію авторизованих митних операторів. Також програма пропонує здійснювати модернізацію митного законодавства на основі законодавства ЄС.

Найновіші рішення про спрощення процедур, що закладені в Митний кодекс ЄС, мається на увазі централізоване митне оформлення, можуть повноцінно функціонувати за умови ефективно організованого митного пост-аудит контролю, який з часом зможе стати домінуючим інструментом митного контролю ЄС [2].

Також неможливо представити національну безпеку України без митної безпеки [3]. Функцією митного пост-аудит контролю є забезпечення інтересів митної політики держави та її реалізацію. Саме реалізація митного пост-аудит контролю є важливою складовою забезпечення митної безпеки держави, але існує проблема комплексного підходу до вивчення питання реалізації механізмів митного пост-аудит контролю, яке на даний момент відсутнє.

Щоб реалізувати Програму [1] в митній сфері, в розділі введення пост-аудит контролю, необхідно вибрати механізми, які дадуть змогу підвищити ефективність митних процедур.

Для того щоб забезпечити ефективність митного контролю потрібно провести ряд процедур з здійснення перевірки відомостей про товари, які переміщуються через кордон, що в свою чергу є протидією шахрайства. Це вимагає вдосконалення усіх систем оброки товару, форм і методів обробки інформації від міністерств та відомств, а також контролю на базі пост-аудиту.

Митний пост-аудит контроль являє собою метод контролю економічних операторів шляхом перевірки їх систем, обліку і рахунків. Для його проведення

можливо використовувати поряд з класичними видами аудиту електронні перевірки документів.

Система «Електронна митниця», яка має велику функціональність та створюється в Митній службі України, надає можливість обміну з усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, правоохоронними органами на внутрішньому рівні держави, а також митними органами різних країн світу.

Якщо ввести митний пост-аудит контроль, то це дозволить реалізувати концепцію добровільного дотримання суб'єктами митного оформлення товарів законодавчо-нормативної бази. Цей контроль є одним із заходів запобігання правопорушень, впровадження якого надасть змогу митній службі своєчасно виконувати функції митної політики [4].

Отже, для ефективності митного контролю потрібно приймати заходи, які сприяють спрощенню митних формальностей, розв'язують проблему раціонального використання трудових ресурсів митних органів, створення сприятливих умов для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що в свою чергу забезпечить митну безпеку країни.

Література:

1. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. - Програма економічних реформ на 2010-2014 роки. – Комітет з економічних реформ при Президентові України. – www.president.gov.ua/docx/Programa_reform_financial_2.pdf.

2. Митниця в 21 сторіччі. – Зростання росту та розвитку шляхом сприяння та безпеки кордону. – Бачення Всесвітньої митної організації. – ВТО. – Брюссель. – червень 2008. — www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDFandDocuments/Annex%20II%20%20Customs%20in%20the%2021st%20Century.pdf.

3. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації / (Монографія. - . – Одеса.: АТ «Пласке», 2009. – 628 с., іл.

4. Копцева Л.О. Вплив міжнародних митних правил на законодавство України щодо митного аудиту. – Львів, Митна справа. – 2010. - №4(70). – С.62-71.

М. Е. Хуторна, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри банківської справи, Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ У БАНКАХ УКРАЇНИ

Операції з іноземною валютою займають вагомe місце у діяльності банків України. Так, згідно офіційної статистики за станом на 01.04.2013 р. рівень доларизації депозитного ринку складає 41,6%, рівень доларизації кредитного ринку – 37,2%. Такі масштаби операцій з іноземною валютою мають суттєвий вплив як на кінцеві фінансові результати, так і на рівень ризику діяльності банків України.

Регулювання валютного ринку безумовно є прерогативою Національного банку України, ураховуючи його основну функцію – забезпечення стабільності грошової одиниці України. Починаючи з 2009 року Національний банк України посилив регулювання валютних операцій банку, застосовуючи впершу чергу адміністративні інструменти впливу. Маємо на увазі обмеження щодо

здійснення операцій з іноземною валютою; суттєвий перегляд значень нормативів обов'язкового резервування та поглиблення їх диференційних ознак; посилення вимог до валютної позиції.

Найсуттєвіший вплив на діяльність банків України мали саме зміни в аспекті контролю рівня валютного ризику. Так, у 2011 році мало місце зниження ліміту відкритої валютної позиції з 30% до 15% та зниження ліміту довгої відкритої валютної позиції з 20% до 5%. Додатково ускладнило ситуацію одночасне збереження норми, згідно з якою при розрахунку лімітів валютної позиції не враховуються сформовані банками резерви під валютні кредити [1].

Зважаючи на переважно незадовільну якість валютних кредитів, наданих в передкризовий період, та підвищені ставки резервування під кредити, надані в іноземній валюті, левову частину страхового резерву банки України формують саме в іноземній валюті. Але зниження ліміту довгої валютної позиції банку обмежує обсяги придбання валюти під покриття кредитних ризиків п'ятьма відсотками від регулятивного капіталу, що робить неможливим закриття валютної позиції для банків, які вже сформувавши страховий резерв під кредити в іноземній валюті в обсягах, що перевищують цей показник. У випадку якщо банки будуть тримати відкритою коротку валютну позицію у сумі сформованого резерву, вони нестимуть збитки від переоцінки кожен раз при зростанні курсів іноземних валют до національної валюти України.

Тобто, зменшення ліміту довгої позиції до 5% від регулятивного капіталу, після виключення резервів із розрахунку лімітів валютної позиції, означає для значної кількості банків необхідність продажу валюти, якої фактично немає. Це пояснюється також і тим, що, виключивши з розрахунку лімітів валютної позиції витрати на формування резервів в валюті, не враховується, що у складі валютних доходів банку є доходи, що нараховані, але фактично не отримані. Щомісячно під не отримані понад 30 днів та прострочені доходи формуються резерви. Обсяг таких доходів у складі загальних валютних доходів банків по банківській системі є досить значним, особливо у банків, в яких у складі активів значна доля іпотечних кредитів у валюті. Аналогічна ситуація з резервами під безнадійні валютні кредити, оскільки валютні кредити вже не повернуться до банку, а витрати на формування резерву під такі кредити не враховуються до ліміту валютної позиції.

Таким чином зменшення довгої валютної позиції з 20% до 5% призведе до того, що більшість банків буде вимушена продавати з позиції валюту, яка була лише нарахована на доходи, а фактично не отримана. Продаж з валютної позиції буде здійснюватися за рахунок надходжень на валютні рахунки клієнтів або депозитів, що призведе до зростання валютних ризиків. Тобто, замість стабілізації валютного ринку існує імовірність загострення ризику валютної ліквідності банків.

Тобто, з одного боку, посилення обмежень до масштабів та структури валютних операцій має за мету підвищення стійкості банківського сектора та зниження ризику поширення негативних явищ з фінансового сектора на реальну економіку шляхом зниження рівня доларизації вітчизняної економіки. Однак, описані вище аспекти ускладнюють на рівні окремого банку процес управління валютним ризиком та його утримання в межах визначених значень

лімітів. Поряд з цим, на нашу думку, саме дана ситуація стимулює банки до кардинального перегляду процесу налагодження ризик-менеджменту в банку, зокрема, що стосується кредитів, наданих у іноземній валюті, особливо проблемних кредитів. Вважаємо, що це стимулює їх до пошуку індивідуальних шляхів вирішення проблемної заборгованості, наприклад, через процеси реструктуризації, продаж колекторам та більш обґрунтовану видачу валютних кредитів новим клієнтам. Ми погоджуємося з думкою експертів Асоціації українських банків щодо доцільності повернути резерви до розрахунку лімітів валютної позиції, оскільки це автоматично мінімізує вплив введених валютних обмежень та збалансує вимоги регулятора щодо дотримання лімітів валютної позиції банку. однак також вважаємо, що сучасні особливості валютного регулювання будуть стимулом для банків України переглянути власні підходи до управління ризиками банківської діяльності.

Література:

1. Методичні рекомендації до Положення про порядок встановлення Національним банком України лімітів відкритої валютної позиції та контроль за їх дотриманням уповноваженими банками : Постанова Правління Національного банку України : офіц. текст : від 28.02.2009 № 109. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0205500-11>.

Н. І. Цегельник, здобувач,
Житомирський національний агроекологічний університет

ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У ФОРМУВАННІ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ринкова економіка являє собою розвиток підприємств різних організаційно-правових форм, що засновані на різних видах власності, поява нових власників - як окремих громадян, так й трудових колективів підприємств. Один із видів діяльності підприємств є господарська діяльність, тобто діяльність, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції, виконанням робіт, послуг або продажем товарів, необхідних споживачу. Вона має постійний характер та відрізняється, по-перше, свободою у виборі напрямів та методів діяльності, самостійністю у прийнятті рішень, по-друге, відповідальністю за прийняття рішень та їх виконання; по-третє цей вид діяльності не виключає ризику, збитків, й банкрутств.

Дослідження розрахункових відносин показали, що при проведенні операцій важливим є правильний вибір форми розрахунків і їх облікове забезпечення, оскільки він дає змогу контрагентам зменшувати витрати і ризики невиконання протилежною стороною своїх зобов'язань за контрактом.

У розвиток питань теорії й методології використання різних форм розрахунків та обліку розрахунків з покупцями, суттєвий вклад зробили відомі вітчизняні вчені: М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, Н. Гура, М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, Н. Матицина, Л.О. Лігоненко, Н.М. Новікова, Л.Л. Носач, О.Є. Гудзь, М. Самойленко, Н.І. Веретельник та інші. Крім того,

актуальність цього питання повинна концептувати і посилювати увагу керівників підприємств на розробці власних стратегій управління розрахунками з покупцями, які мають бути спрямовані на оптимізацію загального її розміру, забезпечення своєчасної інкасації боргу, а також за потреби - на реструктуризацію заборгованості.

Чинне законодавство України передбачає сільськогосподарським підприємствам можливість вільного вибору форм безготівкових розрахунків між підприємствами, в залежності від різних факторів, таких як: тип покупця (оптові, біржові, роздрібні, вільні, регульовані, фіксовані), вид продукції, обсяг продажу, суму оплати товару та ін. В той же час безготівкові розрахунки мають великий вибір між видами платіжних інструментів для відносин між підприємствами [2] – платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, платіжні вимоги, розрахункові чеки, акредитиви, векселі, системи дистанційного управління, залік взаємної заборгованості, бартерні операції та уступка права вимоги.

На нашу думку, вибору раціональної форми розрахунків з покупцями, повинна бути приділена значна увага, адже це дозволить скоротити час між датою відвантаження товарів (робіт, послуг) та датою отримання коштів за здійснену операцію. В даному випадку, обов'язковою умовою залишається фіксування обраної форми розрахунків у договорі між покупцями та продавцями.

У теперішній час широкого розповсюдження набули сучасні технології розрахунків – системи дистанційного обслуговування, що прискорюють та спрощують процес подання платіжних документів у банк.

Дистанційне обслуговування — комплекс інформаційних послуг за рахунком клієнта та здійснення операцій за рахунком на підставі дистанційних розпоряджень клієнта. Дистанційне розпорядження — розпорядження банку виконати певну операцію" яке передається клієнтом за погодженим каналом доступу, без відвідання клієнтом банку [1].

Як свідчить зарубіжний досвід, інтерактивна взаємодія підприємств з банками вимагає надійної системи захисту від несанкціонованого доступу до інформації. Дистанційне обслуговування рахунку може здійснюватися за допомогою наступних систем: "Клієнт-Банк", "Клієнт-Інтернет-банк", "Телефонний банкінг" та інші.

Найбільш поширеною у використанні є система "Клієнт-банк", яка дозволяє керувати рахунками в банку й отримувати всю поточну інформацію про рух коштів на рахунках при розрахунках з покупцями не виходячи з офісу. Система "Клієнт-Банк" має наступні переваги [3]:

По-перше – зручність, адже у „Клієнт-Банку” автоматизовано підготовку таких документів, як платіжне доручення, меморіальний ордер, заява на переказ валюти.

По-друге – оперативність, при користуванні „Клієнт-Банком” зростає швидкість проходження платежів (якщо операціоніст банку підтверджує електронний документ клієнта відразу при його надходженні до банку).

По-третє – мобільність, користування „Клієнт-Банком” робить спілкування з банком необмеженим у часі, оскільки технічні можливості більшості програмних комплексів дозволяють цілодобово відправляти документи до банку і проглядати отримані звіди.

Поряд з перевагами, що забезпечує система «Клієнт-банк», вона має й істотні недоліки:

– прив'язка системи до певного персонального комп'ютера. Стається це тому, що для користування системою підприємство отримує в банку спеціальну програму, яку банківський фахівець установлює на конкретний комп'ютер. Тільки на цьому комп'ютері й можна буде працювати з системою „Клієнт-Банк”;

– необхідність постійної присутності осіб, наділених правом першого і другого підпису. Для здійснення руху коштів обов'язкове підтвердження з боку керівника у вигляді його електронного підпису. Його передання іншим особам підвищує небезпеку несанкціонованого доступу до поточного рахунка;

– можливе виникнення помилок при передачі інформації в банк. Таке може статися, якщо система „Клієнт-банк” й АБС створені різними розробниками.

І хоча система “Клієнт-банк” має певні недоліки, все ж таки вона є надзвичайно зручною послугою для клієнтів, що активно займаються підприємницькою діяльністю і не потребують від банку додаткових послуг.

Отже, проаналізувавши позитивні та негативні сторони системи дистанційних банківських послуг “Клієнт-банк”, можна зробити висновок, що дана система є доволі зручною для клієнтів при роботі з банком (для підприємств система дає можливість контролювати рух коштів) і слугує відмінною платформою для прийняття оперативних рішень. Також дана система може здійснювати велику кількість платежів протягом операційного дня, що є необхідна тим підприємствам.

Література:

1. Вовчак, О. Д. Платіжні системи: навчальний посібник / О. Д. Вовчак, Г. Є. Шпаргало, Т. Я. Андрейків. - К. : Знання, 2008. - 341 с.

2. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [Електронний ресурс]: затв. Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 № 22. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Топоркова О.В., Євлаш Т.О. Дебіторська заборгованість за умов використання різних форм розрахунків між підприємствами / О.В. Топоркова, Т.О. Євлаш // Вісник ЖДТУ: Економічні науки. – 2010 - № 3 (53) с. 139 – 143.

***Н. І. Ценклер, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри бухгалтерського обліку,
Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського
національного торговельно-економічного університету***

ФАКТОРИНГ ЯК ФІНАНСУВАННЯ В РОЗМІРІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЧИ ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ АСПЕКТ

Розширення виробництва, прискорення кругообороту капіталу неможливе без зовнішнього залучення фінансових ресурсів. В залежності від умов отримання додаткових ресурсів визначається автономність та ліквідність підприємства, що

впливає на рівень конкурентоспроможності останнього. Факторингові операції направлені на вивільнення коштів підприємства за рахунок наявної дебіторської заборгованості та не знижує рівень автономності підприємства на відміну від залучення фінансових ресурсів при отриманні кредиту.

Питання розмежування факторингу та факторингових операцій, а також їх відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку розглядали А.М. Герасимович, С.Б. Довбня, О.М. Запорожан, О.О. Зеленіна, Г.В. Кравченко, З.М. Криховецька, О.М. Левченко, О.І. Пальчук, Т.М. Разгоняєва, З.М. Холод, В.М. Шелудько та багато інших. Об'єктом їх дослідження виступало уточнення економічної сутності факторингу, нормативне регулювання факторингових операцій, методика облікового відображення, операції пов'язані зі здійсненням факторингу, однак невизначеність у трактуванні факторингу як переуступки права вимоги у поєднанні з рядом додаткових операцій (облік заборгованості, інкасація заборгованості, страхування тощо) та фінансування під наявну дебіторську заборгованість веде до суперечки щодо визнання та відображення в обліку фінансових активів, моменту списання заборгованості, визнання збитку від реалізації дебіторської заборгованості.

Незважаючи на велику кількість видів та форм факторингу (в залежності від повноти надання послуг (повний, частковий), місцезнаходження суб'єктів (внутрішній, міжнародний), повідомлення дебіторів (відкритий, закритий), ступеню прийняття ризику (з правом регресу, без права регресу), порядку оплати розрахунків (фінансування у формі попередньої оплати, оплата вимог на визначену дату), кількості переуступлених боргів (повний, факультативний), каналів надання інформації (традиційний, е-факторинг), ініціатора підписання договору (класичний, реверсивний), згідно ведення адміністративного управління та отримання платежів (агентський, звичайний) [1,5]) незмінними залишаються основні складові елементи факторингу: фактор, клієнт та об'єкт факторингу.

Загальні умови та порядок здійснення факторингових операцій визначаються Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України "Про банки і банківську діяльність", іншими законами, а також нормативно-правовими актами Національного банку України.

Відповідно до розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України "Про віднесення операцій з фінансовими активами до фінансових послуг" факторинг є фінансовою послугою та передбачає сукупність таких операцій [2]: 1) фінансування клієнтів - суб'єктів господарювання, які уклали договір, з якого впливає право грошової вимоги; 2) набуття відступленого права грошової вимоги, у тому числі права вимоги, яке виникне в майбутньому, до боржників - суб'єктів господарювання за договором, на якому базується таке відступлення; 3) отримання плати за користування грошовими коштами, наданими у розпорядження клієнта, у тому числі шляхом дисконтування суми боргу, розподілу відсотків, винагороди, якщо інший спосіб оплати не передбачено договором, на якому базується відступлення.

Відмінність факторингу, як переуступки права вимоги та фінансової послуги наведено у табл. 1

Порівняння факторингу як фінансової послуги та переуступки права вимоги відповідно до ГКУ та ЦКУ

Порівняльна ознака	Факторинг як переуступка права вимоги	Факторинг як фінансова послуга
Визначення	Факторинг – це придбання права вимоги на виконання зобов'язань в грошовій формі за поставлені товари або надані послуги з перейняттям на себе ризиків виконання таких вимог і обов'язків по прийому платежів	Договір факторингу передбачає фінансування під відступлення права грошової вимоги за плату у будь-який передбачений договором спосіб
Відповідальність первинного кредитора	Недійсність переданої вимоги, не відповідає за виконання боржником договору	
Організації, що здійснюють факторингові операції (фактор)	Підприємства всіх форм власності та фізичні особи, яка згідно із законом мають право здійснювати факторингові операції	Банк або інша фінансова установа, яка відповідно до закону має право здійснювати факторингові операції
Організації, що беруть участь у факторингових операціях (клієнт)	Підприємства всіх форм власності та фізичні особи	
Об'єкт факторингу	Право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також право вимоги, яке виникне в майбутньому (майбутня вимога)	Права вимоги у грошовій формі з поставки товарів або надання послуг з прийняттям ризику виконання такої вимоги та прийом платежів (факторинг)

Відповідно до даних табл. 1, трактування факторингу як переуступки права вимоги та фінансової послуги залежить від сторони факторингу (фактор або клієнт), зокрема фактор надає факторингову фінансову послугу, клієнт – переуступає право вимоги.

За цих умов об'єктом бухгалтерського обліку у фактора виступають операції з отримання права вимоги (обсяг заборгованості, умови погашення заборгованості, наявність додаткових послуг щодо обліку заборгованості, страхування, плата за надані послуги тощо), передача грошових коштів (обсяг, умови надання тощо); у клієнта – умови передачі права вимоги (обсяг заборгованості, умови погашення заборгованості), плата за послуги банку, отримані грошові кошти (обсяг, умови надання тощо), а також визначення фінансового результату від реалізації права вимоги.

Різноманітність видів та форм факторингових операцій, підвищення податкового тиску, низька платіжна дисципліна контрагентів зумовлює переваги факторингу над звичним кредитуванням. Факторингові операції для підприємств виступають операцією з переуступки права вимоги наявної дебіторської заборгованості із збитком (перевищення балансової вартості над сумою погашення) в розмірі оплати послуг щодо фінансування підприємства банківською установою в розмірі об'єкту факторингових операцій.

Подальший розвиток факторингових операцій залежить від законодавчого забезпечення, платіжної дисципліни покупців, умов альтернативних шляхів фінансування, державної підтримки, необхідності спеціальних дозволів чи ліцензій, обмеження кредитної діяльності банків, розвитку малого та середнього бізнесу.

Література:

1 Пальчук О. І. Факторинг на світовому ринку фінансових послуг в умовах економічної глобалізації: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / О. І. Пальчук; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. - К., 2011. - 20 с.

2 Про віднесення операцій з фінансовими активами до фінансових послуг: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 3 квітня 2009 року N 231: [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0373-09>

***В. В. Чаплига, асистент кафедри обліку і аудиту,
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)***

ТРИВИМІРНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ З УРАХУВАННЯМ РИЗИКУ

Оцінка ефективності банків є досить складною аналітичною проблемою. Вона потребує вирішення низки принципів завдань методологічного характеру. Зокрема, відсутні загальноприйняті поняття ефективності, банківського економічного ефекту, уніфіковані розробки щодо показників оцінки ефективності і т.д.

Поняття ефективності є комплексним і багатоаспектним. Найчастіше розглядають в системному поєднанні такі аспекти, як: цільова ефективність (effectiveness), що показує наскільки результати діяльності банку відповідають визначеним цілям; економічна ефективність (efficiency), що відображає здатність банку досягати оптимального, наскільки це можливо, співвідношення витрачених ресурсів і отриманих результатів; економічність (economy) - можливість отримання великих і/або кращих результатів при тому ж рівні використання ресурсів або тих же результатів (якщо немає необхідності в їх збільшенні) при менших ресурсах. Поняттю «ефективність» також відповідає термін performance (управлінська результативність, загальна продуктивність), що визначає ступінь ефективності функціонування організації для реалізації цілей, включаючи фінансові та нефінансові параметри, досягнутий рівень розвитку та перспективи. Очевидно, що один і той же фінансовий результат може бути отриманий при прийнятті істотно різної величини ризику, а отримання того самого доходу при прийнятті можливо меншого ризику завжди є найкращим стратегічним вибором.

Щоб оцінити ступінь ризику, пов'язаного з досягненням даного рівня прибутковості, корегують у відповідний спосіб показники рентабельності банку. У випадку показників RAROA і RAROC корекція полягає в урахуванні ризику досягнення даного фінансового результату (наприклад, через вимірювання мінливості цього результату).

Для зовнішніх осіб, які не мають доступу до даних, необхідних для визначення RORAC і RAROC [1], пропонується в якості простого методу, що враховує як ефективність, так і ризиковість діяльності банків, використовувати аналіз ефективності управління діяльністю банку у тривимірному просторі: показника рентабельності використання власного капіталу ROE, його волатильності S_{ROE} (вимірюється стандартним відхиленням) та показника

рентабельності використання активів ROA, який може застосовуватися як показник ефективності управління банком.

Для диференціації банків по групах за рівнем ефективності та ризиковості їх діяльності розглянемо систему показників ROE, S_{ROE} та ROA у порівнянні з медіанами Me_{ROE} , Me_S та Me_{ROA} їх значень для досліджуваних банків. В результаті отримаємо систему з вісьмома співвідношеннями показників, яким відповідатимуть вісім груп банків:

$ROE > Me_{ROE} \wedge ROA > Me_{ROA} \wedge S_{ROE} \leq Me_S$ (група 1);

$ROE > Me_{ROE} \wedge ROA > Me_{ROA} \wedge S_{ROE} > Me_S$ (група 2);

$ROE > Me_{ROE} \wedge ROA < Me_{ROA} \wedge S_{ROE} \leq Me_S$ (група 3);

$ROE > Me_{ROE} \wedge ROA < Me_{ROA} \wedge S_{ROE} > Me_S$ (група 4);

$ROE < Me_{ROE} \wedge ROA > Me_{ROA} \wedge S_{ROE} \leq Me_S$ (група 5);

$ROE < Me_{ROE} \wedge ROA > Me_{ROA} \wedge S_{ROE} > Me_S$ (група 6);

$ROE < Me_{ROE} \wedge ROA < Me_{ROA} \wedge S_{ROE} \leq Me_S$ (група 7);

$ROE < Me_{ROE} \wedge ROA < Me_{ROA} \wedge S_{ROE} > Me_S$ (група 8).

Спираючись на ці характеристики, можна сформулювати напрямок змін, які повинні бути реалізовані в банках, що належать до кожної з груп.

В роботі проаналізовані середньорічні показники ROE, ROA (у відсотках) та показник S_{ROE} провідних банків України за 2009-2012 роки. Показники розраховані на основі опублікованих квартальних фінансових результатів 20-ти банків, активи яких складають 70% усіх активів банків України [2].

Проведений тривимірний аналіз діяльності банків за 2009 – 2012 роки показує, що стабільно кращим поєднанням у цей період високої ефективності та низької ризиковості своєї діяльності серед досліджуваних банків виділяється Ощадбанк, який тільки один входив до першої групи за прийнятою вище класифікацією. За рахунок погіршення результатів у 2012 році з першої групи у 2009 – 2011 роках до другої групи у 2012 році увійшов Банк Південний.

Достатньо високими показниками ефективності та відносно низькою ризиковістю відзначилися Дельта Банк, Приватбанк, ОТП Банк та ПУМБ.

Різкими коливаннями показників та нестабільною роботою на протязі досліджуваного періоду виділялись: Укргазбанк, Кредитпромбанк, Банк Фінанси та Кредит.

Також, можна виокремити групу банків, для яких мали найгірші значення показники ROE та ROA при високому рівні ризику на протязі досліджуваного періоду: Банк Форум, Ерсте Банк, Райффайзен Банк Аваль.

На окрему увагу заслуговують ВТБ Банк та Промінвестбанк, які в останні роки значно покращили показники ефективності управління та знизили ризиковість діяльності, що дозволило їм покращити власний рейтинг.

Тривимірний аналіз ефективності банків з урахуванням ризику дозволяє комплексно оцінити діяльність банків за рахунок оцінки зв'язку прийнятого ризику з результатами їх фінансової діяльності.

Проведений аналіз буде корисним як для акціонерів, так і для менеджменту банків. Спираючись на наведені вище характеристики, можна сформулювати напрямок змін, які повинні бути реалізовані в банках. Здійснений аналіз може бути використаний також для оцінки системи управління ризиками в даних банках.

Список використаних джерел:

1. Saunders A., Allen L. Credit risk measurement in and out of the financial crisis / A. Saunders, L. Allen. - NJ: Wiley. - 2010. -380 p.
2. Офіційний веб-сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>.

В. М. Чаплига, *д-р техн. наук, проф.*,
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ),
Н. М. Абашина, *канд. мед. наук, доц.*,
Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Трансформація системи освітніх послуг в Україні багато в чому обумовлена тими завданнями, що на сучасному етапі ставить перед нею ринок праці, який, не зважаючи на великі обсяги підготовки спеціалістів, часто відчуває гостру нестачу кваліфікованих фахівців різного рівня. При цьому сучасний ринок праці виставляє вимоги не до конкретних знань, а до компетенцій працівників, їх особистісних якостей.

Для того, щоб ринок освіти відповідав запитам і потребам ринку праці необхідно, насамперед, формувати замовлення до системи освіти в термінах трудових кваліфікацій; розширювати та урізноманітнювати можливості планування і розвитку кваліфікацій, забезпечувати адекватну оцінку й сертифікацію кваліфікацій як у ході оцінки результатів освітньої діяльності, так і трудового досвіду окремого фахівця.

Шляхи вирішення проблем узгодженості ринку освітніх послуг та ринку праці намічені, зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України за № 1341 від 23.11.2011 р. “Про затвердження національної рамки кваліфікацій”, затвердженим “Порядком розроблення, затвердження та внесення змін до галузевих стандартів вищої освіти” (Постанова Кабінету Міністрів України №847 від 5.09.2012 р.), Законом України “Про професійний розвиток працівників”, а також проектами Законів “Про національну систему професійних кваліфікацій”, “Про формування державного замовлення на підготовку кадрів” та проектом “Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки”. В останньому ставляться завдання модернізації змісту освіти на засадах компетентісного підходу, оновлення форм і методів навчання на протязі усього життя шляхом широкого впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, електронного контенту.

На основі системного підходу до інтеграції новітніх педагогічних, інформаційних та комп’ютерно-комунікаційних технологій були спроектовані педагогічні технології, що базуються на компетентісному підході, для яких були розроблені стандарти побудови, управління та представлення навчального

контенту в інформаційно-комунікаційних системах електронної підтримки ступеневої підготовки фахівців економічного спрямування.

При цьому велика увага приділяється формуванню у студентів навичок рефлексії, самоаналізу, самоконтролю і самооцінки та включенню процедур самооцінки у процес оцінювання рівня компетенцій. Враховуються також особливості сприйняття і спілкування сучасної молоді, що сформовані інтернетом та мобільним зв'язком. Тут тренд характеризується скороченням обсягу текстового контенту (від довгих постів в Livejournal до 140 символів у Twitter), зміщенням акценту на перегляд фотографій (наприклад, Timeline у Facebook), скороченням часу перегляду відео-контенту.

Був спроектований та поетапно будується інтерактивний Комплекс інформаційно-комунікаційної підтримки основних бізнес-процесів підготовки висококваліфікованих економістів, до складу якого входять:

- Система освітніх веб-порталів з виходом на соціальні мережі: “Портал магістрів”, “Портал бакалаврів”, Портал “Абітурієнт”, Портал з працевлаштування “Фахівець-економіст”, які є точками входу в єдиний інформаційний простір ЛІБС УБС НБУ;

- Система електронної підтримки елементів інноваційних педагогічних технологій з формування професійних компетентностей.

Остання складається з інтерактивних підсистем, зокрема: Економічного словника-довідника підтримки формування та оцінки фахової понятійно-категоріальної компетенції з використанням термінополя законодавства України і оригінальних методик тестування; Навчально-довідкової підсистеми підтримки формування нормативно-правової компетенції та фахових компетенцій, які базуються на міжнародних та галузевих стандартах; Ситуаційного експертно-аналітичного центр на базі ВІ рішень компаній SAP та PROGNOZ підтримки формування компетенцій з аналізу, моделювання та прийняття колективних управлінських рішень з використанням сучасних інтелектуальних інформаційно-аналітичних технологій та нечітких нейронних мереж, програмних і технічних засобів обробки, відображення і захисту інформації; Підсистеми самопідготовки за групами дисциплін, самотестування та сертифікації, що підтримує формування у студентів навичок рефлексії, самоаналізу, самоконтролю і самооцінки; Навчально-тренувальних підсистем формування та оцінки спеціалізовано-професійних компетенцій на базі Навчально-тренувального банку, Навчально-тренувальних лабораторій за спеціальностями “Фінанси”, “Облік і аудит”, “Управління персоналом”, Лабораторій Академії CISCO та Лабораторії “Контур інформаційної безпеки SearchInform”, які забезпечують набуття студентами практичного досвіду роботи з реальними інформаційними системами суб'єктів економіки (підприємств, установ, організацій різних форм власності, банків, державних контролюючих органів тощо), а також з електронними платіжними системами з врахуванням вимог до захисту інформації; Підсистеми експертної оцінки рівня сформованості у студентів соціально-особистісних компетенцій.

Системний підхід до інтеграції новітніх педагогічних, інформаційних та комп'ютерно-комунікаційних технологій забезпечує електронну підтримку різноманітних діяльнісно-практичних форм навчання, самостійної та науково-

дослідної роботи студентів, у тому числі в дистанційному режимі, що надає студентам можливості набуття професійних компетентностей та сприяє підготовці висококваліфікованих економістів, конкурентноспроможних на сучасному ринку праці спеціалістів.

*Г. М. Чепелюк, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри банківської справи,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)*

АУДИТ ВКЛАДЕНЬ В ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Банк – це фінансова установа, основна діяльність якої полягає у мобілізації тимчасово вільних коштів з метою кредитування та інвестування. Українські банки основну частину доходів отримують за рахунок кредитних вкладень. Інвестиції в цінні папери займають незначне місце в активних операціях банку. Так, за статистичними даними, що публікуються Національним банком України, питома вага кредитних вкладень в активах кредитних установ складає 72,33 %, а вкладень в цінні папери – 8,55 % [1]. Це обумовлено недостатнім рівнем розвитку фондового ринку в Україні, певною обережністю як банків, так і емітентів цінних паперів. Причинами підвищення ризику інвестиційних операцій та фінансових втрат виступають неналежне функціонування процедур виконання операцій та управлінських систем банку, пов'язане з недосконалістю системи внутрішнього контролю, помилками комп'ютерних систем, шахрайством персоналу, неадекватними процедурами діяльності персоналу. Стимулюючим фактором в активізації фондових операцій може бути підвищення взаємної довіри контрагентів. Оскільки кредитні установи зобов'язані щорічно отримувати висновок незалежних аудиторів, то саме їх думка про законність та ефективність інвестицій в цінні папери буде одним із основних джерел інформації для суб'єктів фінансового ринку. Наведені фактори визначають актуальність досліджень щодо підходів до аудиту вкладень банків у цінні папери.

Аудит активних операцій з цінними паперами передбачає надання висновків щодо таких їх аспектів:

- законність придбання цінних паперів та документального оформлення;
- правильність та обґрунтування відображення в обліку операцій з цінними паперами;
- адекватність оцінки цінних паперів та визначення фінансових результатів;
- дотримання нормативів Національного банку України;
- ефективність внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту;
- оцінка ризику та прибутковості операцій з цінними паперами;
- дотримання норм податкового законодавства.

Аудит вкладень кредитних установ у боргові зобов'язання та акції від свого імені та за дорученням клієнтів, насамперед, має включати аналіз процедур за такими напрямками:

- компетенція підрозділів банку, окремих фахівців щодо проведення операцій з цінними паперами;
- наявність внутрішньобанківських положень, що регламентують виконання операцій та документообіг за ними, відповідність їх нормативній базі Національного банку України;
- принципи організації обліку вкладень в цінні папери, викладені в обліковій політиці банку;
- загальна політика кредитної установи щодо операцій з цінними паперами та порядок прийняття рішень про інвестування;
- процедури внутрішнього контролю за виконуваними операціями;
- виконання банком рекомендацій минулої перевірки аудиторами чи інспекторами з банківського нагляду Національного банку України;
- стан аналітичного обліку вкладень в цінні папери.

Отримана в результаті виконання аудиторських процедур інформація дозволить максимально точно оцінити розмір ризику, охарактеризувати ризикові події діяльності банку на ринку цінних паперів, включаючи інформацію про ймовірність виникнення збитків та надати висновки на основі аналізу та накопичення даних.

Таким чином, правильна організація дієвого банківського аудиту сприятиме подоланню проблем та підвищенню довіри до фінансово-кредитної системи України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт НБУ / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

***С. Г. Черемісіна, д-р екон. наук, проф. кафедри обліку та аудиту,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ***

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Агропромисловий комплекс, як один із базових секторів економіки України потребує значних інвестиційних ресурсів. Стале виробництво, відсутність коштів на модернізацію виробництва, недосконала законодавча база, слабка підтримка держави, нестача кваліфікованої робочої сили робить процес інвестування у цей сектор непривабливим для інвестора.

Формування інвестицій в сільське господарство здійснюється на економічній основі з урахуванням швидкості повернення вкладених засобів. А це можливо лише за умови збільшення виробництва високоякісної продукції і зниження її собівартості.

Обов'язковими елементами інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві є: вибір конкурентоздатних проектів на конкурсній основі;

орієнтація на швидку віддачу витрат; економічне обґрунтування інвестицій з врахуванням ринку збуту продукції і її якості; облік виробничих можливостей конкурентів.

На інвестиційні процеси в аграрній сфері впливає комплекс зовнішніх та внутрішніх екстерналій. На одні з них товаровиробник може впливати, а інші обумовлені зовнішніми умовами і не залежать від суб'єкта господарювання.

В процесі виробництва сільськогосподарської продукції відбувається поступове зношення і вибуття основних фондів. Це викликає необхідність їхнього простого, а при нарощуванні виробництва і розширеного відтворювання. Головним джерелом відтворювання основних засобів виступають капітальні вкладення. В структурі капітальних вкладень сільського господарства найбільша питома вага – витрати на будівництво об'єктів виробничого і соціального призначення, надбання техніки, транспортних засобів. Залежно від спеціалізації господарства частка цих витрат суттєво змінюється.

Головною особливістю капітальних вкладень в сільське господарство є те, що ефект від них виявляється не відразу, на відміну від поточних вкладень, а після їхнього освоєння і введення в експлуатацію. Забезпечення безперервного процесу відтворювання основних фондів досягається за рахунок своєчасного їхнього відновлення при зносі і вибутті.

Основною умовою нарощування виробничих потужностей, подолання спаду виробництва в сільському господарстві, досягнення фінансової стабільності і підйому економіки галузей є поживлення інвестиційної діяльності.

Успішний розвиток сільського господарства потребує масштабного і ефективного інвестиційного забезпечення. Проте нині власні, залучені та позикові інвестиційні джерела сільськогосподарських товаровиробників недостатні для задоволення їх інвестиційних потреб. Іноземні інвестиції в аграрний сектор економіки залучаються в обмежених обсягах, а їх частка в загальних вкладеннях поки що незначна.

Проблема інвестиційного забезпечення розвитку галузі є найбільш гострою у малих і середніх сільськогосподарських підприємствах, а також у особистих селянських господарствах. Аналізуючи особливості інвестиційної діяльності у аграрному секторі економіки не можна не враховувати залежність даних процесів від типу суб'єкта господарювання, який, у свою чергу, визначає інвестиційну привабливість та спроможність генерувати необхідні інвестиційні ресурси для капіталовкладення.

На нашу думку, узагальнення особливостей різних типів суб'єктів господарювання, що впливатимуть на інвестиційні процеси у аграрному секторі економіки, можна представити наступним чином (табл. 1).

Вибір пріоритетності напрямів інвестиційної діяльності у агропромисловому виробництві, рішення питань щодо реалізації конкретного інвестиційного проекту потребують аналіз сукупності економічних, екологічних, соціальних критеріїв, характеристик та наслідків його реалізації.

Активізації, ефективному розвитку інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки країни сприятимуть наступні заходи: обґрунтування та опрацювання дієвої та науково обґрунтованої стратегії розвитку аграрної економіки; сприяння формуванню ефективної інфраструктури аграрного

ринку; зниження рівня «тінізації» економіки; розвиток ринку лізингових послуг у аграрному секторі; формування стабільної нормативно-правової бази для залучення інвестицій та гарантування захисту прав інвесторів і кредиторів; активізація інформаційного забезпечення залучення інвестицій; створення умов для розвитку інтелектуального потенціалу галузевого виробництва.

Таблиця 1

Особливості типів суб'єктів господарювання, що впливають на інвестиційні процеси у агропромисловому виробництві

Тип	Характеристика особливостей
Суб'єкти натурального і напівтоварного господарювання	Низька конкурентоспроможність на ринку інвестиційних ресурсів. Натуральність та масштаби виробничої діяльності несумісні з капіталістичним господарським механізмом функціонування цих підприємств. Нагромадження капіталу як фактору їх розвитку виключене самою місією існування господарства: самозабезпечення виробників продуктами харчування. Виручка від реалізації продукції виступає лише проявом наявності надлишкової продукції і використовується для підвищення прожиткового рівня родини, передовсім для придбання товарів промислового виробництва. Бізнесові інтереси, як мотивація господарської діяльності, тут відсутні, адже стійке виробництво надлишкової продукції не передбачається
Суб'єкти дрібнотоварного виробництва	Мають передумови для інвестиційної діяльності. Це виражається у збільшенні масштабності виробництва за рахунок інвестицій, здійснених від одержуваного доходу. Відслідковується комерційний інтерес, що породжується приватновласницьким інстинктом до нагромадження капіталу, що відбувається у процесі інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність обмежується переважно внутрішніми джерелами фінансових ресурсів, її посилення можливе внаслідок підвищення рівня ефективності функціонування підприємства, гнучкості, налагодження ринків сировини і збуту. Зовнішніми джерелами інвестування можуть виступати переважно кредитні кооперативи і спілки у їх первісній формі взаємодопомоги.
Суб'єкти середньотоварного виробництва (фермерські господарства)	Приватна власність відіграє роль важливого чинника нагромадження капіталу і підвищення масштабності та ефективності господарської діяльності. Виникає потреба збільшення ресурсного потенціалу фермерських господарств: збільшення площі земельних ресурсів, зміцнення та модернізація за рахунок зростаючих доходів матеріально-технічної бази, підвищення продуктивності бізнесу шляхом цільового підприємництва, маркетингу, гнучкої адаптації до кон'юнктури ринку.
Великотоварні аграрні підприємства	Має місце застосування дієвих механізмів концентрації земельних та матеріальних ресурсів у виробничі структури. Поєднувальною ознакою цього сектору підприємств є безпосередньо – комерційний, великомасштабний аграрний бізнес. Даний тип суб'єктів господарювання має найбільший інвестиційний потенціал в довгостроковій перспективі розвитку, може формувати все більш зростаючу частку прибутків та зміцнювати кредитоспроможність до розгортання інвестиційної діяльності.

Послідовне та оперативне вирішення цих та інших питань сприятиме поживленню інвестиційної активності в аграрному секторі економіки, раціональному та ефективному використанню залучених коштів, контролю їх руху і своєчасному поверненню.

**Е. В. Чернодубова, канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля**

ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення прибутковості підприємства в значній мірі залежить від ефективності його фінансового механізму. Невизначеність загальноекономічної ситуації, зміни законодавчої системи негативно впливають на прибутковість підприємств та призводять до збільшення ризику неефективності їх діяльності. В цих умовах важливим завданням кожного підприємства є адаптація до

нестабільного ринкового середовища, до постійних змін ринкової кон'юнктури. Це вимагає формування фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємства, адекватного умовам невизначеності ринкової економіки.

Вирішення завдання з розвитку фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств на підставі адаптивного підходу має дві складові: 1) формування адаптивного фінансового механізму – орієнтоване на збалансованість фінансових відносин та пристосування до змінних умов господарювання; 2) розробка інструментів реалізації цього механізму – спрямоване на забезпечення гнучкої фінансової політики.

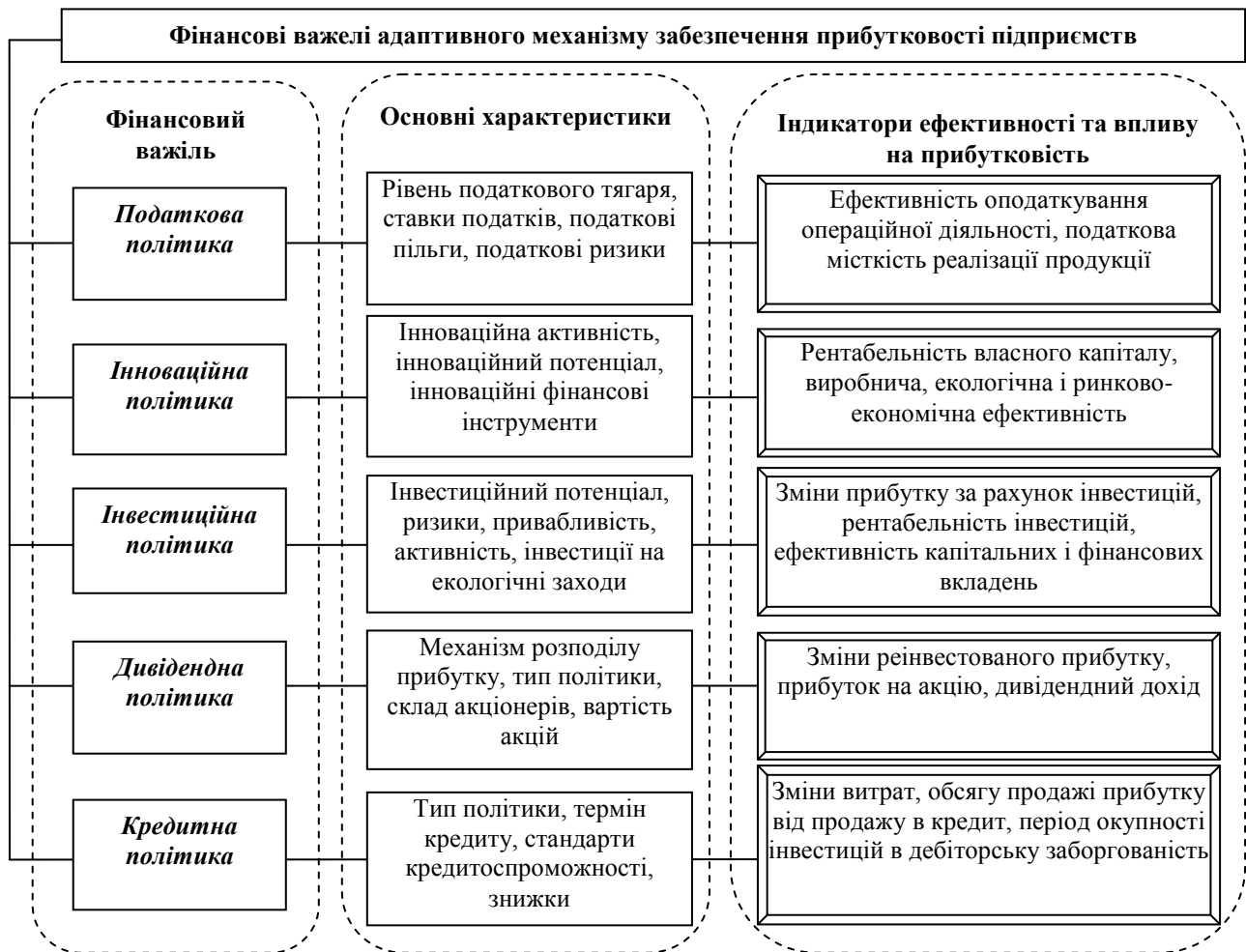
Фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств на основі адаптивного підходу визначено як комплекс скоординованих методів, інструментів і важелів, що забезпечують збалансованість фінансових відносин в сфері формування, розподілу і використання прибутку підприємств та пристосування до постійних змін середовища. Фінансовими важелями цього механізму визначено податкову, інноваційну, інвестиційну, дивідендну і кредитну політику (рис. 1). Основними елементами їх формування є: тип політики, умови формування, критерії вибору, система показників впливу на прибутковість. Ці політики розглядаються як складові гнучкої фінансової політики забезпечення прибутковості підприємства.

Для розробки податкової політики підприємства необхідно розмежування сфер господарської діяльності за товарами і ринками залежно від податкового тиску, вибір інструментів податкового планування; планування обсягів виробництва і реалізації з урахуванням податків та ризику, планування податкових платежів на основі вибору структури активів і раціонального розподілу прибутку. Вибір податкової політики здійснюється за критерієм нижньої межі довірчого інтервалу чистого прибутку підприємства з урахуванням податкових платежів.

Обґрунтування рішення щодо інноваційної політики підприємства ґрунтується на критеріях інноваційного прибутку та витрат, ринкової частки, якості продукції, виробничої потужності, які доповнено показником приросту рентабельності власного капіталу.

Для розробки інвестиційної політики підприємств пропонується враховувати екологічний аспект. Система показників вибору інвестиційних проектів доповнена показниками нормативу екологічних витрат та чистих інвестицій в природоохоронні заходи. Отримання економічних вигід підприємства в природоохоронній сфері забезпечується шляхом використання таких інструментів: субсидії, позики, дотації, знижки на екоінвестиції, пільгові кредити та оподаткування, прискорена амортизація природоохоронних фондів, цінні інструменти, ринкова сертифікація.

Дивідендна політика узгоджується з політикою самофінансування. Підґрунтям формування дивідендної політики є обґрунтовані в роботі правила: обмеження зростання дивідендів темпами зміни прибутків; більша ризиковість доходів від капіталу, отриманого від реінвестування прибутку, ніж дивідендів; врахування результатів конвертації потенційних акцій у звичайні.

Рис. 1. Основні фінансові важелі адаптивного механізму забезпечення прибутковості підприємств

Вибір кредитної політики підприємства орієнтовано на досягнення компромісу між прибутковістю і ризиком втрат прибутку від дебіторської заборгованості. Критерієм вибору кредитної політики підприємства визначено перевищення прибутку від зростання обсягу продажу в кредит над витратами з обслуговування дебіторської заборгованості.

Послідовність аналізу ефективності фінансових важелів механізму забезпечення прибутковості підприємств представлена такими блоками: 1) податкова політика – оцінюється шляхом порівняння її альтернативних варіантів за показниками оподаткування доходів, витрат і прибутку та пільгового оподаткування; 2) інноваційна політика – передбачає середньозважену оцінку відносних показників, що відображають стан до і після інноваційних перетворень; 3) інвестиційна політика – здійснюється через інтегральну оцінку ефективності капітальних і фінансових вкладень; 4) кредитна політика – передбачає оцінку ефективності інвестицій в дебіторську заборгованість та змін її вартості; 5) дивідендна політика – оцінюється на основі показників прибутковості акцій і дивідендного доходу.

Розроблені теоретико-методичні основи дослідження впливу фінансових важелів на прибутковість підприємств, що розкривають взаємозв'язок податкової, інноваційної, інвестиційної, дивідендної і кредитної політик з

показниками прибутковості, дозволили обґрунтувати напрямки реалізації фінансового механізму підприємства.

*Л. В. Чернявська, асистент кафедри обліку та аудиту,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ*

ВІДНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СЕЗ ЯК АКТУАЛЬНА ПОТРЕБА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

З прийняттям Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» 13.10.1992 р. в нашій країні почали створювати спеціальні (вільні) економічні зони (СЕЗ (ВЕЗ)).

Згідно з ст. 1 вищезазначеного Закону метою створення СЕЗ (ВЕЗ) є залучення іноземних інвестицій та сприяння їм, активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг. Відповідно до ст. 5 вказаного Закону спеціальні (вільні) економічні зони створюються Верховною Радою України за ініціативою Президента України, Кабінету Міністрів України або місцевих рад народних депутатів України та місцевих державних адміністрацій. Діяльність кожної СЕЗ (ВЕЗ) регламентується окремим Законом України або Указом Президента України.

Практика створення СЕЗ (ВЕЗ) розпочалася в 1995р., коли Президент України видав Указ «Про заходи для проведення експерименту у північнокримській експериментальній економічній зоні «Сиваш». До 2000 року включно в Україні було створено 11 СЕЗ (ВЕЗ) на термін від 20 до 60 років.

Планувалося, що в результаті діяльності цих СЕЗ будуть залучені інвестиції від 18 млн. дол. США (СЕЗ «Інтерпорт Ковель») до 1300 млн. дол. США (СЕЗ «Закарпаття») та збережені старі та створені й нові робочі місця від 250 чол. (СЕЗ «Порто-франко») до 33 тис. (СЕЗ «Миколаїв»). Для того, щоб досягти таких планових показників та залучити інвесторів до економічно відсталих територій, інвесторам надавався спеціальний режим інвестиційної діяльності, визначений законодавчими актами по окремих СЕЗ (ВЕЗ). Привабливим для інвесторів у спеціальному режимі інвестиційної діяльності був податковий механізм.

Податковий механізм СЕЗ (ВЕЗ) передбачав використання податкових інструментів та важелів: зниження ставки податку на прибуток та плати за землю, звільнення від оподаткування прибутку, інвестицій, сплати ввізного мита й ПДВ, звільнення від плати за землю та зборів до деяких бюджетних фондів, крім того до деяких СЕЗ запроваджувався режим спеціальної митної зони. Для кожної СЕЗ (ВЕЗ) окремим законодавчим актом регулювався режим оподаткування та встановлювалися податкові пільги, при цьому, методики та обґрунтувань надання окремих податкових пільг різних СЕЗ не було.

Варто зазначити, що не всі суб'єкти СЕЗ автоматично могли вести господарську діяльність і користуватися пільговими умовами. Пільговий

податковий механізм СЕЗ запроваджувався до суб'єктів господарювання за виконання наступних умов:

- реалізація інвестиційних проектів у пріоритетних видах економічної діяльності, які визначаються Кабінетом Міністрів України;
- реалізація інвестиційних проектів кошторисною вартістю не меншою встановленої мінімальної межі (від 200 тис. доларів США до 3 млн. доларів США) в залежності від галузі виробництва;
- затвердження інвестиційних проектів відповідним органом управління СЕЗ (ВЕЗ);
- укладення договору на реалізацію інвестиційного проекту з відповідним органом управління СЕЗ (ВЕЗ);
- розташування та державна реєстрація на території СЕЗ (ВЕЗ).

Серед істотних рис функціонування СЕЗ в Україні слід виділити наступні:

1) СЕЗ були свого роду анклавом, оскільки і них діяв спеціальний режим інвестиційної діяльності та держава гарантувала права інвесторів;

2) на уповноважені місцеві органи влади та управління були покладені всі питання пошуку інвесторів (рекламне забезпечення, маркетинг). Часто проблеми інфраструктурного забезпечення лягали на плечі інвесторів, на відміну від позитивного досвіду функціонування СЕЗ в інших країнах, де вказані проблеми вирішувалися на державному рівні;

3) запропонований податковий механізм у СЕЗ більше був привабливим для вітчизняних підприємців, частка яких поступово збільшилась з 54% до майже 80%, тоді як питома вага іноземних інвесторів скорочувалась. На нашу думку, це пов'язано з здатністю вітчизняних інвесторів гнучко адаптуватись до нашої специфіки правового поля ведення бізнесу.

В 2005 р. Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» в редакції від 03.06.2005 р. було фактично скасовано особливий статус СЕЗ (ВЕЗ) в Україні та відмінено значну частину податкових пільг. Це відштовхнуло потенційних інвесторів та частину реальних, які вже працювали на території СЕЗ, що спричинило недосягнення очікуваних результатів.

В той же час, аналіз іноземного досвіду, в першу чергу Китаю, Тайваню, Сінгапуру та деяких інших держав, показує, що створення СЕЗ (ВЕЗ) та забезпечення ефективного державного, в т.ч. податкового механізму, управління їх діяльністю є надзвичайно ефективним засобом не лише залучення значних за обсягом іноземних інвестицій, а й швидкої модернізації національних економік, збільшення розміру ВВП та підвищення рівня добробуту населення. На нашу думку, основною причиною згорання діяльності СЕЗ (ВЕЗ) в Україні стали саме проблеми з механізмом управління діяльністю СЕЗ (ВЕЗ), а не загальні дефекти їхньої фінансової моделі. Тому відновлення спеціального податкового механізму управління діяльністю СЕЗ (ВЕЗ) є актуальним завданням удосконалення фінансової системи України.

*А. Л. Чернявський, канд. юрид. наук, зав. кафедри правознавства,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ БОРОТЬБИ З МОРСЬКИМ ПІРАТСТВОМ

Одним із найбільш актуальних питань сучасного міжнародного права, від вирішення якого значною мірою залежить сталий розвиток міжнародного співтовариства, світової та багатьох національних економік, є проблема боротьби з морським піратством. Найбільш небезпечними з точки зору ризику зазнати піратських нападів протягом десяти років підряд залишаються узбережжя Малайзії, Індонезії, Філіппін, Гвінеї, Бразилії, Західної Африки та води Південно-Китайського моря [2, с. 78]. Останнім часом до цього переліку увійшли і води Аденської затоки та узбережжя Сомалі [5, с. 116].

За характером наслідків морське піратство значною мірою подібне до міжнародного тероризму, і нерідко здійснюється такими самими методами, тому деякі автори називають піратство «тероризмом на морі» та визначають його як одну із форм терористичної діяльності [3, с. 7]. Однак, слід мати на увазі, що міжнародний тероризм і морське піратство вчиняються з різними цілями: метою міжнародного тероризму є залякування держав та міжнародного співтовариства в цілому, спонукання урядів до певних політичних дій, тоді як метою морського піратства є заволодіння певними матеріальними цінностями – судном чи його вантажем, або отримання викупу за захоплених членів екіпажу або пасажирів судна. Тому слід погодитися з думкою М. Будакова, який доводить, що морське піратство представляє собою «економічний злочин, який посягає на основи міжнародної безпеки (а саме на вільний світовий товарообіг, свободу пересування і основні права людини), але аж ніяк не має за мету залякування міжнародного співтовариства, держав чи осіб» [1, с. 107].

Враховуючи це, заходи міжнародно-правової боротьби з морським піратством, мають здійснюватися у декількох основних напрямках: по-перше, на універсальному міжнародно-правовому рівні мають бути розроблені загальні правила кваліфікації діянь, пов'язаних морським піратством, та базові принципи реалізації кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні таких дій; а по-друге, необхідно розробити та запровадити дієві організаційно-правові механізми припинення та протидії конкретним актам піратства. Варто зазначити, що перший напрямок у сучасному міжнародному праві реалізується на більш-менш достатньому рівні, оскільки норми про принципи та методи боротьби з піратством містяться у таких міжнародних договорах, як Конвенція ООН про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р., Міжнародний кодекс з охорони суден і портових засобів 2002 р.; Конвенція ООН з морського права 1982 р.; Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі 1974 р. тощо.

Основною проблемою безпосередньої боротьби з актами морського піратства є те, що іноземні військові судна, які можуть у відкритому морі затримувати та піддавати обшуку судна за підозрою у піратстві, не вправі це робити у територіальних водах прибережних держав, з території яких і

здійснюються піратські напади. Певною мірою ця проблема була вирішена Резолюцією Ради безпеки ООН № 1816 від 02.06.2008 р., яка дозволила військовим суднам та літальним апаратам держав, що співробітничать із перехідним урядом Сомалі, заходити до територіальних вод Сомалі та застосовувати передбачені нормами міжнародного права засоби протидії морському піратству. Зазначена Резолюція Ради Безпеки ООН призвела до істотного зниження рівня морського піратства в прибережних водах Сомалі та Аденській затоці, але не дозволяє застосовувати адекватні заходи боротьби з морським розб'єм в інших регіонах Світового океану.

Здійснені під егідою Ради Безпеки ООН заходи міжнародної боротьби з морським піратством не лише призвели до скорочення його рівня біля узбережжя Сомалі, а й істотно вплинули на соціально-економічне становище в самій Сомалі. За повідомленням Associated Press, мають місце беззаперечні ознаки занепаду піратства у регіоні: пірати, які через невдалі операції не змогли розрахуватися з кредиторами (гроші позичали на зброю, паливо і так далі) і віддали їм хто машину, хто будинок; повії, які сумують за «грошовитими» часами; порожні пляшки з-під віскі і занесені піском човни на «колись жвавій береговій лінії» [4, с. 7]. На перший погляд, проблема з піратством в Аденській затоці вирішена, проте рівень морського піратства в цілому по світу не зменшився, а його новими центрами стали води Гвінейської затоки, Беніну та Нігерії. Так, об'єднання страховиків морських перевезень Lloyd's Market Association присвоїло маршрутам біля берегів Нігерії і Беніну таку ж категорію ризику, як і тим, що проходять повз Сомалі [4, с. 7].

Як бачимо, точкові силові акції проти морських піратів є недостатньо ефективними, і призводять не до зменшення рівня морського піратства, а до переміщення центрів його активності з одних частин Світового океану до інших. Тому система заходів міжнародної боротьби з морським піратством має бути всеохоплюючою у світовому масштабі і ґрунтуватися на розумінні того, що морське піратство – це не просто міжнародний злочин, а масове соціально-економічне явище, ліквідація якого вимагає узгоджених військово-політичних, юридичних та економічних дій з боку як провідних морських держав, так – і «держав-донорів» морського піратства.

Література:

1. Будаков М. Міжнародні організаційно-правові механізми боротьби з морським піратством [Текст] Будаков Максим // Юридична Україна. – 2011. – № 4. – С. 106-111.
2. Лисакуайте, В. В. Современные проблемы борьбы с морским пиратством [Текст] / Лисакуайте В. В. // Сибирский юридический вестник. – 2008. – № 4. – С. 78-80.
3. Михеев, И. Р. Терроризм: понятие, ответственность, предупреждение (уголовно-правовое исследование) [Текст] / И. Р. Михеев. – Владивосток : ЮИ ДВГУ, 2003. – 79 с.
4. Муравський, А. «Чорна мітка»: через вимушені витрати на охорону від піратів судовласники заощаджують на зарплаті моряків / Андрій Муравський // Газета «День». – 2013. – № 37. – 28 лютого. – С. 7.
5. Серета, Г. Міжнародно-правові аспекти протидії сучасному морському піратству [Текст] / Г. Серета // Право України. – 2009. – № 4. – 116-122.

*А. О. Шавлюк, аспірантка кафедри фінансового аналізу та контролю,
Київський національний торговельно-економічний університет*

РОЛЬ ПОСЕРЕДНИКІВ У АУДИТІ ДІЛОВОГО ПАРТНЕРСТВА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Якщо розглянути ділове партнерство торговельного підприємства, представника середнього чи великого бізнесу, то його ділові зв'язки будуть надзвичайно різноманітними. Найголовнішими партнерами є звичайно контрагенти: постачальники та покупці, при цьому, по-суті, не має значення чи це підприємство займається реалізацією товарів, чи його спеціалізація надання послуг. Але не потрібно забувати про інші взаємодії даного підприємства з іншими.

Основоположним аспектом при здійсненні аудиту ділового партнерства та виборі оптимального партнерів є якість наданих ними послуг. Наступним, по сутевості, має бути їх вартість і, як наслідок, той ефект, який вони приносять для компанії. Хоча, деякі практики вважають цінові умови першочерговим фактором [1, с.57]. При чому ефект може бути в даному випадку не лише у вигляді прибутку, а й у вигляді репутації. Але при такій постановці питання, жоден економіст не дозволить собі упустити питання оптимального поєднання ціни та якості.

Таке трактування є досить справедливим, оскільки, якщо ми отримуємо один і той самий ефект при різних комбінаціях ціни та якості, то в деяких випадках, правильним буде вибір нижчих цін і, як наслідок, економія коштів.

Відносини торговельного партнерства через послуги посередників заслуговують окремої уваги, оскільки, саме вони є одним з найрозповсюдженіших способів взаємодії між економічними суб'єктами в наш час. Такі стосунки є достатньо мобільними, оскільки вони не позиціонують себе як довгострокові, а мають на меті задоволення конкретних поточних потреб підприємства. Ще однією їх особливістю є те, що між такими партнерами рідко підписуються договори на дуже крупні суми, оскільки, вони зазвичай відіграють роль третьої сторони, а не безпосереднього продуцента благ.

Специфічні ділові стосунки підприємства торгівельної сфери зокрема встановлюють з торговельними посередниками. Така взаємодія об'єктивно виникає виходячи з того, що все частіше зустрічаються ситуації, коли підприємства стикаються із серйозними труднощами просування свого товару на ринок і його реалізації. Проведення заходів щодо організації збуту часто пов'язане з великими трудовитратами і вимагає налагоджених і сталих комерційних зв'язків, спеціальної кваліфікації і досвіду.

У зв'язку з цим у торговельних підприємств виникає необхідність вирішувати проблеми, що безпосередньо не пов'язані з професійною орієнтацією підприємства (участь в аукціонах, виставках, судах з конкурентами і споживачами, пошук нових ніш і можливостей на ринку тощо). Все це змушує підприємство з метою мінімізації та економії матеріальних і людських ресурсів, а також часу звертатись до різних спеціалізованих організацій або підприємств, які виконують такі завдання краще і швидше та які, власне, є посередниками між виробником і споживачем [2, с. 93].

Сфера торгового обігу характеризується великим різноманіттям торгових посередників на ринку, які надають різноманітні послуги. До основних посередників, які діють у сфері товарного обігу України належать:

– Дилери являються фізичні та юридичні особи, що спеціалізуються на торгівлі товарами певних видів, від свого імені і за власний рахунок здійснюють закупівлю і продаж товару. У сфері оптової та роздрібно торгівлі чинне законодавство регламентує функціонування дилерів з торгівлі транспортними засобами та їх складовими частинами.

– Дистриб'юторами є оптові і роздрібні посередники, які здійснюють збут товарів на основі оптових закупівель у виробників, що надають послуги зі зберігання, доставки продукції, можуть організовувати на певній території збутову мережу. Дистриб'юторські фірми є учасниками зовнішньоторговельного обороту. Вони виступають реалізаторами закупленого по імпорту товару на території своєї країни. Для них показовим є довгостроковий характер відносин з іноземним постачальником.

– Трейдерами називають торгових посередників, що спеціалізуються на короткострокових угодах, коротких операціях, здійснюють торгівлю за дорученням клієнта, але від свого імені і за свій рахунок.

– Брокерами являються особи, біржові працівники, учасники ринку, агенти ринкових відносин, які виступають у ролі посередника між продавцями і покупцями товарів, цінних паперів, валюти. Брокери сприяють укладанню угод «поєднуючи» між собою покупців і продавців, діють за дорученням своїх клієнтів та за їх рахунок, отримують плату або винагороду у вигляді комісійних при укладанні угоди [3, с. 167-168].

Таким чином, посередницька взаємодія при проведенні аудиту ділового партнерства потребує особливої уваги зі сторони аудитора, оскільки, не типовість поведінки посередника та специфіка його діяльності може бути неправильно оцінена економічним суб'єктом-замовником. Як наслідок, можуть виникати непорозуміння у двох аспектах: посередник надає неякісні послуги порівняно з іншими існуючими на ринку за таку ж ціну, або надає послуги такої ж самої якості, як і інші посередники на ринку, але завищує ціну за свої послуги.

Список використаних джерел:

1. Васильев А. Что продать и у кого купить? // Мир продуктов. – 2008. – № 7 (48). – с. 56-59.
2. Балабан М.П. Оптова торгівля в ринковому середовищі: ефективність функціонування та стратегія розвитку: монографія / М.П. Балабан. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2005. – 153 с.
3. Буткевич О.В. Торгові посередники як основні суб'єкти торговельної діяльності // Вісник господарського судочинства. – 2012. - №6. – с.163-168.

О. А. Шевчук, канд. екон. наук, доц.,
Університет банківської справи НБУ

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Сучасна глобальна економічна криза продемонструвала необхідність врахування зовнішніх загроз для національних економік, в тому числі в практиці державного фінансового контролю в умовах невизначеності. У ході

достатньо довгого періоду еволюції сучасних західних суспільств були сформовані інститути та інструменти фінансового контролю в національних масштабах. В умовах глобалізації (і перш за все при реалізації неоліберального варіанта останньої), коли відбувається становлення глобальних фінансових і товарних ринків, контроль за ними з боку національних по своєму походженню і функціям інститутів державної влади втрачається, а міжнародні та наднаціональні інститути фінансового контролю тільки починають свою роботу. У цих умовах важливого значення набуває теоретичне осмислення ролі державного фінансового контролю в глобальній економіці.

В ході глобалізаційних процесів виникають і наднаціональні контролюючі органи, що здійснюють контроль за публічними фінансами різного роду економічних і фінансових союзів, на кшталт Європейського суду аудиторів, що діє від імені Європейського парламенту [1].

Функціонування будь-якого незалежного державного об'єднання неможливо без чіткої й ефективної системи фінансового контролю бюджетних коштів. В 1971 році Європейському Співтовариству були надані власні фінансові ресурси, і це послужило створенню спеціалізованого і незалежного вищого органу фінансового контролю Європи – Рахункової палати ЄС (Європейський суд аудиторів – European Court of Auditors).

Цілі Рахункової палати ЄС – проведення незалежного аудиту доходів і витрат коштів Євросоюзу і конструктивна оцінка способів розпорядження бюджетними коштами інституціональними органами Європи, а саме: чи правомірно здійснюються фінансові операції; чи законно вони організовані; чи не спостерігається шахрайство і корупція. Всі заходи спрямовані на забезпечення економії і результативності використання публічних грошових коштів ЄС на всіх рівнях і отримання максимальної грошової вигоди громадянами Союзу.

В червні 2010 року міністри економіки і фінансів 27 країн Євросоюзу в Люксембурзі досягли політичної домовленості про створення Eurofisc – мережі, створеної національними податковими адміністраціями, які займуться виявленням нових випадків транскордонного шахрайства з ПДВ і боротьбою з ними. Міністри висловились в підтримку спільного підходу, щоб підвищити ефективність співробітництва між податковими адміністраціями і надати країнам-членам ЄС кошти для більш ефективної боротьби з подібним шахрайством.

В рамках Eurofisc передбачений механізм багатостороннього швидкого оповіщення і обміну даними з нових видів транскордонного шахрайства з ПДВ, яке щорічно завдає багатомільярдних збитків національним бюджетам країн ЄС. Зокрема, йдеться про так звані “карусельні” схеми, коли товари продаються кількома операторами в різних країнах-членах без сплати ПДВ.

Глобалізаційні процеси накладають свій відбиток і на предмет фінансового контролю, виокремлюючи в ньому систему наднаціонального контролю. Так, предметом фінансового контролю як прикладної діяльності є фінансова діяльність підконтрольних суб'єктів і фінансові відносини, що при цьому виникають, які розглядаються в контексті їх законності, економічності, ефективності і доцільності.

Державний фінансовий контроль в усіх країнах будується за принципом суворої централізації, що безпосередньо впливає з функціональної єдності фінансового господарства і управління. Необхідність відведення фінансовому контролю центрального місця в системі державних органів усвідомлювалась в усі часи законодавством усіх держав. Особливий статус вищого контрольного органу визнаний більшістю розвинених країн, що знайшло відображення в Лімській декларації керівних принципів контролю: “Основні контрольні повноваження вищого контрольного органу мають бути визначені Конституцією” [2].

Державний контроль в системі ринкових відносин в умовах зростаючої глобалізації суттєво модифікується і стає загальним, оскільки створюється ситуація, коли практично жодній країні світу не вдається вирішити проблеми нового сторіччя поодиночі, маючи лише свою систему державного контролю. Крім того, значущість уваги до глобалізаційних процесів при організації державного фінансового контролю зумовлена необхідністю врахування при формуванні системи забезпечення фінансової безпеки держави транснаціонального характеру загроз, що виходять з функціонування світової фінансової системи і світового валютного ринку. Глобалізаційні процеси накладають свій відбиток і на предмет фінансового контролю, виокремлюючи в ньому систему наднаціонального контролю.

Список використаної літератури:

1. State audit in the European Union. – National Audit Office of Great Britain. – NAO Information Centre. – 2005. – P.274-275.
2. Лімська декларація керівних принципів контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Desember/04.htm>
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_090.

***О. О. Шевчук, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів,
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)***

РИЗИКОВИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ПЛАСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Сучасна система оцінки платоспроможності страхових компаній (СК) в Україні наближена, хоч дещо спрощено, до вимог європейської системи оцінки платоспроможності Solvency I, яка встановлює вимоги до капіталу страховиків на рівні більшої з двох величин: нормативної маржі платоспроможності або мінімального гарантійного фонду. В Україні вимог щодо величини гарантійного фонду немає, а фактичний запас платоспроможності СК на будь-яку дату повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас.

Однак необхідний обсяг капіталу може розглядатись як другий рівень захисту платоспроможності СК і її страхувальників. Перший рівень захисту – безперервне управління ризиком. Якщо проблеми в окремій СК поглиблюються і їх неможливо усунути інструментами ризик-менеджменту, тоді потрібен капітал для покриття фінансових втрат, які виникли.

Українські стандарти нагляду за страховою діяльністю сьогодні дозволяють присутність на ринку великої кількості дрібних, слабо капіталізованих СК, в яких річні обсяги збору страхових премій - мізерні (99,4% усіх премій на ринку ризикових видів страхування збирають перші 200 СК, інші ж 184 компанії одержують обсяг премій, який ставить під сумнів можливість їх діяльності на ринку класичного страхування; схожа ситуація і на ринку страхування життя [1]). Основною проблемою українського страхового ринку залишається недорезервованість – відсутність у багатьох страховиків достатнього обсягу фінансових коштів для виконання зобов'язань перед страхувальниками.

Solvency I є простою і зрозумілою системою, однак має суттєві недоліки: 1) величина лише премій і виплат або математичних резервів не достатня для коректної оцінки андерайтингового ризику; 2) інші ризики не враховуються або враховуються лише частково; 3) передача ризиків у перестраховання враховується недостатньо, як і платоспроможність перестраховика. Останні фінансові кризи показали необхідність більш сучасної системи контролю за платоспроможністю страховиків, що ґрунтується на оцінці ризиків.

Нова європейська система оцінки платоспроможності Solvency II по аналогії з Базельськими правилами передбачає три групи вимог до СК:

1. Кількісні вимоги до: бази розрахунку технічних резервів, мінімального нормативного капіталу (MCR), нормативної маржі платоспроможності (SCR), правил інвестування.

2. Якісні вимоги щодо: принципів внутрішнього контролю компаній, управління ризиками; відповідності активів і зобов'язань, а також вимоги до діяльності органів нагляду (прозорість, механізми втручання в процесі нагляду, процедури, права і обов'язки).

3. Вимоги щодо ринкової дисципліни – звітності для органів нагляду, публічного розкриття інформації, ринкової прозорості [2].

Для впровадження кількісних та якісних вимог до СК на вітчизняному страховому ринку потрібна тривала підготовча методологічна робота. Однак вимоги до звітності та системи розкриття інформації можливо і доцільно впроваджувати якнайшвидше – страховики повинні збільшити обсяг інформації, яка буде доступна споживачам, та інформації до звіту, який надається наглядовому органу. Квартальна звітність не дозволяє органу нагляду підтримувати дисципліну на ринку та оперативно виявляти і запобігати проблемам з платоспроможністю у страховиків – таких, як наприклад з платоспроможністю ПрАТ "СК "Лафорт", яка за 9 місяців 2012 року зайняла п'яте місце за обсягом залучених за договорами ОСЦПВ премій і практично зникла з ринку. Спеціалізована фінансова звітність СК органу нагляду повинна подаватись щомісячно (для порівняння: розрахунок деяких економічних нормативів банківські установи проводять на підставі щоденних балансів).

Деякі кроки щодо підвищення стандартів нагляду в Україні вже зроблено: СК в 2013 році почали застосовувати міжнародні стандарти фінансової звітності. Ще у 2011 році Держфінпослуг запропонувала внести зміни в Ліцензійні умови здійснення страхової діяльності, які б зобов'язували страховиків до впровадження з 1 січня 2013 року системи управління ризиками

у відповідності з вимогами комісії. Однак проект розпорядження комісії так і не був затверджений. За ініціативою Ліги страхових організацій України 2011 року у Верховній Раді зареєстровано проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про страхування», у якому встановлені вимоги до платоспроможності страховика у відповідності з принципами Solvency II.

Щодо можливості впровадження в Україні кількісних та якісних вимог Solvency II, то, на нашу думку, реальним механізмом цього для страхового ринку є інститут сертифікованих актуаріїв, спроможних розробляти модулі розрахунку для кожного з ризиків, які впливають на діяльність страховика. Загалом в процесі управління ризиками СК може дотримуватись трьох стратегій: 1) передавати ризики в перестраховання; 2) нехтувати впливом ризиків, залучаючи при цьому додатковий акціонерний капітал, щоб зберегти фінансову стійкість; 3) інвестувати в актуарні департаменти для ідентифікації і зменшення впливу ризиків. Досвід показує, що саме цей варіант є найменш затратним.

На жаль, розуміння компетенції актуарія, як з точки зору страховиків, так і органу нагляду в Україні, обмежується традиційними функціями - розрахунок страхових премій, оцінка резервів страховика. У більшості країн – членів ЄС існує інститут відповідальних актуаріїв, в обов'язки яких входить участь в управлінні ризиками, регулюванні величини капіталу, розробка внутрішніх моделей платоспроможності, що доцільно здійснювати і на українському страховому ринку.

Список використаних джерел:

1. <http://dfp.gov.ua>.
2. Стандартна формула Solvency II та практика її використання у перестрахованні // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/146.htm.
3. Ткаченко Н. Новітні підходи до оцінки платоспроможності страхових компаній в рамках Solvency II / Н. Ткаченко // Банківська справа. - 2010. - N 4. - С. 62-71.

***А. А. Шелюк, аспірант кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ***

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ДЕПОЗИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ

Метою депозитного менеджменту банку є забезпечення залучення достатнього обсягу коштів на поточні та строкові рахунки банку для здійснення активних операцій на вигідних для банку умовах, в обсязі і порядку, визначених чинним законодавством.

Система депозитного менеджменту включає в себе визначення об'єкту, суб'єкту, інструментарію управління та підсистему забезпечення.

Об'єкт управління – керована підсистема, яка включає: депозитну політику банку, рівень маркетингових досліджень депозитних банківських послуг і рівень кваліфікації менеджменту банку, політики збуту депозитних послуг, комунікаційну політику, організаційну структуру банківської установи,

імідж банку, фінансовий інжиніринг, розмір процентних ставок, інформаційні ресурси, матеріальні ресурси.

Суб'єктами депозитного менеджменту на стратегічному рівні є спостережна рада, правління, комітет управління активами та пасивами, служба внутрішнього аудиту, тарифний комітет; на тактичному рівні – керівники філій, бізнес-напрямків, головний аудитор; на оперативному – керівники відділень, департаментів (що входять в певний бізнес-напрямок), працівники фронт- та бек-офісів до компетенції, яких входить прийняття управлінських рішень.

Організаційне забезпечення депозитного менеджменту банку з депозитних джерел існує на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях.

У процесі формування ресурсів з депозитних джерел велику роль відіграє інструментарій управління депозитними ресурсами:

- аналіз (дослідження «поведінки» грошових коштів на рахунках клієнтів);

- планування – вибір стратегії банку на ринку депозитних послуг. Альтернативними стратегіями залучення коштів на поточні і депозитні рахунки фізичних і юридичних осіб є орієнтація на елітних клієнтів або орієнтація на розширення кількості клієнтів. Обравши стратегію роботи, менеджер вирішує наступні завдання: розробка ефективної маркетингової системи з наданням спеціальних фінансових пільг, диференційованих за ступенем значущості клієнта для банку; організація партнерського співробітництва з якомога більшою кількістю клієнтів з метою поліпшення можливостей планування банком процесу руху коштів на їх рахунках; проведення статистичного обліку та аналізу окремих груп і всього обсягу поточних рахунків; розрахунок очікуваної величини твердого залишку коштів, механізмів його утворення, тенденцій змін і можливих варіацій у часі; постійне оновлення номенклатури послуг; розвиток збутової мережі банку;

- робота по залученню клієнтів. Для бажаної структури, обсягів та рівня витрат за депозитними зобов'язаннями менеджер використовує різні методи залучення коштів, які загалом зводяться до двох груп: цінові методи управління та нецінові методи управління;

- контроль.

Стосовно підсистеми забезпечення депозитного менеджменту, то вона включає в себе інформаційне, нормативне, кадрове, технічне та технологічне забезпечення.

Інформаційне забезпечення поділяється на:

- зовнішнє (інформацію про управління залученням ресурсів з депозитних джерел можна отримати з сайтів конкурентів, друкованих записів, за допомогою промислового шпіонажу, пліток, також із статистичної звітності про банківську систему та економіку країни в цілому, із інформації про стан соціальної, політичної, юридичної сфери та про стан світової економіки);

- внутрішнє (плани, звіти, контрольні данні та інше).

На залучення депозитних ресурсів впливає значна кількість факторів, а для ефективного управління необхідна достовірна, своєчасна та повна інформація, тому важливо розглянути інформаційне забезпечення.

Інформацію про державну політику отримують за допомоги державних сайтів, періодики та телебачення. Для отримання інформації про конкурентів та партнерів отримують з інтернет ресурси, телебачення, друковані записи, промисловий шпіонаж, плітки та інше.

Інформацію про науково-технічний прогрес також отримують за допомогою зовнішнього інформаційного забезпечення, яке в даному випадку представлено друкованими записами, інтернет ресурсами, плітками та інше.

Інформацію про стратегічну політику банку, організацію праці, фінансовий інжиніринг, розмір процентних ставок, матеріальні ресурси і т.д. можливо отримати з книги реєстрації відкритих рахунків, депозитні угоди, бланки ощадних книжок та сертифікатів (погашених та нових) і журнали їх реєстрації, реєстри бухгалтерського обліку (меморіальні ордери, квитанції, платіжні доручення, відомості нарахованих відсотків, особові рахунки), форми статистичної звітності, акти перевірки фонду гарантування вкладів фізичних осіб та нагляду НБУ, висновки зовнішніх аудиторів, робочі матеріали попередніх перевірок внутрішнього аудиту.

Нормативне забезпечення поділяється на:

– зовнішнє (тобто, всі нормативні акти про управління залученням ресурсів з депозитних джерел, а саме: Конституція України, закони України, кодекси, Постанови Кабінету Міністрів України та НБУ, укази Президента);

– внутрішнє (депозитна політика банку, положення, меморандуми, технічні картки).

Таким чином, система депозитного менеджменту являє собою взаємодоповнюючі та взаємопов'язані підсистеми, які забезпечують залучення достатнього обсягу коштів на поточні та строкові рахунки банку для здійснення активних операцій на вигідних для банку умовах.

В. А. Шепелюк, ст. викладач кафедри «Облік і аудит», ПВНЗ «ІДА»

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Функціонування промислових підприємств в умовах ринкової економіки вимагає забезпечення оптимальності використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, оцінки результатів діяльності підприємств та їх підрозділів. У цьому зв'язку в сучасних умовах для підприємств особливо актуальною є проблема прийняття стратегічно та тактично правильних рішень щодо ведення й розвитку бізнесу. Очевидно, що у першу чергу керівникові підприємства, необхідна інформація, на підставі якої було б можливо провести точний розрахунок, глибокий аналіз, детальне порівняння альтернативних варіантів і здійснити мотивований вибір наступних дій. За цих обставин постає завдання формування на підприємстві необхідної ресурсної бази для управління виробничими процесами, вирішальну роль в утворенні якої відіграє внутрішньогосподарський (управлінський) облік. Тому, на сьогодні особливого значення набуває реформація облікової політики підприємства, визнання

необхідності організації внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, створення ефективної системи контролю й управління затратами на всіх етапах виробничої діяльності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р.№ 996-XIV, - внутрішньогосподарським (управлінським) обліком є система оброблення та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством.

На сучасному етапі це поняття являється вузько орієнтованим і не відображує справжню сутність внутрішньогосподарського (управлінського) обліку.

Сучасний внутрішньогосподарський (управлінський) облік це процес, який прибавляючи цінність, безперервно вдосконалює планування, проектування, вимірювання і функціонування систем фінансової і не фінансової інформації, який направляє дії менеджменту, мотивує поведінку, підтримує і створює культурні цінності, необхідні для досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей організації.

Необхідність побудови системи внутрішньогосподарського (управлінського) обліку на підприємствах - це ще й вимога часу, оскільки збільшується кількість підприємств, які переходять до сучасних засобів управління виробництвом, тобто управління на базі стандарту MRP II та програмі mySAP ERP.

Основою для правильної організації внутрішньогосподарського (управлінського) обліку є організаційна та виробнича структури підприємства.

Організаційна структура підприємства – це склад відділів, служб і підрозділів в апараті управління, системна їх організація, характер підпорядкованості та підзвітності один одному і вищому органу управління, а також набір координаційних і інформаційних зв'язків, порядок розподілу функцій управління по різних рівнях і підрозділам управлінської ієрархії.

Організаційна структура включає засоби розподілу різних видів діяльності між складовими структури та координації діяльності цих складових, що використовуються для досягнення цілей. В межах організаційної структури відбуваються усі управлінські процеси і функції, що забезпечують випуск продукції, в яких приймають участь менеджери всіх рівнів, категорій і професійної спеціалізації, та робітники.

Таким чином, організаційна структура підприємства (економічної структури) складається з організаційної структури управління (суб'єкта управління) та господарської структури (об'єкта управління).

Впровадження внутрішньогосподарського (управлінського обліку) на підприємстві відбувається за аналогічними етапами, що і організації та постановка бухгалтерського обліку. Етапи впровадження : методологічні, методичні та технічні.

Тому для того, щоб організувати внутрішньогосподарський (управлінський) облік на підприємстві, слід розробити пакет документів, що визначатиме методологію і методику ведення внутрішньогосподарського обліку та процес його організації. Зміст даного пакету буде індивідуальним для кожного підприємства, і становитиме комерційну таємницю.

До документів, що регулюють внутрішньогосподарський (управлінський) облік на рівні підприємства можна віднести документи трьох рівнів: Загальне положення про систему внутрішньогосподарського (управлінського) обліку в якому буде визначене методологічні засади системи управлінського обліку скориговані на специфіку діяльності конкретного підприємства (цілі та завдання управлінського обліку на підприємстві, перелік головних користувачів управлінської інформації, основні методи ведення управлінського обліку, опис головних принципів класифікації та групування об'єктів управлінського обліку, стислий зміст та вимоги до складання документів, тощо); регламенти, що регулюють окремі питання організації і ведення управлінського обліку («Положення з бюджетування», «Положення з трансфертного ціноутворення», «Положення з внутрішньої звітності», «Положення про управлінську бухгалтерію», «Положення про організацію первинного обліку», «Положення про документообіг» тощо); посадові інструкції.

Отже, на сьогоднішній день, в Україні можливо говорити лише про регулювання внутрішньогосподарського (управлінського) обліку на рівні окремих підприємств що його впроваджують. Так як він становить комерційну таємницю, то досвід такого регулювання залишається невивченим і тому інші підприємства не можуть його використовувати. На міжнародному та державному рівнях внутрішньогосподарський облік в країні, на теперішній час не регулюється.

***О. В. Шипунова, канд. екон. наук,
доц. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»***

ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ

Удосконалення управління підприємством вимагає використання нових методів і сучасних технічних засобів побудови інформаційних систем. Насамперед необхідно провести корінну реконструкцію технічної й інформаційної бази на основі впровадження автоматизованої системи обліку, контролю й аудиту.

В умовах автоматизованої обробки інформації можна виділити три категорії користувачів автоматизованої системи обліку:

- керівники, які несуть повну відповідальність за управління підприємством, управління структурними підрозділами, а також відповідають за досягнення поставлених цілей;
- користувачі з прямим фінансовим інтересом, тобто особи, зацікавлені в стабільному фінансовому стані підприємства (інвестори, кредитори);
- користувачі з непрямим фінансовим інтересом (державна податкова адміністрація, фондові біржі, урядові організації, працівники підприємства, покупці продукції, що випускається, тощо).

Існуючі способи та форми одержання і надання бухгалтерської інформації, загалом орієнтовані на використання її тільки бухгалтерією підприємства. Існуюча форма подачі бухгалтерської інформації виявилася незручною для використання керівниками підприємств в управлінських цілях, оскільки, по-перше, ця інформація формується не з виникненням потреби, а на чітко визначену дату, причому з періодичністю не менше, ніж місяць. По-друге, ця інформація видавалася у формі звітів і збиралася у спеціальних бухгалтерських реєстрах, з яких керівнику дуже важко було вибрати необхідні показники.

Введення в практику автоматизованих інтегрованих систем обліку, контролю та аудиту і розподілених систем обробки даних дає можливість комплексно вирішувати завдання не лише з обліку, але й щодо контролю, аналізу та аудиту. За допомогою таких систем можна здійснювати оцінку фактичного стану підприємства, а також прогнозувати і моделювати управлінські рішення.

Сучасна автоматизована система обліку, контролю та аудиту будується на основі новітніх засобів обчислювальної техніки і повинна виконувати функції, які перед нею ставлять її користувачі, а саме: повне і своєчасне задоволення інформаційних потреб користувачів; виконання контрольних та аудиторських завдань з метою одержання необхідної інформації про наявні відхилення; одержання комп'ютерних управлінських рішень; здійснення аналізу та прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Інформація, висвітлення якої має забезпечити автоматизована система обліку:

- автоматизоване формування управлінських рішень;
- автоматизоване формування первинної облікової інформації на папері та на машинному носіїві;
- автоматизоване ведення аналітичного і синтетичного обліку;
- автоматизація інформаційно-довідкового забезпечення і контрольних-аналітичних функцій бухгалтерського апарату;
- автоматизоване ведення зведеного обліку, складання періодичної та річної звітності;
- автоматизована передача вихідної інформації системи автоматизованого бухгалтерського обліку, яка містить результати господарської діяльності підприємства й організації з метою її використання в управлінні.

Основні методологічні принципи автоматизації бухгалтерського обліку повинні забезпечити єдиний підхід до розробки окремих елементів системи та системи в цілому. Наведемо основні з них:

- децентралізована організація експлуатації засобів автоматизації на місцях виникнення облікової інформації, тобто безпосередньо в бухгалтеріях та інших службах, де виникає та використовується первинна облікова інформація про господарські операції;
- використання функціонального змісту діалогово-автоматизованої форми бухгалтерського обліку, директивних вказівок з питань його організації та методології, що забезпечують єдину методологічну основу його ведення;

- автоматизація складання документів первинного обліку на паперових і магнітних носіях на ділянках і в службах з великим обсягом господарських операцій, а також передача цих даних бухгалтеру для автоматизованого введення і відображення в бухгалтерському обліку;
- експлуатація засобів автоматизації обробки облікової інформації і безпосередньо обліковими працівниками;
- організація структури внутрішньо-машинної інформаційної бази бухгалтерського обліку;
- формування управлінської, облікової, контрольної та аудиторської інформації у режимі запитів у доступному і зручному вигляді;
- формування оцінки стану підприємства, постановка найближчих цілей та шляхів їх досягнення;
- формування оцінки стану підприємства, постановка найближчих цілей, вироблення шляхів їх досягнення.

Зазначимо, що автоматизовані системи обліку, контролю та аудиту пройшли великий історичний шлях становлення і розвитку. Вони змінювалися паралельно із змінами інформаційних технологій, програмних і технічних засобів обробки інформації, методів і засобів розробки, концепцією побудови.

*Д. В. Шиян, асистент кафедри фінансів та кредиту,
Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ*

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах поширення процесів фінансової глобалізації істотно збільшується можливість виникнення негативних та непрогнозованих змін зовнішнього та внутрішнього середовища банківської системи. Істотної шкоди банкам можуть завдати лобювання інтересів певних суб'єктів бізнесу, непартнерські дії клієнтів, проведення агресивної політики конкурентами, протиправні та непрофесійні дії персоналу банків і т. д. Саме тому високої актуальності набуває проблема розробки та застосування системного інструментарію для діагностики рівня фінансової безпеки.

Аналіз наукової і нормативної літератури з приводу питання оцінки фінансової безпеки банківської системи дає можливість дійти висновку, що конструювання інтегрального показника фінансової безпеки передбачає наступні етапи: формування множини індикаторів; визначення характеристичних значень індикаторів; нормалізація індикаторів; визначення вагових коефіцієнтів; розрахунок інтегрального індексу [1-3]. При цьому слід зазначити, що науковці у своїх дослідженнях керуються методикою розрахунку рівня економічної безпеки Мінекономіки України; відмінності розрахунків полягають лише у переліку індикаторів.

В методиці Мінекономіки передбачено два індикатори стану банківської безпеки України: частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу та обсяг кредитування банками реального сектора

економіки у % до ВВП [1]. Соловйов В.І до існуючих двох індикаторів пропонує додати ще три: питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих комерційними банками, резерви під активні операції комерційних банків у % до загальних обсягів наданих кредитів, відношення обсягів банківського зовнішнього боргу до сукупних активів банків [2].

Професор Барановський О.І., серед основних індикаторів фінансової безпеки банківської системи зазначає наступні: рівень акумулювання грошових коштів та їх трансформація в кредити і інвестиції; рівень капіталізації комерційних банків; ступінь довіри вкладників, інвесторів, інших кредиторів; ступінь дотримання економічних нормативів; рівень координації реального та банківського сектору [4].

Президент Асоціації українських банків Сугоняко О.А. підкреслює важливість формалізації розрахунку показників банківської безпеки при неадекватній ескалації іноземного капіталу та фрагментації вітчизняної банківської системи. У відповідь на це, науковці Національного інституту стратегічних досліджень Пилипенко Л.М. та Сухоруков А.І. пропонують в якості індикаторів фінансової безпеки банківської системи використовувати наступні 10 показників: тінізація економіки, інфляція, монетизація, зовнішня заборгованість банківської системи України, частка іноземного капіталу в статутному капіталі банківської системи, частка обігу іноземної валюти, частка кредитів банків з іноземним капіталом в загальному кредитному портфелі, частка кредитів в іноземній валюті банків з іноземним капіталом відносно загальних обсягів кредитування в іноземній валюті і т.д. [3].

Підводячи підсумок вище наведеному, слід зазначити, що оскільки властивості банківської безпеки характеризуються множиною ознак, то при упорядкуванні одиниць сукупності виникає необхідність агрегування усіх ознак множини. Фінансову безпеку банківської системи слід розглядати за такими агрегованими ознаками: ризикованість, капіталізація, фінансова незалежність, функціональність, ефективність фінансового моніторингу.

Агрегований показник ризикованості банківської діяльності вказує на сукупну ймовірність недоотримання прибутків, отримання збитків, втрати вартості активів та капіталу банками внаслідок реалізації певних подій чи явищ. Такий показник повинен враховувати рівні окремих видів ризиків системи, зокрема кредитного, ліквідності, процентного, валютного, ринкового, операційно-технологічного, юридичного, репутаційного та стратегічного. Агрегований показник капіталізації банківської системи визначає здатність банків надавати традиційний набір банківських послуг стандартної якості не залежно від можливості тих чи інших збитків за активними операціями. Агрегований показник фінансової незалежності банківської системи характеризує рівень банківської безпеки з урахуванням жорсткої інтеграції іноземного капіталу, тобто дає можливість визначити рівень залежності векторів розвитку банківської системи від зовнішніх (іноземних) чинників впливу. Показник функціональності банківської системи дає можливість зробити висновки відносно можливості банківської системи в умовах мінливого середовища забезпечувати трансформацію фінансових ресурсів в економіці. Інтегральний показник ефективності фінансового моніторингу вказує на

здатність запобігати та протистояти процесам відмивання грошей та фінансування тероризму через банківську систему.

Таким чином, індикаторами фінансової безпеки банківської системи повинні бути агреговані показники ризикованості, капіталізації, фінансової незалежності, функціональності та ефективності фінансового моніторингу.

Література:

1. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: затверджена Наказом Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 р. [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України. — Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.

2. Соловійов, В.І. Банківська безпека України : вдосконалення методики оцінки [Текст] / В.І. Соловійов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - № 1 (17). – 2012 р. – С. 171-176.

3. Пилипенко Л.М. Методичний підхід щодо оцінки рівня фінансової безпеки в банківській сфері [Текст] / Л.М. Пилипенко, А.І. Сухоруков // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2011. - № 2. – С. 134-144.

4. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія, оцінка та механізм забезпечення) [Текст] / О.Барановський. - Монографія. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.

***В. В. Шкроміда, канд. екон. наук, доц. кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»***

ТРУДНОЦІ ОБЛІКУ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПОТРЕБА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО ЇЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ

В сучасних умовах ведення бізнесу все більшого розмаху набуває невизначеність середовища функціонування підприємств, яка спричинена мінливістю ринкової кон'юнктури, нестачею фінансових ресурсів, несвоєчасністю платежів та загостренням боротьби за споживача. Внаслідок таких обставин виникає потреба розробки і застосування нових підходів до управління господарюючим суб'єктом.

Визначено, оперативне вирішення виробничо-комерційних проблем та розв'язання надскладних завдань у короткі терміни вимагають належного інформаційного забезпечення процесу прийняття виважених управлінських рішень. З таких міркувань можна стверджувати, що перед системою бухгалтерського обліку, як основного джерела документально підтверджених даних, в міру необхідності ставляться нові вимоги і завдання щодо правильності реєстрації об'єктів обліку, їх групування, систематизації та відображення у звітності.

За результатами проведених як теоретичних, так і практичних досліджень встановлено, важливим фактором функціонування сучасного підприємства у довгостроковому періоді є стабільність і закономірність його поведінки на ринку, позитивний імідж, визнання серед споживачів та, відповідно, добре ім'я. Тобто вважаємо, ділова репутация господарюючого суб'єкта формує стійкий попит на власну продукцію (роботи, послуги), визначає відповідну частку на ринку та забезпечує очікувані обсяги продажів. З огляду на це, зростає значимість

інформації про наявність і зміну ділової репутації підприємства, а отже, повинна виступати постійним об'єктом системи обліку, аналізу та контролю.

Однак, порівнюючи особливості існування і збереження ділової репутації підприємства та притаманні їй властивості з діючими вимогами чинного законодавства в галузі бухгалтерського обліку, визначено ряд труднощів, що виникають в процесі організації та методики його ведення. Так, відповідно до пункту 6 ПСБО 8 «Нематеріальні активи» визначено, що придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена [1]. Зрозуміло, що одержання економічних вигод у майбутньому буде присутнє, оскільки визнання підприємства на ринку і його бездоганна репутація є рушійною силою вибору та визначальним фактором співпраці серед його контрагентів. Проте вартісне вимірювання вказаного об'єкта дослідження ускладнене з ряду причин, а саме неможливістю ідентифікації витрат, які понесені на формування ділової репутації та не всі складові ділової репутації утворюються за рахунок цільового використання коштів або інших активів, тобто не залежать від понесених відповідних витрат.

Також існують труднощі визнання такого виду нематеріального активу як ділова репутація підприємства. Відповідно до вимог ПСБО 8 остання може бути відображена у балансі за умови, коли вказаний нематеріальний актив буде доведений до стану, придатного для реалізації або використання. Зрозуміло, окремий продаж ділової репутації від господарюючого суб'єкта є неможливим, виходячи з властивої їй ознаки, яка полягає у прив'язці до конкретного підприємства. Теж саме стосується визначення рівня і служби придатності досліджуваного виду нематеріальних активів, оскільки присутня ділова репутація підприємства в його окремих групах споживачів вже є корисна і приносить певні економічні вигоди та, одночасно, термін яких є невизначений.

Досліджуючи нормативно-правові документи встановлено, що у системі бухгалтерського обліку і звітності ділова репутація підприємства відображається винятково як гудвіл, тобто як різниця між ринковою ціною фірми та балансовою вартістю її активів на момент купівлі-продажу. В інших випадках служба бухгалтерії на підприємстві не в змозі генерувати інформацію про наявність і зміни ділової репутації. Тобто залишається невідомим, яким чином здійснювати поточне і стратегічне управління господарюючим суб'єктом з метою забезпечення довгострокового функціонування на відповідному ринку, яке сприйняття компанії серед конкурентів, які судження споживачів та інших контрагентів. Таким чином, діючі національні і, одночасно, міжнародні положення (стандарты) бухгалтерського обліку не в повній мірі задовольняють інформаційні запити менеджменту та, у підсумку, потребують перегляду існуючих підходів, вдосконалення і адаптації до сучасних потреб.

Вважаємо, труднощі відображення наявної ділової репутації у звітності підприємства не повинні виключати її з числа об'єктів бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. Основним завданням обліково-аналітичних процедур є на максимальному рівні і в повному обсязі інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень щодо збереження ділової репутації підприємства в умовах

кризових явищ. В цьому випадку зростає значимість і необхідність запровадження управлінського обліку, на основі якого повинна формуватись інформація про понесені витрати, отримані вигоди і переваги на ринку, що ідентифіковані і пов'язані з досліджуванним нематеріальним активом, та здійснюватись аналіз ефективності здійснюваних заходів у напрямку формування і збереження ділової репутації господарюючого суб'єкта.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затвердж. наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18.10.1999 р. [Електронний ресурс]: офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

***Н. І. Шпаковська, аспірант кафедри фінансів,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля***

ОЦІНКА І РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Основою забезпечення фінансової стабільності банківської системи є фінансова стійкість окремих банків. Завдання підвищення відкритості банківської системи та відновлення довіри до кредитних інститутів з боку господарюючих суб'єктів актуалізує необхідність пошуку нових підходів до оцінювання фінансової стійкості кредитних організацій.

Фінансова стійкість банку – це фінансова незалежність від змінної кон'юнктури ринку, фінансова самостійність при проведенні банківської політики, гарантія стійких взаємин з клієнтами і основа для планомірного і постійного розширення діяльності.

Ознаками фінансової стійкості банку є: фінансова надійність – здатність виконати взяті на себе зобов'язання перед клієнтами, яка характеризується ліквідністю, кредитоспроможністю і платоспроможністю банку; фінансова гнучкість – здатність регулювати обсяг і структуру активних і пасивних операцій та напрями вкладення грошових ресурсів згідно зміни очікувань економічних суб'єктів; фінансова стабільність – спроможність своєчасно погашати поточні зобов'язання і операційні витрати, що є наслідком ліквідності банку, його прибутковості, ефективного управління ризиками і грошовими потоками; фінансова рівновага – забезпечення збалансованості темпів зростання ризикових активів, зобов'язань і власного капіталу банку, що дозволяють досягти компроміс між прибутковістю, ліквідністю і ризикованістю банківських операцій. Комплексне врахування конкретизованих ознак фінансової стійкості банку дозволить оцінювати і регулювати фінансову стійкість банку за допомогою коректування управлінських рішень в процесі реалізації стратегії його розвитку.

Складність і специфіка оцінки фінансової стійкості банку полягає в: багатоаспектності та взаємопов'язаності її об'єктів (власний капітал, активи, прибуток, ліквідність, ризики); необхідності виділення якісних чинників, що впливають на стан об'єктів оцінювання; схильності до впливу суб'єктивних чинників; суттєвій залежності від наявності достатньої і точної інформації щодо діяльності банку. Основними вимогами до побудови моделі оцінки фінансової стійкості банку є: відповідність економічній сутності фінансової стійкості банку шляхом вибору критеріїв оцінки (капітальна база банку; ліквідність;

прибутковість і якість активів); відображення основних властивостей стійкості системи, яку представляє банк, через показники і якісні характеристики; опис організації процесу проведення оцінки (виділення етапів і процедур). Відбір оцінних параметрів діяльності банків доцільно здійснювати за критеріями надійності, нормативної орієнтованості та використання при прийнятті рішень.

Пропонована система оцінки фінансової стійкості банку базується на врахуванні чинників зовнішнього і внутрішнього середовища та визначених вимог і критеріїв. Чинниками зовнішнього середовища, що істотно впливають на фінансову стійкість банку, є: загальноекономічні, фінансові, правові, нормативні вимоги НБУ та чинники, що визначають умови діяльності банку (рис. 1). Можливості регулювання банком зовнішніх чинників обмежені, хоча своєчасні дії можуть пом'якшити їх вплив і запобігти великим втратам. Внутрішні чинники охоплюють: організаційні, економічні, технологічні чинники, ступінь універсалізації діяльності банку і його розмір.

Залежно від принципу формування інтегральної оцінки фінансової стійкості банку використовують наступні моделі: рейтингова, експертна та змішана. За призначенням оцінки фінансової стійкості банку розрізняють наступні системи: CAMELS – комплексна оцінка складових (компонентів) фінансової стійкості; RATE – комплексна оцінка ризиків, що впливають на фінансову стійкість банку. Серед інструментів оцінки слід виділити: інструкції з проведення оцінки, набір критеріїв і показників для оцінки, робочі і аналітичні таблиці, записки пояснень і мотивований висновок про результати оцінки. Узагальнене уявлення суб'єктів оцінки про ступінь фінансової стійкості банку може бути виражене у формалізованому (використовують наглядові органи і рейтингові агентства) і неформалізованому вигляді (використовують аудиторські організації, банки-партнери, клієнти).

Рис. 1. Чинники, що впливають на фінансову стійкість банку

Регулювання фінансової стійкості банку в сучасних умовах повинно базуватися на принципах, реалізація яких виправдає очікування різних груп учасників фінансових відносин щодо зростання прибутковості капіталу банку: інтеграції інтересів внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів при розробці стратегії розвитку банку; збалансованості напрямів діяльності банку – досягається на підставі регулювання темпів зростання його власного капіталу, зобов'язань і активів за рахунок синхронізації активів і пасивів за обсягом, вартості і терміновості; інноваційності в роботі банку з економічними суб'єктами – забезпечується за допомогою впровадження нових банківських продуктів для задоволення зростаючих запитів клієнтів банку; множинності використання джерел фінансування – припускає комплексне застосування різноманітних джерел фінансування за різними напрямами вкладення фінансових ресурсів.

Реалізація сформульованих принципів регулювання фінансової стійкості та використання запропонованої системи оцінних параметрів діяльності банків сприяє підвищенню результативності управління фінансовою стійкістю банку.

*С. О. Шпіцглюз, аспірант,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

МОДЕЛЮВАННЯ РАНЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕСТАБІЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Важливим у діяльності страхової компанії є раннє попередження нестабільності страхової компанії, оскільки завчасно сповістивши закінчення дії страхового договору дає змогу зменшити ризик фінансової нестабільності страхової компанії та легко перестраховувати даний договір або укласти новий страховий договір для майбутнього розвитку компанії, а також в разі настання страхового випадку здійснити відповідну виплату по страховому договору.

Метою дослідження є аналіз та виявлення недоліків існуючих підходів до попередження нестабільності страхової компанії, а також розробка та програмна реалізація адекватної моделі попередження нестабільності страхової компанії.

Алгоритм математичної моделі, яку можна використовувати в подальших дослідженнях фінансового стану страхових компаній має наступний вигляд.

Вхідні дані беруться з річного балансу страхової компанії та розраховуються показники раннього попередження нестабільності страхової компанії, тобто показники для майбутніх тестів раннього попередження. Наступним кроком розраховуються фактичні співвідношення темпів зростання (Т) та показники раннього попередження нестабільності страхової компанії на основі фактичних співвідношень темпів зростання (Т) за річним балансом страхової компанії та виставляються фактичні оцінки.

Ранжуються показники раннього попередження нестабільності страхової компанії згідно експертної оцінки та розраховуються вагові коефіцієнти по формулі Фішберна для кожного показника. Наступним кроком розраховуються значення показників та виставляються фактичні оцінки по кожному показнику.

Завершальним кроком за допомогою вбудованого інструменту в MS Excel «Макросу» розраховуються значення, але спочатку визначається верхня і нижня межа для оціночної шкали. На основі макросу розраховується фактична ситуація і найкраща ситуація шляхом поєднання методики раннього попередження та динамічного нормативу множенням на вагові коефіцієнти, розраховані по формулі Фішберна.

Значення, яке отримуємо після проведення відповідних розрахунків визначається за спеціальною оціночною шкалою, яка ділиться на інтервали та має відповідні значення.

Дана шкала складається з верхньої межі – 1 та нижньої межі – 0, а також ділиться на чотири проміжки, які показують рівень нестабільності страхової компанії. Верхня межа проміжку становить інтервал від 1 до 0,56 показує малу ймовірність нестабільності, середня ймовірність нестабільності лежить в проміжку від 0,56 до 0,34, висока ймовірність нестабільності лежить в проміжку від 0,34 до 0,13, а значення, що знаходяться в проміжку від 0,13 до 0 – нижня межа проміжку, яка показує повну нестабільність.

Найбільш ваговими показниками, які впливають на фінансовий стан страхової компанії є показник ліквідності активів, показник ризику страхування, а також показник доходності та доходності інвестицій страхової компанії.

Основним завданням моделювання раннього попередження нестабільності страхової компанії є проведення попереджувальних тестів щодо фінансової діяльності страхової компанії та перевірку даними тестами страхову компанію на стабільність фінансового стану.

*Г. Д. Шулімова, аспірант,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Сучасний етап розвитку економічних відносин характеризується підвищенням відповідальності центральних банків за безперервне функціонування платіжних систем країни. Це пов'язано з усвідомленням ключової ролі, яку відіграють платіжні системи у забезпеченні ефективного здійснення центральними банками грошово-кредитної політики та підтримки фінансової стабільності.

Для сприяння безперервному, надійному та ефективному функціонуванню платіжних систем центральний банк:

- надає розрахункові послуги (виступає оператором платіжних систем та систем розрахунків за цінними паперами);
- регулює діяльність платіжних систем;
- здійснює нагляд за функціонуванням платіжних систем (оверсайт);
- сприяє ринковим ініціативам у сфері платіжних систем.

Центральний банк є головним провайдером систем переказів великими сумами, він надає доступні та безпечні засоби для переказу коштів. Також центральний банк впливає на побудову та функціонування всіх інших важливих платіжних систем великими сумами, встановлюючи основні принципи їх роботи та аналізуючи системи як до початку їх запровадження, так і під час їх функціонування.

Щодо систем роздрібних розрахунків – центральний банк може надавати розрахункові послуги, якщо існує така необхідність. Крім того центральний банк має сприяти співпраці посередників, всіляко стимулюючи процеси стандартизації.

Роль Національного банку України в платіжних системах та системах розрахунків визначена у Законах України “Про Національний банк України” та “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”.

Національний банк України виступає оператором платіжних систем: СЕП НБУ та НСМЕП.

Система електронних платежів Національного банку України – це система міжбанківських розрахунків, яку можна віднести до систем переказів великими сумами.

Національна система масових електронних платежів – роздрібна внутрішньодержавна платіжна система, створена НБУ з метою забезпечення розрахунків населення України за товари та послуги, одержання готівки за допомогою платіжних карток.

Регулятивна функція Національного банку України полягає у наступному: визначенні порядку і форм платежів; контролі випуску та обігу платіжних інструментів; реєстрації договорів учасників міжнародних платіжних систем; погодженні правил українських платіжних систем тощо.

Відповідно до змін внесених у 2012 році у Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” на Національний банк України покладено функцію здійснення нагляду (оверсайта) за платіжними системами нагляду за платіжними системами (оверсайт).

Отже, Національний банк України виконує активну роль у функціонуванні платіжних систем. Однак з метою покращення національного платіжного простору, забезпеченні ефективного розвитку фінансового сектору в умовах трансформації соціально-економічних відносин Національному банку України необхідно здійснити такі кроки:

- забезпечити практичне запровадження нагляду (оверсайта) за платіжними системами на основі міжнародних стандартів;
- розробити методичні рекомендації щодо визначення та управління ризиками для різних платіжних систем;
- здійснювати моніторинг основних тенденцій на ринку платіжних послуг;
- забезпечити ведення реєстру платіжних систем та їх учасників.

Платіжним системам притаманні такі ризики: ліквідності, кредитний, правовий, операційний і системний. Ефективна робота платіжних систем не можлива без наявності належних механізмів управління ризиками в них.

Управління ризиками в платіжних системах мають здійснюватися як на рівні окремої платіжної системи так і на загальнодержавному рівні.

Національному банку України необхідно розробити методичні рекомендації щодо визначення та управління ризиками для різних платіжних систем, які мають містити загальні рекомендації для платіжних організацій платіжних систем та їх учасників в залежності від специфіки систем. Ці рекомендації мають базуватися на міжнародних стандартах та сприяти мінімізації системних ризиків платіжних систем на загальнодержавному рівні.

Список літератури:

1. Закон України “Про Національний банк України”.
2. Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”.

***М. Г. Шульський, д-р екон. наук, проф., зав. кафедри менеджменту,
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій ім. С. З. Гжицького***

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СИСТЕМІ АПК

Функціонування будь-якого підприємства у тій чи іншій сфері суспільних відносин вимагає проведення певної роботи щодо обліку його діяльності за відповідний період. Результати обліку використовуються, як правило, для проведення аналізу діяльності діючого суб'єкту господарювання, одержані показники якого дозволяють приймати конкретні рішення щодо підвищення його ефективності. Отже, без обліку важко здійснювати результативно процеси виробництва, а тим більше проводити контроль за їх здійснення.

Результати проведених досліджень показують, що процеси обліку і аналізу не є застиглими формами суспільних відносин, а вони постійно змінюються під впливом дії зовнішніх і внутрішніх факторів. І це об'єктивно, взаємопов'язано і діалектично взаємообумовлено. Реформуючі процеси, що почалися в кінці ХХ століття, обумовили розвиток певних тенденцій у цих складових суспільних відносин. Зміни форм власності і форм господарювання у системах ведення аграрного виробництва в значній мірі вплинули на стан обліку виробничої діяльності. При цьому, варто зауважити, не в кращу сторону.

Для підтвердження сказаного необхідно порівняти, як було за колишньої, як сьогодні вважають, адміністративно-командної системи і в умовах постреформених суспільних відносин. І, безумовно, щоб оцінити сучасне, слід звернутися у минуле і співставити те, що було з тим, що є сьогодні та на основі цього можна спрогнозувати розвиток будь-якого суспільного явища на майбутнє.

Як показує досвід аграрних реформувань, всякі перетворення в діяльності суб'єктів господарювання супроводжуються змінами в обліку їх діяльності і відповідно в аналізі наслідків господарювання. Поряд з цим слід відмінити, що саме результати аналізу інформації, що акумулюється в матеріалах, скажімо,

діяльності статистичних органів, дозволяє констатувати про результативність проведених реформ.

Отож, прослідкуємо, які зміни відбулись в системах обліку діяльності господарських формувань в процесах здійснення не завжди виважених і доцільних перетворень у системах аграрних відносин. Як відомо, як наукові і навчальні заклади, так і окремі науковці в процесах проведення досліджень використовують матеріали статистичних органів. І це цілком закономірно, хоча на діяльність державних органів статистики є багато нарікань щодо достовірності зібраної ними фактичної інформації. І це в деякій мірі справедливо, однак зауважимо, що це чи не єдине джерело державного рівня, звідки можна почерпнути різноманітну інформацію щодо стану розвитку як окремого підприємства, окремих регіонів, так і держави в цілому. І це, ще не все. Саме органи статистики, а не інші органи держави, збирають і обробляють інформацію про стан розвитку всіх сфер діяльності держави.

Аналіз підготовлених статистичних збірників щодо ведення аграрного виробництва Львівщини дозволяє констатувати наступне:

– зміни, що відбулись в системах аграрного господарювання в області, вплинули на складові статистичних щорічників. Так, зокрема, за період реформувань аграрного сектору економіки виникали нові форми господарювання (фермерські господарства, господарські товариства, виробничі кооперативи тощо), значно розширили діяльність господарства населення і відповідно органи статистики збирали, обробляли та представляли цифрову інформацію про їх діяльність у своїх друкованих виданнях;

– в статистичних щорічниках відображається не тільки цифрова інформація про діяльність організаційно-господарських структур у системах АПК, але і деталізовано представлялась та представляється текстова інформація про суть окремих форм господарювання, про окремі показники їх діяльності, способи і методи їх визначення тощо. Такий підхід у діяльності органів статистики дозволяє більш глибоко вникнути в суть здійснених реформувань;

– прийняття і введення в дію Закону України «Про державну статистику», на наше переконання, не сприяв і не сприяє в деякій мірі об'єктивному відображенню результатів функціонування як новостворених, так і діючих господарських структур та аналізу їх діяльності. У підтвердження сказаного наведемо деякі приклади на основі Статистичного збірника «Сільське господарство Львівщини» - Львів, 2012 – 172 с. Отож, у таблиці 1.59. «Надходження продукції рослинництва на переробні підприємства» не представлено показників щодо надходження цукрових буряків за 2009-2011 рр. для переробки на цукрові заводи; в таблиці 1.62. «Виробництво окремих видів харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів» відсутня інформація в позиції «Овочі, фрукти, горіхи, гриби консервовані з додаванням оцту чи оцтової кислоти» за 2009-2011 рр.; в таблиці 1.63. «Виробництво сільськогосподарської техніки» відсутні дані в показниках: «Борони (крім дискових), розпушувачі, культиватори, ротатори та інше» за 2008 р.; 2009 р. і 2011 р. Є ще інші таблиці, де не наводяться показники з того чи іншого виду діяльності. І у всіх цих наведених прикладах обґрунтування одне, що це: «Інформація конфіденційна відповідно до Закону «Про державну статистику».

Отже, з наведених матеріалів можна констатувати проте, що такий стан з конфіденційністю інформації в деякій мірі суперечить здоровому глузду. Скажімо, що це за таємниці: скільки цукрових буряків надійшло на переробку, чи виробництво овочів, горіхів, грибів з додаванням оцту чи оцтової кислоти, чи скільки вироблено борін, розпушувачів, культиваторів та інше? Такого раніше не було, воно появилось в результаті проведення безглузких, малообґрунтованих і не завжди доцільних реформ у системі АПК. І такий стан «конфіденційності» не дозволяє об'єктивно провести наукові дослідження розвитку тих чи інших явищ в аграрному виробництві, знижує результативність використання статистичних даних у процесах підготовки фахівців АПК, не дозволяє прозоро вести і об'єктивно оцінювати виробничу діяльність окремих господарських формувань тощо. Все це сказане обумовлює необхідність внесення певних змін у діючий Закон України «Про державну статистику» та удосконалення на цій основі діяльності статистичних органів.

Т. В. Щербина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародної економіки, Д. В. Радченко, ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Проблема вибору євразійської або європейської інтеграційної альтернативи перед Україною сьогодні стоїть надзвичайно гостро, оскільки від нього у значній мірі залежить подальша економічна та геополітична стратегія. Зважаючи на те, що і Європейські країни, і країни Митного Союзу РБК є стратегічними партнерами України, важливо правильно розставити пріоритети у розвитку партнерських відносин.

Існують певні неузгодженості у відповідності моделей стратегічного партнерства і інтеграційних процесів між окремими країнами та запропонованої східними сусідами форми інтеграційного угруповання. Так, відносини Україна-РФ відповідають моделі асиметричного партнерства, тоді як відносини між Україною та Білорусією можуть будуватися як модель партнерства проти спільної загрози або модель тактичного партнерства для досягнення стратегічних цілей. Таким чином, вступ України до даного об'єднання означатиме, що досягти реальної економічної інтеграції без перебудови моделі відносин Україна-РФ буде достатньо складно. Крім того, оскільки модель стратегічного партнерства Україна-США є прикладом представницьких партнерських відносин, це означатиме втрату одного із стратегічних партнерів. Зважаючи на те, що така форма інтеграції як митний союз передбачає обмеження суверенітету країни, що виражається у спільній митній політиці щодо третіх країн, зміна митних тарифів може вплинути на відносини із Польщею, яка є одним із основних торговельних партнерів України, та іншими країнами ЄС.

Складність реалізації європейського вибору полягає перш за все у невідповідності реалій української економіки визначеним Хаасом Е. передумовам успішної інтеграції. Відповідно, відносини між Україною та ЄС можуть будуватися за моделями представницького партнерства або асиметричних відносин, які передбачають співпрацю у різних сферах, в тому числі торговельно-економічній у формі створення зони вільної торгівлі.

Динаміка зовнішньої торгівлі України у 2011-2012 рр. демонструвала поступове зростання після економічної кризи 2008-2009 рр. Однак, не зважаючи на нарощування обсягів експорту та пом'якшення торговельних умов із країнами-членами СОТ, значного підйому у 2012 р. не відбулося. У географічній структурі експортно-імпортних операцій провідне місце посідає Р.Ф., що створює передумови для виникнення макроекономічних ризиків в разі несприятливої кон'юнктури на російських ринках. Обсяги торговельних операцій із країнами ЄС значно поступаються Євразійському регіону, проте поступово зростають. Крім того географічна структура торговельних операцій у даному регіоні характеризується значною розпорошеністю, що дає змогу знизити макроекономічні ризики. Використання гравітаційної моделі для оцінки розвитку торговельних відносин в регіоні дало змогу виявити, що скасування митних тарифів між Україною та її основними партнерами із Європейського Союзу здатне позитивно вплинути на зростання обсягів експортних операцій. Водночас, зроблено висновок, що існуючий потенціал співробітництва між даними країнами неповністю реалізований. І навпаки – підписання угоди про створення митного союзу не дасть значного приросту торговельних операцій в регіоні і навіть може негативно вплинути на відносини із країнами ЄС.

Проте реалізація в повному обсязі чи євразійської чи європейської альтернативи не є оптимальним варіантом розвитку міжнародної стратегії України сьогодні, оскільки неминуче призведе до негативних наслідків в тій чи іншій сфері міжнародних відносин. Крім того, відносини Україна-ЄС, хоча формально визнані стратегічним партнерством, відповідають далеко не всім критеріям, які передбачені існуючими договорами. Отже, видається слушним дотримуватись курсу на європейську інтеграцію, однак основні зусилля зосередити на поглибленні міжнародної співпраці в обраних сферах та створенні додаткових інтеграційних передумов шляхом подальшого здійснення структурних перетворень в економіці України та сприяння розвитку процесів регіональної міжнародної інтеграції на рівні прикордонних областей.

*В. П. Юрченко, аспірантка,
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*

ПОДІБНІСТЬ І ВІДМІННІСТЬ МІЖ НОРМАТИВНИМ МЕТОДОМ ОБЛІКУ ВИТРАТ І «СТАНДАРТ-КОСТ»

Одне з важливих місць в управлінському обліку промислових підприємств займає облік виробничих витрат, який в свою чергу дозволяє

порівнювати витрати і доходи, вибирати оптимальну цінову і збутову політику та управляти фінансовими результатами. На практиці підприємства використовують ті методи обліку витрат, які відповідають інформаційним запитам менеджерів і дозволяють приймати ефективні управлінські рішення.

Під методом обліку витрат слід розуміти сукупність прийомів організації документування і облікового відображення виробничих витрат, які дозволяють визначити фактичну собівартість продукції та подають необхідну інформацію для контролю над процесом формування собівартості продукції [1].

Система обліку «стандарт-кост» була запроваджена в практичну діяльність американських підприємств американцями: інженером Г.Емерсоном та бухгалтерами Ч. Гаррісоном і Х. Грантом. В основу даного методу покладене чітке встановлення норм витрат матеріалів, енергії, робочого часу, праці, заробітної плати та інших витрат, пов'язаних з виготовленням продукції.

Переваги такої системи обліку виробничих витрат над іншими в тому, що можна наперед визначити ту суму очікуваних витрат на виробництво та реалізацію продукції, а також скласти звіт про результати виробництва, що планує отримати підприємство. Перевитрати ж можна отримати лише в разі суттєвих змін цієї продукції, або коли, власне, змінюється сам виріб.

Тобто, «стандарт-кост» - це метод обліку витрат, що ґрунтується на попередньому обчисленні собівартості, яка відображається в обліку і до якої має прагнути підприємство [2].

Натомість в радянські часи на противагу «стандарт-кост» був розроблений нормативний метод, автором якого вважають М.Жебрака. Даний метод ґрунтувався на тих самих положеннях, що і його попередник, проте деякі суттєві методологічні моменти все ж таки не були враховані розробниками нормативного методу.

Подібність нормативного обліку витрат на виробництво із американською системою обліку «стандарт-кост» полягає в суворому попередньому нормуванні витрат; здійсненні окремого обліку та контролю витрат на виробництво за чинними нормами й відхиленнями від норм за місцями їх виникнення і за центрами відповідальності.

Метод обліку «стандарт-кост» не регламентується законодавчими актами, не має єдиної чіткої методик ведення облікової документації та встановлення стандартів; не ведеться облік змін норм, їх причин і винуватців.

Так, професор Ю.Я. Литвин вважає, що принципової різниці між термінами «стандарт-кост» і нормативний облік немає. Більше того, нормативний облік історичного є продовження і розвитком ідей, закладених у системі «стандарт-кост» [3].

Проте, за словами Т. Сльозко суттєвими відмінностями між розглянутими методами обліку витрат є такі: можливе застосування різних норм витрат за їх виданими; ведення облік відхилень від норм на окремому рахунку за кожною статтею витрат; накопичення відхилень від норм витрат протягом звітного періоду на відповідних рахунках та їх подальше списання на фінансові результати [2].

Порівняльний аналіз методів стандарт-кост і нормативного свідчить про те, що головною різницею між ними є те, що в першому витрати, які

перевищують встановлені норми, відносять до результатів діяльності підприємства і не включаються до виробничих витрат, тоді як при другому – виявлені відхилення документуються і відносяться до собівартості продукції.

Проведений аналіз двох методів розкрив причини, за якими в системі управління виробництвом на вітчизняних підприємствах не зайняв достойного місця нормативний метод обліку виробничих витрат.

Література:

1. Безруких П.С. Учет и калькулирование себестоимости продукции / П.С. Безруких. – М.: Финансы и статистика, 1984. – 320 с.
2. Сльозко Т. Методи обліку витрат «стандарт-кост» і нормативний: історія та сучасність / Т. Сльозко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. - №7. – С. 3-8.
3. Литвин Ю.Я. Прогресивні методи обліку витрати на виробництво (вітчизняні і зарубіжні) / Ю.Я. Литвин, В.М. Олійник. – Тернопіль: Збруч, 1995. – 219 с.

В. В. Яценко, канд. техн. наук, доц.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНЬ: КОГНІТИВНІ СИСТЕМИ МАЙНДМЕПІНГУ

Акцентовані на знання сучасні економічні процеси описуються як інноваційна економіка, економіка знань, креативна економіка, економіка інформаційних технологій. В економіці нового типу менеджмент знань займає центральне місце і є основним інструментом формування конкурентоспроможності, який трансформує всі види інтелектуальних активів у більш високу продуктивність, ефективність та нову вартість. Ознайомлення студентів з новими підходами щодо структурування та візуалізації економічних знань, навчання методам та засобам подання і обробки знань, формування практичних навичок роботи з ІТ-системами управління знаннями є перспективними завданнями економічної освіти.

Управління знаннями, що виникло наприкінці двадцятого століття, розглядається як напрям в інформатиці і як новий напрям в менеджменті, що підтримує процеси створення, розповсюдження, обробки і використання знань всередині організації. Управління знаннями є поєднанням деяких аспектів управління персоналом, інноваційного та комунікаційного менеджменту, а також використання нових інформаційних технологій в управлінні організаціями. Управління знаннями включає в себе класифікацію, трансформацію, збереження знань; відбір і акумулювання значущих відомостей із зовнішніх джерел; стимулювання приросту знань; поширення та обмін знань в рамках організації, забезпечення її доступності; використання знань в ділових процесах, в тому числі при прийнятті рішень; оцінку та захист знань, втілення знань в продуктах, послугах, документах, базах знань, програмному забезпеченні.

Програмні засоби для систем управління знаннями використовуються для автоматизації операцій зі знаннями і розподіляються на системи управління контентом, засоби спільної роботи, технології доступу до інформації, мережні

інструменти, компоненти управління знаннями в спеціалізованих системах, інструменти структурування знань [1]. До останнього класу належать редактори онтологій, інструменти візуалізації міркувань, системи MindMaps та ConceptMaps.

В знанняорієнтованій економіці найкращі результати демонструють компанії, що зуміли сконцентрувати власний інтелектуальний досвід і знайшли технології збереження та передачі його від одного співробітника іншому. Інтелект-карти MindMaps, як інструмент зображення процесу загального системного мислення за допомогою діаграм зв'язку, можуть стати універсальним засобом формалізації і передачі знань між працівниками, трансферу інтелектуальних ресурсів від досвідчених співробітників рівня експерта до новачків. Перевагами електронних інтелект-карт є когнітивна спрямованість, наочна структура знань, інтерактивна взаємодія з користувачем, застосування мультимедійних технологій у комбінації зі спеціальними сервісами.

У рамках системи менеджменту знань розроблені інтелект-карти можна розмістити в інформаційному середовищі організації – в корпоративному інформаційному порталі, який є головним елементом системи управління знаннями і предметно-орієнтованою, інтегрованою, варіантною за часом, неруйнівного сукупністю даних, інформації та знань, призначених для підтримки бізнес-процесів та прийняття управлінських рішень [2]. Технологічні рішення корпоративного інформаційного порталу забезпечують організацію взаємодії з OLAP-системами, сховищами даних, системами електронного документообігу.

Технології інтелект-карт відображають концепцію Web 4.0 як Інтернет-технологій, що базуються на технологіях Web 3.0 і розвивають їх функції в напрямку підтримки функціонування інтелектуальних автоматизованих систем (систем прийняття рішень, експертних, семантичних систем, ГІС, САПР).

Програмні системи для побудови інтелект-карт розрізняються як за інтерфейсом користувача, так і за підтримкою колективної форми роботи, форматами експорту карт (HTML, PDF, FreeMind), веб-спрямуванням, інтеграцією з Microsoft Word, PowerPoint, Excel, Outlook, Project, Visio, елементами проектної діяльності, об'ємом бібліотеки графічних зображень, операційними системами (Windows, Mac OS X, Debian/Ubuntu, Android). До вільно поширюваного програмного забезпечення відносяться XMind, FreeMind, NodeMind, SciPlore, MindMapping, Labyrinth. Серед пропріетарного програмного забезпечення, що підтримує технологію MindMaps, можна виділити iMindMap, Mindjet, MindManager, ConceptDraw Office MINDMAP, TheBrain. Веб-орієнтованість, як головна перевага, є у систем Mind42, MindMeister, Mindomo, VivaMind, Spinscape. Системи iFreeMind, ThinkingMap, SimpleMind, MindMaker дозволяють створювати інтелект-карти на мобільних пристроях.

В навчальних курсах ІТ-спрямування для економістів у ВНЗ розглядаються програмні системи обробки знань, штучного інтелекту, системи підтримки прийняття рішень, але системам майндмепінгу приділяється недостатньо уваги або вони взагалі не вивчаються. На наш погляд, враховуючи

значний потенціал інтелект-карт в управлінні знаннями, треба більш широко впроваджувати їх в навчальний процес.

Менеджмент знань надає конкурентні переваги компаніям в напрямках інтелектуалізації бізнес-процесів, активізації людського потенціалу, підвищення корпоративної культури, оптимізації прийнятих рішень. Підготовка фахівців з управління знаннями повинна починатися у ВНЗ, зокрема при вивченні програмного інструментарію когнітивних програмних систем управління знаннями.

Література:

1. Трофимова Л.А. Управление знаниями / Л.А. Трофимова, В.В. Трофимов. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 77 с.
2. Тузовский А.Ф. Системы управления знаниями (методы и технологии) / А.Ф. Тузовский, С.В. Чириков, В.З. Ямпольский. – Томск: Изд-во НТЛ, 2005. – 260 с.

М. В. Яцко, канд. екон. наук, викладач кафедри обліку та аудиту,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Із здобуттям незалежності України відбулася переорієнтація національної системи бухгалтерського обліку у напрямку забезпечення інтересів власника. Поступово впроваджувались міжнародні стандарти бухгалтерського обліку в національну практику.

На даний час створені всі умови для ведення бухгалтерського обліку за Міжнародними стандартами фінансової звітності, крім того поступово такі стандарти стають обов'язковими для певного типу підприємств (є перелік підприємств (в основному соціальнозначених), які зобов'язані вести бухгалтерський облік за міжнародними стандартами).

Поповнення цього переліку підприємств буде відбуватися й надалі. Але принципових проблем, що існують у бухгалтерському обліку не вирішено. Все одно існує розрив у значеннях прибутку у системах бухгалтерського обліку та податкового обліку, бухгалтерський облік не в повній мірі забезпечує інформаційні потреби користувачів, тощо.

З метою усунення цих недоліків процес реформування бухгалтерського обліку продовжується й надалі. Одним із останніх кроків у цьому напрямку було прийняття 07 лютого 2013 року Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], яким визначено мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання та розкриття її елементів. З його прийняттям втратило чинність ряд П(С)БО, зокрема «Загальні вимоги до фінансової звітності» (П(С)БО 1), «Баланс» (П(С)БО 2), Звіт про фінансові результати (П(С)БО 3), Звіт про рух грошових коштів (П(С)БО 4), Звіт про власний капітал (П(С)БО 5).

Проаналізуємо деякі положення цього нещодавно прийнятого документа. На жаль, обсяг тез не дозволяє розглянути всі проблеми законодавчого

регулювання фінансової звітності, тому ми зосередимося тільки на деяких. Існує ряд дискусійних позицій щодо назви самого НПСБО 1 (див. табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення норм Національного положення стандарту бухгалтерського обліку 1

<p>... п. 1. Затвердити Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», що додається.</p>	<p>... п. 3. Установити, що юридичні особи (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством, застосовують форми фінансової звітності, визначені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до складання фінансової звітності», затвердженим цим наказом, починаючи із звітності за I квартал 2013 року і в наступних звітних періодах.</p>
<p>... «Загальні вимоги до фінансової звітності» ...</p>	<p>... «Загальні вимоги до складання фінансової звітності»...</p>

Джерело: складено за даними [1]

Як бачимо законодавець в одній правовій нормі зазначає назву «Загальні вимоги до фінансової звітності», а в іншій уточнює елементом «складання». Якщо питання фінансової звітності будуть обмежуватись лише її складанням, то не буде забезпечена мета, продекларована цим же НПСБО 1, зокрема не будуть зрозумілими питання її розкриття, подання та оприлюднення, а також конкретні користувачі на які вона направлена. В той же час, можна допустити, що дана помилка носить технічний характер, а тому її необхідно виправити.

Існують деякі проблеми щодо звітного періоду з якого починають використовуватись нові форми фінансової звітності. На практичне впровадження цих норм бухгалтерам дано 12 днів (19.03.2013 – набрав чинні сит НПСБО 1, а звітність потрібно скласти за перший квартал з 01.04.). Тобто під час звітного періоду змінили норми за якими необхідно готувати фінансову звітність. Цей процес потрібно було запроваджувати з початку нового звітного року. Існують підприємства, які готують фінансову звітність щомісячно (наростаючим підсумком) для своїх потреб, тому їм знадобиться здійснити деякі коригування у своїй роботі.

Перелік термінів, що визначені п. 3 НПСБО 1 [1] здебільшого повторюють перелік термінів ПСБО 1-5, але введені нові: «національні положення стандарти бухгалтерського обліку», «міжнародні стандарти фінансової звітності».

На нашу думку доцільно було б уточнити термін «розкриття», зазначивши його як не «надання інформації», а саме як «вивілення» або «представлення», про що йшлося у працях відомих американських вчених Елдоне С. Хендріксене і Міхаеля Ф. Ван Бреди, які наголошували саме на такому розумінні цієї складної дефініції [2, с. 532]. Це питання носить онтологічний характер, розв'язання якого, на нашу думку, дозволить поглибити сутнісні характеристики фінансової звітності та якісно сформулювати її мету.

Нажаль обсяг тез не дозволяє розкрити інших проблемних аспектів законодавчого регулювання фінансової звітності.

Отже, прийняте НСБО 1 наближає національні стандарти обліку до міжнародних і є позитивним кроком на шляху інтеграції національної облікової практики у світову. Але деякі його положення та норми містять окремі недоліки, які потрібно усунути внесенням відповідних змін.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print1360513399292750>

2. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учета/ Эддон С. Хендриксен, Михаэл Ф. Ван Бреда; пер. с англ. / под ред. проф. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 576 с.

***О. С. Яцюк, асистент кафедри теорії економіки та управління,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу***

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ АВТОСАНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Внаслідок негативного впливу ряду факторів, обумовлених стрімким розгортанням світової фінансової кризи в 2008-2009 роках, частина фінансових установ опинилася на межі банкрутства. Урядами ряду країн, в тому числі і України, яка суттєво постраждала внаслідок кризи, було прийнято рішення про спрямування бюджетних коштів на рефінансування фінансових установ, банкрутство яких могло посилити розвиток кризових явищ та відтермінувати початок поживавлення економіки. В результаті реалізації таких вимушених дій значні обсяги фінансових ресурсів держави, які могли бути використані на структурну перебудову та модернізацію економіки, були втрачені. Для недопущення повторення подібної ситуації в майбутньому слід на ринках держави, регіону, підприємств та організацій створити ефективно функціонуючий організаційно-економічний механізм, який в кращому випадку убезпечував би суб'єкти господарювання від банкрутства, а в гіршому був би здатний ліквідувати негативні наслідки імовірного банкрутства для економіки та державного бюджету. Таким механізмом урегулювання неспроможності господарюючих суб'єктів повинен стати механізм автосанації.

В багатьох країнах світу (США, країнах Євросоюзу, Росії [1] та інших, проте не в Україні) ведеться активна нормотворча робота з врегулювання питань автосанації, зокрема встановлюються вимоги щодо обов'язкової розробки та виконання планів самооздоровлення важливих для економіки держави підприємств і організацій. Як відповідь на громадянське невдоволення витрачанням коштів платників податків для порятунку фінансових установ в 2008-2009 роках, Радою з фінансової стабільності в 2011 році були затверджені, а на Саміті лідерів країн “великої двадцятки” схвалені “Ключові атрибути ефективних режимів урегулювання неспроможності фінансових інститутів” [2].

Цей документ рекомендує країнам впроваджувати постійно діючий процес планування самооздоровлення системних фінансових інститутів.

Хоча у вказаних атрибутах [2] немає чіткого визначення автосанації, але з документа слідує, що його автори розуміють дане поняття як систему заходів з фінансового оздоровлення підприємства, що реалізуються власниками й керівниками та спрямовані на попередження банкрутства та ліквідації підприємства. Таке розуміння суті автосанації не можна вважати повним, оскільки, по-перше, не враховано важливої мети автосанації – підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства та, по-друге, не зазначено типи санаційних заходів.

На нашу думку, автосанація – це комплекс заходів (фінансового, організаційного, соціально-економічного, правового, технологічного, виробничо-технічного характеру), які необхідно здійснити керівництву й власникам із використанням внутрішніх джерел фінансування з метою відновлення фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентоздатності в довгостроковому періоді. Дане визначення в повній мірі відповідає вимогам таких основних складових діалектичного методу дослідження, як принципу історизму, принципу суперечності та системно-структурного підходу [3, с. 978-981] і, на думку автора, адекватно відображає її соціально-економічну суть, оскільки включає мету, суб'єкти автосанації, джерела та типи оздоровчих заходів.

Із наведеного визначення слідує, що основною метою розробки та виконання плану автосанації є завчасна розробка заходів щодо відновлення фінансової стійкості та підтримання безперервності здійснення функцій підприємства в разі суттєвого погіршення його фінансового стану. Відповідно, такий план покликаний заздалегідь визначити набір варіантів та інструментів для дій в різних кризових ситуаціях. Планування автосанації дозволяє оцінити здатність підприємства протистояти кризовим ситуаціям, підтримувати безперервність здійснення функцій за рахунок можливостей, не пов'язаних із залученням коштів потенційних санаторів, в тому числі й держави. Структура плану автосанації може включати п'ять розділів: 1) короткий виклад основних стратегій автосанації і план дій з їх виконання; 2) опис організаційної структури та підрозділів підприємства з виділенням тих, які беруть участь у реалізації плану; 3) детальний опис стратегій автосанації підприємства; 4) індикатори та опис порядку реалізації плану; 5) підготовчі заходи з реалізації плану.

Таким чином, автосанація підприємства являє собою складний та багатоаспектний процес, що може мати різні цілі та передбачати різноманітні типи заходів. Загалом, слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку вітчизняної та світової економіки перед науковцями стоїть завдання ґрунтовного дослідження усього комплексу питань, пов'язаних з автосанацією суб'єктів господарювання, зокрема щодо вибору стратегій автосанації, структури плану автосанації, відбору індикаторів, які б свідчили про необхідність застосування тих чи інших заходів із самооздоровлення, встановлення вимог органів державної влади щодо обов'язкової розробки та дотримання планів автосанації зі сторони особливо важливих для економіки (системних) підприємств та організацій тощо.

Література:

1. Письмо Банка России “О Методических рекомендациях по разработке кредитными организациями планов восстановления финансовой устойчивости” от 29. 12. 2012 г. № 193-Т [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт довідково-правової системи “Право.ru”. – Режим доступу: <http://docs.pravo.ru/document/view/29668488/30368136/>
2. Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Financial Stability Board. – Режим доступу: http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_111104cc.pdf
3. Яцюк О. С. Економічна суть санації підприємства / О. С. Яцюк // Економіка: проблеми теорії і практики. Збірник наукових праць. Випуск 214: В 4 т. Том IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – с. 977-992.

Наукове видання

**ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Збірник тез доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції
(16-18 травня 2013 р.)

Редакційна колегія збірника:

кандидат економічних наук, заступник директора Севастопольського інституту
банківської справи УАБС НБУ, головний редактор

О.О. Грищенко

кандидат економічних наук, в.о. завідувача кафедри обліку та аудиту
Севастопольського інституту банківської справи УАБС НБУ

Д.В. Веремчук

кандидат економічних наук, в.о. завідувача кафедри фінансів та кредиту
Севастопольського інституту банківської справи УАБС НБУ

Л.О. Гаряга

Відповідальний за випуск:

старший лаборант кафедри обліку та аудиту Севастопольського інституту
банківської справи УАБС НБУ

Т.В. Горячева

Відповідальність за фактичні помилки, достовірність інформації
та точність викладених фактів несуть автори.
Усі права застережено. Посилання на матеріали збірника обов'язкові.

Підписано до друку 20.05.2013
Формат 60x84/16ю Папір офсетний. Друк цифровий.
Замовлення № 111. Наклад 200 прим.
Ум.-друк. арк. 24,78

Надруковано у Таврійському національному університеті
імені В.І. Вернадського